

Ufri Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Rijeci

**Zbornik ob 5. mednarodnem
znanstveno-strokovnem posvetu o
nadarjenih**

Ruše, 2. 4. 2022

Izdajatelji: Osnovna šola Janka Glazerja Ruše, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci in
Visoka škola strokovnih studija za vaspitače »Mihailo Palov« Vršac

Elektronska izdaja

Znanstveni odbor in recenzenti:

Izr. prof. dr. Jerneja Herzog, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

Red. prof. dr. Matjaž Duh, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

Izr. prof. dr. Tomaž Bratina, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

Dr. Andreja Kljajič, Osnovna šola Janka Glazerja Ruše

Organizacijski odbor:

Predsednik:

Ladislav Pepelnik, mag., Osnovna šola Janka Glazerja Ruše

Člani:

Natalija Prednik Burič, Martina Šumer, Nevenka Brglez, Ana Dobaj, Denisa Trafela, Urška
Deželak, Mateja Podlesek, Ana Kljajič, Manja Vidovič, Kaja Žunko, Žiga Duh, Franc Jakoš,
Rosana Pirš; vsi Osnovna šola Janka Glazerja Ruše

Moderatorji člani organizacijskega odbora:

Vladka Potočnik, Karin Magdič, Milojka Poš, Tjaša Bevc, Renata Štritof, Aljaž Jug; vsi
Osnovna šola Janka Glazerja Ruše

Urednik zbornika:

Aleksandra Rožič, prof., Osnovna šola Janka Glazerja Ruše

2. april 2022

Zbornik je dostopen na spletni strani <http://www.glazer.si/strokovni-posvet-o-nadarjenih/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID 102509827](https://nuk.ubj.si/COBISS.SI-ID/102509827)

ISBN 978-961-94201-4-0 (Osnovna šola Janka Glazerja, PDF)

Spoštovani, cenjeni, gostje!

Po letu premora, v katerega smo bili prisiljeni 2020, in izpeljanem 4. mednarodnem znanstveno-strokovnem posvetu, ki smo ga organizirali na daljavo v lanskem letu, vas prisrčno pozdravljam na **5. jubilejnem**, zdaj že tradicionalnem posvetu v Rušah. Tokrat ga organiziramo v sodelovanju z Učiteljsko fakulteto iz Rijeke (Hrvaška) in Šolo za predšolsko izobraževanje učiteljev iz Vršca (Srbija). Vesel sem, da se bomo lahko ponovno družili v živo in si izmenjali izkušnje. Tudi tokrat ste se v velikem številu odzvali, da predstavite svoje delo z nadarjenimi učenci. Letos sodelujejo na posvetu dragi gostje iz Avstrije, Srbije, Grčije, Hrvaške in Republike severna Makedonija. Svoja spoznanja pa bo predstavilo tudi 34 gostov iz Slovenije. Ellen Winner je v svoji knjigi *Nadarjeni otroci, Miti in resničnost* (2005, 2, 3), opredelila tri tipične značilnosti nadarjenih otrok, po katerih se nadarjeni otroci kvalitativno razlikujejo od povprečnih otrok, ki so marljivi in motivirani za delo in prav tako lahko dosežejo vidne uspehe. Te značilnosti so:

- **predčasna razvitost**

Prve korake v obvladovanju nekega organiziranega področja znanja, kot so jeziki, matematika, glasba, likovna umetnost, balet, gimnastika ... naredijo hitreje, kot je to običajno. Na tem področju tudi hitreje napredujejo kot ostali otroci, saj se znotraj tega področja zelo hitro učijo.

- **vztrajno delajo svoje**

Nadarjeni otroci se kvalitativno drugače učijo. Stvari delajo po svoje. Pri obvladovanju svojega področja ne potrebujejo veliko pomoči oz. mentorstva pri odraslih. V glavnem se učijo samostojno. Motivirajo jih lastna odkritja, ki jih tudi peljejo korak naprej. Pogosto samostojno izumljajo pravila znotraj same aktivnosti in iščejo nove, neobičajne načine reševanja problema.

- **želja po obvladovanju**

Nadarjeni otroci želijo razumeti smisel področja, v katerem kažejo znake predčasne razvitosti. Izražajo intenziven interes in imajo sposobnost ostrega fokusiranja. Ko so okupirani z učenjem, dosežejo optimalno stanje, pri katerem se poglobijo v snov in izgubijo občutek za zunanji svet.

Čim bolj dosledno se kažejo posamezne lastnosti pri učencu, tem bolj verjetno je, da je ta učenec tudi nadarjen.

Naša naloga je, da pedagoški delavci skupaj s starši odkrijemo različna področja nadarjenosti naših učencev in ta področja s primernimi spodbudami razvijamo.

Zahvaljujem se vam za vaše prispevke in želim, da odidete iz Ruš obogateni z novimi spoznanji in stkanimi novimi prijateljstvi.

Vse dobro!

Ravnatelj:
Ladislav Pepelnik, mag.

**PROGRAM MEDNARODNEGA ZNANSTVENO-STROKOVNEGA
POSVETA O NADARJENIH**

THE 5TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC – TECHNICAL DISCUSSION ON GIFTED STUDENTS Elementary School Janko Glazer, Ruše, April 2, 2022				
APRIL 2, 2022				
8:45 – 9:00	Conference opening and welcome speech			
	Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/VSkW0vW			
9:00 – 10:00	Plenary session 1 Plenary session 2			
10:00 – 10:30	Short break			
10:30 – 13:00	Session 1: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/TSEqVa	Session 2: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/bSkEtVz	Session 3: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/LSkEa00	Session 4: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/XSkEjuH
13:00 – 13:45	Lunch			
13:45 – 16:15	Session 1: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/TSEqVa	Session 2: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/bSkEtVz	Session 3: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/LSkEa00	Session 4: Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/XSkEjuH
16:15- 16:30	Conference closing			

Plenary session 1	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/VSkW0vW	
<i>Competencies of educators and teachers for working with gifted children.</i> dr. Tanja Nedimović, Preschool Teacher Training College Mihailo Palov Vršac, Vršac, Serbia	
Plenary session 2	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/VSkW0vW	
Implicitne teorije in zmote v odnosu do nadarjenosti in nadarjenih otrok/Implied Theories and Errors about Gifted and Gifted Children dr. Mojca Kukanja Gabrijelčič, University of Primorska, Faculty of Education	
Session 1 - <u>10:30 – 13:00</u>	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/TSkEqVa Moderators: dr. Ines Blažević (Croatia), Vladka Potočnik (Slovenia)	
1.	<i>Potentially gifted students in project activities</i> Anita Čupić, Sanja Matić, Croatia (online)
2.	<i>Innovative Teaching Methods through e-Twinning Projects</i> Marijana Vuković, Sanja Fabac, Croatia (online)
3.	<i>Modern approaches to encourage giftedness in additional biology teaching</i> Dragana Mamić, Marijana Gudić, Croatia (online)
4.	<i>The implementation of alternative and augmentative technology in the educational work with the gifted</i> Danijela Rakic Nikolic, Serbia (online)
5.	<i>Digital tools in the service of gifted students</i> Anamarija Radovanović, Diana Kunjašić Jelović, Croatia (online)
6.	<i>Emocionalna pismenost in nadarjeni učenci</i> Nela Bejat Krajnc, Slovenia
7.	<i>Gibalnica - učno okolje za nadarjene</i> Simona Cvilak, Slovenia
Session 2 - <u>10:30 – 13:00</u>	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/bSkEtVz Moderators: dr. Ljupco Kevereski (North Macedonia), Aljaž Jug (Slovenia)	
1.	<i>Delavnice za nadarjene učence na matematičnem področju</i> Katja Končina, Slovenia
2.	<i>Vključevanje nadarjenih učencev v pripravo šolskih prireditev</i>

	Danijela Krampl, Slovenia
3.	<i>Gledališka predstava</i> Maja Marin, Slovenia
4.	<i>Delo z nadarjenim dijakom pri pouku praktičnega izobraževanja</i> Edis Mustafić, Slovenia
5.	<i>Uporaba čuječnosti v osnovni šoli- čuječi nadarjeni učenci</i> Petra Oblak, Slovenia
6.	<i>Primer dela za nadarjenimi dijaki na tehniški gimnaziji</i> Lina Dečman Molan, Slovenia
Session 3 - <u>10:30 – 13:00</u>	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/LSkEa00 Moderators: Dragan Ristevski (North Macedonia), Karin Magdič (Slovenia)	
1.	<i>Nadarjenost na gledališkem odru v osnovni šoli</i> Ada Stegnar, Slovenia
2.	<i>Druženje nadarjenih učencev</i> Suzana Strelec in Mojca Valenti, Slovenia
3.	<i>Vloga razrednika pri delu z nadarjenimi dijaki</i> Tine Strmšek, Slovenia
4.	<i>Tudi nadarjeni sooblikujejo turizem</i> Martin Štinjek, Slovenia
5.	<i>Kreatorji idej - vedno za nove izzive</i> Lea Tori, Slovenia
6.	<i>Aktivno vključevanje nadarjenih pri pripravi in ozaveščanju pomena uživanja avtohtonih jedi</i> Petra Ušaj, Slovenia
Session 4 - <u>10:30 – 13:00</u>	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/XSkEjuH Moderators: dr. Matjaž Duh, dr. Tomaž Bratina	
1.	<i>Experiences in organized training of teachers to work with gifted and talented children in Croatia and the worldwide</i> dr. Jasna Arrigoni, dr. Petra Pejić Papak, Croatia (online)
2.	<i>Development of Creative Ideas and Self-Regulation of the Gifted in the Activities in the Nature in Free Time</i> dr. Nataša Sturza Milić, dr. Predrag Prtljaga, Serbia (online)

3.	<i>Samoprocjena studenata Učiteljskog studija i studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o prepoznavanju likovno nadarene djece</i> dr. Dubravka Kuščević, dr. Marija Brajčić, Croatia (online)
4.	<i>Signs of a musically gifted child: a literature research review</i> dr. Maria Argyriou, Greece, (online)
5.	<i>Acceptance and application of ict in teaching art</i> dr. Vojislav Ilić, dr. Sanja Filipović, dr. Slavoljub Hilčenko, Serbia, (online)
6.	<i>Learning Styles of Gifted Students as a Factor of Self-Regulation in Foreign Language Learning</i> dr. Aleksandra Gojkov-Rajić, dr. Jelisaveta Šafran, dr. Jelena Prtljaga, Serbia (online)
7.	<i>Talent is a matter of atmospheres How we can awaken the giftedness of our students</i> dr. Franziska Pirstinger, Austria, (online)
8.	<i>Darovitost i ispodprosječnost - odnos darovitosti i fine motorike</i> dr. Karolina Doutlik, dr. Tanja Maltar Okun, Croatia (online)
9.	<i>Assessing the importance of holistic procedures in identifying and encouraging gifted children at an early age</i> dr. Tanja Nedimović, dr. Ivana Đorđev, dr. Euden Činč, Serbia
10.	<i>Teaching Style as a Factor in Gifted Students' Self-regulation of Learning</i> dr. Aleksandar Stojanović, Serbia, dr. Ante Kolak, Croatia, dr. Ljupčo Kevereski, North Macedonia, dr. Mojca Žvegljč Mihelič, dr. Grozdanka Gojkov, Serbia (online)
Lunch 13:00 – 13:45	
Session 1 – <u>13:45 – 16:15</u>	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/TSkEqVa Moderators: dr. Nataša Sturza Milić (Serbia), Tjaša Bevc (Slovenia)	
1.	<i>Kako je Erasmus+ KA1 projekt Nadgradimo znanje z izkušnjami, pripomogel k dvigu kompetenc nadarjenih dijakov</i> Aleksandra Frelj, Slovenia
2.	<i>Nadarjeni dijaki v eTwinning projektu</i> Monika Gajsler, Slovenia
3.	<i>Časovna kapsula</i> Urša Govekar, Slovenia
4.	<i>Nadarjeni učenci in obravnava umetnostnih besedil</i> Jasmina Gruber, Slovenia

5.	<i>Uporaba inovativnih orodji pri delu z nadarjenimi</i> Klemen Hleb, Slovenia
6.	<i>Podporno okolje za razvoj potenciala nadarjenih dijakov na ŠC Kranj</i> Katarina Jagič, Slovenia
Session 2 - 13:45 – 16:15	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/bSkEtVz Moderators: dr. Jelena Prtljaga (Serbia), Milojka Poš (Slovenia)	
1.	<i>Priložnosti (in težave) nadarjenih učencev v OŠ</i> Mateja Rems, Slovenia
2.	<i>"Dijaki dijakom" kot oblika dela z glasbeno nadarjenimi dijaki v gimnaziji</i> Irena Sajovic - Šuštar, Slovenia
3.	<i>Šola za razmišljanje</i> Simona Sel, Slovenia
4.	<i>Organizacijske in komunikacijske veščine pri nadarjenih dijakih</i> Ksenija Sever Žižek, Slovenia
5.	<i>Raziskovalni tabor za nadarjene dijake</i> Sergeja Sluga, Slovenia
6.	<i>Kaligrafija, umetnost pisanja</i> Urška Sotler, Slovenia
Session 3 - 13:45 – 16:15	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/LSkEa00 Moderators: dr. Karolina Doutlik, Croatia, Renata Štritof (Slovenia)	
1.	<i>Uganke za brihtne glav'ce - nadarjeni učenci popestrijo pouk drugim učencem</i> Simona Verdinek Špenger, Slovenia
2.	<i>Delo z nadarjenimi v srednji šoli</i> Nina Vollmaier, Slovenia
3.	<i>Evidentiranje likovno nadarjenega učenca v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole</i> Nejc Zidarič, Slovenia
4.	<i>Vzorci in zaporedja</i> Tanja Donko, Slovenia
5.	<i>Odkrivanje nadarjenih otrok v predšolskem obdobju</i> Mateja Perovšek, Slovenia
6.	<i>Projekt DEKD kot podpora nadarjenim učencem</i>

	Nina Berkopec in Katja Končina, Slovenia
Session 4 - <u>13:45 – 16:15</u>	
Joining the meeting on Zoom platform: https://cutt.ly/XSkEjuH	
Moderators: dr. Jerneja Herzog, dr. Andreja Kljajič	
1.	<i>Working with gifted students in the field of language and art</i> dr. Marinko Lazzarich, Croatia
2.	<i>Attitudes of Future Kindergarten and Primary School Teachers Toward the Gifted and Gifted Education</i> dr. Ines Blažević, dr. Mila Bulić, dr. Ines Radanović, Croatia
3.	<i>Methodological and curricular characteristics of art teaching with gifted students in the republic of Croatia</i> dr. Marijana Županić Benić, dr. Tomislav Topolovčan, Croatia
4.	<i>Preschool Teachers' Competencies for Encouraging Giftedness and Creativity of preschool children</i> dr. Tomaž Bratina (Slovenia), dr. Danica Veselinov (Serbia)
5.	<i>Social giftedness, social intelligence</i> dr. Ivan Ferbežer (Slovenia)
6.	<i>Actualisation of giftedness in the context of the familialisation of childhood</i> dr. Svetlana Radović, dr. Lada Marinković (Serbia) (online)
7.	<i>The Education of Gifted Pianists – A Piano Teacher's Perspective</i> dr. Mirna Sabljar. Croatia
8.	<i>Analysis of the connection between modern technology and physical activity: opportunities for pre school teachers to encourage children's motor development</i> dr. Vilko Petrić, Katarina Konstabo, Croatia, (online)
9.	<i>Highest talents as planetary illusions in expressive perfection in theory and practice</i> dr. Ljupco Kevereski, Milka Kevereska-Sakaroska, Dragan Ristevski, North Macedonia (online)
10.	<i>Gift nurturing or management: parent perspective</i> dr. Otilia Velisek-Brasko, Serbia
11.	<i>Recognizing and Encouraging Children's Musical Giftedness –Teachers' Perspective</i> dr. Blaženka Bačlija Sušić, dr. Vesna Svalina (online)

Statistika oseb udeleženih na posvetu	
Slovenija	34
Avstrija	1
Srbija	16
Grčija	1
Hrvaška	22
Republika Severna Makedonija	3
SKUPAJ	77

Kazalo vsebine

Dr. Ines Blazevic , Dr. Mila Bulic , Dr. Ines Radanović: Attitudes of Future Kindergarten and Primary School Teachers Toward the Gifted and Gifted Education, Croatia.....	1
Dr. Jasna Arrigoni, Dr. Petra Pejić Papak, Croatia	2
Blaženka Bačlija Sušić, Vesna Svalina: Recognizing and Encouraging Children's Musical Giftedness – Teachers' Perspective, Croatia	3
Prof. Dr. Tomaž Bratina, Dr. Danica Veselinov: Preschool Teachers' Competencies for Encouraging Giftedness and Creativity of preschool children, Slovenia, Serbia.....	4
Dr. Franziska Pirstinger: Talent is a matter of atmospheres; How we can awaken the giftedness of our students, Austria	5
izv. prof. dr. sc. Marinko Lazzarich: Working with gifted students in the field of language and art, Croatia	6
doc. dr. sc. Vilko Petrić, Katarina Konestabo, univ.bacc.praesc.educ., Sanja Ljubičić, mag.cin.: Analysis of the connection between modern technology and physical activity: opportunities for pre school teachers to encourage children's motor development, Croatia	7
Dr Nataša Sturza Milić, Dr Predrag Prtljaga: Development of Creative Ideas and Self-Regulation of the Gifted in the Activities in the Nature in Free Time, Serbia.....	8
Svetlana Radović, PhD, Lada Marinković, PhD: Actualisation of giftedness in the context of the familialisation of childhood, Serbia	9
Dr. Otilia Velisek-Brasko: Gift nurturing or management: parent perspective, Serbia	10
Assistant Prof. Marijana Županić Benić, PhD, Associate Prof. Tomislav Topolovčan, PhD: Methodological and curricular characteristics of art teaching with gifted students in the Republic of Croatia, Croatia.....	11
Aleksandra Gojkov-Rajić, Jelisaveta Šafran, Jelena Prtljaga: Learning Styles of Gifted Students as a Factor of Self-Regulation in Foreign Language Learning, Serbia.....	12
Prof. d-r Ljupco Kevereski, MA Dragan Risteovski, North Macedonia	13
doc. dr. sc. Dubravka Kuščević, izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić: Samoprocjena studenata Učiteljskog studija i studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o prepoznavanju likovno nadarene djece, Croatia	14
dr.sc. Karolina Doutlik, dr.sc. Tanja Maltar Okun: Darovitost i ispodprosječnost - odnos darovitosti i fine motorike, Croatia	15
Maria Argyriou: Signs of a musically gifted child: a leiterature research review, Greece	16
Vojislav Ilić, PhD, Sanja Filipović, PhD, Serbia	17
Anamarija Radovanović, dipl učiteljica, izvrsna savjetnica, Diana Kunjašić Jelović, mag. Prim. Educ.: Digital tools in the service of gifted students, Croatia	18
Anita Čupić, mag.prim.educ, Sanja Matić, pedagogue: Potentially gifted students in project activities, Croatia	19
Dragana Mamić, prof., teacher counselor, Marijana Gudić, prof. mentor teacher: Modern approaches to encourage giftedness in additional biology teaching, Croatia.....	20

Marijana Vuković, Sanja Fabac: Innovative Teaching Methods through e-Twinning Projects, Croatia	21
Prof. dr Aleksandar Stojanović, Serbia, Prof. dr Ante Kolak, Croatia, Prof. dr Ljupčo Kevereski, North Macedonia, Asist. dr. Mojca Žveglič Mihelič, Slovenia, Prof. dr Grozdanka Gojkov, Serbia: Teaching style as a factor in gifted students' self-regulation of learning	22
Danijela Rakic Nikolic: The implementation of alternative and augmentative technology in the educational work with the gifted, Serbia	23
Nela Bejat Krajnc: Čustvena pismenost in nadarjeni učenci	34
Katja Končina in Nina Berkopec: Projekt DEKD kot podpora nadarjenim učencem	40
Simona Cvilak: Gibalnica – učno okolje za nadarjene	46
Lina Dečman Molan: Primer dela z nadarjenimi dijaki na tehniški gimnaziji	53
Tanja Donko: Vzorci in zaporedja	60
Dr. Ivan Ferbežer: Evolucija pojma socialna nadarjenost	78
Aleksandra Frelih: Kako je projekt Erasmus+ KA1 Nadgradimo znanje z izkušnjami pripomogel k dvigu kompetenc nadarjenih dijakov	89
Monika Gajsler: Vodenje eTwinning projekta z nadarjenimi dijaki v dijaškem domu	96
Urša Govekar: Časovna kapsula	102
Jasmina Gruber: Nadarjeni učenci in obravnava umetnostnih besedil	110
Klemen Hleb: Uporaba inovativnih orodij pri delu z nadarjenimi	117
Katarina Jagič: Podporno okolje za razvoj potenciala nadarjenih dijakov v ŠC Kranj	124
Katja Končina: Delavnice za nadarjene učence na matematičnem področju	132
Danijela Krampfl: Vključevanje nadarjenih učencev v šolske prireditve	139
Maja Marin: Gledališka predstava V duhu časa – vključevanje nadarjenih učencev v obogatitvene dejavnosti na šoli	146
Edis Mustafić: Delo z nadarjenim dijakom pri praktičnem pouku	153
Petra Oblak: Uporaba čuječnosti v osnovni šoli – čuječi nadarjeni učenci	159
Mateja Perovšek: Odkrivanje potencialne nadarjenosti v predšolskem obdobju	168
Mateja Rems, Delo z nadarjenimi učenci na OŠ Center	176
Irena Sajovic – Šuštar : "Dijaki dijakom": primer dobre prakse z glasbeno nadarjenimi dijaki v gimnaziji	182
Simona Sel: Šola za razmišljanje za nadarjene učence	191
Ksenija Sever Žižek: Organizacijske in komunikacijske veščine pri nadarjenih dijakih	197
Sergeja Sluga: Raziskovalni tabori za nadarjene dijake »Voda, sonce, zrak, svoboda«	204
Urška Sotler: Kaligrafija, umetnost pisanja	213
Ada Stegnar: Nadarjenost na osnovnošolskem gledališkem odru	220
Suzana Strelec, Mojca Valenti: Druženje nadarjenih učencev	226
Tine Strmšek: Vloga razrednika pri delu z nadarjenimi dijaki v gimnaziji	239
Martin Štinjek: Tudi nadarjeni sooblikujejo turizem	246

Lea Tori: Kreatorji idej – vedno za nove izzive	254
Petra Ušaj: Aktivno vključevanje nadarjenih učencev v pripravo, izvedbo in uživanje avtohtonih jedi	261
Simona Verdinek Špenger: Uganke za brihtne glav'ce – nadarjeni učenci popestrijo pouk drugim učencem	267
Nina Vollmaier: Delo z nadarjenimi v srednji šoli.....	274
Nejc Zidarič: Evidentiranje likovno nadarjenega učenca v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole.....	282

Dr. Ines Blazevic , Dr. Mila Bulic , Dr. Ines Radanović: Attitudes of Future Kindergarten and Primary School Teachers Toward the Gifted and Gifted Education, Croatia

Identifying and encouraging the gifted from the earliest kindergarten age has been emphasized in recent years due to the importance of gifted individuals for the progress of society. This is especially highlighted in the STEM field, which makes the foundation of the world future. It is essential that kindergarten teachers, class and subject teachers, and pedagogues spot potentially gifted children in order to properly identify the gifted. In addition to identification, appropriate gifted education is necessary.

The aim of this research was to examine the attitudes of future kindergarten teachers, class teachers, Biology and Chemistry teachers, and pedagogues toward encouraging giftedness. An anonymous survey was conducted among students attending different Croatian universities. The research results show the respondents' attitudes toward gifted individuals and gifted education, as well as the needs of the respondents for additional education in the field of giftedness. Differences in the respondents' attitudes with regard to their professional profile were also examined.

The obtained research results can be extremely important as indicators of the current qualifications of future kindergarten and primary school teachers for encouraging giftedness, but also as guidelines for modernizing study programs of teacher studies and teacher professional development programs.

Keywords: gifted identification and encouragement, gifted education, kindergarten teachers, STEM field, primary school teachers

Dr. Jasna Arrigoni, Dr. Petra Pejić Papak, Croatia

The modern school requires more and more of its teachers, thus teacher competencies have become increasingly complex. Those education systems around the world that recognise the importance of ensuring social and, in particular, educational support for gifted and talented individuals have developed a variety of formal and informal forms of tertiary teacher training. Thus this work aimed to show the models of teacher education for work with gifted and talented individuals that exist abroad in Austria, USA, Australia, Hungary and the Croatian approach to this area, with the aim of improving the current system of teacher education in Croatia. This encourages the reopening of the frequently asked question on the social and political attitude of Croatian society towards the education of the most capable members of society. The results of the documentation study of selected countries indicate that teachers have a certain form of systematic education of the gifted and, in this connection, appropriate teacher training. In the system of teacher education in Croatia, there is a need to improve the program for training teachers to work with gifted children by introducing elements that are present in the practice of the presented models of teacher education in the world and will contribute to developing more systematic care for the gifted in Croatia.

**Key words: gifted education; in-service teacher training; professional competencies;
Talent Point**

Blaženka Bačlija Sušić, Vesna Svalina: Recognizing and Encouraging Children's Musical Giftedness –Teachers' Perspective, Croatia

Starting from the huge potential of gifted individuals for the development of the entire society, the prompt identification and ensuring the development and realization of this potential in gifted children is important. Given the many benefits of music in a child's overall development (Welch et al., 2020) as well as its transfer to other domains (Incognito et al, 2021), all educators should be professionally prepared and have certain competencies in order to support the education and development of gifted children (Hafenstein et al, 2021)

The research aimed to examine primary school teachers' perspectives according to indicators for identification of students' musical giftedness, competencies, and conditions for their further development.

In addition to descriptive, inferential statistics were used in the paper. Research participants were classroom teachers (N=90) from primary schools in Croatia capital.

As the best indicator of music giftedness teachers assessed children's interest to create and listen to music. They best estimated their competencies for conducting the activity of listening to music while children's family is considered as the best form of support. It was concluded that along with the development of teachers' music competencies, additional support from school and social environment is needed in identifying and further developing students' musical giftedness.

Keywords: classroom teachers; identification of musical giftedness; indicators of musical giftedness; musical competencies; student's musical giftedness

Prof. Dr. Tomaž Bratina, Dr. Danica Veselinov: Preschool Teachers' Competencies for Encouraging Giftedness and Creativity of preschool children, Slovenia, Serbia

Contemporary didactics, also known as enablement didactics or didactics of possibility, offer numerous varieties of modeling and work strategies for the encouragement of child giftedness and creativity. One of the leading goals of this didactic is directed towards good behavior and the implementation of important competencies for work with the gifted which refer to social skills, life-long learning, multiple pedagogical and didactic competencies. The paper presents an excerpt of a research conducted within the international project GIFTED. It presents a comparative analysis of results between two countries: Serbia and Slovenia. The goal was to compare gathered results on how preschool teachers rank their competencies for work with gifted children, which pedagogical and didactic competencies they prefer and which competencies they highlight as especially important for work with gifted children. The results indicate that there is no statistically significant difference between the preschool teachers in the two countries regarding most aspects included in the research. All of the preschool teachers see the potential of implementing information and communication technologies in work and in the emotional and social development of the children, which is in line with modern trends. Preschool teachers in Slovenia feel more confident in the identification of the gifted and work with the gifted. However, preschool teachers in Serbia feel more confident in their approach to communication with parents of gifted children. The sample size was 787 preschool teachers employed in preschools in Serbia and Slovenia with a similar educational level.

Keywords: preschool teacher competencies, work with gifted children, strategies for encouraging giftedness and creativity, preschool, kindergarten.

Dr. Franziska Pirstinger: Talent is a matter of atmospheres; How we can awaken the giftedness of our students, Austria

In Art education “giftedness” is often associated with realistic visual performance. In turn, visual skills are assumed to be a genetic disposition. But it can be ruled out that differences in performance in the visual arts are directly genetically based. Today we see the visual expression of a child as an independent area of development. Changing methods and contemporary questions awaken young people's talents.

It is becoming obvious that we need to leave behind school systems and classroom structures dating from the 19th century. We need to understand learning as a holistic process- as a communicative, physical, and emotional act. The subject of Art is interdisciplinary. It establishes networks through all scholarly knowledge. The learning atmosphere in the class, characterized by curiosity, joy and time plays a key role.

Individual art projects offer learners the opportunity to fill the class with their own original ideas and concepts. All ideas and suggestions for solutions are welcome. The focus is not on the beautiful product, but on the process. Failure is an integral part of learning. The goal is to promote the individual creative track of the students. Where work is done authentically, giftedness and art are not far away.

Keywords: atmosphere, changed learning culture, time, curiosity, joy, individualization, interdisciplinarity.

izv. prof. dr. sc. Marinko Lazzarich: Working with gifted students in the field of language and art, Croatia

Gifted children show premature intellectual development, independence and a desire to overcome challenges in their field of interest. They manifest that giftedness in early childhood, hence the beginning of institutional upbringing and education is a crucial period during which to encourage the development of intellectual abilities and creativity. The OECD Center for Educational Research and Innovation emphasizes the importance of developing creativity in education. In addition to parents, educators, and developmental pedagogical services, teachers have an important role in identifying and accessing gifted individuals.

In this paper, we will observe the manifestation of giftedness in the linguistic-literary and artistic field within the framework of the motherhood language teaching. In addition to regular classes, teachers can dedicate themselves to gifted students in extracurricular activities, particularly in the field of drama and literary creation. We will also address the complexity of the class subject and verbal giftedness in the language and art field. We will emphasize the necessity of a multidisciplinary approach to students with special needs, as well as the need to create enriched programs with individualized forms of learning. We will consider possibilities for encouraging verbal creativity in the early stages of language learning, and offer guidelines for working with students in the classroom teaching.

doc. dr. sc. Vilko Petrić, Katarina Konestabo, univ.bacc.praesc.educ., Sanja Ljubičić, mag.cin.: Analysis of the connection between modern technology and physical activity: opportunities for pre school teachers to encourage children's motor development, Croatia

The aim of this study was to analyze modern technological innovations related to the movement and give an overview of the possibilities of implementing them in the educational process with children of early and preschool age in order to encourage overall motor development.

The method of content analysis includes Internet-accessible content in the most important databases. Coding singles out and analyzes those technological innovations in which multimedia is used to promote movement or physical activity.

The results indicate four categories of technological innovations applicable to educators in the immediate educational process, which also encourage the movement of children of early and preschool age. This is how we differentiate: social media (blogs, forums and social networks); applications on smart digital devices (phone, tablet, computer); videos (YouTube, video cameras); and video games (using a controller to record player movements).

Modern technology has proven to be an indispensable element of children's upbringing, and its implementation in the realization of children's biotic needs for movement and complete motor development is extremely important. Preschool teachers must constantly work on strengthening digital competencies and implement them in their educational work.

Key words: physical activity, child, preschool teacher, modern technology, multimedia

Dr Nataša Sturza Milić, Dr Predrag Prtljaga: Development of Creative Ideas and Self-Regulation of the Gifted in the Activities in the Nature in Free Time, Serbia

The research in the field of learning and development of the gifted still have been searching for the possibilities to encompass as many aspects as possible within a holistic approach, in order to define with more certainty the factors of encouragement of gifted development. In this sense, it is significant to focus the discourse to consideration of the role of the synergy of motivation and self-regulation, cognition, as well as other non-cognitive constructs and their influence on behaviour and learning, physical and mental health, etc. Social interaction and interconnectedness of the gifted can be encouraged by organization of high-quality activities or simply by spending time in the nature in free time. The sense of belonging to certain places or contents in the nature can be a critical component of the development of well-being of gifted individuals. The essence of imagination and originality, as well as finding one's way in the fast changing world, which have not been paid deserving attention, actually refer to never ending curiosity combined with persistence and good organization of free time. In today's conditions characterised by alienation from the nature and irrational fears from it, an individual has not opportunity to master rather useful knowledge and skills, open up and create numerous possibilities and ideas which can be provoked by spending time and moving in the nature. There are solutions. Riding a bike in the nature offers a challenging environment interesting for gifted individuals and their observation, research, reflection decision making, getting to creative ideas, socializing and cooperation with others, getting to solutions to many motor, ecological or life problems. The adequate application of mobile phones and similar gadgets can make such an activity more interesting and attractive, especially to younger population.

Key words: curiosity, alienation, physical activity, mobile phones and gadgets.

Svetlana Radović, PhD, Lada Marinković, PhD: Actualisation of giftedness in the context of the familialisation of childhood, Serbia

Familialisation of childhood is one of the main structural processes of its formation and manifestation in contemporary society. Grounded on the ideology of familism, familialisation sets the family as the primary place of caring and bearing most of the economic costs and responsibilities for children. Also, this process is intensified by the withdrawal of the state from the public sector, that is by the reduction of state investment in social services and their privatisation and commercialisation. Never before have children to such a degree depended on different types of family capitals to realize their potentials. The paper presents a case study of three families of different socio-economic statuses with gifted children. The analysis includes the following elements: the period of discovering the child's giftedness, the process of mentoring, institutional and non-institutional support of giftedness, and the parent's vision of the future development of their child's giftedness. The results show that parents are left without adequate social support in actualising their children's talents. Giftedness, instead of representing the common good, becomes a private matter of the family, because it primarily depends on family capitals, and thus becomes a place of reproduction of social inequalities.

Key words: familialisation of childhood, giftedness, family capital

Dr. Otilia Velisek-Brasko: Gift nurturing or management: parent perspective, Serbia

Recognizing gifted children is the first challenge for educators and parents alike in unfolding this gift and developing it. The upbringing and nurturing of gifted children is an exceptional role for parents. Within family functions, the characteristics of such atypical, exceptional families can be recognized. This work presents the four gifted students through case studies, from a parental perspective. The case study, as a qualitative research method, examined the following questions in four different cases: When and how did the parent find out that their child was gifted? How did they contribute to gift nurturing? What was the involvement of parents and educators? How and to what extent does the education system support the development and nurturing of gifted students? Is it necessary for the gift to be nurtured or managed from a parental perspective? Is it true that "the greater the gift, the greater his shadow"? Then the parents shared their child's success-rich and shared family joyful moments as well. They also highlighted which family functions they have the most difficulty with. They pointed in which periods and activities they relied on educators, but also what was lacking in the education system in gift nurturing.

Keywords: exceptional families, gift nurturing, parents, educators, education system.

Assistant Prof. Marijana Županić Benić, PhD, Associate Prof. Tomislav Topolovčan, PhD: Methodological and curricular characteristics of art teaching with gifted students in the Republic of Croatia, Croatia

According to many previous researches (Cvetković Lay and Sekulić Majurec, 1998; Maksić and Spasenović, 2018; Vojnović, 2005), the most important factors in the process of developing students' talent and creativity are schools and teachers. Teacher's role in recognising areas for giftedness is indispensable. When thinking about gifted students, in addition to recognising artistic talent, it is important to enable the individualisation of teaching. The teacher's methodological approach should be creative and flexible, based on a good knowledge of art issues, art and psycho-physical development of children. In teaching with gifted students, the teacher's competencies within the subject of art education play a big role. The aim of this research was to examine some methodological and curricular characteristics of teaching with artistically gifted students by art teachers in the Republic of Croatia (N = 118). For the purposes of research, a questionnaire was constructed on the teaching of art culture with artistically gifted students. The results of research indicate that in previous school year, teachers, on average, had 8 identified and recorded artistically gifted students. Teachers usually inform parents about the giftedness of their children in individual meetings. In about 50% of cases, information on how to work with artistically gifted students, teachers' found in the professional literature, on Internet and / or from other teachers. Teachers often state that as individual forms of working with artistically gifted students, they most often use additional classes, students' individual assignments, students' involvement in art competitions and preparation of various projects. As the most common activities with gifted students in the field of art, teachers apply additional art education classes and workshops with art content. At the same time, and as a lack of activities for artistically gifted students, in most cases teachers cite a lack of time and space, and finances.

Key words: art teachers; giftedness; methodological approach; teaching

Aleksandra Gojkov-Rajić, Jelisaveta Šafranĳ, Jelena Prtljaga: Learning Styles of Gifted Students as a Factor of Self-Regulation in Foreign Language Learning, Serbia

Exploratory research presented in this study deals with the ways in which foreign language learning and thinking styles are reflected in the area of self-regulatory processes within gifted students' personalities, including dimensions of meta-cognition, personality traits, self-perception and affective dimensions, which are insufficiently taken into account in the Theory of Mental Self-Government according to some scholars.

Research question: If learning styles and opinions have an executive function, i.e. function to influence the organization of thought and behavior, can they be viewed as constructs of the highest order, different from intelligence (ability)? The method is systematic non-experimental observation; sample: 345 students from the University of Belgrade, Novi Sad and Nis, of which 47 are academically gifted. Instruments: SILL, Foreign Language Achievement Test, BFIIV, MAI, LLOS-IE, MARCI, Colby's inventory of learning styles.

Key findings: There are interrelated but autonomous relationships of ability, student learning styles, learning strategies, self-confidence, personality traits, motivation, memory and reasoning abilities. Learning styles are an important factor in self-regulation of gifted students' learning, which makes them different from other students and consequently can be identified in foreign language achievements. According to the structure of learning styles, gifted students are unlikely a monolithic group.

Key words: gifted, learning styles, foreign language, self-regulation

Врвните таленти како планетарна илузија на експресивното совршенство во теоријата и практиката

Науката односно светската научна теорија и практика веќе долго време се наоѓаат во услови на реконструкција на постојните или соочување со новите парадигми. Постигнат е огромен успех во материјално-техничката (ре)продукција на иновации, но полетото на духовниот напредок и иновативност е не сосема исполнето. Во фокусот на трудот се врвните талентите како симболика на нивниот совршен експресивен израз на нивната (над)моќ во една или повеќе научни области. Тие во планетарната култура се планетарна илузија како нешто што остава впечаток на невозможно-недостижно. Тоа е резултат на когнитивното функционирање на повисоко ментално ниво каде доминира метакогнитивни мислење формирајќи карактеристична ментална структура. Главен проблем во трудот се однесува на тоа колку науката „добро“ ја познава „позадината“ длабочината на неверојатниот експресивен израз на нивниот талент. Она што е поважно во трудот на основа на емириската библиографска анализа е да се добие (по)добра „претстава“ за нивната „емоционална писменост, емоционална зрелост“ или „емоционално совршенство“, кој го користи Goleman (2020). Целта е да се одентификува карактеристичниот психолошки код на врвните таленти од различни научни области. Методот на мета-анализа на документацијата беше насочен кон стекнување на репрезентативен увид во најзначајните перформански на врвните таленти. Добиените резултати го одразуваат препознатливиот психолошки код кој е единствен и уникатен по својата природа кој стои на piedestалот на светската елита на врвни постигнувања. Резултатите ќе бидат од корист за добивање на подобра општествена, инситуционална и индивидуална перцепција на талентите која е од посебно значење за нивната педагошко-психолошка, методско дидактичка, социо-емоционална и друга стимулација.

Клучни зборови: талент/и, планетарна илузија, совршена експресивност, емоционално совршенство

doc. dr. sc. Dubravka Kušćević, izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić: Samoprocjena studenata Učiteljskog studija i studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o prepoznavanju likovno nadarene djece, Croatia

U ovom istraživanju ispitivali smo samoprocjene studenata Učiteljskog studija i studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u prepoznavanju likovno nadarene djece. U istraživanju je sudjelovalo 144 ispitanika od čega 52,10% studenata Učiteljskog studija i 47,90% studenata Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Filozofskom fakultetu u Splitu. Dio studenata Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pohađao je izvanredni studij. Studenti prepoznaju važnost identificiranja likovno darovite djece te smatraju kako je jako važno prepoznati takvu djecu tijekom odgoja i obrazovanja te misle da ih mogu lako identificirati u likovnim aktivnostima. Studenti su također izrazito motivirani za rad s likovno darovitima te bi rado slušali izborni kolegij o likovno darovitoj djeci. O likovno nadarenoj djeci studenti su najviše saznali na metodičkim i pedagoškim kolegijima, ali veliki dio studenata 41,70% smatra kako je njihovo znanje za rad s likovno nadarenom djecom osrednje, dok tek 14,60% zna kako raditi s likovno darovitima. Studenti tek osrednje prepoznaju predrasude vezane uz likovno darovite, a nešto bolje prepoznaju karakteristike likovno darovitih s identifikacijskih listi koje su kreirane za prepoznavanje likovne darovitosti.

Ključne riječi: studenti, likovna darovitost, prepoznavanje darovitih, samoprocjene

dr.sc. Karolina Doutlik, dr.sc. Tanja Maltar Okun: Darovitost i ispodprosječnost - odnos darovitosti i fine motorike, Croatia

Darovitost je višedimenzionalan spektar kombinacije osobina ličnosti, sposobnosti te kreativnosti. No, treba imati na umu da dijete koje je intelektualno napredno nije nužno takvo na vlastitom emocionalnom i/ili motoričkom području ili pak u socijalnim vještinama. To znači da dijete koje je nadareno u jednom području može biti čak i ispodprosječno u drugom području. Ovaj je rad usmjeren na promatranje odnosa darovitosti i fine motorike. Fina motorika, koja podrazumijeva precizne pokrete, čini osnovu mnogih školskih vještina, ali je ujedno jedan od glavnih prediktora školskog uspjeha učenika. Mnogi pravci impliciraju da je fina motorika značajna u identificiranju darovitih, stoga joj se pridaje još veća važnost u odgoju i obrazovanju. Bitnu ulogu u razvoju i razumijevanju darovitosti ima okolina darovitih, stoga je velika odgovornost i na školama koje trebaju pružiti bolju potporu te aktivnu podršku u uspješnom razvijanju njihove darovitosti, ali trebaju i preventivno djelovati.

Rad ujedno prikazuje studiju slučaja dvojice darovitih učenika koji su sudjelovali u jednogodišnjoj izvannastavnoj aktivnosti kukičanja u kojoj je bio naglasak na učenju rukama te finomotoričkim pokretima prstiju, kao i njihove (ispodprosječno) ostvarene rezultate.

Ključne riječi: daroviti, fina motorika, ispodprosječnost, kukičanje.

Maria Argyriou: Signs of a musically gifted child: a leiterature research review, Greece

Music is expected to be a mechanism to help gifted students in coping with their emotion proficiently. It also aids to sharpen cognitive and brighten their giftedness traits. Most of gifted students possess high potential in mental growth and life development compared to their peers. Gifted students are individuals who are recognized for achievement that is advance to that of their peers (Md Jais et al., 2020). Although giftedness is always connected with schooling, gifted individuals present across academic and non-academic domains (Worrell et al., 2019). McWilliams (2018) stated gifted individuals are those who exhibit amazing levels of aptitude (defined as an excellent ability) or competence (performance or achievement) in one or more fields. Fields include any structured part of activity with its own unique system (e.g., mathematics, music, language) and set of sensorimotor skills. According to Petress (2005), music is an evident device to support students' success in four major areas which are success in society, success in school, success in developing intelligence, and success in life. It is suggested that music to be included into several topics in all school curricular. Many studies reveal that music has significant effect in sharpening students cognitive level. As intellectual process is the vital point for gifted students, music become as a platform for them to jump as high as they can to achieve their life goal.

Key words: music, gifted students, school curricular, musically gifted, music intelligence

Vojislav Ilić, PhD, Sanja Filipović, PhD, Serbia

Information and communication technologies (ICT) have a huge impact on the entire life and functioning of our world. This explains why the tools they provide have such an important role in the educational process. Their use opens up numerous opportunities and perspectives in education. Today, aware of the inevitability of digital technologies in the functioning of the world, and the benefits they bring, we try to use them as purposefully as possible in education. In a number of schools, ICTs have become an integral part of the learning and teaching process as a support to teachers and students in the teaching of almost all subjects and the ways of using them have changed with their development and understanding of their possibilities.

On the other hand, art teachers throughout history have tried to understand and master the tools and media of their craft and bring them closer to students. Today, that same desire can be seen through the desire of art teachers to integrate traditional and contemporary media into their teaching. Information and communication technologies are a concept that is constantly improving, and the availability, flexibility, speed, interchangeability of digital data is what makes modern media necessary in the teaching art.

Regardless of the opinion of teachers about contemporary media in art, they must, given the time in which they live, include them in the teaching art and in the learning process and in the process of creating art works and works of visual arts. Students do not come to school as blank pages on which teachers write, but with more and more acquired knowledge and skills in the use of modern technologies. Modern technologies are so present in their lives that we must include them in the teaching art.

Acceptance and introduction of ICT in the teaching art requires from teachers an additional effort to understand and master modern media. It is a process that includes informing about contemporary art, monitoring the development of information and communication technology and finding ways to apply them purposefully in the educational process at school.

Keywords: Information and communication technologies, art teachers, art education.

*Anamarija Radovanović, dipl učiteljica, izvrsna savjetnica, Diana Kunjašić
Jelović, mag. Prim. Educ.: Digital tools in the service of gifted students,
Croatia*

The choice of methods and forms of work with gifted students is an important question of a modern teacher. The use of ICT is indispensable in modern forms of learning and teaching. For several years now, we have been using digital tools and mobile applications with gifted students and we have emphasized the importance of using certain tools to improve critical thinking, creativity and problem solving.

ICT enriches the process of acquiring educational content in gifted students and enables them to make the most of their potentials, which leads to emphasizing the student's initiative, originality and creativity. Software solutions in the education of gifted students include computer games, specific educational applications, and collaborative Internet projects.

For gifted students, it is important that the use of technology is focused on their social and emotional needs, not just the need to acquire knowledge. In our work with gifted students so far we have used the following digital tools: Moovlly, Tondo, Plickers, Mozabook, Learning Apps ...

Our presentation would be based on examples and results of work with gifted students through the above tools and would show how much these tools have facilitated the teaching process.

Anita Čupić, mag.prim.educ, Sanja Matić, pedagogue: Potentially gifted students in project activities, Croatia

Modern ways of education encourage students to learn to think, solve problems and find solutions to the real-life problems in order to develop their research, communication, critical and organizational competencies. Active involvement of students in the teaching process can be carried out through implementation of various project activities. Projects can be simpler or more complex, they can last one day, several days, weeks and months, but they are always interdisciplinary, cooperative, and based on teamwork. Due to their potential, gifted students can contribute to the realization of a variety of project activities. In this way they are further encouraged to develop their potentials and express themselves creatively. Students ask research questions and come up with solutions to specific problems they identify in the project. Gifted children are happy to get involved in school projects, because project-based learning is one of the best ways to learn. In the Elementary School kraljice Jelene in Solin, teachers and students participate in the implementation of several projects in order to encourage active learning. Implementation of various methods and activities has modernized the teaching process in classrooms, and the teachers, as well as students, have achieved numerous educational outcomes and expectations of interdisciplinary topics.

The authors of the lecture will present a series of implemented project activities in which they used technological resources for the purpose of active learning.

*Dragana Mamić, prof., teacher counselor, Marijana Gudić, prof. mentor
teacher: Modern approaches to encourage giftedness in additional biology
teaching, Croatia*

Children's giftedness can only develop in an organized and stimulating environment. Among many components of the enriched program, we highlight additional classes in biology, where teachers independently create a work program, that should encourage the students' giftedness in the field of natural science. Work in small groups enables gifted students, who are involved in additional biology classes, the development of natural-science competences that combine knowledge shaping, skills development, critical thinking, making conclusions, discovering the connection and interdependence of processes and phenomena in their environment. The aim of the presentation is to show practical examples of working with gifted students through additional teaching in biology in primary school, with pre-prepared creative activities, that will encourage their creative thinking, constructive problem solving and finding the most diverse solutions, and enable them to develop and realise their potential. Additional teaching in biology can be realized by taking a step forward from the traditional way of teaching, through application of modern teaching strategies and collaborative forms of work. Although it requires great engagement, this kind of teaching plays a significant role in the overall development of the students' skills. The examples presented can serve as a guideline for teachers practitioners in their work with gifted students.

Keywords: giftedness, additional teaching in biology, natural-science competences, teaching strategies, elementary school

Marijana Vuković, Sanja Fabac: Innovative Teaching Methods through e-Twinning Projects, Croatia

In the project-based learning gifted students have shown their creativity and proactive approach by applying innovative methods.

Floods, droughts, ozone holes, acid rains, deforestation, whirlwind , world hunger...

Can we influence these changes ? Can I change something as an individual and in which way ?

Gifted students have put an effort to find answers on these questions by taking part in e-Twinning projects Am I melting glaciers and Spring Nature Wealth.

Projects have been accomplished in the academic year 2020/2021, interdisciplinary, on the state level .

Methods used in the projects:

- 5E Instructional model
- PBL – project- based learning
- flipped classroom
- collaborative learning

By applying these methods students have adopted 21st century skills : creativity, critical thinking, collaboration, communication and information literacy.

The activities have been formed taking into consideration the individual differences between gifted students .Students choose the activities according to their own affinities.

Biology, Chemistry, Maths, Logics and IT's outcomes were achieved by using web tools 2.0 and marking important dates (Safer Internet Day,Earth Day and International Biodiversity Day). Students not only encouraged environmental awareness but also influenced proactively their community as well as their colleagues at school.

Prof. dr Aleksandar Stojanović, Serbia, Prof. dr Ante Kolak, Croatia, Prof. dr Ljupčo Kevereski, North Macedonia, Asist. dr. Mojca Žveglič Mihelič, Slovenia, Prof. dr Grozdanka Gojkov, Serbia: Teaching style as a factor in gifted students' self-regulation of learning

Summary: This study is part of a broader methodological draft, of which we highlight only part due to its scope, and the aim of this section is to answer the question of the extent to which teaching styles correspond to learning styles and how this reflects on the self-regulation of gifted students, their academic accomplishments. The theoretical basis is Sternberg's Theory of Mental Self-Management and the Theory of Self-Regulation. The research is exploratory and performed by the method of systematic non-experimental observation; The sample consists of 371 students from the University of Belgrade, University of Zagreb, University of Nis, University of Bitola, and University of Ljubljana, of which 64 are academically gifted.

Instruments: KILS (Kolb Inventory of Learning Styles); INS (Inventory of Teaching Styles - made for this research based on elements of modern didactic strategies), MAI (Meta-cognitive Awareness Inventory). Questionnaire OP- General data and ASAF- Assessments of students on achievement factors. In the data observed here, learning styles and teaching styles are taken as predictive variables; criteria: academic success of students (average grade in studies) and self-regulation of learning expressed by the construct of meta-cognition.

Basic findings: There are significant differences in the relationship between teaching styles and learning styles of gifted and other students. This is especially noticeable in gifted students who have a more pronounced reflective learning style compared to other students, which was not the case with teaching styles. There is a strong sum-cognitive strategy in favor of academically talented children, which further explains the discrepancies in academically gifted and other students' success.

Key words: gifted, teaching style, learning style, self-regulation.

Danijela Rakic Nikolic: The implementation of alternative and augmentative technology in the educational work with the gifted, Serbia

Summary

Inclusion, which is defined as a process which ensures quality education for all children while respecting the diversity of needs and abilities by ensuring that all of the conditions for learning and social inclusion are met, represents a challenge for the whole educational system. One of the challenges is the implementation of assistive technologies in the process of educational work which requires the use of digital technologies, applications and technological tools.

Based on the experiences of countries in the region, *Cboard* has given a plethora of positive results in work with children at an early age when their verbal expression has still not been developed, when they need support for interactions and expressing their needs. *Cboard* is most effective in work with children who need encouragement for independence, purposefulness of communication and guidance in their behavior.

The aim of this paper is to present how effective the application is for the detection of gifted children in which a certain segment of development is impaired, which presents a hurdle in a timely discovery of the child's giftedness and adequate subsequent action.

Cboard is a web application which is completely free and localized (available in the Serbian language). It eases communication through the usage of symbols and the conversion of text into speech. This form of communication demands cooperation of the whole team and the child's surroundings. The participants are of equal importance and they are the parents, rehabilitators, educators, preschool teachers and teachers in schools and dormitories.

Keywords: inclusive education, giftedness, assisted communication, alternative and augmentative technology, educational work.

PRIMENA ALTERNATIVNE I AUGMENTATIVNE TEHNOLOGIJE U VASPITNO-OBRAZOVNOM RADU SA DAROVITIMA

Rezime

Inkluzija koja se definiše kao proces kojim se obezbeđuje kvalitetno vaspitanje i obrazovanje za svu decu poštujući raznovrsnost potreba i sposobnosti kroz obezbeđivanje svih adekvatnih uslova za učenje i socijalno uključivanje, predstavlja izazov za čitav obrazovni sistem. Jedan od izazova jeste i uvođenje asistivne tehnologije u proces vaspitno-obrazovnog rada zbog neophodnosti korišćenja digitalne tehnologije, aplikacija i tehničkih pomagala.

Iz iskustva zemalja u regionu, *Cboard* je dao mnoštvo pozitivnih rezultata u radu sa decom ranog uzrasta kod kojih nije razvijena verbalna ekspresija, gde je neophodna podrška za interakciju, iskazivanje potreba, a najefektniji je u radu sa decom kojima je potreban podsticaj u samostalnosti, svrhovitosti komunikacije i usmeravanju ponašanja. Ideja ovog rada je i da predoči kolika je mogućnost korišćenja aplikacije u detekciji darovitosti deteta kod kojeg je narušen neki vid razvoja i koji predstavlja kočnicu u pravovremenom otkrivanju i delanju prema darovitom detetu.

Cboard je Web aplikacija koje je potpuno besplatna, lokalizovana (sa pristupom na srpskom jeziku) i olakšava komunikaciju korišćenjem simbola i prenošenjem teksta u govor. Ovakva komunikacija zahteva saradnju čitavog

tima detetovog okruženja čiji su činioци jednako važni, a čine ih roditelji, rehabilitatori i edukatori, ali i vaspitači i nastavnici u predškolskim ustanovama, školama i domovima.

Ključne reči: inkluzivno obrazovanje, darovitost, potpomognuta komunikacija, alternativna i augmentativna tehnologija, vaspitno-obrazovni rad.

Uvod

“Za većinu ljudi, tehnologija čini stvari lakšima. Za ljude sa poteškoćama, tehnologija čini stvari mogućima”

Mary Pat Radabaugh

Buđenje svesti čitavog čovečanstva o važnosti razumevanja, prihvatanja i socijalizaciji svih članova društva kao ravnopravnih članova, sa naglaskom na decu sa razvojnim poteškoćama, ali i darovitima, krenulo je uzlaznom putanjom što dovodi do većeg napretka u širem kontekstu. Deca sa poteškoćama u razvoju od najranije dobi imaju potrebu za pomoći u različitim oblastima i neophodno je da budu što vidljiviji, da se ukazuje na važnost aktiviranja svih delova državnog sistema, ali i da ljudi samosvesno i odgovorno grade stavove prema ovakvoj populaciji (Nejson, 2017). Koliko je važno uključiti decu sa razvojnim poteškoćama u obrazovne sisteme? Koliko je resursa potrebno da se ispune potrebe dece sa telesnim oštećenjima? Odakle finansirati promene u vaspitno-obrazovnim ustanovama? - samo su neke od nepoznanica današnjeg doba, ali ono što ohrabruje jeste činjenica da se uopšte do takvih pitanja dolazi, s obzirom na godine u prošlosti kada su osobe, bez obzira na uzrast i vrstu oštećenja, marginalizovane i obespravljene. U razvijenim zemljama inkluziji se pridaje veliki značaj i same vlasti osnažuju i ulažu kako u finansiranje, tako i u edukaciju zaposlenih u oblastima obrazovanja i vaspitanja, zdravstva, socijalne zaštite pa i roditelja kao primarne podrške deci sa nekom vrstom invaliditeta. U obrazovno-vaspitnim ustanovama koristi se čitav spektar pomagala i visokotehnoloških aparata za olakšavanje funkcionisanja i komunikacije dece sa raznim telesnim, mentalnim i socijalnim problemima.

Tema kojom ćemo se u ovom radu baviti jeste upotreba potpomognute komunikacije (PK) u vrtićima, školama i domovima, koristeći internet tehnologije, kao i značaj, uloga i kompetencije medicinskih sestara-vaspitača, vaspitača i stručnih saradnika u vaspitno-obrazovnom radu. Sloboda primene internet tehnologija je u pomoći deci sa razvojnim problemima neograničena

i pristupačnost tematskim sajtovima, Web aplikacijama i tehnološkim pomagalima pruža sve mogućnosti za kvalitetno obrazovanje dece.

PK je zajednički naziv za različite načine komunikacije i metoda koje potpomažu komunikaciji među decom. Ona pomaže osobama s komunikacijskim teškoćama u razumevanju drugih ili u izražavanju sebe samog, zapravo u kombinaciji i jednog i drugog. Jedna od pet vrsta PK je alternativna i augmentativna komunikacija (eng. AAC), odnosno upotreba sličica i simbola kao sredstvo izražavanja. Prvi nivo alternativne i augmentativne komunikacije je upotreba štampanih sličica i simbola u raznim varijantama (komunikacijske knjige, komunikacijske table i mnoga kreativna rešenja). Ovaj nivo je pristupačniji jer ne zavisi od tehnologija, ali je moguće koristiti ih kako bi se lakše došlo do ideja u izradi. Sledeći nivo alternativne i augmentativne komunikacije jeste korišćenje visokotehnoloških pomagala, odnosno komunikatora i Web aplikacije *Cboard*. Ovakva komunikacija zavisna je od pomagala, proizvodi glasovnu podršku i iako je širih mogućnosti u primeni jer na internetu postoji pregršt gotovih tabli, mnoštvo varijanti u izgledu samih sličica i audio stimulacije, jednako je teško dostupna u finansijskom smislu. U praktičnom radu najčešće se koriste istovremeno i jedan i drugi nivo, što ujedno daje i najbolje rezultate u napredovanju komunikacije dece.

Cboard aplikacija

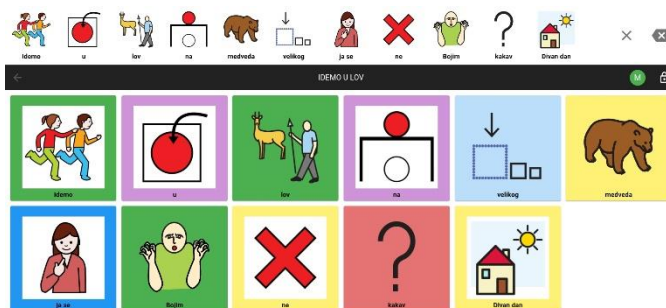
Cboard je besplatna i lako dostupna Web aplikacija (sl. 1) koju je neophodno instalirati na Android aparat (telefon, tablet ili komunikator) i sastoji se od velikog broja simbola (sl. 2) koji se koriste samostalno ili kombinovano, a uz njih je moguće koristiti i glas koji daje audio podršku svakom simbolu. Cilj ove aplikacije jeste postizanje svrhovite, efektivne i efikasne komunikacije, izražavanja potreba, saopštavanja. Simboli pokrivaju osnovne oblasti ljudskog života uz pomoć kojih se uspostavlja, razvija i održava komunikacija: ustanove (npr. škola, vrtić); mesta (npr. igralište), kuhinja; vreme (dani, meseci, doba dana, godine i sl.); ljudi (npr. otac, majka); atributi i opisi (visok, nizak); nameštaj; aktivnosti (čekaj, dodaj, hoću); sport; životinje; tehnologija; biljke; igračke; telo (glava, vrat i sl.); odeća; higijena (Milić; 2020).

Slika 1. Izgled aplikacije

Slika 2. Primer osmišljene table za komunikaciju

Aplikacija je rasprostranjena u svetu i dostupna je na velikom broju jezika, pa tako i na srpskom, makedonskom, hrvatskom što omogućava razmenu i lakše pronalaženje potrebnih simbola pojedinačno, ali i gotovih tabli, odnosno kombinaciji simbola namenjenih određenoj vrsti aktivnosti, npr. odlazak u toalet, izlazak u šetnju i sl. *Cboard* nudi mogućnost snimanja sopstvenog glasa za zvučnu simboliku, a moguće je samostalno kreirati „kartice“ koristeći fotografije, crno-bele slike, grafičke simbole u zavisnosti od potreba, sposobnosti i senzitivnosti deteta. Koristi se pritiskom na određeni simbol što je idealno rešenje za osobe sa telesnim oštećenjima, ali i narušenog ili očuvanog mentalnog razvoja. Takav komunikator je prenosiv, što daje priliku da se koristi u svakom momentu i na svakom mestu i zahteva malo fizičkog angažovanja jer je ekran osetljiv na dodir i dovoljan je samo blag dodir da bi se simbol aktivirao. Negativne strane ovih komunikatora su: neophodno je posedovati Android aparat, zavisnost od interneta i neprestano punjenje baterija aparata jer naprasni nestanak baterije i nemogućnost korišćenja može izazvati burne reakcije deteta i frustriranost zbog iznenadne nemoćnosti dalje komunikacije.

Namena i efekti *Cboard* aplikacije

Cboard aplikacija namenjena je deci sa komunikacijskim poteškoćama bilo da su to deca regularnog razvoja kao podsticaj u razvoju govora, npr. dece kod kojih je govor nerazumljiv ili kao motivacija i sredstvo za edukaciju (učenje novih pojmova), ali i deci sa razvojnom disfazijom, autizmom, intelektualnim ili telesnim smetnjama i kombinovanim ometenostima u inkluzivnom obrazovanju. Cilj je olakšati komunikaciju svoj deci kojoj je potrebna potpora ili rešenje da komuniciraju uopšte jer je nedostatak komunikacije osnovni problem u celokupnom razvoju dece. Bez komunikacije dete ne može izraziti svoje potrebe, želje, mišljenje, a istovremeno ne može shvatiti šta drugi od njih žele, ne može shvatiti i usvojiti određene pojmove, pojave ili emocije (Thunberg et al. 2018.). Roditelji ponašanje svoje dece vrlo često tumače lako, čitajući pokrete tela i prepoznavajući potrebe, ali je problem kada to dete treba da komunicira sa nekim ko te signale ne prepoznaje. Dete je tada uznemireno jer je bespomoćno i ne može iskazati ono što želi, misli ili oseća. Upravo zbog toga, *Cboard* nudi mogućnost svim ljudima u detetovoj okolini da razumeju ono što je detetova trenutna potreba. Kod dece sa poteškoćama iz spektra autizma ili poteškoćama senzorne integracije je veoma važno da unapred budu pripremljeni na dešavanja koja će uslediti i koja mogu pratiti. Tabla kreirana za npr. odlazak u šetnju sadrži tačne korake u čitavoj aktivnosti: oblačim kaput, idemo u park, ljuljaćemo se, poješćemo pljeskavicu i doći kući (sl. 3). Na ovaj način dete može unapred znati kojim redom će se smenjivati aktivnosti i ono je pripremljeno za bezbedan boravak napolju. Viši komunikacijski nivoi omogućavaju čak i učenje čitavih pesmica, usvajanje pojma broja, računske operacije, pojava, godišnjih doba i sl. Još jedna od prednosti korišćenja *Cboard* aplikacije jeste usmeravanje detetove pažnje na simbole, komunikaciju i interakciju sa drugima. Uz korišćenje glasa u *Cboard*-u dete razvija svoj govor ponavljajući reči koje čuje, ali i povezuje glas sa određenim simbolom.

Ovako potpomognuta komunikacija pruža veliku mogućnost uključivanja dece u sisteme vaspitanja i obrazovanja, socijalizaciju uopšte jer na taj način sva deca postaju ravnopravni članovi društva sa jednakim mogućnostima za razvoj (Keri Kutlešić, 2016).

Slika 3. Individualizovano kreirana tabla za odlazak u šetnju

Namena i efekti Cboard aplikacije u identifikaciji i radu sa darovitima

Aplikaciju *Cboard*, prema ideji ovog rada, moguće je koristiti i u identifikaciji darovitosti dece koja su u razvojnoj disharmoniji. Neretko, darovita deca mogu imati neku vrstu invaliditeta ili mentalnog oštećenja i takvu decu je gotovo nemoguće identifikovati kao darovitu zbog nemogućnosti ispoljavanja uslovljena oštećenjem. Darovita deca su izvanredne ličnosti koja mogu imati različite zdravstvene (fizičke ili psihosocijalne) probleme te intelektualni i socijalni razvoj darovite dece tako narušen bolestima i povredama, dovodi do neoptimalnog načina života i neprimenjivanja visokokvalitetnih iskustava za promociju kognitivnog, socijalno-emocionalnog i fizičkog blagostanja. Pretpostavlja se da su mnoge zdravstvene nejednakosti i nejednakosti u obrazovnom postignuću darovite dece verovatno rezultat ove složene interakcije između zdravlja i obrazovanja (Sturza Milić, Nedimović, Višacki, 2020).

Nerazumevanje specifičnosti darovitog deteta, a posebno unutrašnje disinhronije, stvara osnovu za niz negativnih posledica koje mogu da dovedu do toga da darovito dete ne iskoristi svoj potencijal i da darovitost postane ograničavajući faktor njegovog razvoja (Barzut, 2017). Darovita deca sa disinhronijom su pod većim rizikom i za pogrešno dijagnostikovanje poremećaja u učenju ili čak psiholoških poremećaja. Barzut takođe navodi da „pružanje

podrške, uz istovremeno poštovanje detetove ličnosti, pomaže detetu da prihvati svoju različitost i da neutrališe negativne posledice neravnomernog razvoja“ (Barzut, 2017, 66).

Ovi navodi daju nam ideju da upravo *Cboard* predstavlja sredstvo koje je moguće koristiti još u ranom uzrastu, kada je darovitost teško prepoznatljiva kod osoba sa poteškoćama, ali i za individualizovan, prilagođen i podržavajući pristup u obrazovanju takve dece.

Uloga vaspitača u korišćenju alternativne i augmentativne tehnologije

Komunikacija *Cboard*-om nije samostalna odluka roditelja, već je u procesu procene potreba dece sa poteškoćama neophodna saradnja čitavog tima stručnjaka iz različitih oblasti (pedijatar, psiholog, logoped, rehabilitator, vaspitač). Svaka od ovih karika je jednako važna i samo dobrim saradničkim odnosima dobija se dobar rezultat.

Roditelji su prva i najvažnija distanca ovog sistema podrške detetu, ali korišćenje komunikatora nema učinka ako se koristi samo u njihovoj interakciji, već je neophodno takav sistem komunikacije održavati u svim okolnostima svakodnevnog života deteta. Ako samo zamislimo da je to detetov način komunikacije, jasno nam je da komunikator mora biti uvek uz njega i zato je neophodno edukovati vaspitača za ovakvu vrstu komunikacije. Vaspitač koji je upoznat sa čitavim procesom, načinom korišćenja i efektima korišćenja *Cboard*-a, predstavlja jednako važan deo čitavog sistema. Snaga i kompetencija vaspitača za inkluzivno vaspitanje i obrazovanje veliki je stepenik u razvoju dece sa poteškoćama i kao deo tima ima odgovornost i određene zadatke.

Individualizovani obrazovni metod

Tim za procenu koju čine stručni članovi (defektolog, psiholog, terapeut) preporučuju komunikator, uvode ga najpre u kućnom okruženju i u interakciji sa roditeljima, a zatim slede osobe koje su u neposrednom kontaktu sa decom i tada zadatak vaspitača dobija značaj i kao deo lanca ima isti cilj: da detetu omogući sigurno okruženje u kome će razumeti i poštovati njegov razvojni nivo, njegove sposobnosti i nastojati da podstiče potencijalne mogućnosti deteta. Uloga vaspitača je omogućiti interakciju sa drugom decom, pružiti mogućnost za socijalizaciju deteta, ali i pratiti u saradnji sa timom sve promene i napredak deteta. Redovnim razmenama informacijama koriguju se koraci, tehnike ili potvrđuje korist prethodnih koraka.

Koristeći transdisciplinarni pristup svi članovi sistemske podrške treniraju i jedni druge i međusobno uče kako da sprovedu određenu intervenciju.

***Cboard* u radu u ustanovi**

U uvodnom delu nabrojali smo i naveli karakteristike nivoa alternativne i augmentativne komunikacije, gde je prvi nivo ovakve komunikacije izrada štampanih simbola koji se mogu koristiti pojedinačno ili kombinovano na tablama čineći rečenice, aktivnosti ili planiran boravak u vrtiću. Ovako pripremljene sličice mogu se naći na svim mestima u prostorijama vrtića kako bi deci bila vidljiva i pristupačna. Sličice se mogu razvrstavati i skladištiti u registratorima, knjigama, pločama, pa čak i privescima, narukvicama što kreativnosti vaspitača daje slobodu (sl. 4, 5 i 6)

Slika 4.

Primer kreirane table

Slika 5.

Primer personalizovane komunikacijske table

Slika 6.

Primer skupa štampanih simbola

Štampane sličice deci regularnog razvoja stvaraju osećaj reda, mogu usvajati pojmove, razvijati govor, bogatiti rečnik, ali i spontano podstiču na interakciju i prihvatanje načina komunikacije deteta sa poteškoćama i uvek se istovremeno koriste sa *Cboard* komunikatorom upravo iz tih razloga. Dete sa poteškoćama treba da se oseća jednako kao deca skladnog razvoja, kao deo celine i kao prihvaćeno biće sa mnoštvom sposobnosti, možda drugačijim, ali svakako ravnopravnim.

Cboard komunikator je aparat koji se koristi isključivo za komunikaciju i vaspitač mora posmatrati i koristiti aparat kao sredstvo razmene reči. Nije smisao koristiti komunikator odvojeno od aktivnosti čitave grupe, već je cilj implementirati komunikator u komunikaciji na relaciji vaspitač-dete, dete-vaspitač, dete-osoblje vrtića i dete-dete. Vaspitač može izraditi table na komunikatoru koje će dete upoznati sa redosledom planiranih aktivnosti u vrtiću i tako pripremiti dete za boravak toga dana. Ponekad je neophodno individualno razmenjivati simbole sa detetom i to je sasvim u redu (sl. 7). Na taj način se pažnja deteta usmerava na pojam, vaspitača, reakciju i predstavlja intimniju povezanost i razumevanje sa vaspitačem.

Slika 7. Primer upotrebe *Cboard* aplikacije

Nakon boravka deteta u vrtiću, sa roditeljima se razmenjuju informacije, reakcije, problemi i mogući dalji koraci. Sva zapažanja beleže se u dnevniku koji vaspitač vodi radi upoznavanja tima podrške sa realizacijom i rezultatima kako bi se uočila učinkovitost dotadašnjeg rada i načinile strategije za dalji rad. Za ovakvog vaspitača neophodna je dodatna snaga, empatija i strpljenje jer stvari ponekada ne idu planiranim putem ili tempom. Važno je konstantno se informisati u kojim smerovima se još može ići, koje strategije se još mogu upotrebiti i samokritično preispitivati svoje delovanje. Nadograđivanjem kompetencija vaspitača čini se još više i još kvalitetnije vaspitanje i obrazovanje dece sa poteškoćama.

Zaključak

Ekspanzija korišćenja tehnologije u svim sferama života čoveka otvara nova vrata za inkluzivno obrazovanje dece sa poteškoćama u razvoju i upravo ovaj rad navodi jedan od načina koji je moguće upotrebiti u svakodnevnom životu dece sa poteškoćama i radu vaspitača u predškolskim ustanovama. Ovako potpomognuta komunikacija se ne završava u predškolskoj ustanovi već predstavlja samo rano uključivanje alternativne i augmentativne komunikacije za

čitav život deteta sa poteškoćama. Ovakva komunikacija se vrlo lako može koristiti u školskom sistemu što predstavlja još jednu kariku u timu podrške. *Cboard* komunikatori se mogu koristiti u redovnim školama i u specijalizovanim ustanovama kao što su škole za osobe sa ometenošću, rehabilitacioni centri, udruženja i sl. Koliko je ovakva komunikacija prisutna u vaspitno-obrazovnom sistemu nije istraživano i nema podataka koliko je predškolskih ustanova uključeno u tim podrške, niti koliko vaspitača je edukovano za inkluzivno obrazovanje te podatke o realnoj upotrebi potpomognute komunikacije nemamo. Ovo daje novo svetlo na važnost i potrebu uključivanja predškolskih ustanova i škola u još umreženije institucije koje imaju za cilj dobrobit deteta, a time i celog društva.

Literatura:

1. Gašić Pavišić, S. i Gutvajn, N. (2011). *Profesionalna pripremljenost vaspitača i učitelja za rad u inkluzivnom obrazovanju*. U N. Gutvajn i I. Đerić (ur.), *Inkluzija u predškolskoj ustanovi i osnovnoj školi*. Zbornik rezimea Individualizacija vaspitno-obrazovnog rada u inkluzivnim uslovima. Sremska Mitrovica i Beograd: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare „Sirmijum“ i Institut za pedagoška istraživanja.
2. Nejson, B. (2017). *Diskusija o autizmu*. Beograd: Kamelia izdavaštvo d.o.o.
3. Hannah, L. (2007). *Podrška u učenju deci sa poteškoćama iz spektra autizma*. Beograd: Republičko udruženje za pomoć osobama sa autizmom.
4. Thunberg, G., Carlstrand, A., Claesson, B. i Rensfeldt Flink, A. (2018). *Započnimo - tečaj komunikacije i potpomognute komunikacije za roditelje i stručne djelatnike*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
5. Keri Kutlešić, M. (2016). *Asistivne tehnologije i njihova primena u našim školama*. Beograd: Kamelia izdavaštvo d.o.o.
6. Nedimović, T., Sturza Milić, N. i Višacki, M. (2020). *Fizičko i mentalno zdravlje darovite dece*. Zbornik rezimea Daroviti: lična i socijalna perspektiva. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“. (str. 210-211).
7. Barzut, V. (2017). *Sindrom unutrašnje disinhronije darovitih, posledice i implikacije na obrazovanje*. Zbornik rezimea Daroviti i kreativni pristupi učenju. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“. (str. 31).

8. www.unicef.org/serbia (2020.) *Webinar: Primena asistivnih tehnologija i potpomognute komunikacije (AAK) u pružanju podrške deci ranog uzrasta sa kompleksnim komunikacionim potrebama i njihovim porodicama.*
9. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:139:103124/> Preuzeto 16.11.2021.
10. <https://www.logopediliste.rs/> Preuzeto 16.11.2021.
11. <https://www.researchgate.net/profile/Novica-Gardasevic/publication/346923798> Preuzeto 03.12.2021.

Nela Bejat Krajnc: Čustvena pismenost in nadarjeni učenci

Izvleček v slovenščini

Eno od temeljnih načel pri delu z nadarjenimi učenci je skrb za njihov celostni osebni razvoj (kognitivni, čustveni, socialni, moralni, telesni). V prispevku avtorica izpostavi pomen čustvenega opismenjevanja nadarjenih kot predpogoja za uspešen razvoj ostalih področij. Na Osnovni šoli Pod goro spodbujamo čustveno pismenost učencev z namenom spoznati lastna čustvovanja, uspešno ravnati s čustvi, izboljšati medosebne odnose in opolnomočiti osebni razvoj. Učenci prepoznavajo in poimenujejo čustva, razlikujejo med prijetnimi in neprijetnimi čustvi, seznanijo se s strukturo čustva s pomočjo krožnega modela emocionalne reakcije in se zavedajo logičnih napak, ki lahko nastanejo v tem krožnem modelu. V procesu opismenjevanja učenci spoznavajo funkcije posameznih čustev in si delijo izkušnje iz vsakdanjega življenja. Odvisno od starosti in zrelosti učencev poudarimo razliko med avtentičnimi in prepovedanimi čustvi ter značilnostmi pretiranih čustev. Nova znanja s področja čustvene pismenosti učence opolnomoči, da lahko razumejo sebe in druge, da izbirajo med številnimi odzivi na dražljaje iz okolja oz med ustreznimi in neustreznimi vedenji v določeni situaciji. Na ta način je čustvena pismenost tesno povezana z razvojem socialnih veščin, saj istočasno poteka učenje izražanja čustev na socialno sprejemljive načine. Ob vseh aktivnostih učenci razvijajo zmožnost poslušanja, sprejemanja različnih doživljanj, samozavedanja in izražanja lastnih občutkov, medvrstniškega učenja in sodelovanja. Strategije, ki razvijajo čustveno pismenost lahko uporabimo znotraj rednega učnega procesa, na razrednih urah, delavnicah za nadarjene učence, dnevih dejavnosti in taborih. Zaenkrat izvajamo delavnice in tabore za 8. in 9. razrede, vendar želimo razvijati te veščine sistematično in po vertikali.

Ključne besede: nadarjeni, čustvena pismenost, čustva

Abstract

One of the basic principles in working with gifted students is to take care of their holistic personal development (cognitive, emotional, social, moral, physical). In the article, the author emphasizes the importance of emotional literacy of talented people as a prerequisite for the successful development of other areas.

At Pod gora Primary School, we encourage students' emotional literacy in order to get to know their own emotions, successfully deal with emotions, improve interpersonal relationships and empower personal development. Students recognize and name emotions, distinguish between pleasant and unpleasant emotions, become familiar with the structure of emotion through a circular model of emotional reaction, and are aware of the logical errors that can occur in this circular model. In the literacy process, students learn what functions individual emotions have and share experiences from everyday life. Depending on the age and maturity of the students, we emphasize the difference between authentic and forbidden emotions and the characteristics of excessive emotions. New knowledge in the field of emotional literacy empowers students to understand themselves and others, to choose from many responses to stimuli from the environment, or between appropriate and inappropriate behaviors in a given situation. In this way, emotional literacy is closely linked to the development of social skills, as at the same time learning to express emotions in socially acceptable ways takes place.

During all activities, students develop the ability to listen, accept different experiences, self-awareness and expression of their own feelings, peer learning and cooperation.

Strategies that develop emotional literacy can be used within the regular learning process, in classroom, workshops, activity days, and weekend school. We are currently conducting workshops and camps for 8th and 9th graders, but we want to develop these skills systematically and vertically.

Key words: talented, emotional literacy, emotions

Uvod

Aristotelov rek: "Izobraževanje uma brez izobraževanja srca sploh ni izobrazba" je še vedno aktualen za vse učence in ne le za nadarjene. Poleg tega so dobro razvite emocionalne in socialne veščine danes prepoznane kot ključne veščine 21. stoletja, ki močno podpirajo akademski in poklicni uspeh. Kadar govorimo o nadarjenih učencih se moramo zavedati, da je to izjemno raznolika skupina posameznikov, ki ima različne potrebe na intelektualnem in čustveno-socialnem področju. Ugotovitve raziskav kažejo, da imajo nekateri nadarjeni posamezniki določene socialno-čustvene lastnosti, ki jih ovirajo na njihovem osebostnem in izobraževalnem področju (Emotional intelligence in gifted and talented children, 2021)

- Nadarjeni so bolj nagnjeni k težavam pri prilagajanju: nizka samopodoba, tekmovalnost, perfekcionizem, depresija in zavist (npr. Masse & Gagne 2002; Plucker, &, Stocking 2001; Robinson, &, Noble 1987).
- Njihovi občutki drugačnosti vodijo v medosebne konflikte in čustvene zaplete (McLeod & Cropley, 1989).
- Njihovi vrstniki jih opisujejo kot ekscentrične, socialno izolirane, arogantne, fizično šibke itd. (npr. Coleman 1985; McLeod & Cropley 1989).
- Visoka pričakovanja staršev, učiteljev in vrstnikov glede odličnosti ustvarjajo pritisk (Coleman 1985; Roedel 1986); prav tako je njihov uspeh velikokrat samoumeven in pogosto ne prejmejo prepotrebne pozitivne povratne informacije (Clinkenbeard 1991).
- Kadar visoka pričakovanja niso izpolnjena, izgubljajo samozavest na akademskem področju, čutijo stres, depresijo in slabšo prilagojenost. (McMann, & Oliver 1988).

Nadarjeni posamezniki imajo na področju čustvenih kompetenc dodatne potrebe. Teorija prekomerne razdražljivosti, ki jo je opisal Dabrowski, ponuja boljše razumevanje občutljivosti in močnih področjih nadarjenih posameznikov (Dabrowski, Psychoneurosis is not an illness, 1972). Biti nadarjen pogosto pomeni, da so tako čuti kot čustva bolj močno izraženi, kar se kaže

kot dvojnost na tem področju. Po eni strani imajo lahko ti posamezniki izjemne socialne in čustvene veščine, po drugi strani pa so lahko bolj nagnjeni k težavam na teh področjih.

Avtorica prispevka v nadaljevanju predstavlja področja čustvene pismenosti, ki so jih nadarjeni učenci spoznavali in razvijali.

Poimenovanje in prepoznavanje čustev

O čustvih so učenci prvič spregovorili na vikend taboru, ki je potekal v varnem in intimnem okolju v prenovljenih prostorih podružnične šole. Pred začetkom delavnic so se učenci sprostili in povezali s socialnimi igrami. Najprej smo preverili, koliko znanja in razumevanja imajo učenci o čustvih nasploh. Na vprašanja: "Kako se počutiš? Kaj čutiš?" so bili najbolj pogosti odgovori: utrujen, lačen, zebe me zaspan. Kot vidimo, učenci še niso razlikovali med občutki in čustvi. V naslednjem koraku so poskušali poimenovati čim več čustev, vendar je po naštevanju besed, kot so ljubezen, strah, veselje, sreča, žalost, jeza, ljubosumje, kmalu zmanjkalo idej ali besedišča. Pripravili smo nabor novih besed in jih vprašali: "Ali so naslednje besede tudi čustva?" Ugotovili smo, da učenci poznajo besede, kot so sram, upanje, užaljenost, ponos, dolgočasje, gnus in še veliko drugih izrazov, niso pa vedeli, da te besede izražajo čustva. Najbolj presenečeni so bili, ko so spoznali, da sta ravnodušnost in zaupanje tudi čustvi. Po usvojenih poimenovanjih čustev so učenci v manjših skupinah opisovali najbolj pogosta čustva. Pri tem so si pomagali z različnimi primeri, ki so bili splošno znani ali so izhajali iz njihovih lastnih izkušenj. V igri zrcaljenja so v parih posnemali čustva drugih in jih tudi poimenovali.

Funkcija čustev

Ko so učenci ustrezno povečali nabor izrazov za poimenovanje čustev, so dobili nalogo, da jih poljubno razvrstijo v dve skupini. Skoraj vsi učenci so v eno skupino dali izraze, kot so veselje, ljubezen, ponos, zaupanje, v drugo skupino pa jeza, bes, žalost, razočaranje in podobno. Na vprašanje o kriteriju, ki so ga uporabili za klasifikacijo čustev, je bil večinski odgovor, da so prva čustva pozitivna, druga pa negativna. Dve skupini učencev sta uporabili izraza prijetna in neprijetna čustva, kar je bila odlična iztočnica za nadaljevanje delavnice o emocionalnem opismenjevanju. Učencem je bilo najtežje sprejeti, da ni negativnih čustev in da imajo vsa čustva pozitivno funkcijo, tudi če so neprijetna. Preden smo šli na teoretično razlago funkcij čustev, so imeli učenci možnost spoznati funkcije na konkretni ravni. Začeli smo z enostavnimi primeri, kot je: "Kakšna je funkcija jeze?". Učenci so brez težav ugotovili, da jezo čutimo takrat, ko želimo, da nekdo preneha z določenim dejanjem, ali pa ga želimo prisiliti, da nekaj naredi.

Vsako čustvo ima določeno funkcijo, ki nam nekaj sporoča. Jeza v nas sproža željo po akciji, strah nam sporoča, da je dobro, da smo previdni, da se izognemo nevarnosti, razočaranje pomeni, da nam je bilo nekaj v življenju pomembno.

Z učenci smo se pogovarjali o tem, ali vedno čutimo čustva ali samo občasno. Zanimalo nas je tudi, zakaj ljudje v isti situacijo doživljamo različna čustva. Ugotovili smo, da bomo na novico o zmagi športne ekipe nekateri čutili veselje, drugi ravnodušnost ter da je naše doživljanje odvisno od našega odnosa do situacije. Sklep učencev je bil, da se čustvo pojavi takrat, ko se zgodi nekaj pomembnega za nas. V tej fazi so učenci razumeli, da nam čustva govorijo o naših vrednotah, o tistem, kar je za nas pomembno in vredno. Če so naše vrednote ogrožene, se pojavi neprijetno čustvo, če pa so naše vrednote priznane in potrjene, čutimo prijetna čustva. Spoznali so, da bolj ko nam je nekaj pomembno, intenzivnejša čustva doživljamo. Če nam neka situacija ni pomembna, ostajamo ravnodušni.

Čustveni krog

Pri pojavi čustev vedno gre za posameznikov odziv na določeno situacijo, zato smo v naslednjih urah namesto besede čustva postopoma začeli uporabljati besedno zvezo "čustveni odziv". Na ta način so se učenci začeli zavedati, da se čustvo ne pojavi naenkrat brez možnosti, da bi ga nadzorovali, ampak da je to kompleksen proces, ki je sestavljen iz zaporedja faz. Avtor knjige Emocije je ta proces poimenoval Model krožne emocionalne reakcije (Milivojević, 1999, str. 42 - 46), v nadaljevanju KER-model). Avtorica prispevka je zaradi lažjega razumevanja in predstavnosti pri delu z učenci uporabila izraz čustveni krog. Ravno ta čustveni krog oz. KER model je temelj čustvenega opismenjevanja, ki pomaga pri uravnavanju vedenja. Za učence je sam model preveč abstrakten in nepriljubljen, da bi bili motivirani preiti na nadaljnjo stopnjo v emocionalnem izobraževanju, zato jim je bil predstavljen na konkretnih, njim znanim primerih, ki so bili slikovno podprti.

Učenci so na primeru čustva, strahu in nato ljubosumja spoznali, kako poteka proces KER skozi njegove sestavne dele: dražljaj iz okolja, zaznava dražljaja, prepoznavanje pomena, pomembnost (vrednotenje), čustvena reakcija, razmišljanje, akcija. Ta proces poteka izjemno hitro, zato imamo občutek, da se čustvena reakcija pojavi nenadoma, brez možnosti, da bi vplivali nanjo. Učence smo opozorili, da že v začetni fazi lahko pride do napak pri zaznavi dražljaja in dajanju pomena situaciji, kar pripelje do neustrezne čustvene reakcije. Natančna zaznava, predvsem pa prepoznavanje dražljaja sta temelj visoke čustvene inteligentnosti. Ljudje se med seboj razlikujemo po tem, kako si razlagamo (dekodiramo) realnost. S pomočjo

KER- modela so učenci ugotovili, da imamo v vsakem trenutku procesa možnost narediti logično napako, prav tako pa lahko tudi prekinemo ta čustveni krog. Primer: Če ugotovimo, da kljub pravilni zaznavi dražljaja iz okolja in tudi pravilno pripisanemu pomenu le-temu niso ogrožene naše vrednote, čustveni krog prekinemo in čustvo se ne pojavi. V primeru da začutimo, da je ogrožena naša pomembna vrednota, se pojavi čustvena reakcija, ki je avtomatičen odziv telesa in priprava telesa na akcijo. Nato se aktivira proces mišljenja, ko posameznik začne razmišljati, analizirati dogajanje in se odločati o ukrepanju, ki bo razrešilo situacijo. Na vprašanje, kako pogosto v tej situaciji resnično razmišljamo, so učenci predvidevali, da redko. To fazo KER-modela so učenci prepoznali kot zelo pomembno, saj so menili, da bi se na tej točki morali ustaviti in preveriti, kaj se je zgodilo in kako ravnati naprej. Spoznanje, da na isto dražljajsko situacijo iz zunanjega okolja lahko odreagiramo na popolnoma različne načine in da v tem procesu nismo le "avtomatski odzivniki," je učencem predstavljalo pomembno novost ter možnost izbire. Učenci so novo teoretično znanje preizkusili na pripravljenih primerih, kjer so morali opisati KER – model za dane stimulusne situacije iz okolja. Po končanih vajah so povedali, da je veliko lažje in bolj enostavno vaditi na primerih, ki se jih osebno ne dotaknejo, kot upravljati s čustvi v resničnem življenju. Večina učencev je svoje dosedanje čustvene odzive opisala kot nekaj, kar jih preprosto prevzame in premaga. Najbolj pogost stavek je bil: "Ne morem si pomagati. Takšen sem."

Uporabna vrednost razumevanja čustev

Ob koncu tabora so bili učenci deležni zvočne kopeli z gongi, ki je bila za njih edinstvena sprostitevna izkušnja. Naredili smo refleksijo celotnega vikenda s poudarkom na počutju in novih znanjih. Še vedno se jim je porajalo vprašanje, kaj so pravzaprav čustva, zato smo se znova pogovarjali o njihovem pomenu in uporabnosti.

To je bil znak, da so se zgodile spremembe na področju njihove čustvene pismenosti, saj so želeli resnično razumeti vse procese. Zavedamo se, da so vikend tabori le začetek učenja o čustvih in le en košček kompleksne sestavljanke, ki se ji reče čustvena pismenost. Razumeli so, da so čustva odnos posameznika do njegovega okolja in so vedno reakcija na spremembo v okolju. S čustvenim odzivom se človek želi tej spremembi prilagoditi. Z doživljanjem prijetnih čustev (npr. veselje, ljubezen, spoštovanje idr.) posameznik sporoča, da želi ohraniti spremembo, ki mu je »povzročila« prijetno čustvo. Če je čustvo neprijetno, (npr. jeza, sram, strah itd.) pa želi z doživljanjem vplivati na spremembo situacije. Doživljanje čustev poteka zelo hitro, čemur zavestno težko sledimo. Lahko pa razumemo, kaj

se dogaja in zakaj se to dogaja, če poznamo faze Krožne emocionalne reakcije. Čustvena pismenost nam pomaga razumeti sebe in druge ter sporoča o našem vrednostnem sistemu. Pomaga nam s čustvi ravnati, jih prepoznati ter ustrezno interpretirati.

Zaključek

Zdi se, da so nadarjeni učenci zelo kompleksna skupina glede na socialne in čustvene značilnosti. Po eni strani imajo lahko povečane vodstvene sposobnosti, kažejo veliko zmožnost sočutja z drugimi, so občutljivi, predani in imajo velik občutek za pravičnost. Po drugi strani pa jih pogosto dojemajo kot perfekcioniste, izolirane, pretirano občutljive, težke posameznike, ki s težavo obvladujejo svojo drugačnost. Ravno zaradi tega je učenje o čustvih in uravnavanju čustev pomembna podpora pri njihovem kognitivnem in čustvenem razvoju, ki pogosto potekata neenakomerno.

Delavnice in tabori o čustvenem opismenjevanju so odlična priložnost za razvoj nadarjenih učencev, saj sledijo naslednjim temeljnim načelom Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v 9-letni osnovni šoli: širitev in poglobljanje znanja, spodbujanje višjih oblik mišljenja in učenja, uporaba sodelovalnih oblik učenja, raznovrstnost ponudbe, uveljavljanje mentorskih odnosov, ustvarjanje možnosti za občasno druženje nadarjenih med seboj in skrb za celostni razvoj (Bezić, in drugi, 2012, str. 17-18).

Literatura:

Bezić, T., Rupnik Vec, T., Juriševič, M., Rostohar, G., Lep, B., Nolimal, F., & Ferk, D. (2012).

Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Dabrowski, K. (1972). *Psychoneurosis is not an illness.* Gryf Publications.

Emotional intelligence in gifted and talented children. (2021). Pridobljeno iz Teaching expertise: <https://www.teachingexpertise.com/articles/emotional-intelligence-in-gifted-and-talented-children/>

Milivojević, Z. (1999). *Emocije.* Novi Sad: Psihopolis Institut.

Katja Končina in Nina Berkopec: Projekt DEKD kot podpora nadarjenim učencem

Izvleček

V prispevku je prikazano, na kakšen način lahko vključimo nadarjene učence v dogajanje na šoli. Projekt DEKD se je izkazal kot odlično izhodišče za vključenost nadarjenih učencev v različna področja – od športa, umetnosti, nastopanja do računalništva, zgodovine, naravoslovja. Predstavljene so tri delavnice, kjer so učenci poleg učnih vsebin aktivno uporabljali tudi socialne veščine. Učenje in razvijanje nadarjenosti učencev je potekalo v sproščenem okolju, brez oklepanja učbenikov in brez pričakovanja popolnosti.

Ključne besede: nadarjeni učenci, projekt DEKD, filmska delavnica, prevajalska delavnica, prireditve

Abstract

The article shows how gifted students can be included in non-curricular school activities. European Heritage Days project turned out to be a great starting point for inclusion of gifted students into various activities: sports, art, performing, computer science, history, science ... In the article three workshops are presented, where students had to actively use social skills besides learning about the topic. Learning and the development of students' gifts took place in a relaxed atmosphere, not clinging to curricular students' books and not expecting perfection.

Key words: gifted students, European Heritage Days project, film workshop, translation workshop, event

Uvod

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije vsako leto razpiše Dneve evropske kulturne dediščine (DEKD). Letos je bila tema Dober tek! in na šoli smo se odločili, da se prijavimo na projekt. Namen Dnevov evropske kulturne dediščine je spodbuditi zanimanje za odkrivanje kulturne dediščine v lokalnem prostoru in širše.

Nadarjeni učenci s spoštovanjem in poznavanjem lastne kulturne dediščine razvijajo toleranco ter spoštovanje do drugih kultur in njihovih dediščin, opazijo razlike med njimi in tako dvigujejo nivo spoštovanja do lastne kulture.

Kot vodji projekta sva to zaznali kot dobro izhodišče, da vključiva nadarjene v različne dejavnosti, kjer bodo lahko izkazali svojo nadarjenost na različnih področjih. Učenci so bili vključeni od samega začetka do konca. Od iskanja idej, kako naj sploh peljemo projekt, do končnih izdelkov in zaključne prireditve.

Od ideje do projekta

Najina osnovna ideja je bila, da bi nadarjene učence vključili v čim širši spekter aktivnosti – od uporabe tujega jezika, športa, glasbe, dela z računalnikom, kuhanja, fotografije do javnega nastopanja in različnih spretnosti. Želeli sva se povezati tudi z lokalnim okoljem in spodbuditi medgeneracijsko sodelovanje ter razvijati socialne veščine nadarjenih otrok. Odločili sva se, da se usmeriva na starejše učence tretjega triletja in 6. razred. Zraven pa sva povabili tudi ostale učiteljice, da so dejavnosti izvajale v razredu, kjer so lahko nadalje odkrivale morebitne izjemne otroke in razvijale njihove talente.

Ker je bil zaključek projekta že oktobra, sva delo začeli že proti koncu šolskega leta 2021. Prvotna ideja je bila, da organizirava okroglo mizo, kamor bi povabili zainteresirane evidentirane nadarjene učence. Na okrogli mizi sva želeli iz njih izvabiti ideje, jih skupaj z njimi prevetriti in se odločiti za najbolj sprejete. Zaradi epidemiološke situacije in nujnosti izvajanja dela v mehurčkih sva to izvedli samo v enem oddelku.

Odločili smo se za naslednje predloge: iskanje in raziskovanje starih sestavin jedi, ki so jih uporabljali nekoč, poduk o njihovih lastnostih, izdelava receptov iz starih sestavin v novi preobleki, prevajanje receptov v nemščino in angleščino, izvedba kuharskih delavnic, vključitev čebel, ki so značilne za naše okolje, povezava z Etno družabnim in kulturnim društvom Draga, povezava šolskega pevskega zbora z okoliškimi pevskimi zbori, spoznavanje in učenje plesov v povezavi s hrano, literarne delavnice (pisanje pesmi), snemanje in montaža filma, fotografska delavnica, športne aktivnosti, risanje, izvedba zaključne prireditve in zaključni izdelki. Idej je bilo kar nekaj, vendar niso bile vse izvedene.

V nadaljevanju bova predstavili le nekaj delavnic, ki smo jih izvedli na šoli z nadarjenimi učenci. Ko so bile teme določene, smo razpisali delavnice, nanje povabili najbolj zainteresirane učence in skupaj z njimi razvijali idejo, načrtovali delavnico, spodbujali ustvarjalnost, inovativnost in kritičnost.

Filmska delavnica

Preden smo začeli snemati film, smo potrebovali zgodbo, scenarij, sceno in igralce. Sledilo je snemanje in na koncu montaža. Za uspešen končni izdelek – film – so morali učenci pokazati kreativnost, domišljijo, timsko delo, literarne sposobnosti, radovednost, tehnične veščine in dobro organiziranost.

Po kratki uvodni debati, kaj naj bo naš končni izdelek, smo se odločili, da posnamemo dokumentarni film o peki kruha, intervju na temo čebel in prispevek s terena o tem, kako so

telovadili naši dedki in babice. Ker nam je dokumentarni film vzel veliko časa, smo intervju in prispevek s terena poenostavili.

- **Dokumentarni film o peki kruha**

Prve ure so potekale v učilnici, kjer smo pripravljali scenarij. Začeli smo z vprašanjem, kaj želimo s filmom prikazati, in razvila se je debata. Strinjali smo se, da prikažemo celoten postopek peke kruha, kot so to počele naše babice v teh krajih in kar je del naše kulturne dediščine. Učenci so o kruhu raziskovali v knjigah in okolju, povezali so se starejšimi sosedi, babicami, dedki in jih povprašali o kruhu. Zanimalo jih je, kdaj so ga jedli, kako so ga pekli, o posebnostih in anekdotah. Ugotovili so, da je bil kruh v teh krajih prisoten ob vsakem praznovanju in ob vsakem večjem delu, zaznamoval je pomembnost dogodka in ga povzdignil v praznik. Raziskali so tudi, katere vrste kruha so bile največkrat prisotne v našem okolju, zakaj so še uporabljali žita in ali je bil kruh vsem dostopen. Nato so napisali kratek scenarij in se odločili, da film posnamejo v kmečki hiši, ki je last lokalnega etnološkega društva. K sodelovanju so povabili članice društva, ki so po našem scenariju pripravile kruh in ga spekle v krušni peči. Sama delavnica peke kruha je odpadla zaradi epidemioloških razmer.

Učenci so snemali z mobilnimi telefoni, izbirali so različne kadre, večkrat posneli zvok, ponovili kakšen postopek, ki ni najbolje uspel. Z vprašanji so usmerjali »igralki«, izkazali so se v kreativnosti in dobri organiziranosti, saj so nekajkrat naleteli na nepredvideno situacijo. V fazi montaže so kritično pregledali zbran material in ugotovili določene pomanjkljivosti – zaznali so slabo osvetlitev, slabe zvočne posnetke. Montiranje je potekalo na šoli v računalniški učilnici. Mentorici sva učencem predstavili program, jih spodbujali k preizkušanju različnih funkcij programa, k »igranju« s programom in raziskovanju. Navdihe za dodatne učinke so črpali iz sodobnih filmov. Spoznali so, da montaža zahteva veliko spretnosti, dobro tehnično opremo, domišljijo, razgledanost in predvsem veliko časa. Ker je bil program v angleškem jeziku, so morali biti spretni tudi v razumevanju in poznavanju jezika. Za končni, petminutni film smo porabili zelo veliko ur.

- **Intervju s čebelarjem**

Čebele so tesno povezane z našo šolo, saj je bil dr. Pavel Lunaček čebelar, čebele so tudi v našem šolskem grbu. Učenci so raziskovali zgodovinski vidik pridelave medu, njegovo zdravilno moč in uporabo v kulinariki. V okolici so se povezali z lokalnim čebelarjem, mu poslali okvirna vprašanja in se dogovorili za snemanje krajšega intervjuja. Posneli so ga na šoli, uporabili so le en telefon in stojalo, saj niso potrebovali učinka gibanja. Montaža je potekala

hitreje, učenci so že usvojili programsko opremo, imeli so manj posnetega gradiva. Nastal je krajši filmček.

- **Prispevek s terena Kako so včasih telovadili naši dedki in babice**

Pri zadnji nalogi smo se odločili, da se gremo novinarje na terenu. Zadali smo si preprost cilj – starejše občane povprašati, kako so včasih telovadili in skrbeli za fizično kondicijo ter posledično za zdravje. Z učenci smo zaigrali različne situacije, ki bi jih lahko presenetile na terenu – občani ne želijo sodelovati, so nesramni, govorijo nerazločno. V debati smo iskali rešitve. Učenci so se s telefoni odpravili na teren in mimoidoče prijazno povabili k dajanju izjav. Z montažo ni bilo veliko dela in nastal je simpatičen prispevek.

- **Evalvacija filmske delavnice**

Za mentorja je ključno, da je dobro organiziran, da ve, kaj želi od učencev, ter da je učencem dober motivator. Filmske delavnice imajo več korakov in učencem hitro pade motivacija pri manj zanimivih delih. Velika prednost je, če je v skupini učenec, ki je gonilna sila, pomaga skupino motivirati, jo spodbuja ...

Namen delavnic je bil spoznati celoten proces nastanka filma, od ideje do končnega izdelka, raziskati in se podučiti o kulturni dediščini v okolju, spodbujati učenčevo ustvarjalnost, razviti kritičen odnos do dela, sodelovati v skupini in medgeneracijsko ter se prilagajati nepredvidljivim situacijam. Namen smo dosegli in se zraven tudi zabavali.

Prevajalska delavnica

Na prevajalsko delavnico so se prijavili učenci, ki so nadarjeni na jezikovnem področju. Kar visok odstotek učencev med njimi pri drugih predmetih dosega bistveno nižje rezultate, zato je bila prisotnost na teh delavnicah izrazito pozitivna izkušnja za mnoge.

V uvodu sva učiteljici učencem vrgli nekaj kosti za glodanje: kako zelo jih motijo »napačni« prevodi, ko gledajo film, zakaj menijo, da do tega prihaja, kako bi sami reševali takšne težave, ali sta prevod in izvirnik enak(ovredn)a, je lahko prevod boljši od izvirnika ... Tako sva jih usmerili v razmišljanje in zavzemanje kritičnega stališča o prevodih, izvirnikih, omejitvah pri prevajanju in mediju prevoda. Za lažji začetek prevajanja sva z učenci pregledali kratek slikovni slovarček, ga uporabili na nekaj primerih in prikazali namen uporabe. Predstavili sva spletna orodja, s katerimi si lahko pomagajo pri prevodih, in opozorili na njihove pasti. Na naslednji uri sva razdelili recepte po skupinah, tako da je vsak učenec ali par (glede na preference) dobil po en recept. Ko je končal s prvim, je lahko dobil drugega. Učenci so delali z lastnim tempom.

V procesu prevajanja so se učenci večkrat srečali z nekaterimi od vprašanj, o katerih smo se pogovarjali v uvodu. Nanje so zdaj gledali v drugačni luči – ni šlo več za golo teorijo, pač pa so se s problemi soočali na licu mesta. Običajno so se ob nejasnostih obrnili na naju, vendar sva vprašanje večkrat naslovili na vse udeležence ter tako iskali skupne rešitve. Večkrat smo naleteli na težavo nerazumevanja izvirnika oziroma njegove dvoumnosti, tako da smo se za razjasnitev pri enem od orehov obrnili kar na avtorico besedila recepta. Z analizo sporočilnosti besedila in skupnim poznavanjem receptov, kuhanja ipd. smo razvozlati dileme, ki so se pojavljale.

Pri prevajanju v nemščino smo bili manj uspešni, saj je nivo znanja drugačen kot pri angleščini (na šoli imamo izbirni predmet nemščina, ki ga obiskuje le nekaj učencev). Več smo uporabljali spletna prevajalska orodja, delali v skupinah, delo je teklo počasneje. Ker smo imeli časovni okvir, smo prevedli le nekaj receptov.

Na delavnici so bile vidne razlike med posamezniki, pri čemer je peščica učencev, ki je sicer pogosto spregledana, prav zasijala in resnično pokazala velik talent. Mentorici sva na začetku predstavili prevajanje, nato pa zavzeli vlogo svetovalk. Učenci so na delavnici učno napredovali, spoznali, kako poteka delo prevajalca, pridobili samozavest ter v šali ugotovili, da je kakšen recept boljši v angleščini kot slovenščini. Postali so boljše opremljeni za medjezikovno posredovanje, zastopanje naše kulturne dediščine in njene promocije širše od lokalnega okolja.

Zaključna prireditve

Zaključne prireditve smo se lotili z »nevihto možganov«, pregledom izvedenih in načrtovanih delavnic ter poznavanjem tematike. Na vrsto so prišli učenci, ki so nadarjeni na področju dramatizacije, te sva določili za voditelje prireditve.

Ko smo določili, katere točke bodo na prireditvi, smo se lotili pisanja scenarija, ki je potekal v dveh skupinah. Učenci v obeh skupinah so si intuitivno razdelili točke, za katere so spisali spremno besedilo. Potem so zapisano besedilo v skupini premetavali in gnetli ter dobili povsem drugačen izdelek, kot je nakazoval začetek. V tem delu je bila učiteljeva navzočnost nujna, saj je bilo treba gledati na več dejavnikov, kot so jih videli učenci, jih usmerjati in omejiti. Opozarjali sva jih na primernost vsebine, časovni okvir in možnost izvedbe.

Sledile so generalke, soočanja s tremo, dvomi o možnosti izpeljave prireditve glede na epidemiološko situacijo, manjša spreminjanja scenarija, odpovedi nastopajočih zaradi korone in iskanje novih nastopajočih ...

Na dan prireditve so učenci kljub tremi samozavestno stopili na oder in jo suvereno odvodili. Pri analizi nastopov so pokazali precej samokritičnosti glede svoje izvedbe, vendar so bili s prireditvijo kot celoto zadovoljni.

Zaključek in evalvacija

Najini cilji v projektu so bili, da nadarjenim učencem ponudiva čim več priložnosti za učenje, razvijanje talentov, samopotrjevanje in osebno rast.

Učili so se načrtovanja in izpeljave projekta, medsebojnega sodelovanja, vztrajanja pri svojih idejah in popuščanja, raziskovanja, se učili o različnih vsebinah in bili v družbi sebi podobnih. Meniva, da imajo nadarjeni učenci premalo možnosti za razvijanje nadarjenosti, prepogosto skrivajo svoja močna področja, saj se bojijo izstopanja iz povprečja ali zavrnitve. V tem projektu so imeli možnost, da pokažejo in razvijejo svojo nadarjenost ter se počutijo kot enakovredni ustvarjalci vsebin.

Nama kot mentoricama je bilo dano posebno zadovoljstvo – videti, s kakšnim zanosom so se učenci lotevali izzivov. Na začetku so jih jemali kot igro, nekaj sproščujočega, kasneje pa so za rezultat trdo delali. Ob koncu projekta sva z njimi previdno evalvirali dosežke, saj sva že med ustvarjanjem opažali visoko raven samokritičnosti pri posameznikih. Zato so bile vse pohvale po izvedeni zaključni prireditvi pravi balzam za njihovo samozavest in samopodobo. V prihodnje si želiva za nadarjene učence še več aktivnosti, kjer bi lahko sproščeno delovali med sebi podobnimi in kjer nihče od njih ne bi pričakoval popolnosti in vsevedja.

Viri in literatura

Jerovšek, J. (Ed.). (2006). Kako so včasih delali in praznovali v Šentrupertu : --- da preteklost ne usahne v pozabo. Osnovna šola dr. Pavla Lunačka.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (2022, januar 31.). DEKD IN TKD Zavod za varstvo kulturne dediščine. <https://www.zvkds.si/sl/dekd/dekd-tkd>

Zupan, J. (Ed.). (2002). Korenine naše preteklosti : ob mednarodnem letu kulturne dediščine. Osnovna šola dr. Pavla Lunačka.

Žagar, D. (1999) Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi. Ministrstvo za šolstvo in šport. <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2021/01/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Simona Cvilak: Gibalnica – učno okolje za nadarjene

Izvelek

Za nadarjene in dvojno izjemne učence je pomembna skrb za celostni osebni razvoj, pomembno je, da so v svojem oddelku in v širšem šolskem okolju sprejeti in da imajo možnost druženja tudi med seboj, glede na njihove posebne potrebe in interese. Z inovacijskim projektom Gibalnica smo na OŠ Rada Robiča Limbuš dobili novo učno okolje, ki v ospredje postavlja potrebo vsakega otroka po gibanju in igri ter omogoča številne ustvarjalne možnosti in pristope za delo z učenci z uporabo telesno-gibalnega stila učenja v osnovnem in razširjenem programu. V strokovnem prispevku bom predstavila delavnice za nadarjene učence 5. razredov, ki sem jih zasnovala in izvajala. Nadarjenim učencem omogočajo spoznavanje sebe, svojih osebnostnih lastnosti in svojih čustev. Učenci se učijo postavljati realne cilje in načrtovati korake za njihovo dosego, sodelovati z drugimi in ustvarjati. Večina predvidenih dejavnosti poteka s telesno-gibalnim stilom učenja, kar učencem omogoča ustvarjalnost, pristen stik in sproščeno interakcijo z drugimi. Delavnice vplivajo na zmanjšano možnost tveganja za socialne in čustvene težave nadarjenih otrok in so hkrati eden izmed načinov za promocijo zdravega socialnega razvoja nadarjenih.

Ključne besede: nadarjeni, gibalnica, delavnice, socialni in emocionalni razvoj

Abstract

For gifted and twice exceptional pupils the care for a holistic personal development is very important. It is important that these students are accepted not only in their classes, but also in the broader educational environment, and that they have an opportunity for socializing with one another according to their special needs and interests. In the Rado Robič elementary school in Limbuš we have acquired a new learning environment with the help of the innovative project "Gibalnica". It highlights the children's need for movement and play and enables numerous creative approaches for working with pupils using physical-motor learning style both in the basic and in the extended program. In this specialist article I will present the workshops for fifth grade gifted children that I designed and conducted. They help gifted children acknowledge themselves, their personal traits and their feelings. Pupils learn to set their goals and plan the steps for the achievement of said goals, to cooperate with others and to be creative. Most of the activities are undertaken with the help of the physical-motor learning style which enables creativity, genuine connection and relaxed interactions. The workshops diminish the risk for social and emotional troubles and are at the same time one of the ways to promote a healthy social development of gifted children.

Key words: gifted children, gibalnica, workshops, social and emotional development

Uvod

Gibalnica nam kot novo učno okolje, ki smo ga zasnovali z inovacijskim projektom, ponuja številne možnosti uporabe prostora in nas nagovarja h kreativnemu iskanju novih možnosti in pristopov dela z učenci. Za nadarjene in dvojno izjemne učence je pomembna skrb za celostni osebnostni razvoj, pomembno je, da so v svojem oddelku in v širšem šolskem okolju sprejeti in da imajo možnost druženja tudi med seboj, glede na njihove posebne potrebe in interese. Delavnice v gibalnici nadarjenim in dvojno izjemnim učencem omogočajo spoznavanje sebe, svojih osebnostnih lastnosti, učijo se sodelovati z drugimi. Večina predvidenih dejavnosti poteka s telesno-gibalnim stilom učenja, kar učencem omogoča ustvarjalnost, pristen stik in sproščeno interakcijo z drugimi.

Nadarjeni učenci

11. člen Zakona o osnovni šoli opredeljuje nadarjene učence kot učence, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola nadarjenim učencem prilagodi vsebine, metode in oblike dela in jim omogoči vključitev v dodatni pouk ter druge oblike individualne in skupinske pomoči. Od leta 1999 je v veljavi Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Iz Koncepta je razvidno, kar potrjujejo raziskave, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih ali so te bolj izrazite in se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno področje (razvito divergentno mišljenje, razvito logično mišljenje, nenavadno domišljivo, natančnost opazovanja, dober spomin, smisel za humor), učno-storilnostno področje (široka razgledanost, visoka učna uspešnost, bogato besedišče, hitro branje, spretnost v eni od umetniških dejavnosti, motorična spretnost in vzdržljivost), motivacija (visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti, radovednost, raznoliki in močno izraženi interesi, vztrajnost pri reševanju nalog, visoka storilnostna motivacija, uživanje v dosežkih), socialno-čustveno področje (nekonformizem, močno razvit občutek za pravičnost, neodvisnost in samostojnost, sposobnost vodenja in vplivanja na druge, izrazit smisel za organizacijo, empatičnost). Brainbridge (2007) poudarja razumevanje nadarjenih otrok in vedenje, kako specifične značilnosti nadarjenosti vplivajo na vedenje otroka. Značilnosti nadarjenih otrok se namreč pogosto odražajo v težavah v socialnem in čustvenem razvoju, in sicer kot problemi, ki izvirajo iz asinhronega razvoja, iz pospešenega razvoja besednih sposobnosti in sposobnosti mišljenja, perfekcionizma in čustvene občutljivosti (Rostohar, 2012 po Brainbridge, 2007). Codd (2007) opisuje dobro prilagojenost akademsko nadarjenih otrok,

ki se udeležujejo posebnih izobraževalnih in obogatitvenih programov, zato pri njih ni opaziti večjega tveganja za čustvene in socialne probleme. Navaja, da je eden najboljših načinov za promocijo zdravega socialnega razvoja nadarjenih združevanje v skupine nadarjenih npr. sobotne šole, tabori, obogatitvene dejavnosti ..., ki otrokom nudijo možnosti za druženja (Rostohar, 2012 po Codd, 2007). Nadarjeni učenci imajo dobro samopodobo in si zaupajo na akademskem področju (Rostohar, 2021 po Colangelo, 1997; Janos, Fung in Robinson, 1985: po Davis in Rimm, 1988). Študije pa potrjujejo, da pogosto močno akademsko samopodobo spremlja šibka socialna samopodoba in da je pomembna naloga pomagati nadarjenim razjasniti in razumeti podobo samega sebe in odnosov z drugimi. Siverman (1997, po Davis in Rimm, 1998) poroča, da nadarjeni, ki jim je omogočeno druženje z drugimi nadarjenimi, močno razvijejo tudi socialno samopodobo (Rostohar, 2012). Nadarjeni učenci pa se razlikujejo tudi po drugačnem čustvovanju: čustveni globini, intenzivnosti in občutljivosti doživljanja sebe, drugih in sveta. Sword (2007) navaja, da imajo zelo čustveni nadarjeni otroci skrajno občutljiv živčni sistem, ki jih naredi bolj zaznavajoče, občutljive, analitične, kritične do sebe in drugih, in da bolje razlikujejo med zunanjimi dražljaji (Rostohar, 2012). Sword (2007) navaja tudi, da se nadarjeni pogosto identificirajo s čustvenimi reakcijami drugih, ki se kažejo na telesen način kot napet želodec, razbijanje srca, potne dlani, pogosto izražajo strahove, anksioznost in doživljajo krivdo. Čustveno se močno navežejo na osebe ali stvari, so empatični, radi imajo živali in skrbijo za druge, občutljivi so v medsebojnih odnosih, imajo težave s prilagajanjem na novo okolje, doživljajo se osamljene, nesprijete in manjvredne (Rostohar, 2012). Pogosta značilnost nadarjenih otrok je tudi perfekcionistično vedenje, ki otroka sili, da opravi vse najboljše. Kaže se lahko kot stalen strah, da bodo naredili nekaj narobe, da ne bodo zadostili lastnim visokim zahtevam in pričakovanjem drugih. Lahko so žrtev negativne kritike pomembnih odraslih, ki je lahko realna ali je del njih samih. Pomoč je usmerjena k zastavljanju realnih ciljev, postavljanju prioritet, preusmerjanju negativnega mišljenja »vse ali nič«, dovoliti si narediti napako, k uravnoteženju dejavnosti za šolo, pristočasnih dejavnosti in vzpostavljanju socialnih odnosov (Rostohar, 2012).

Gibalnica kot učno okolje

Gibalnica s številnimi pripomočki ponuja ustvarjalno učno okolje, ki v ospredje postavlja otrokovo potrebo po gibanju in igri, ter omogoča veččutno učenje z individualizacijo in diferenciacijo dela. Strokovni delavci so z lastno izkušnjo spoznali pomembnost spoznavanja otroka kot posameznika: učni stil, dominantni profil, učne inteligence, močna in šibka področja.

Šele tako lahko razumejo pomen veččutnega učenja in hemisferične dominantnosti. Ugotavljamo, da učenje z gibanjem vpliva na počutje otrok, motiviranost, ustvarjalnost, na učenje, sposobnosti, odnose in osebni razvoj. Gibalna spretnost vpliva posredno na celotno sposobnost učenja. V novem učnem okolju lahko izvajamo številne dejavnosti osnovnega in razširjenega programa. Omogoča pa nam še iskanje novih idej in možnosti uporabe, kot npr. delavnice za nadarjene učence. (Cvilak, 2011)

Predstavitev delavnic

Ciljna skupina so nadarjeni in dvojno izjemni učenci 5. razredov. Delavnice se izvajajo v gibalnici in trajajo po 5 šolskih ur. Predstavila bom cilje in potek štirih delavnic z naslovi posameznih iger ali dejavnosti ter opisom. Delavnice sem zasnovala tako, da v ospredje postavljajo telesno-gibalni stil učenja. Obogatene so z likovnim ustvarjanjem, kjer je pri izvedbi sodelovala likovna pedagoginja. Vsaka delavnica se zaključi s samoevalvacijo v obliki učiteljeve osebne refleksije in spremljave počutja, motiviranosti, ustvarjalnosti učencev ter spremljavi odnosov in sodelovanja v skupini ter učenčeva samoevalvacija z obrazi, s katerimi ocenijo svoje počutje in s povratno informacijo v obliki pogovora. Ob zaključku vseh delavnic so učenci pripravili instalacijo v obliki skrivnostne hiše, kjer so na ustvarjalni način vključili likovne izdelke, ki so nastali na delavnicah, ter predstavili sebe kot izjemne posameznike.

Delavnica: Kdo sem

Cilji: oblikovanje skupine, spoznavanje sebe, likovno ustvarjanje.

Potek:

Gibalni pozdrav: Vsak pove svoje ime in naredi gib, ki je zanj značilen ali mu je všeč. Nato vsi ponovijo ime in gib. Igra se konča, ko vsi ponovijo imena in gibe vseh sodelujočih.

Dogovori za delo v delavnicah: Delo je usmerjeno na spoznavanje sebe, za kar sta potrebna strpnost in dober odnos vseh sodelujočih. Vsi člani pri vseh igrah poročajo in se med seboj pozorno poslušajo. Ni napačnih odgovorov, saj so odraz njihovega razmišljanja in čutenja. Ne vrednotimo in ne komentiramo odgovorov drugih.

Kaj rad počneš: Učenec s pantomimo prikaže dejavnost, hobi, kar rad počne. Drugi učenci ugotavljajo.

Vse o meni: Učenci izpolnijo učni list, kjer predstavijo svoje interese, močna področja, dnevne aktivnosti itd. Nekaj odgovorov izberejo in jih delijo s člani skupine.

Osebnostne lastnosti: Učenci s skokom izberejo polje da ali ne, glede na prebrane osebnostne lastnosti, ki veljajo zanje.

Obris telesa: Učenci v dvojicah obrišejo drug drugega na papir v različnih telesnih držah in obrise izrežejo.

Krogci: Deset krogcev shranijo v en žep, tri pa v drug žep. Učenci položijo deset krogcev na kartončke z lastnostmi, ki jih že imajo, in jih nato prepisejo v telo obrisa. Tri krogce pa položijo na lastnosti, ki bi jih želeli imeti oz. razviti. Te prepisejo v obris glave, saj morajo razmisliti, kako bi jih lahko pridobili oz. razvili.

Sem optimist/pesimist, sem introvert/ekstrovert: Učenci rešijo PSI-vprašalnika (Kincher, 2002) in svoj rezultat prikažejo z razvrščanjem na lestvici, ki jo postavimo na tla. Ugotovitve prav tako vpišejo v obris telesa.

Poslikava obrisa: Učenci z akrilnimi barvami poslikajo svoj obris telesa. Izdelke kasneje razstavimo v gibalnici.

Delavnica: Čustva

Cilji: spoznavanje svojih čustev in občutkov, naučiti se izražati čustva, spoznavanje sebe, likovno ustvarjanje.

Potek:

Gibalni pozdrav: Pozdrav pošljemo s stiskom roke ali različnim gibom, ki potuje po krogu. Vsak učenec si izmisli svoj gib, ki potuje.

Vozel: Učenci se miže primejo za roke in se ne smejo izpustiti, dokler se ne razvozljajo v krog.

Čustva: Naštejemo različna čustva in občutke ter se pogovorimo, kako jih zaznavamo v telesu in kako jih izražamo. Nato učenci rešujejo učni list. Odgovori jim pomagajo razumeti lastne občutke in čustva v različnih okoliščinah. V krogu predstavijo odgovore, ki jih želijo deliti s skupino.

Kako me vidijo drugi?: Učenci pomagajo drug drugemu prilepiti list papirja na hrbet. Drug drugemu zapišejo pozitivno misel ali lastnost, ki jo opažajo pri njem. Nato vsak prebere svoj list in izrazi občutke ob napisanem.

Srce: Papirnato srce razdelijo na delčke in vanje vpišejo osebe, ki jih imajo radi, del srca namenijo tudi sebi. Sledi predstavitev in pogovor.

Reklama zame: Učenci razmišljajo o sebi, o svojih pozitivnih lastnostih, o dejavnostih, s katerimi se ukvarjajo, saj bodo morali narediti reklamo, ki jih bo prikazovala oz. oglaševala kot dobre prijatelje. Nato sledi fotografiranje vsakega posameznika in obdelava fotografije s programom Fotophiliter.

Delavnica: Cilji

Cilji: naučijo se postavljati cilje in načrtovati korake do cilja, spoznavanje sebe, likovno ustvarjanje.

Potek:

Gibalni pozdrav: Učenci se sprehajajo z nataknenimi nogicami z vrvico in drug drugega pozdravijo ter mu povedo nekaj lepega.

Koraki do cilja: Učencem predstavim svoj cilj in korake, ki sem jih načrtovala za dosego cilja. Učenci poiščejo svoj kratkoročen cilj. Nato z nogicami z vrvico simbolično korakajo do cilja in ga zapišejo na kartonček na zadnjo stran. Zatem načrtujejo korake za dosego svojega cilja in jih prav tako napišejo na kartonček. Učenci individualno predstavijo cilj in pot do cilja.

Ali sem vodja?: Učenci individualno rešijo PSI-vprašalnik (Kincher, 2002) in predstavijo rezultate z dvigom rok, glede na število dobljenih točk na vprašalniku. Sledi pogovor o lastnostih dobrega vodje, izdelava plakata v manjših skupinah in predstavitev.

Moje super moči in poklicni namig: Vsak učenec izbere dve super moči, ki bi ju rad imel. Postavijo se k ustrezni sličici in preberejo komentar o poklicnem namigu, ki se skriva na notranji strani kartončka. Ugotovitve delijo s člani skupine.

Strip: Glede na izbrane super moči si zamislijo lik, ki ga upodobijo v stripu. Delo poteka v manjših skupinah.

Delavnica: Vrednote

Cilji: ustrezna komunikacija, postavljanje interesa skupine pred lasten interes, razmišljanje o vrednotah, likovno ustvarjanje.

Potek:

Gibalni pozdrav: Učenci se pozdravijo tako, da vzpostavijo stik z očmi z nekaj člani skupine brez besed.

Komunikacija: Učencem razložim pomen in načela dobre komunikacije, ki jih bodo praktično preizkusili.

Kaj rešiti?: Učence razdelim v dve skupini, ki se usedeta na tla in se ogradita z vrvmi in čepki, ter tako ponazorita hišo, ki jo bo v naslednjih 10 minutah zajela poplava. Naloga članov skupine je, da se skupaj odločijo, kaj bodo rešili iz hiše. Na kartončkih imajo zapisane različne možnosti. Izberejo lahko štiri, s katerimi se strinjajo vsi člani, razvrstijo jih morajo tudi po pomembnosti. Učenci upoštevajo načela dobre komunikacije in argumentirajo izbire.

Vrednote: Z učenci se pogovorim o tem, kaj je pomembno v življenju. V obliki viharjenja možganov nato naštevamo različne vrednote. Učenci zapišejo pet zanje najpomembnejših

vrednot. Nato jih po tleh razvrščajo v dve skupini glede na način udejanjanja z denarjem ali brez. Sledi pogovor.

Idealna šola: Učenci razmišljajo o znanju, učenju in šolanju kot vrednotah in kakšna šola bi bila zanje idealna.

Likovno ustvarjanje: Na temo idealna šola učenci v skupini slikajo na večje platno z akrilnimi barvami tako, da soustvarjajo sliko. Delajo v dveh skupinah.

Zaključek:

Samoevalvacija dela potrjuje, da je za nadarjene in dvojno izjemne učence pomembna skrb za celostni osebni razvoj. Značilnosti nadarjenih otrok se namreč pogosto odražajo v težavah v socialnem in čustvenem razvoju. Z izvajanjem delavnic smo zmanjšali tveganje za socialne in čustvene težave nadarjenih otrok. Omogočili smo jim druženje med seboj glede na njihove posebne potrebe in interese. Spoznavali so sebe, svoje osebne lastnosti, svoja čustva, se učili postavljati realne cilje in načrtovati korake za njihovo dosego, učili so se sodelovati z drugimi ter ustvarjati. Vse to so počeli sproščeno, ustvarjalno in gibalno. S samoevalvacijo pa so tudi pomembno vplivali na slednjo ugotovitev. Gibalnica je ustrezno učno okolje tudi za nadarjene in dvojno izjemne učence. Izvajanje in predstavitev delavnic je ena izmed možnosti za promocijo zdravega socialnega razvoja nadarjenih in dvojno izjemnih učencev.

Literatura:

Levec, A. (2000). *To smo mi: Priročnik za učenje socialnih veščin*. Ljubljana. Center Kontura.

Kincher, J. (2002). *Psihologija za najstnike*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola: Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Žagar, D. idr. (1999). *Koncept – Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ministrstvo RS za šolstvo in šport.

Cvilak, S. (2011). Inovacijski projekt - Gibalnica. www.zrss.si. Dostopano 9. 2. 2022, na <https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/zbornik-ip-2010-11/files/assets/basic-html/page194.html>

Bezić, T., Rostohar, G. idr. (2012). *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole: Priročnik*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Zakon o osnovni šoli. (b.d.). www.pisrs.si. Dostopano 9. 2. 2022, na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Lina Dečman Molan: Primer dela z nadarjenimi dijaki na tehniški gimnaziji

Izveček v slovenščini

V prispevku želimo predstaviti delovanje inovativne skupine Strokovne tehniške gimnazije Šolskega centra Kranj za nadarjene dijake Glave skupaj. Na osnovi teoretskih spoznanj bomo pogledali, kako v praksi na šoli prepoznamo in definiramo nadarjene dijake. Zastavljeni cilji dela z nadarjenimi dijaki so večji poudarki na prepoznavanju mladih talentov in njihovih področij. Na podlagi tega jim ponudimo aktivnosti, omogočimo krožke iz stroke in določimo mentorje. Prav tako jim omogočimo priprave na tekmovanja in natečaje. Največji poudarek dajemo delovanju skupine inovativnih dijakov preko projektov Glave skupaj. Projekti, na katerih dijaki sodelujejo, so: *Inženirke in inženirji bomo*, *Inženir za en dan*, *Inženirski izziv*, ki jih v prispevku podrobneje predstavimo. Na koncu podamo kritično mišljenje, da se mora učitelj, ki dela z nadarjenimi dijaki, stalno izobraževati in poskrbeti, da profesionalno raste. Naša naloga je, da dijaka usmerjamo k aktivnosti in samostojnemu učenju.

Ključne besede: nadarjeni dijaki, projekt, inženir, mentorstvo, inovativnost, Glave skupaj

Abstract

Example of our work with talented students at our Technical Grammar school

The article deals with the work of the innovative group Heads Together created for talented students at the Technical Grammar School, School Centre Kranj. The practice of discovering and defining the talented students will be presented based on particular theoretical findings. The goals that we had set while working with talented students were emphasizing the process of discovering of young talents and their strengths. This is also the focus of further activities that are offered to them, such as practical courses as well as appointing their mentors. We also prepare them for various competitions. While working with these students we mostly focus on the activities carried out by the group of innovative students called Heads Together. The projects the group works on are events such as Let's be engineers!, projects An engineer for a day and the Engineers' challenge – all of which will be presented in detail. At the end we emphasize the idea that the teacher who works with talented students is in constant need of upgrading his knowledge and expertise while nurturing his professional growth. Our goal is to direct the students towards being an enthusiastic, active, and independent learner.

Key words: talented students, project, engineering, mentorship, innovation, Heads Together

Uvod

V prispevku želimo predstaviti delovanje inovativne skupine Strokovne tehniške gimnazije za nadarjene dijake Glave skupaj. Najprej bomo pogledali, kdo sploh so nadarjeni dijaki in kakšne cilje pri delu z nadarjenimi dijaki smo si zastavili. Zanimajo nas vodenje nadarjenih dijakov in področja, ki jih vodenje vključuje, ter kako učitelj vodi nadarjene dijake. Želimo izvedeti več o tem, kako naj učitelj dela s takšnimi dijaki, ne da bi se osredotočal zgolj na njihov kognitivni

razvoj. Učitelj mora nadarjenemu dijaku omogočiti tudi razvoj na psihološkem in socialnem področju. Učitelj mora njihov potencial nadarjenosti razviti do največje možne mere. Podrobneje bomo opisali delo z nadarjenimi dijaki izven pouka, kjer bomo na praktičnih primerih prikazali delo z nadarjenimi dijaki. Za uspešno izpeljavo zastavljenih projektov je potrebna motivacija nadarjenih dijakov.

Opredelitev nadarjenosti

Kdo so nadarjeni učenci? Ni enotne definicije nadarjenosti. Nadarjeni so zelo heterogena skupina, saj se nadarjenost kaže v različnih oblikah in obsegih.

Pomembno je, da šola v zvezi z nadarjenimi učenci postavi neko jasno definicijo, na podlagi katere bodo izbrani.

Ena od najpogosteje uporabljenih definicij je tista, ki je bila že leta 1972 zapisana v ameriškem zakonu o izobraževanju (Marland, 1972). Bila je revidirana in v ZDA še zmeraj velja. Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potenciale na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti. (Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi v srednjem izobraževanju, 2007, str. 2)

Leta 1981 je Renzulli za oblikovanje definicije postavil pogoje:

- Temeljiti mora na raziskavah o značilnostih nadarjenih.
- Obstajati mora vodilo pri postopku identifikacije.
- Dobro mora nakazovati pot k logično sledečim programskim ukrepom.
- Spodbujati mora nadaljnje raziskave, ki bodo potrdile veljavnost definicije. (Koncept odkrivanja in delo z nadarjenimi učenci v devetletni šoli, 1999, str. 5)

Prav tako Renzulli pravi, da so za razvoj nadarjenosti pomembni trije dejavniki: nadpovprečna sposobnost, ustvarjalnost ter predanost nalogi. Šele v primeru, ko je tem trem dejavnikom zadoščeno, je mogoče računati na vedenje, ki ga lahko prepoznamo kot nadarjenega. (Depolli Steiner 2020, str. 4)

Kdo so sploh nadarjeni dijaki na naši šoli?

Kdo so nadarjeni dijak na naši šoli:

- To niso nujno odličnjaki.
- Nadarjeni so lahko samo na določenem področju.

- To so najpogosteje inovativni, angažirani, vedoželjni dijaki.

Poleg nadarjenih, ki so bili identificirani kot nadarjeni, pa preko pogovorov z dijakov, s čim se ukvarjajo v prostem času, kaj jih zanima, odkrivamo dijake, ki so vedoželjni, inovativni, angažirani, fleksibilno miselno naravnani.

Za nas so tudi ti dijaki nadarjeni in jih aktivno vključujemo v projekt Glave skupaj.

Ena izmed naših prioritiet je tudi prepoznavanje in vzgajanje mladih talentov, da lahko mladi uresničijo svoje potenciale, ki niso nujno vedno vezani samo na šolski uspeh.

Pogosto je dijak hkrati nadarjen in ima posebne potrebe, velikokrat v kombinaciji z motnjami avtističnega spektra, Aspergerjevim sindromom ali v kombinaciji z disleksijo. Gre za dvojno izjemno nadarjene dijake, se pravi, so nadarjeni in imajo obenem posebne vzgojno-izobraževalne potrebe. Ti otroci so velikokrat spregledani, saj se z njimi ukvarjajo z drugega vidika, ne pustijo pa jim razvijati svojega potenciala. Pri teh otrocih gre predvsem zahvala staršem, ki niso odnehali in vztrajali pri njihovih darovih.

Cilji pri delu z nadarjenimi dijaki:

- večji poudarek na prepoznavanju in vzgajanju mladih talentov,
- ugotoviti, koliko nadarjenih imamo na posameznih predmetnih področjih,
- nadarjenim dijakom ponuditi nabor aktivnosti in jim določiti mentorje,
- nadarjenim dijakom ponuditi priprave na različna tekmovanja, krožke iz področja stroke in druge dejavnosti, npr. matematične urice ali možnost dodatnih izobraževanj, sodelovanje pri projektih, promociji ali mednarodni mobilnosti,
- delovanje skupine inovativnih dijakov (Glave skupaj), tako imenovani dijaški 'think tank', ki generira nove ideje, inovativne rešitve za delo v različnih projektih Strokovne tehniške gimnazije.

Glavni cilj je prepoznavanje in vzgajanje mladih talentov ter ugotavljanje, ali je dijak identificiran kot nadarjen ali ne. Za nas velja nadarjen dijak za tistega, ki je inovativen, angažiran, vedoželjen.

Nadarjenim dijakom ponujamo tekmovanja z različnih področij in priprave nanje, raziskovalne naloge, sodelovanje na natečajih, sodelovanje na prireditvah in dogodkih, delavnice za vedoželjne (Arduino, fotografska delavnica, delavnica javnega nastopanja, urejanje videoposnetkov ...), predstavitve na dogodkih (Robotkov dan, Informativni dnevi, projekt *Inženirke in inženirji bomo*), sodelovanje z gospodarstvom (projekt *Inženir za en dan*, projekt *Inženirski izziv*).

Primeri dobre prakse z nadarjenimi dijaki

Skupina inovativnih dijakov

Skupina Glave skupaj je skupina sedemnajstih dijakov in dijakinj iz vseh letnikov naše Strokovne tehniške gimnazije. To je zelo pestra skupina dijakov, ki imajo različne hobije, interese, talente. Nekateri so odlični računalničarji, nekatere bolj zanima strojništvo, letala, rakete. V skupini so tudi športniki, fotografi, umetniki, snemalci.

Dijaki iz skupine sodelujejo z učitelji in ravnateljico pri pripravi in izvedbi dogodkov, kot sta bila na primer dogodka Inženirke in inženirji bomo! in Dan odprtih vrat. Sodelujejo tudi pri promociji in informativnih dnevih.

Delovna srečanja, ki največkrat potekajo preko videokonferenc, so vedno pestra. Dijaki imajo veliko idej, pri iskanju rešitev pa med seboj sodelujejo, si pomagajo in se dopolnjujejo. Tako je v letošnjem šolskem letu nastalo že kar nekaj posnetkov, filmčkov, na katerih so se predstavili nekateri med njimi oziroma so predstavili svoje projekte, ki smo jih nato zavrtili na dogodkih. Tako se dijaki lahko predstavijo tudi drugim dijakom, učiteljem, osnovnošolcem in staršem. V primeru dogodka *Inženirke in inženirji bomo!* so se predstavili tudi inženirjem iz različnih podjetij, ki so bili prisotni na dogodku. Nekateri dijaki so bili prisotni tudi v podjetjih, kjer so spremljali delo inženirja ves delovni dan, nekateri dijaki pa so v podjetju Iskratel sodelovali z njihovimi inženirji pri reševanju konkretnih problemov. Na ta način so dijaki vidni tudi podjetjem, ki so zainteresirana za inovativne mlade bodoče inženirje.

Dijaki v skupini Glave skupaj pridobivajo in razvijajo spretnosti, kot so sodelovanje, komunikacija, nastopanje, kar jim bo tudi kasneje v življenju, pri študiju in v službi koristilo.

Slika 1: Logotip skupine inovativnih dijakov

Projekt *Inženirke in inženirji bomo*

V skupnost *Inženirke in inženirji bomo!*, ki združuje najboljše slovenske gimnazije, uspešne inženirje, podjetnike direktorje, smo vključeni že tretje leto. Projekt *Inženirke in inženirji bomo!* združuje priznane inženirke in inženirje, vrhunske managerke in managerje, raziskovalke in raziskovalce na fakultetah, ambiciozne študente iz tehničnih in naravoslovnih fakultet, predstavnike start-up podjetij. Navdušujejo in spodbujajo mlade za inženirstvo, tehniko, naravoslovje in inovativnost, kot tudi ostala znanja in kompetence 21. stoletja. Mlade želijo spodbuditi k razmisleku o tem, v čem so dobri, kaj jih veseli in kaj okolje potrebuje.

Vsako leto organiziramo dogodek, kjer se lahko dijaki pogovarjajo z uspešnimi inženirji in gospodarstveniki. Poleg tega je to za dijake tudi motivacijski dogodek in priložnost, saj se predstavijo s svojimi projekti.

Slika 2: Robotska roka (Krištof, 2. GB)

Slika 3: Prikazovalnika prihodov avtobusov (Tjan, 2. GB)

Projekt *Inženir za en dan* – senčenje v podjetjih

Projekt *Inženir za en dan* je projekt, kjer dijak en delovni dan preživi z inženirjem v njegovem podjetju, spremlja njegovo delo in tako pridobiva nove izkušnje. Senčenje je oblika izkustvenega učenja, kjer dijak (senca) opazuje inženirja (senčenec), kako opravlja svoje delo, s čimer pridobi boljše razumevanje inženirjevega dela ter znanja in veščin, ki jih le-ta za svoje delo potrebuje. Pri tem dijak pridobi vpogled v delo inženirja, njegov običajen delovnik, naloge in odgovornosti, ki jih prevzema, in izzive, s katerimi se srečuje v profesionalnem okolju, v katerega bo dijak tudi sam nekega dne vstopil. Senčenje pa je lahko tudi odlična priložnost za mreženje s strokovnjaki na konkretnem strokovnem področju. Kot šola z možnostjo senčenja želimo nadarjenim dijakom poleg gimnazijske priprave na študij dati nekaj več, kar jim bo posledično širilo obzorja, spodbujalo razvijanje različnih kompetenc in jim bo na nadaljnji poti koristilo.

Dijakom je izkušnja senčenja zelo všeč, saj se naučijo veliko novega in dobijo priložnost videti proizvodne procese in inženirski poklic v živo.

Projekt *Inženirski izziv*

Največja moč naše tehniške gimnazije je v tem, da lahko dijakom nudimo nekaj več – poleg kakovostnega programa se povezujemo z uspešnimi podjetji na Gorenjskem. To povezovanje in sodelovanje vidimo kot pomembno sinergijo, pri čemer naši dijaki z različnimi oblikami sodelovanja rastejo, se učijo in si načrtajo pot ter cilje, ki jih želijo doseči, saj bodo nekega dne tudi sami postali kreatorji in inovatorji novih zgodb, razvoja in napredka. Ker želimo spodbujati tudi inovativnost dijakov, verjamemo, da jim je potrebno prisluhniti, jim dati prostor in čas ter vso podporo, da se izkažejo in pokažejo kaj zmorejo.

V sodelovanju s podjetjem Iskratel smo dijake vključili v projekt *Inženirski izziv*, ki je potekal kot dvodnevni hekaton v aprilu 2021. V dvodnevni izziv so bile vključene tri ekipe dijakov, ki so po predhodni pripravi iskale rešitve za realne izzive podjetja pod vodstvom Iskratelovih strokovnjakov. Po dvodnevnem intenzivnem in usmerjenem razvijanju idej so vse tri ekipe predstavile svoje ideje strokovni komisiji, zmagala pa je ekipa, ki je našla inovativno rešitev oz. sistem za samodejno testiranje preklopa klientov (pametnega telefona) iz enega WiFi omrežja na drugega, ki je trenutno že v fazi implementacije. Tako dijaki kot tudi inženirji mentorji so bili nad takšno obliko sodelovanja navdušeni, tako da bomo s to prakso še nadaljevali. Ob koncu šolskega leta je iniciativa *Inženirke in inženirji bomo!* naši Strokovni gimnaziji podelila priznanje »inženirska iskra«. Inženirski izziv kot inovativna metoda dela z dijaki se je izkazala za zelo uspešno in navdihujočo. Dijaki so bili navdušeni, da so morali razmišljati izven običajnih okvirjev, naučili so se, da biti inženir pomeni najti nove in izvirne ideje, kako spremeniti svet okoli nas na bolje. Dijaki so ugotovili, da sta dva dneva čisto premalo, saj so se komaj »ogreli«. (Publikacija za šolsko leto 2021/22, 2021, str. 8)

Zaključek

Kakšni so učinki na dijake? Dijaki, ki so smo jih vključili v te aktivnosti, so izboljšali ocene. Zelo radi se vključujejo v projekte in so vedno pripravljene sodelovati.

Strokovna tehniška gimnazija upošteva koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v šolstvu. Šola ima s tem namenom skupino inovativnih dijakov. To je posebna projektna skupina za delo z nadarjenimi dijaki. V tej skupini dijaki razvijajo svoje sposobnosti, kjer jim izkušeni in motivirani mentorji odkrivamo dodatna področja. Prav tako dijake spodbujamo, da se udeležijo različnih tekmovanj in natečajev. Sama sem mentorica pri dejavnostih, ki jih na Strokovni tehniški gimnaziji izvajamo za nadarjene dijake.

Oblike in dejavnosti prilagajamo nadarjenim dijakom. Dijakom omogočamo vključevanje v različne interesne dejavnosti, priprave na tekmovanja, natečaje, raziskovalno delo. Učitelji moramo imeli v mislih, da se nadarjeni dijaki ne razvijajo zgolj na kognitivnem področju in da nimajo samo strokovnih nalog, ampak moramo poskrbeti za dijakov celostni razvoj. Ne smemo pozabiti na psihološke in socialne vidike njihovega razvoja.

Pogoj za dobro vodenje je poznavanje dela z nadarjenimi dijaki in njihovih značilnosti in potreb. Učitelji se moramo zavedati občutka odgovornosti za njihov razvoj in se moramo zavzeti zanje. Učitelj, ki dela z nadarjenimi dijaki, se mora stalno izobraževati in poskrbeti, da profesionalno raste.

Naša naloga je, da dijaka usmerjamo k aktivnosti in samostojnemu učenju. To pomeni, da imamo do dijaka relativno visoke zahteve, da mu pomagamo, da te zahteve tudi doseže. Pozorni moramo biti na razvoj dijakovih veščin, ker je pri nadarjenih dijakih lahko težava v tem, da se socialno izolirajo.

V šoli se moramo posvetiti nadarjenim dijakom, ker potrebujemo nadarjene, da bodo tvorno prispevali k razvoju naše družbe.

Viri in literatura

Depolli Steiner, K. (2020). Študijski vodič za izbirni predmet Odkrivanje in izobraževanje nadarjenih učencev. Ljubljana: Filozofska fakulteta Ljubljana.

Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni šoli. 1999. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Povzeto 7. 2. 2022 s spletne strani:

<https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Koncept Vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi v srednjem izobraževanju. 2007. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Povzeto 7. 2. 2022 s spletne strani:

http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2017/programi/media/pdf/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf

Publikacija za šolsko leto 2021/22 - Strokovne tehniške gimnazije Šolskega centra Kranj za šolsko leto 2020/2021

Tanja Donko: Vzorci in zaporedja

Izvleček v slovenščini

V prispevku bomo predstavili obravnavo teme vzorci in zaporedja, pri predmetu ISP (individualna in skupinska pomoč nadarjenim učencem). Ta tematika nas je pritegnila zato, ker se njo pogosto srečujemo, vendar pa v učnem programu ni obravnavana enotno, ampak je razdrobljena v sklopih različnih učnih vsebin. V prispevku predstavljamo sistematično in poglobljeno obravnavo te tematike, s poudarkom na vzorcih v matematiki.

V uvodnem delu prispevka najprej predstavimo nadarjenost učencev, v jedru predstavimo vzorce v vsakdanjem življenju in podrobneje obravnavamo vzorce, kot snov osnovnošolske matematike.

Vzorci definiramo kot nabor objektov skupaj z znano pravilnostjo. Klasificiramo jih glede na vrsto objektov in način širjenja. Pri klasifikaciji glede na objekt, podrobneje opišemo številske, geometrijske in operacijske vzorce. Glede na širjenje pa ločimo linearno, kvadratno in rekurzivno širjenje ter širjenje na osnovi geometrijskih transformacij. Opisani so še vzorci tlakovanja in fraktali.

Opišemo še pomen vzorcev, kjer pojasnimo pravilnost, nadaljevanje, napovedovanje in posplošitev vzorcev. Navedemo primere učnih nalog o vzorcih in zaporedjih.

Ključne besede: nadarjenost, vzorci, zaporedje, matematika, tlakovanje, fraktali.

Izvleček v angleščini

In this article, we will present a discussion of the topic of patterns and sequences in the subject ISP (individual and group assistance to gifted students). This topic attracted us because it is not treated uniformly in the curriculum, but is fragmented into sets of different learning contents. In this paper, we present a systematic and in-depth discussion of this topic, with an emphasis on patterns in mathematics.

In the introductory part of the paper, we present the talents of students, in the main part we present patterns in everyday life and discuss patterns in more detail as a subject of primary school mathematics.

Samples are defined as a set of objects together with known regularity. We classify them according to the type of objects and the method of expansion. When classifying by object, we describe numerical, geometric, and operational patterns in more detail. Depending on the expansion, we distinguish between linear, quadratic, recursive and expansion based on geometric transformations. Paving patterns and fractals are also described.

We describe the importance of samples, where we explain the correctness, continuation, prediction and generalization of samples. We state examples of learning tasks about patterns and sequences.

UVOD

Definicije nadarjenosti

Za nadarjenosti obstajajo različne definicije, vsem pa je skupno to, da o nadarjenosti govorimo takrat, če otrok na določenih področjih svojega razvoja izkazuje višje dosežke, potencial oz. zmogljivosti, kot vrstniki. Od posameznega otroka samega pa je odvisno, ali bo potencial razvil ali ga ne bo.

Nadarjenost lahko razdelimo na štiri različna področja

- Splošna inteligentna nadarjenost, za katero je značilna hitra dojemljivost, sposobnost za učenje, velika spominska sposobnost in sposobnost za duhovne dosežke.
- Umetnostna nadarjenost za igranje inštrumenta, ples, risanje...
- Psihomotorična nadarjenost pri telesnih spretnostih.
- Socialna nadarjenost, za katero je značilno dobro sporazumevanje z ljudmi, vživljanje, motiviranje ljudi.

Značilnosti nadarjenih učencev

Miselno-spoznavno področje

- Razvito divergentno mišljenje (fleksibilnost, originalnost, fluentnost),
- razvito logično mišljenje (analiza, posploševanje, sposobnost sklepanja),
- nenavadna domišljija,
- natančnost opazovanja,
- dober spomin,
- smisel za humor.

Učno-storilnostno področje

- Široka razgledanost,
- visoka učna uspešnost,

- bogato besedišče, hitro branje,
- spretnost v eni od umetniških dejavnosti,
- motorična spretnost in vzdržljivost,
- visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti,
- radovednost,
- raznolikost in močno izraženi interesi,
- vztrajnost pri reševanju nalog,
- visoka storilnostna motivacija,
- uživanje v dosežkih.

Socialno in čustveno področje

- Nekonformizem,
- močno razvit občutek pravičnosti,
- neodvisnost in samostojnost,
- sposobnost vodenja in vplivanja na druge,
- izrazit smisel za organizacijo,
- empatičnost.

Značilnosti, ki jih lahko ovirajo pri uspešnem delu

- Nezainteresiranost za šolo in udeležbo v šolskih dogajanjih,
- strah pred spraševanjem,
- nizka samopodoba,
- pomanjkanje samozaupanja,
- nesposobnost tvornega delovanja pri skupinskem delu,
- učenca ni možno motivirati z običajnimi spodbudami (dobrimi ocenami, z nagrajevanjem pridnosti, navdušenjem učitelja ...),
- slaba pozornost,
- hiperaktivnost,
- čustvena in socialna nezrelost.

Oblike dela z nadarjenimi

Delo v okviru rednega pouka

Nadarjenim učencem lahko prilagodimo učno snov z razširitvijo vsebine ali pa z njeno poglobitvijo. Ponudimo jim različne oblike dela. Zaposlimo jih lahko tudi z dodatnimi izzivi, ki so lahko povezani z obravnavano snovjo. Spodbujamo njihovo samostojnost in odgovornost.

Delo v okviru obšolskih dejavnosti

Nadarjeni lahko obiskujejo krožke, dodatni pouk, priprave na tekmovanja.

Delo v okviru izvenšolskih dejavnosti

Nadarjenim se lahko udeležujejo taborov, tečajev, delavnic.

Oblike dela z nadarjenimi pri pouku ISP (individualna in skupinska pomoč)

Pri tej obliki učne pomoči lahko določeno učno snov razširimo ali poglobimo.

V nadaljevanju prispevka bomo predstavili obravnavo teme vzorci in zaporedja, pri predmetu ISP.

Ta tematika nas je pritegnila zato, ker je namreč zelo vsakdanja, vendar pa jo kljub temu v učnem programu ne obravnavamo enotno, ampak je razdrobljena v sklopih različnih učnih vsebin. V prispevku predstavljamo obravnavo vzorcev sistematično in poglobljeno, s poudarkom na vzorcih v matematiki.

JEDRO

VZORCI V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU

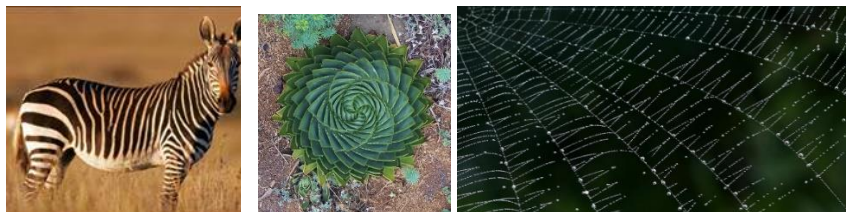
Beseda vzorec ima več pomenov

- Je nekaj, kar se posnema (npr. vzorec prošnje za službo).
- Je majhen del ali količina, na osnovi katere sklepamo o celoti (npr. statistični vzorec).

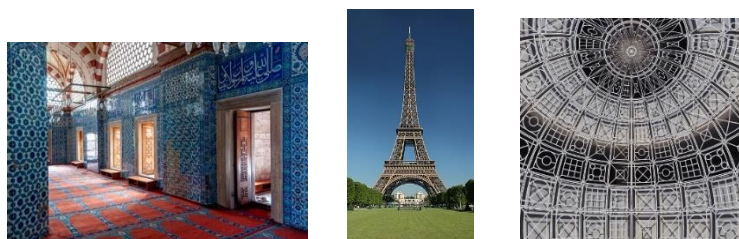
- Je nekaj, kar vsebuje ponavljajoče bistvene lastnosti ali ponavljajočo pravilnost (npr. geometrijski vzorec). Pri osnovnošolski matematiki (in tudi v tem prispevku) uporabljamo besedo vzorec v tem pomenu.

Z vzorci se srečujemo vsepovsod okoli nas

Srečujemo jih v naravi,

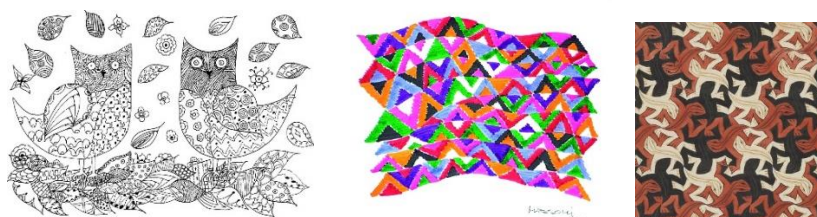
v gradbeništvu,

na vzorce na oblačilih,

pri likovni umetnosti,

pri matematiki.

OPREDELITEV POJMA VZOREC

Vzorec

Vzorec je množica objektov oz. osnovnih motivov, ki se širijo po nekem pravilu.

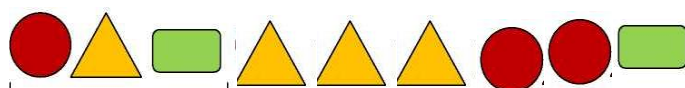
- Glede na način širjenja objektov ločimo na ponavljajoče se vzorce, rastoče vzorce, vzorce, ki se širijo s preslikavami, širjenje popolnoma prilegajočih se objektov (tlakovanje) in posebne vzorce (fraktale).
- Glede na objekt delimo vzorce na slikovne, geometrijske, številske, črkovne vzorce in operacijske vzorce.

Vzorce lahko prikažemo nanizane v vodoravni, linearni, navpični legi, ali tako, da vzorec širimo neskončno v vse smeri.

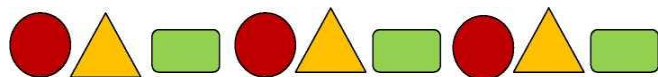
Zaporedje

Z vzorcem je tesno povezan tudi pojem zaporedje. Zaporedje je množica objektov, ki so nanizani v vrsti. Torej, kadar so objekti nanizani v vrsti, govorimo o zaporedju. Če pa obstaja pravilo, po katerem lahko niz nadaljujemo, govorimo o vzorcu.

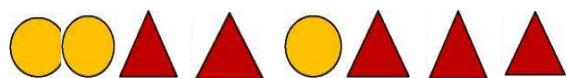
Primeri zaporedij, ki so oz. niso vzorci

Geometrijsko zaporedje, ki NI vzorec.

Geometrijsko zaporedje, ki je ponavljajoči vzorec.

Geometrijsko zaporedje, ki je rastoči vzorec.

$5 : 7 = \frac{5}{7} = 0,7142857142857142\dots$ Številsko zaporedje decimalk racionalnega števila, ki je ponavljajoči vzorec.

$\pi = 3.141592653589793238462643\dots$ Številsko zaporedje decimalk iracionalnega števila, ki NI vzorec.

DELITEV ZVORCEV, GLEDE NA NAČIN ŠIRJENJA

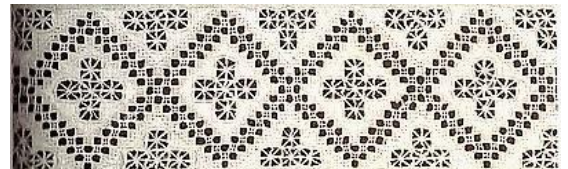
Ponavljajoči se vzorci

To so vzorci, pri katerih se objekti ponavljajo. Del vzorca, ki se ponavlja, imenujemo **enota**. Vsak objekt v enoti, imenujemo **element**. Kateri **element** se bo pojavil naslednji ugotovljamo s pomočjo poštevance oz. tako, da štejemo s korakom.

Ponavljajoči slikovni vzorec, ki se širi v vse smeri:

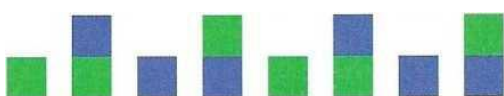

Ponavljajoči slikovni vzorec, ki se širi vodoravno:

Ponavljajoči slikovni, geometrijski, črkovni in znakovni vzorec, z ustrežajočimi številskimi zaporedji:

§ □ □ □ □ □ □ □ 1 2 2 1 2 2 1 2 2

1 2 3 4 1 2 3 4

a b c a b c a b c a b c ... 1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 ...

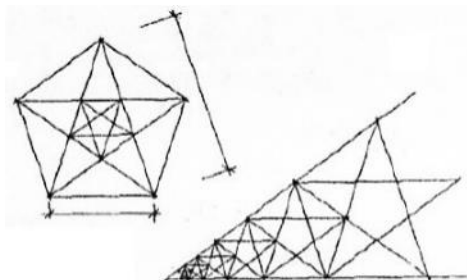
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ... 2, 2, 2, 2 ...

Rastoči vzorci

To so vzorci, pri katerih se število objektov oz. velikost objekta v vsakem koraku poveča, po nekem pravilu.

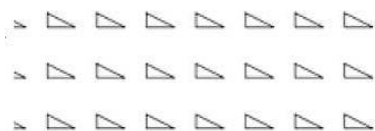
Pri naraščajočem vzorcu, posamezni del imenujemo **člen** in stoji na številčno določenem mestu. Vsak objekt v členu, imenujemo **element**. **Kateri člen** se bo pojavil naslednji ugotavljamo z določanjem pravila.

Rastoči geometrijski vzorec:

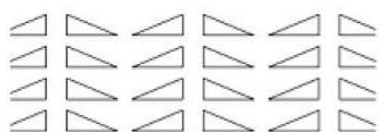
Vzorci, ki se širijo s preslikavami

Tu najpogosteje srečamo tri vrste transformacij.

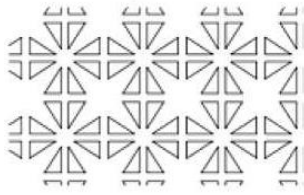
Vzorec, ki se širi s translacijo.

Translacija ali premik - pomeni, da objekt premaknemo brez uporabe zrcaljenja ali rotacije, vsaka translacija ima smer in dolžino.

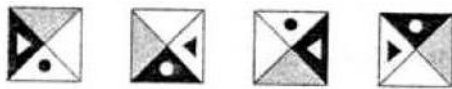

Vzorec, ki se širi z zrcaljenjem in translacijo.

Zrcaljenje - pomeni, da objektu priredimo zrcalno sliko preko zrcalne črte, točke;

Vzorec, ki se širi z rotacijo, zrcaljenjem in translacijo. Rotacija ali vrtež - pomeni, da objekt s središčem obrnemo za določen kot;

Vzorec, ki se širi z rotacijo.

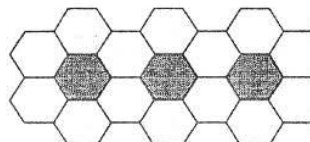
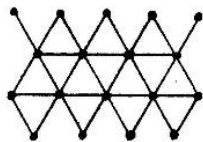
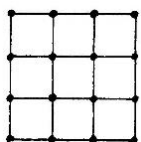
Tlakovanje ali tesalacija

To so vzorci, v katerih so večkotnike oz. določene motive sestavljeni tako, da se popolnoma prilegajo.

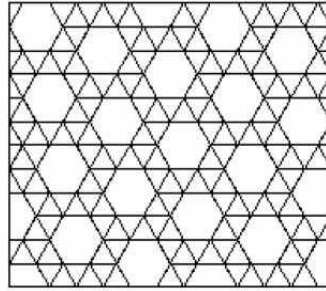
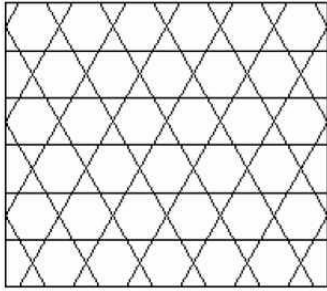
Tlakovani vzorec umetnika Escherja.

Tlakovani vzorec je sestavljen iz nekega osnovnega motiva, ki ga nato zlagamo (tlakujemo) tako, da se deli popolnoma prilegajo, brez kakršnegakoli prekrivanja.

Pravilno tlakovan vzorec je sestavljen iz skladnih pravih večkotnikov. Notranji koti večkotnikov se morajo deliti 360° , saj se morajo večkotniki popolnoma prilegati.

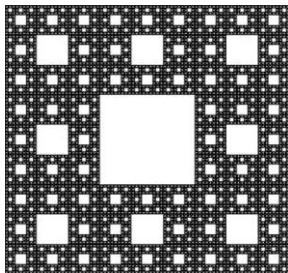
Možni so torej le trije takšni vzorci: iz enakostraničnih trikotnikov, iz kvadratov in iz pravih šestkotnikov

Polpravilno tlakovani vzorec je sestavljen iz dveh ali več različnih pravilnih večkotnikov. Tlakovan je tako, da je vsak večkotnik dane vrste obdan z enakim zaporedjem sosednjih večkotnikov.

Fraktali

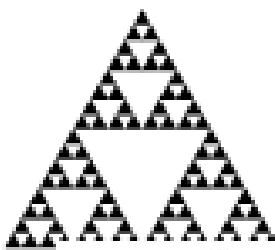
To so posebni vzorci, pri katerih en geometrijski element, razdelimo na njegove natančne pomanjšane dele.

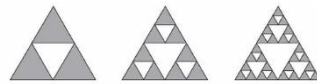
Eden od fraktalov nastane tako, da kvadrat razdelimo na devet enakih kvadratov in odstranimo srednjega. Vsak od osmih ostalih kvadratov prav tako razdelimo na devet delov in odstranimo srednjega ter postopek ponavljamo (kot vidimo na prvih štirih stopnjah nastajanja).

Nastali vzorec imenujemo preproga Sierpinskega..

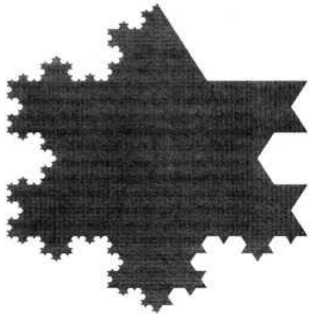
Nastali

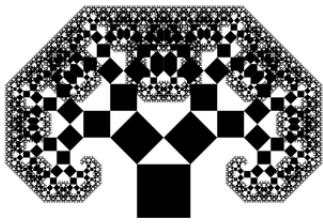
Fraktal iz enakostraničnih trikotnikov.

vzorec imenujemo pletenica Sierpinskega..

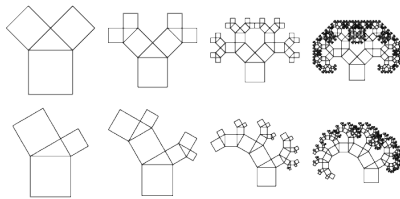
Fraktal sestavimo tako, da enakostraničnemu trikotniku na sredino vsake stranice prilepimo manjši trikotnik s stranico, kije dolga tretjino prvotne. Manjšemu trikotniku na sredino stranice prilepimo trikotnik, ki ima za tretjino manjšo stranico in postopek ponavljamo.

Nastali vzorec imenujemo Kochova snežinka..

Pitagorejsko drevo je fraktal, sestavljen iz kvadratov in pravokotnih trikotnikov.

NAMEN PROUČEVANJA VZORCEV

Z opazovanjem in nadaljevanjem vzorca ugotavljamo njegovo pravilo in splošni zapis členov.

Po ugotovljenem pravilu lahko izračunamo iskani člen zaporedja.

Pri proučevanju vzorcev se izkaže smiselno, da zaporedje prikažemo z grafičnim in tudi s številskim vzorcem.

Primeri proučevanja rastočih slikovnih in geometrijskih vzorcev

Aritmetična zaporedja (razlika med sosednjima dvema členoma je zmeraj enaka; zaporedje linearno narašča;)

2, 4, 6, 8, 10, ...

(K predhodnemu številu prištejemo 2. Dobimo soda števila

$2n$.)

slika 1

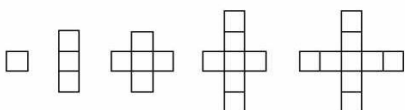

slika 2

slika 3

4, 6, 8, 10, ...

(Začnemo z 4. K predhodnemu številu prištejemo 2. Dobimo števila $2n + 2$.)

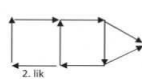

1, 3, 5, 7, ...

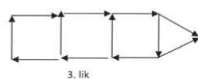
(Začnemo z 1. K predhodnemu številu prištejemo 2. Dobimo liha števila $2n - 1$.)

1. lik

2. lik

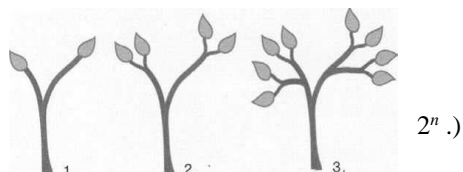
3. lik

6, 9, 12, ...

(K predhodnemu številu prištejemo 3. Dobimo večkratnike

števila tri $3n$.)

Geometrična zaporedja (količnik med sosednjima dvema členoma je zmeraj enak; zaporedje eksponentno narašča;)

1, 2, 4, 8, ...

(Podvojimo predhodno število. Dobimo potence števila dva

2^n .)

5, 10, 20, 40, ...

(Začnemo z 5. Podvojimo predhodno število. Dobimo petkratnik potence števila dva $5 \cdot 2^n$.)

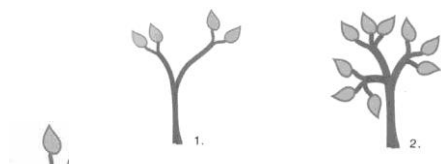

1, 3, 9, 27, ...

(Potrojimo predhodno število. Dobimo potence števila tri 3^n

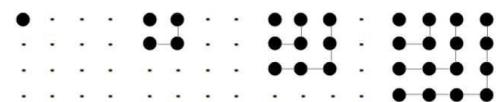
.)

Zaporedja kvadratnih in trikotniških števil (razlika med sosednjima dvema členoma se enakomerno povečuje)

1, 4, 9, 16, ...

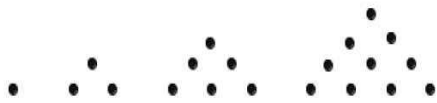
(Naravna števila po vrsti množimo sama s seboj. Dobimo kvadrate naravnih števil n^2 .)

1, 4, 9, 16, ...

(Začnemo z 1. K predhodnemu številu prištejemo 3, nato 5, nato

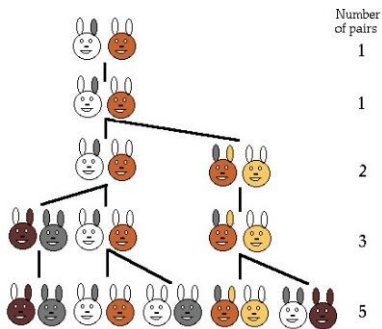
7 itd. vedno prištevamo za dva večje število. Dobimo kvadrate naravnih števil n^2 .)

1, 3, 6, 10, 15, 21, ...

(Vedno prištejemo za eno večje število oz. prištevamo naravna števila po vrsti. Dobimo trikotna števila. *Ta se imenujejo tako, ker lahko vsako število ponazorimo z naborom pik, razporejenih v trikotno obliko.*)

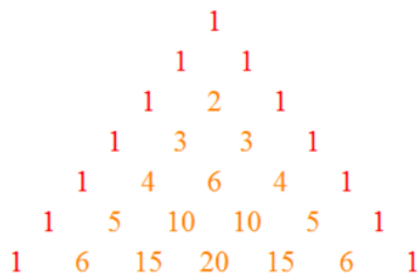
Fibonacijevo zaporedje

1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, ...

(Vedno seštejemo dve predhodni števili.)

Primer proučevanja številskega vzorca, v katerem je postavitve števil drugačna (ni kot običajno v nizu)

(V prvi vrsti je število 1. V drugi vrstici sta dve enki. Vsaka naslednja vrstica se začne in konča z 1, vmesna števila pa so enaka vsoti dveh števil nad njim.)

Tak številski vzorec imenujemo Pascalov trikotnik.

V Paskalovem trikotniku najdemo tudi veliko drugih številskih vzor

Primeri proučevanja operacijskih vzorcev, v katerih so objekti računske operacije

$$10 = 10$$

$$10 \cdot 10 = 100$$

$$10 \cdot 10 \cdot 10 = 1000$$

$$10 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 10 = 10000 \quad (\text{Vzorec pri množenju števila 10.})$$

$$1 : 9 = 0,1111111$$

$$2 : 9 = 0,2222222$$

$$3 : 9 = 0,3333333 \quad (\text{Vzorec pri deljenju s številom 9.})$$

$$1 : 11 = 0,0909090$$

$$2 : 11 = 0,1818181$$

$$3 : 11 = 0,2727272 \quad (\text{Vzorec pri deljenju s številom 11.})$$

$$1 + 3 = 4 \qquad 4 = 2 \cdot 2 = 2^2$$

$$1 + 3 + 5 = 9 \qquad 9 = 3 \cdot 3 = 3^2$$

$$1 + 3 + 5 + 7 = 16 \qquad 16 = 4 \cdot 4 = 4^2$$

$$1 + 3 + 5 + 7 + 9 = 25 \qquad 25 = 5 \cdot 5 = 5^2$$

$$1 + 3 + 5 + 7 + 9 + \dots + (2n - 1) = n^2$$

(Vzorec pri vsoti lihih števil 1, 3, 5, $2n - 1$, ...)

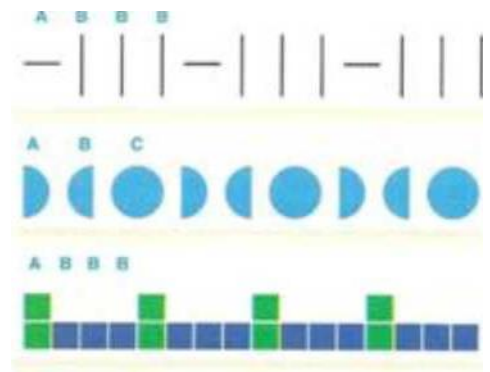
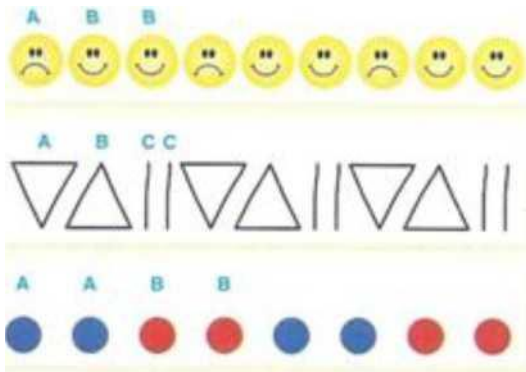
Anekdota o mladem Gaussu – zanimiv primer zaporedja

Carl Friedrich Gauss (1777-1855), nemški matematik, je bil v šoli nemiren otrok. Učitelj mu je zato zadal nalogo, naj sešteje prvih 100 naravnih števil. Bil je prepričan, da ga bo s tem zaposlil za nekaj časa. Mladi Gauss pa je že takrat kazal izredno nadarjenost za matematiko. Računanja se je lotil na zelo zanimiv, enostaven način. In sicer tako, da je seštel 1 in 100 in dobil rezultat 101, nato 2 in 99 in spet dobil 101, potem 3 in 98 ter ponovno dobil 101, 4 in 97 ... Hitro je zaključil, da bo vsoto 101 dobil 50-krat, zato je izračunal: $50 \cdot 101 = 5050$.

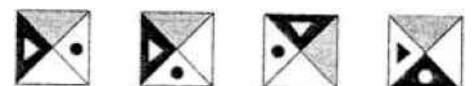
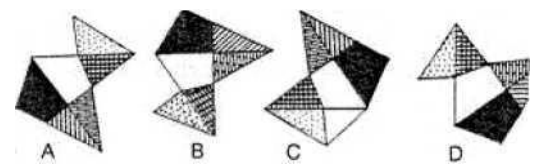
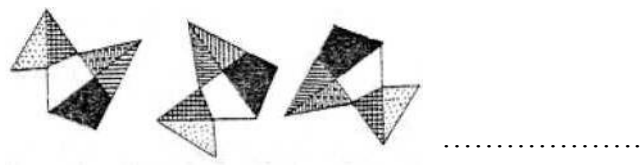
NALOGE O VZORCIH IN ZAPOREDJIH

1. Za branje vzorca uporabi metodo A, B, C.

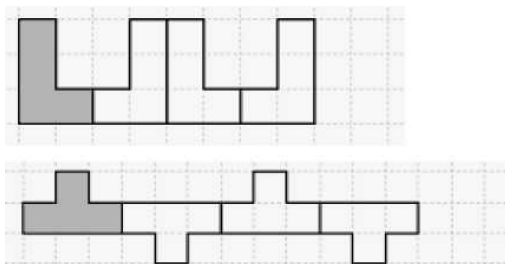
- Vzorec prikaži s ploskanjem npr. plosk, tup, tup, plosk, tup, tup.
- Nato poskusi še s sošolcem. En zapre oči, drugi mu prebere vzorec po tej metodi. Potem skuša ugotoviti, kateri vzorec mu je prebral.

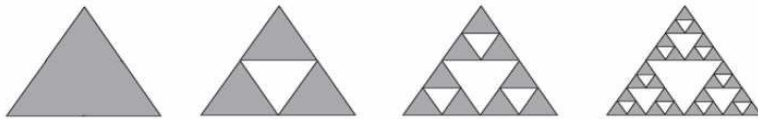
2. Ugotovi katera od podanih oblik (A, B, C, D) bo nadaljevala vzorec?

3. Podana sta vzorca, kjer se ponavlja obarvan lik. Nadaljuj vzorec. Katero preslikavo si uporabil?

4. Lahko ugotoviš sivih trikotnikov je na deseti sliki?

5. Gostilničar Jože primeru večje družbe, mize združi. Nariši naslednjo sliko, ki bo prikazovala, koliko gostov se lahko vsede, če združimo tri mize.

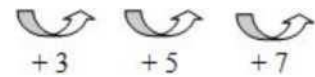
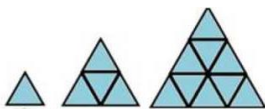
Dopolni tabelo:

Število miz	1	2	3	4	5
Število gostov	4	6			

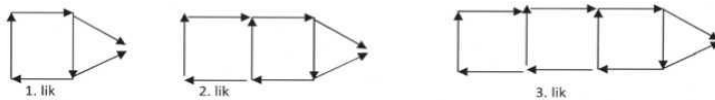
Koliko gostov bi se lahko posedlo, če bi združili 100 miz?

6. Hana riše enakostranične trikotnike . V vsakem koraku dodaja dva trikotnika več.

Korak	1.	2.	3.	4.	5.	10.
Število trikotnikov	1	4	9			

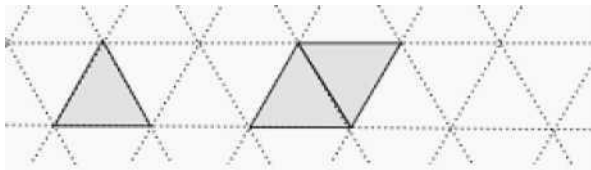
7. Luka se igra z vžigalicami. Koliko vžigalic bo potreboval pri 10-tem liku?

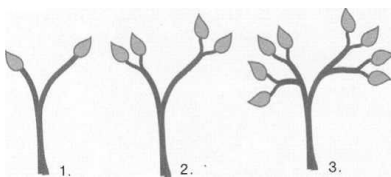
8. Slika prikazuje vzorec trikotnih števil. Ta se imenujejo tako, ker lahko vsako število ponazorimo z naborom pik, razporejenih v trikotno obliko. Zapiši trikotniška števila.

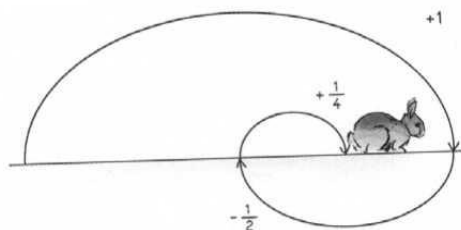
9. Nadaljuj vzorec. Opiši nastale like, jih poimenuj, razmisli o njihovi ploščini.

10. Koliko lističev ima drevo, ki sledi zaporedju dreves, ki jih je narisala Ela in koliko Sarino drevo?

11. Zajček skače po nekem pravilu. Najprej en meter naprej, nato pol metra nazaj, nato četrto metra naprej in zopet osmino metra nazaj.

Kako daleč od izhodišča bo po četrtem skoku? Po katerem skoku je zajček najmanj oddaljen od izhodišča?

ZAKLJUČEK

V prispevku smo predstavili obravnavo teme vzorci in zaporedja, pri predmetu ISP (individualna in skupinska pomoč nadarjenim učencem).

V uvodnem delu prispevka smo najprej predstavimo nadarjenost učencev, kjer smo nadarjenost definirali, jo razdelili na štiri različna področja, ugotavljali značilnosti nadarjenih učencev, predstavili oblike dela z nadarjenimi. Posebej smo izpostavili obliko dela z nadarjenimi pri pouku ISP.

V jedru prispevka smo predstavili obravnavo izbrane teme pri predmetu ISP, ki smo ga izvajali v letošnjem šolskem letu. Obravnavali smo temo Vzorci in zaporedja. Tematiko smo najprej obravnavali širše, tako, da smo predstavili vzorce v vsakdanjem življenju. Potem smo podrobneje obravnavamo vzorce, kot snov osnovnošolske matematike.

Vzorci smo definirali, jih klasificirali in posamezne vrste vzorcev podrobneje opisali. Opisali smo še pomen vzorcev, kjer smo pojasnjevali pravilnost, nadaljevanje, napovedovanje in posplošitev vzorcev. Navedli smo primere učnih nalog o vzorcih in zaporedjih.

Takšna oblika dela z nadarjenimi se je izkazala za zelo uspešno. Učenci so tematiko spoznavali postopoma in jo na koncu utrdili z reševanjem nalog.

Učno temo bomo v nadaljevanju tudi nadgradili tako, da bomo različne vzorce načrtovali in na to tematiko tudi likovno ustvarjali.

LITERATURA

Markočič, N. Diplomsko delo: Vzorci kot učno okolje za učenje matematike. Ljubljana: december 2012. Dostopno na: Microsoft Word - neli_m_dipl.doc (uni-lj.si)

Alič, A. Diplomsko delo: Nadarjenost za matematiko v povezavi z interesom za glasbo. Ljubljana: september 2012. Dostopno na: DIPLOMSKO_DELO.pdf

Levačić, K. Diplomsko delo: Matematično nadarjeni učenci v osnovni šoli. Koper: 2013. Dostopno na: Levacic_Katarina_2013.pdf

Klinc, P. Magistersko delo: Strategije reševanja matematičnih problemov pri nadarjenih učencih. Ljubljana: 2017.

Dr. Ivan Ferbežer: Evolucija pojma socialna nadarjenost

Namen naše znanstvene deskriptivne raziskave je osvetliti pomembne mejnike v razvoju pojmovanj socialne nadarjenosti v pedagoški in psihološki strokovni literaturi ter v strokovni literaturi s področja izobraževanja nadarjenih učencev. Iz izhodišča THORNDIKOVEGA (1920) pojmovanja socialne inteligentnosti se raziskava usmerja v »sposobnost preudarnega (modrega, uvidevnega) ravnanja v medčloveških odnosih.« Raziskava se usmerja na pojmovne in metodološke probleme, ki so vplivali na študij kompleksnega pojma socialne nadarjenosti. Študija predstavlja ogrodje za razumevanje in pospešeno razvijanje socialne nadarjenosti.

Ključne besede: socialna nadarjenost, socialna inteligenca

The purpose of this research is to highlight important milestones in development of conception of social giftedness in general psychology and education literature as well as literature specific to gifted education. Based on THORNDIKE'S (1920) conception of social intelligence, research focuses on the »ability to act wisely in human relations.« Research addresses conceptual and methodological issues that have affected the study of the construct of social giftedness. Research provides a framework for understanding and enhancing social giftedness.

Key words: social giftedness, social intelligence

1. EVOLUCIJA POJMA SOCIALNA NADARJENOST

Minilo je sto let odkar je znameniti ameriški psiholog E.L. THORNDIKE (THORNDIKE, 1920) prvi izoblikoval strukturo obstoja treh vrst inteligentnosti: abstraktna inteligentnost, mehanična inteligentnost in socialna inteligentnost. Socialna inteligentnost je bila definirana kot sposobnost razumevanja in sodelovanja z ljudmi in učenci uvidevno (razumno) in v obliki humanih odnosov. (THORNDIKE, E.L., 1920, str. 258). Okoli te strokovne smeri so do danes nastajali številni poskusi raziskovanja vsebine in pojma socialnih sposobnosti. V nadaljevanju so se nekatere tovrstne raziskave aplikativno usmerjale v specifične posebne socialne spretnosti v specifičnih okoliščinah in posebnih socialnih vlogah poklicev kot so menedžer, svetovalec in učitelj. Druge raziskave so se usmerjale v posamezne spremenljivke ali kombinacije spremenljivk kot so samoocena, empatija in samozavestnost za katere velja prepričanje, da opisujejo obravnavan fenomen. Naša deskriptivna raziskava predstavlja kratek vzdolžni pregled logike razvijanja pojma socialne inteligentnosti od THORNDIK-a dalje. Celo sam termin socialne nadarjenosti se je tekom let spreminjal z naslednjimi soznačnicami kot so: medosebna inteligenca, praktična inteligenca in emocionalna inteligenca. Naša študija

razkriva nekatere izzive in protislovja, ki so oteževali teoretikom, raziskovalcem in praktikom, da bi prišli do soglasja o naravi obravnavanega fenomena. In končno raziskava predstavlja okvirno ogrodje za razvijanje socialne inteligentnosti.

2. SOCIALNA INTELIGENTOST KOT OSREDNJA STRUJA V PEDAGOGIKI IN PSIHOLOGIJI

Avtor E.L. THORNDIKE je definiral socialno inteligentnost kot vsebino dveh komponent: sposobnost razumevanja drugih in sposobnost ravnati modro v socialnih okoliščinah. Bil je prepričan, da se socialna inteligentnost najbolje izkazuje kadar ljudje ali učenci med seboj na nek način komunicirajo. Navkljub temu dejstvu obstaja tendenca, da se fokus pozornosti prvenstveno usmerja na prvo komponento definicije; "sposobnost razumeti druge". (WALKER, FOLEY, 1973). Kot posledica tega raziskovanja socialne inteligentnosti se pojavlja pestra zgodovina (STERNBERG, 1985, str. 258) s cikličnim vzorcem navdušenja za gradnjo vsebine in obsega pojma, ki pa sledi nekaterim empiričnim razočaranjem.

Nek pomemben prispevek k študiju socialne inteligentnosti predstavlja delo GUILFORDA-a in njegovih sodelavcev (GUILFORD, 1967, O SULLIVAN, GUILFORD, DE MILLE, 1965). Kot strukturni model inteligentnosti je GUILFORD predlagal "vedenjsko vsebino", to je sposobnost dobrega izvajanja nalog, ki se nanašajo na čustva oziroma emocije. Teoretično vzeto naj bi obstajalo 30 svojstvenih faktorjev socialne inteligentnosti danih v petih operacijskih dimenzijah in v šestih produkcijskih dimenzijah v modelu SOI. O SULLIVAN je s sodelavci leta 1965 razvil serije testov z uporabo fotografij in risb emocionalnih in intencionalnih stanj za respondente, da jih poskušajo interpretirati. Oni so s pomočjo faktorsko analitične tehnike razvili šest faktorjev vedenjske kognicije. Avtorja ROMNEY in PYRYTH (ROMNEY, PYRYTH, 1999) sta ponovno analizirala del O SULLIVANOVIH dobljenih rezultatov z faktorsko analitičnimi tehnikami in ugotovila, da eden faktorski model najbolje določi in razloži opazovane odnose med 11 vedenjsko kognitivnimi testi.

Avtor GARDNER (GARDNER, 1983) je prav tako izgradil medosebno inteligenco kot del njegove teoretično multiple inteligence. Avtor je opisal to inteligentnost podobno THORNDIKOVEMA dvema komponentama, kjer medosebna inteligentnost vsebuje sposobnost odkriti afektivna stanja drugih in se ravnati na osnovi tega poznavanja. Avtor GARDNER je ločil interpersonalno inteligenco od intrapersonalne inteligence z globoko zavestjo nekega notranjega afektivnega stanja. Odkar je avtor nakazal, da so različne inteligence avtonomne, je mogoče pričakovati, da se bodo našla merila medosebne

inteligentnosti kot neodvisna merila od drugih inteligenc GARDNER-jeve teorije. Nekateri avtorji (PLUCKER, CALLAHAN, TOMCHIN, 1996) so poskušali validirati neodvisne jezikovne, prostorske, matematične in medosebne inteligence z uporabo določenih dosežkov, ki so temeljili na posebnih merilih za vsako strukturo. Ko je avtor PYRYT ponovno analiziral raziskave PLUCKER-ja in njegovih sodelavcev leta 1996 je ugotovil, da samostojni faktorji višjega reda (interpretirani kot "g" faktor) najboljše opisujejo vzorec interkoleracij med različnimi multiplo inteligentnostnimi merili.

Avtor STERNBERG (1985) je vključil "praktično inteligenco" kot del njegove triarhične teorije inteligentnosti. Za STERNBERG-a je praktična inteligentnost pojmovana v terminih uspešnih dosežkov nalog iz realnega sveta. Bistvo praktične inteligence je molče priznано znanje v ali izven nekega poklica. (STERBERG,1985; WAGNER,STERNBERG, 1986). Gre za tri kategorije znanja; vodenje sebe, vodenje nalog in vodenje drugih, vzdolž globalne in lokalne orientacije.

Razvoj medosebne inteligentnosti se je nadaljeval, ko je avtor GOLEMAN populariziral pojmovanje emocionalne inteligentnosti avtorjev SALOVEY in MAYER (SALOVEY, MAYER, 1990). GOLEMAN-ovo pojmovanje vključuje pet komponent:

- poznavanje posameznikovih emocij,
- upravljanje z emocijami,
- motiviranje sebe,
- prepoznavanje emocij pri drugih ljudeh,
- vodenje medosebnih odnosov.

GOLEMAN-ovo propagiranje konstrukta emocionalne inteligence je vzpodbudilo mnogo entuziazma toda zelo malo empirične podpore. Avtorji MAYER, PERKINS, CARUSO in SALOVEY (2001) nakazujejo, da je GOLEMAN-ova vključitev motivacijskih komponent, kakor so gorečnost, vnema, vztrajnost in enačenje emocionalne inteligentnosti z razširjenim karakterjem pomembno neustrezen. MAYER (2001, str.132) je s sodelavci opisal posameznike z emocionalno inteligentnostjo, češ da imajo sposobnost zaznavati, razumevati in voditi emocije na eni strani in omogočijo emocijam pospeševanje razvoja mišljenja na drugi strani. Ta definicija je bližje GARDNER-jevemu pojmovanju medosebne inteligentnosti, kakor njegovo pojmovanje medosebne inteligentnosti, ki je običajno povezana z socialno inteligenco. V vsakem primeru, četudi je MAYER s sodelavci napravil nek napredek k operacionalizaciji strukture emocionalne inteligence, ostaja struktura še vedno težje opredeljiva. (PFEIFFER, 2001).

3. SOCIALNA INTELIGENCA NADARJENIH V PEDAGOŠKI LITERATURI

Pojem socialne inteligentnosti se je prav tako pojavil zelo zgodaj v strokovni literaturi na področju izobraževanja nadarjenih učencev. Od leta 1950 dalje počasi prodira spoznanje, da obstaja mnogo področij v katerih lahko učenec uveljavlja nadarjene potenciale. Eno izmed njih je socialno področje. V tej zvezi je sposobnost učinkovite medosebne komunikacije z drugimi pogosto opisano kot socialna nadarjenost. O tej vsebini se pogosto razpravlja v zvezi z problematiko voditeljstva. (DE HAAN, 1958; GOWAN, BRUNCH, 1971; MARLAND, 1972).

Pomemben prispevek k raziskovanju tega področja predstavlja delo avtorja JARECKY (JARECKY, 1959, str. 415), ki je definiral socialno nadarjenost kot "neko posebno sposobnost preišljenih, zrelih produktivnih odnosov z vrstniki ali odraslimi". Raziskovalec JARECKY (JARECKY, 1959) je uporabljal multiple kriterije, kot so sociometrične tehnike, opazovanje vedenja in samoocenjevanja za identifikacijo socialno nadarjenih adolescentov. To delo je zelo pomembno, ker se usmerja na drugo komponento THORNDIK-ove definicije in nudi dokaze za zблиžanje med tehnikami nominacije vrstnikov in ocene učiteljev o socialni nadarjenosti.

Naslednji pomemben prispevek predstavlja delo s področja socialne inteligentnosti raziskovalne skupine na univerzi KANSAS ob koncu 1970 in v začetku 1980tih letih. (FRIEDMAN, 1978; PYRYT, 1978; 1985; PYRYT, FRIEDMAN, 1980). Avtorica FRIEDMAN (FRIEDMAN, 1978) je sestavila listo sposobnosti, ki so značilne za učinkovite medosebne komunikacije.

Ljudje, ki so najverjetneje učinkoviti v socialni interakciji so:

1. V okviru svojega predstavljanja pristni, naravni, odkriti in pošteni.
2. Kažejo empatijo ali resnično razumevanje o tem, kar ljudje mislijo ali čutijo.
3. Izražajo toplino, pozornost in podporo drugim ljudem.
4. Izkazujejo zaupanje in sproščenost.
5. Izražajo primerne komentarje, da pogovor gladko poteka dalje.
6. So samozavestni in nikakor ne dominantni ali pasivni.
7. Jasno in konkretno ubesedijo svoje ideje.
8. So pozorni na svoja čustva, sproščeno izražajo svoja čustva in občutljivo odgovarjajo na čustva drugih.
9. So fleksibilni do ljudi in situacij s katerimi so v prijetni komunikaciji.

10. So primerno sposobni začeti, poglobljati in končati raznolike odnose.

Nek drug pomemben prispevek s področja izobraževanja nadarjenih učencev predstavlja avtor SMITH (SMITH, 1995), ki je uporabljal posebne tehnike (DELPHI TEHNIKE) za določitev socialne nadarjenosti in je uporabljal te karakteristike za identifikacijo socialno nadarjenih adolescentov. Z uporabo podatkov iz vprašalnika in HOGAN-ovega osebnostnega inventarija je ugotovil, da imajo posamezniki, ki izkazujejo socialno nadarjenost večjo empatijo, sposobnost opazovanja in razumevanja, svobodo pred odkrenljivostjo, zbežnostjo in stresom, dobro duševno zdravje, nadpovprečno inteligentnost in večje verbalne sposobnosti.

4. IZZIVI STRUKTURE SOCIALNE NADARJENOSTI

Večji problem, oziroma težava študija socialne inteligentnosti je uporaba številnih terminov, ki se uporabljajo za opis te sposobnosti. V strokovni literaturi se za to uporabljajo številni termini, kot so:

- Socialna nadarjenost, (JARECKY, 1959),
- Medosebna učinkovitost, (JOHNSON, 1972),
- Medosebna kompetenca (BOCHNER, KELLY, 1974),
- Medosebna inteligenca, (GARDNER, 1983),
- Emocionalna inteligenca (GOLEMAN, 1995),
- Socialno emocionalni izvedenec (DEHAAN, 1958),
- Socialni voditelj, (GOWAN, BRUCH, 1971),
- Zrelost v človeških medosebnih odnosih, (GIFFIN, PATTON, 1974),
- Komunikacijska kompetenca (WIEMANN, 1977),
- Komunikacijska učinkovitost (LARSON, BACKLUND, REDMOND, BARBOUR, 1978)
- Odnosna kompetenca (SPITZBERG, 1983).

Merjenje tovrstnih problemov je lahko prav tako povezano s težavami pojmovanja tega fenomena. Psihološki testi socialne inteligentnosti so bili pretežno predmet kritike zaradi spornosti dveh problemov merskih karakteristik, konvergentne in diskriminatorne veljavnosti. (CAMBELL, FISKE, 1959; KEATING, 1978; PYRYT, 1978; THORNDIKE, STEIN, 1937; WALKER, FOLEY, 1973). Sodobna merila, ki se usmerjajo na prvo komponento THORNDIKOVE definicije težijo biti bolj povezana z merili abstraktne inteligentnosti kot z znanilci socialnih sposobnosti.

Ocenjevanje socialne nadarjenosti prav tako zahteva osredotočenje na relacijske in socialne dimenzije okoliščin v katerih potekajo različni socialni odnosi. Pri tem je potrebno da nadarjen učenec upošteva naravo odnosa kjer potekajo aktivnosti vzajemnih socialnih odnosov. Samoopazovalno razkritje je vrsta tipičnega napredovanja od manj intimnih do bolj intimnih področij in ima naravo izmeničnega delovanja. (ALTMAN, TAYLOR, 1973). Zaupno samorazkrivanje tekom socialnih interakcij se lahko smatra kot negativno. (COZBY, 1972; BERGER, GARDNER, CLATTERBUCK SHULMAN, 1977). Posamezni nadarjeni učenci bodo lahko izražali socialne kompetence v situacijah začetnih interakcij, toda utegnejo imeti težave v drugih okoliščinah, kot na primer upreti se pritisku vrstnikov.

Obstaja prav tako posebna percepcijska komponenta socialne inteligentnosti. Posamezni nadarjeni učenci se lahko zelo razlikujejo glede njihovih sodb o učinkovitosti komunikacije. Da bi zagotovili stopnjo zaupanja v ocene socialne nadarjenosti bi bilo koristno, da bi tekom ocenjevalnega postopka izvedli multipla opazovanja.

Teoretično vzeto se socialna inteligentnost razvija tekom vsega življenja. Kot posledica tega moramo pri ocenjevanju socialnega funkcioniranja upoštevati starost in razvojno stopnjo posameznika.

Končno, obstaja tudi vrednostna komponenta povezana s socialno nadarjenostjo. Spretni manipulatorji, ki pridobijo prednosti skozi prevaro, tajnim dogovorom ali zastraševanjem ne bodo ocenjeni kot socialno nadarjeni, ker obstaja neka implicitna domneva o spoštovanju posameznikovega interakcijskega partnerja v pojmovanju socialne nadarjenosti. Z drugimi besedami definicijo socialne nadarjenosti ne moremo uporabljati za izkoriščanje ljudi.

5. MODEL ZA RAZUMEVANJE IN RAZVIJANJE SOCIALNE NADARJENOSTI

V zvezi z drugo komponento THORNDIKE-ove definicije socialne nadarjenosti pojmujeemo socialno nadarjenost v terminih kompetenc in vedenja, ki izkazuje sposobnost razumnega in uvidevnega vedenja v socialnih okoliščinah. Mi gledamo razvoj vsake socialne spretnosti, kot da ima komponento znanja in komponento dosežka. Komponenta znanja vsebuje informacije nujne za učinkovito uporabo socialnih spretnosti. Na primer, posameznik ki želi izraziti asertivno (samozavestno) vedenje mora poznati posebne neverbalne namige, ki komunicirajo asertivnost. Storilnostna komponenta pa vsebuje razkritje teh spretnosti v socialni interakciji.

Odnos med socialnim znanjem in socialnimi storitvami je vzajemen. Socialno znanje se smatra kot vplivno komponento socialne storitve. Analize posameznikovih socialnih storitev lahko nudijo povratno informacijo o povečevanju socialnega znanja.

Seznam kompetenc medosebne komunikacije, ki jo je ugotovila avtorica FRIEDMAN (FRIEDMAN, 1978) lahko služi kot eno izmed ogrodij za evalvacijo socialnega znanja in socialnih storitev. Nek drug pristop k razvijanju socialne nadarjenosti (HAZEL, SHUMAKER; SHELDONWILGON, 1981). Omenjen model se ozira za naslednjimi socialnimi spretnostmi:

- dajanje pozitivnih povratnih informacij,
- dajanje negativnih povratnih informacij,
- sprejemati negativno vedenje,
- vztrajati pred pritiski vrstnikov,
- reševanje medosebnih problemov,
- pogajanja,
- sledenje navodilom in
- pogovorne spretnosti.

Obstajajo številni načini za ocenjevanje obojih, socialnega znanja in socialnih dosežkov. Ena izmed najpreprostejših tehnik je uporaba ocenjevalnih lestvic preko katerih je segment vedenja ocenjen v kontinuumu, kot na primer: "V medsebojnem odnosu odgovarja empatično". Ocenjevalne lestvice so lahko namenjene opazovanju samega sebe, opazovanju različnih opazovalcev, opazovanju vrstnikov, učiteljev in vzgojiteljev, raziskovalcem in drugim. Konsistenca med različnimi ocenjevalci lahko vodi do večje stopnje zaupanja v zanesljivost evalvacije socialnih spretnosti nekega nadarjenega učenca. Itemi na ocenjevalnih lestvicah so lahko preoblikovani v tako imenovane ček liste. V tem primeru se rangiranje kontinuuma spremeni v dihotomijo, kot prisotnost ali odsotnost nekega specifičnega vedenja. Za ocenjevanje socialne nadarjenosti se lahko uporabljajo sociometrične tehnike. Enako uspešne so lahko nominacije vrstnikov, kot na primer, "kdo od vrstnikov s svojimi komentarji največ prispeva k temu, da gladko poteka nadaljnji pogovor". (FERBEŽER, 1993).

Naslednja tehnika v ta namen je uporaba hipotetičnih scenarijev, kjer nadarjen učenec predstavi svoje načine soočanja z medosebnimi problem. Zgoraj omenjeni scenariji lahko predstavljajo nadaljnji korak v kateri se bo posameznik razkril kako se bo v igri vlog vedel v konkretni socialni okoliščini. Končno pa bo opazovanje vedenja v resničnih okoliščinah omogočalo oblikovanje bolj določne ocene storitev socialnih spretnosti.

Vsaka socialna spretnost, ki se ocenjuje je lahko kvalitativno stopnjevana skozi tri stopenjski proces modeliranja, pripovedovanja in inštruiranja. Izobraževalne okoliščine lahko model uporabijo za preučevanje socialnih spretnosti. Nadarjenim učencem bi bilo potrebno dati možnosti pripovedovanja o izkušnjah interakcije socialnih spretnosti skozi igro vlog. Učno vzgojno osebje lahko zagotovijo povratne informacije in podporo skozi svoja opazovanja o tem, kako nadarjen učenec funkcionira skozi igro vlog in v realnih življenjskih okoliščinah.

In prav veličina pedagoške in psihološke znanosti je v tem, da pomaga k celostnemu razvoju nadarjenega učenca (KERŽAN, 2019) in ga usposobi tudi za zanimivost v medsebojnih odnosih, v medsebojnem srečevanju in dopolnjevanju, da ga usposobi, po FRANCU PEDIČKU, za srečo v sožitju. Takšna znanost je holistična, posvečena počlovečenju človeka.

LITERATURA

ALTMAN, I. ; TAYLOR, D., A. (1973)

Social penetration: The development of interpersonal relationships. New York, Holt, Rinehart and Winston. Str. 89-111.

BERGER, C.R.; GARDNER, R.P.; CLATTERBUCK, G.W.; SHULMAN, L.S. (1977)

Perceptions of information sequencing in relationship development. Human Communication Research, št. 3, str. 29-46.

BOCHNER, A.P.; KELLY, C.V, (1974)

Interpersonal Competence: Rationale, Philosophy and implementation of conceptual Framework. The Speech Teacher, št. 23, str. 279-301.

CAMBELL, D.T.; FISKE, D.W. (1959)

Convergent and discriminant validation by the multitrait multi-method matrix. Psychological Bulletin , št. 56, str. 81-105.

COZBY, P. (1972)

Self-disclosure, reciprocity and liking, Sociometry, št. 35, str. 151-160.

DEHAAN, R.F. (1958)

Social leadership. In, N.B. HENRY: Education of the gifted. The fifty seventh yearbook of the

National Society for the Study of Education. Chicago. The University of Chicago Press. Str. 127- 143.

FERBEŽER, I. (1993)

Pupils identify gifted pupils. V Abstracts. 3. Alps-Adria Symposium of Psychology , June 2.- 5.

1993, Ljubljana, Slovenia, Faculty of Philosophy, Department of Psychology, 1993, Str. 15.

FRIEDMAN, P.G. (1978)

Social Giftedness, Description and development. Paper presented at the meeting of the National Association of Gifted Children. Houston.

GARDNER, H. (1983)

Frames of the mind. New York, Basic Books.

GERŽINA, K. (2019)

95 tez za izhod iz slepe ulice vzgoje in izobraževanja, Založba Sanje, Ljubljana, str. 81.

GIFFIN, K.; PATTON, B.R. (1974)

Personal communication in human relations. Columbus, OH. Merrill.

COLEMAN, D. (1995)

Emotional intelligence, New York, Bantam.

GOWAN, J.C.; BRUCH, C.B. (1971)

The academically talent students and guidance, Boston Houghton-Mifflin.

GUILFORD, J.P. (1967)

The nature of human intelligence. New York. Mc Graw Hill.

HAZEL, J.S.; Schumaker, J.B.; SHERMAN, J.A.; SHELDON-WILDGEN (1981)

ASSET: A social skills program for adolescents. Champaign, Ill. Research Press.

JARECKY, J. (1959)

Identification of the socially gifted. Exceptional Children, št. 25, str. 415-419.

JOHNSON, D.W. (1972)

Reaching out. Interpersonal effectiveness and self actualization, Englewood Cliffs . NJ, Prentice Hall.

KEATING, D.P. (1978)

A search for social intelligence. Journal of Educational Psychology. Št. 70, str. 218-223.

LARSON, C.E. BACKLUND, F.; REDMOND, M.K. BARBOUR, A. (1978)

Assessing functional communication competence. Falls Church. VA. Speech Communication Association.

MARLAND, S.P. (1971)

Identification of the gifted and talented US. Congressional Report 72-520. Washington, D.C. United States Office on Education.

MAYER, J.D. PERKINS, D.M.; CARUSO, D.R. SALOVEY, P. (2001)

Emotional Intelligence and giftedness. Roper Review, , št. 23, str. 131-137.

O SULLIVAN, M, GUILFORD, J.P.; DE MILLE R. (1965)

The measurement of social intelligence. (Psychological Laboratory Report, No. 34) Los Angeles. University of Southern California.

PFEIFER, S. (2001)

Emotional intelligence: popular but elusive construct. Roeper Review, št. 23, str. 138- 142.

PLUCKER, J.A. CALLAHAN, C.M. TOMCHIN E.M.; (1996)

Wherefore art thou multiple intelligences? Alternative assessment for identifying talent in ethnically diverse and low income students. Gifted Child Quarterly, št. 40, str. 81-92.

PYRYT M.C. (1978)

Issues in identifying the social gifted. Paper presented at the meeting of the National Association for Gifted Children. Houston.

PYRYTH, M.C. (1985)

The structure of social intelligence. Paper presented at the meeting of the World Council for the Gifted and Talented. Hamburg.

PYRYT, M.C. (2000)

Finding "g". Easy viewing through higher order factor analysis. Gifted Child Quarterly. Št. 44, str. 190-192.

PYRYT, M.C.; FRIEDMAN P.G. (1980)

Correlates of social communication skills. Paper presented at the meeting of the American Educational Research Association, Boston.

ROMNEY, D., M.; PYRYTH, M.C. (1999)

Guilford's concept of social intelligence revisited. High Ability Studies, št. 10, str. 137-142.

SALOVEY, P.; MAYER, J. (1990)

Emotional intelligence. Imagination, Cognition and Personality. št. 9. Str. 185-211.

SMITH, D. (1995)

Social giftedness. Its characteristics and identification. Gifted Education International, št.

11, str. 24-30.

SPITZBERG, B.H. (1983)

Communication competence as knowledge, skill and impression. *Communication Education*, št. 23, str. 323-329.

STERNBERG, R.J. (1985)

Beyond IQ. A triarchic theory of human intelligence. New York. Cambridge University Press.

THORNDIKE, R.I.; STEIN, S, (1937)

An evaluation of attempts to measure social intelligence. *Psychological Bulletin*, št. 34, Stran 275-285.

THORNDIKE, E. I. (1920)

Intelligence and its uses. *Harpers Magazine*, št. 140, str. 227-235.

WAGNER, R.K.; STERNBERG, R.J. (1986)

Tacit knowledge and intelligence in the everyday world. In R. J. Sternberg R.K. Wagner: *Practical intelligence* (51-83). New York. Cambridge University Press.

WALKER, R, I, ; FOLEY, J. M. (1973)

Social intelligence: Its history and measurement. *Psychological Reports*, št. 33, str. 839-864.

WIEMANN, J.M. (1977)

Explication and test of a model of communicative competence. *Human Communication Research*, št. 3, str. 195-213.

Aleksandra Frelih: Kako je projekt Erasmus+ KA1 Nadgradimo znanje z izkušnjami pripomogel k dvigu kompetenc nadarjenih dijakov

Izvleček

Pri delu z nadarjenimi dijaki težimo k sodobnemu in učinkovitemu prenosu znanja. Namen prispevka je predstaviti projekt Nadgradimo znanje z izkušnjami, ki na Šolskem centru Kranj uspešno teče že četrto leto. Projekt je financiran iz Erasmus+ sredstev in omogoča dijakom, ki se udeležijo mobilnosti v tujini, pridobivanje ključnih splošnih in strokovnih kompetenc, predvsem na področju vseživljenjskega učenja. Postopek, ki smo ga vpeljali za izbor udeležencev, nam omogoča kar najširšo pokrivnost področij nadarjenih, saj so upoštevani njihovi obšolski interesi, učni uspeh in odnos, ki ga imajo do sošolcev in zaposlenih. S spremljanjem učinkov projekta imamo nadzor nad kakovostjo končnih učnih izidov.

Ključne besede: mobilnost, Erasmus+, ključni ukrep 1, splošne in strokovne kompetence, poklicno in strokovno izobraževanje

Abstract

When working with talented students, we strive for a modern and efficient transfer of knowledge. I wrote the paper with an intention to present the project Nadgradimo znanje z izkušnjami that is now ongoing successfully for the fourth year. The project is funded by Erasmus + and enables students' mobility abroad, where they can acquire general and professional competences, especially in the field of lifelong learning. The selection process which we introduced in the project allows us the widest possible talent range. We include their extracurricular interests, grades, and their overall attitude towards their classmates and employees. By regular evaluation of the project learning outcomes, we can control the quality of the mobilities.

1. Uvod

Trend sodobne šole se v veliki meri obrača k pridobivanju življenjskih izkušenj in medpredmetnemu povezovanju, kar zagotavlja najvišjo raven učenja. Na Šolskem centru Kranj smo ponosni nosilci Listine kakovosti, že od leta 2018, kar pomeni, da smo že leta pred tem uspešno izvajali program Erasmus+ v okviru ključnega ukrepa 1 (KA1) in s tem zagotavljali kakovostne rešitve nadgrajevanja znanja nadarjenih dijakov v tujini. Mobilnost, kot poimenujemo izkušnjo dijaka v tujini, je namenjena izpopolnjevanju in nadgrajevanju pridobljenega znanja na poklicnem in strokovnem področju.

2. Erasmus+

Na spletni strani Evropske komisije (Kaj je Erasmus+ ?, b. d.) lahko preberemo, da je Erasmus+ program Evropske unije (EU), ki podpira izobraževanje, usposabljanje, mlade in šport v Evropi. Namenjen je izboljšanju spretnosti in zaposljivosti mladih. V Sloveniji za izvajanje programa skrbita dve nacionalni agenciji – CMEPIUS (Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja) in MOVIT (Zavod za razvoj mobilnosti mladih).

2.1 Ključni ukrep 1

Program Erasmus+ omogoča tri ključne ukrepe in aktivnosti, prek katerih posamezniki pridobijo različne osebne ter strokovne spretnosti in kompetence, tako da v tujini opravijo študijske obveznosti ali praktično usposabljanje. Ključni ukrep 1 sofinancira mobilnost posameznikov iz Slovenije v države, ki sodelujejo v programu Erasmus+ kot programska ali partnerska država. Glavni cilj mobilnosti je omogočiti udeležencem pridobitev znanja, spretnosti in izkušenj, ki prinašajo dodano vrednost izobraževanju ali delu (Izobraževanje in usposabljanje v tujini, b. d.).

2.2 Projekt Nadgradimo znanje z izkušnjami

Naš projekt mobilnosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki smo ga poimenovali Nadgradimo znanje z izkušnjami, uspešno deluje že četrto leto. Kot nakazuje že samo ime projekta, dijakom in strokovnem osebju omogočamo nadgrajevanje na poklicnem ter strokovnem področju. Praktično usposabljanje v tujini je odlična priložnost, da dijaki pridobijo kompetence na področju komunikacije v tujem jeziku, načrtovanja in organizacije, iniciativnosti, načrtovanja kariere in predvsem na področju vseživljenjskega učenja. Dijaki se na usposabljanje odpravijo v okviru opravljanja praktičnega usposabljanja na delovnem mestu, kar lahko traja od najmanj 14 do največ 28 dni. Prek ustaljenih partnerskih šol in podjetij ponujamo možnost opravljanja prakse v Italiji (Modena, Torino), na Danskem (Sønderborg), v Estoniji (Narva, Jõhvi), Belgiji (Mortsel), na Poljskem (Krakov), Portugalskem (Barcelos), v Španiji (Salamanca) in na Malti (Valletta). Na Šolskem centru Kranj imamo okoli 2200 dijakov in vsako šolsko leto omogočimo povprečno 40 najbolj prizadevnim in nadarjenim, da se udeležijo mobilnosti.

3. Postopek izbora dijakov in potek mobilnosti

Postopek organizacije in določanja učnih izidov dijakov pričnemo že pri razpisnem postopku. Razpis za naslednje šolsko leto izide v mesecu marcu. Dijaki imajo mesec dni časa, da izdelajo svoj življenjepis v angleškem jeziku. Vsem, ki se nameravajo prijaviti, omogočamo tudi delavnico Europass CV, ki jo vodi koordinatorka za Europass s Centra RS za poklicno izobraževanje (CPI). Poleg motivacijskega pisma in življenjepisa, ki je osnova za izbiro delovnega mesta v državi gostiteljici, mora dijak pridobiti tudi mnenje razrednika in izpolniti vprašalnik, v katerem odgovarja na vprašanja o učnem uspehu, oceni iz angleškega jezika, sodelovanju pri promociji šole in obšolskih dejavnosti. Razrednik pripravi mnenje o dijaku, pri katerem mora biti razviden odnos do sošolcev in učiteljev, komunikativnost in motivacija dijaka na podlagi konkretnih primerov, vestnost opravljanja šolskih obveznosti in sodelovanje pri pouku.

3.1 Obrazec za točkovanje dijakov in kriterij za izbor nadarjenih dijakov

Dijake, ki se na razpis prijavijo, razdelimo na skupine glede na smer poklicnega oziroma strokovnega izobraževanja. Komisijo, ki točkuje prejete dokumente, sestavlja koordinatorka projekta, ravnatelj srednje šole in predstavnik dijaške skupnosti. Skupno lahko prijavljeni doseže 100 točk, ki so razdeljene v sedem ključnih kriterijev:

1. Splošni učni uspeh za zadnje zaključeno šolsko leto
2. Znanje tujega jezika
3. Motivacijsko pismo
4. Vključevanje v obšolske dejavnosti
5. Sodelovanje pri promociji
6. Mnenje razrednika
7. Vzgojni ukrepi in neopravičene ure (prinesejo negativne točke)

V kolikor ima več dijakov enako število točk, so kandidati povabljeni na individualni razgovor, kjer si lahko prislužijo dodatne točke.

3.2 Strokovne in splošne kompetence

Na podlagi vprašalnika, motivacijskega pisma, življenjepisa, mnenja razrednika in individualnega razgovora lahko določimo dijakove splošne kompetence, kot je pisanje, uporaba računalnika, komuniciranje, motivacija in iniciativnost. Prav tako na podlagi smeri in letnika strokovnega ali poklicnega izobraževanja lahko določimo strokovne oziroma poklicno

specifične kompetence. Kot šolski center združujemo kar pet enot, od katerih sta dve vključeni v projekt Nadgradimo znanje z izkušnjami, in sicer Srednja tehniška šola (STŠ) ter Srednja ekonomska, storitvena in gradbena šola (SESGŠ). Tako prihajajo dijaki, ki se prijavljajo na razpis, z različnih področij srednjega poklicnega izobraževanja, kot so električar, računalnikar, mehatronik operater, administrator, trgovec, frizer in pečar, ter s področja srednjega in strokovnega izobraževanja, kot so ekonomski tehnik, gradbeni tehnik, elektrotehnik, tehnik računalništva in tehnik mehatronike. Na podlagi samoocene dijakov in ocene njihovih učiteljev strokovnih predmetov pripravimo seznam kompetenc za delovno organizacijo, kamor bo dijak odšel na mobilnost. S tem želimo zagotoviti večjo zanesljivost pri razvoju ustreznih strokovnih kompetenc. Področje se nato spremlja z evalvacijo delodajalca, ki preveri ustreznost kompetenc in končno evalvacijo dijaka, glede na zadovoljstvo ustreznosti delovnega mesta glede na njegovo predznanje in kakovosti na novo pridobljenega znanja.

3.3 Učni izidi

Sistemi poklicnega izobraževanja in usposabljanja so v državah članicah EU različna. Da bi dijaku, ki se odpravi na mobilnost, res zagotovili pridobitev kompetenc v skladu z izobraževalnim programom, ki ga obiskuje, se pripravi dokument o doseganju učnih izidov v času opravljanja praktičnega usposabljanja. Dokument za vsak izobraževalni program posebej posredujemo gostiteljski organizaciji. Ta služi kot osnova za izdelavo programa dijaka v času mobilnosti. S pomočjo učnih izidov je načrt tako preglednejši, med izvajanjem je temeljni cilj jasen, ob povratku s prakse pa nam omogoča ocenitev uspešnosti in napredek dijaka. Poleg strokovnih kompetenc upoštevamo in ovrednotimo tudi splošne kompetence na področju znanja tujih jezikov, komunikacije, socialnih veščin, fleksibilnosti, zmožnosti reševanja problemov in timskega dela.

3.4 Potrjevanje učnih izidov

Že v začetku izvajanja mednarodnih mobilnosti smo pričeli z uporabo dokumentov Europass za potrjevanje učnih izidov mobilnosti. Mobilnosti se izvajajo v času, ko dijaki v okviru šolanja opravljajo praktično usposabljanje z delom (PUD). Tako dijakom omogočimo mednarodno izkušnjo, hkrati pa učni proces ni prekinjen ali oviran.

4. Evalvacija

Evalvacija ob koncu mobilnosti poteka prek orodja Mobility Tool, hkrati pa izvajamo tudi interno evalvacijo, kjer dijaki z lestvico ocenijo svojo izkušnjo mobilnosti. Dijaki se v anonimni anketi opredelijo glede pridobljenega znanja in kompetenc, namestitve, dela koordinatorja, komunikacije s spremljajočimi profesorji, gostujoče organizacije in nad splošno organizacijo mobilnosti. Poskusno smo izvedli tudi evalvacijo za delodajalce, kjer so ocenjevali delo dijaka na PUD.

CMEPIUS na podlagi študij in analiz (Mednarodno sodelovanje, b. d.) zaznava številne pozitivne učinke mednarodnega sodelovanja. Učinke delijo na štiri področja:

1. Posamezniki – pedagoško in andragoško osebje:
 - a. osebni in strokovni razvoj,
 - b. odprtost, prilagodljivost udeležencev,
 - c. znanje tujih jezikov,
 - d. znanje in uporaba IKT.
2. Posamezniki – učeči se:
 - a. samozavest,
 - b. prilagodljivost,
 - c. želja po učenju,
 - d. motivacija za delo in učenje,
 - e. znanje tujih jezikov,
 - f. uporaba IKT.
3. Institucije:
 - a. krepitev kakovosti institucij,
 - b. internacionalizacija institucij,
 - c. večja povezanost sodelavcev in vodstva znotraj institucij,
 - d. odprtost v lokalno in širše okolje.
4. Sistem:
 - a. prenos dobrih praks domov in v tujino,
 - b. krepitev kakovosti sistema,
 - c. primerljivost z drugimi sistemi in institucijami.

4.1 Rezultati evalvacije

Ob koncu mobilnosti dijaki s strani orodja Mobility Tool prejmejo vprašalnik za pregled kakovosti in kvantitete mobilnosti. Znotraj ankete odgovarjajo na vprašanja s področja kakovosti usposabljanja, znanja tujih jezikov in jezikovne podpore, načina certificiranja in uradnega priznanja kompetenc, osebnega razvoja, prihodnjega obeta izobraževanja, usposabljanja in dela ter praktične in organizacijske ureditve. V pregledu rezultatov ankete projekta, ki je trajal od leta 2018 do 2020, je sodeloval 101 udeleženec, od katerih je na anketo odgovorilo 99 dijakov. V preglednici 1 lahko razberemo odstotek dijakov, ki so v samoevalvaciji na nekatera ključna vprašanja odgovorili pozitivno.

Preglednica 1

Samoevalvacija udeležencev – učeči se

Kazalnik	% učečih se je odgovorilo pozitivno
Se vam zdi, da ste izboljšali svoje znanje glavnega jezika, ki ste ga uporabljali med aktivnostjo mobilnosti?	69,70
Menim, da imam boljše možnosti, da dobim novo ali boljšo službo.	80,81
Izboljšal(a) sem svoje tehnične/strokovne spretnosti/kompetence.	79,80
Sem bolj samozavest-en/na in prepričan(a) v svoje zmožnosti.	78,79
Lažje sodelujem z ljudmi iz drugih okolij in kultur.	77,78

Prav tako so pozitivni rezultati interne anonimne ankete, na katero je iz istega projekta odgovorilo 49 dijakov, s povprečno oceno 3,94 od 5 možnih. Iz preglednice 2 lahko razberemo, da so se dijaki v splošnem najbolj strinjali s tem, da so imeli priložnost spoznati kulturne znamenitosti, pokrajino ter zgodovino dežele gostiteljice. Najmanj pa so se strinjali z izjavo, da so imeli možnost spoznati in se družiti z vrstniki dežele gostiteljice.

Omembe vredne dobre izkušnje so imeli pri namestitvi in komunikaciji s spremljevalnimi učitelji, kar kaže na dobro sodelovanje s profesorji in koordinatorjem dežele gostiteljice.

Preglednica 2

Rezultati evalvacijskega vprašalnika za udeležence mobilnosti

Kazalnik	Povprečna ocena
V času mobilnosti sem lahko izpolnil znanje na svojem strokovnem področju.	3,96

V času mobilnosti sem imel priložnost spoznati kulturne znamenitosti, pokrajino, zgodovino ... dežele gostiteljice.	4,61
V deželi gostiteljici sem imel priložnost predstaviti Slovenijo in naš šolski center.	3,45
V času mobilnosti sem imel možnost spoznati in se družiti z vrstniki dežele gostiteljice.	3,21
Zadovoljen sem bil z namestitvijo v času mobilnosti.	4,38
Vsebinsko strokovnega usposabljanja sem dobro poznal že pred odhodom na mobilnost.	3,24
Bil sem dobro obveščen o poteku mobilnosti.	4,29
Denarna podpora v okviru projekta je bila dovolj visoka za kritje stroškov: nočitve, prevoz, ekskurzije, hrana.	4,02
Komunikacija s spremljevalnimi profesorji je bila dobra.	4,31

5. Zaključek

Listina kakovosti, podeljena s strani nacionalne agencije CMEPIUS, nam omogoča dolgoročno načrtovanje dela z nadarjenimi dijaki. Postopek, po katerem izbiramo dijake, ki bodo PUD opravljali v tujini, omogoča udeležbo nadarjenih z različnih področij, saj točke pridobijo tako dijaki z odličnih učnim uspehom kot tisti, ki so aktivni pri obšolskih dejavnostih. Z omogočanjem pridobivanja splošnih in strokovnih kompetenc v tujini smo kot šola tudi privlačnejši za dijake, ki se k nam šele nameravajo vpisati. Erasmus+ projekt je tako pomembna promocija za nadaljnje generacije, saj jim omogoča izkušnje tudi izven meja Slovenije.

6. Viri in literatura

Frelj, A. in Kristan Primšar, N. (2020). *Strategija internacionalizacije ŠC Kranj*. Šolski center Kranj.

Izobraževanje in usposabljanje v tujini. (b. d.). Pridobljeno s <https://www.cmeplus.si/mednarodno-sodelovanje/moznosti-sodelovanja/erasmus/erasmus-ka1/>

Kaj je Erasmus+? (b. d.). Pridobljeno s <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sl/o-programu-erasmus/kaj-je-erasmus>

Mednarodno sodelovanje. (b. d.). Pridobljeno s <https://www.cmeplus.si/mednarodno-sodelovanje/>

Monika Gajster: Vodenje eTwinning projekta z nadarjenimi dijaki v dijaškem domu

Izveček v slovenščini

V Dijaškem domu Drava smo organizirali mednarodni projekt namenjen nadarjenim dijakom, ki smo ga izpeljali v sklopu eTwinning-a. V projektu smo sodelovali vzgojno-izobraževalni zavodi iz Slovenije, Slovaške, Romunije in Turčije. Projekt je potekal preko različnih spletnih orodij, dijakom smo dali možnost izraziti svoje mnenje o prihodnosti ki si jo želijo. Ob koncu projekta smo izdelali e-knjžico, kjer smo opisali naše delo in predloge dijakov. Dijaki so aktivno sodelovali v projektu in se dodatno urili v znanju angleškega jezika ter pridobivali nove komunikacijske veščine. Predvsem pa so dijaki sklenili nova prijateljstva. Projekt je bil med dijaki zelo dobro sprejet, poln novih izzivov in izkušenj.

Ključne besede: nadarjeni, jezikovne kompetence, eTwinning, mednarodni projekt, uporaba spletnih orodij

Abstract

At Dijaški dom Drava Maribor, we organized an international project for gifted students, which we carries out as part of eTwinning. In the project participated educational institutions from Slovenia, Slovakia, Romania and Turkey. The project was conducted through various online tools, we gave students the opportunity to express their views on the future they want. At the end of the project, we created an e-book where we described our work and students' suggestions. Students actively participated in the project and additionally trained in English language skills and acquired new communication skills. Above all, the students made new friends. The project was very well received by the students, full of new challenges and experiences.

Key words: gifted students, language competences, eTwinning, international project, use of online tools

Uvod

Delo z nadarjenimi dijaki vedno predstavlja poseben izziv, tako je tudi v dijaških domovih. Čeprav je struktura dela v domovih drugačna kot v šolah, se vzgojitelji trudimo, da bi dijaki kar se da najbolje izkoristili in nadgradili svoj potencial. V sklopu mednarodnega projekta z naslovom »What future I want?« smo sodelovali z dijaki in učitelji iz Romunije, Slovaške in dvema šolama iz Turčije. Glavni cilj projekta je bil dati dijakom možnost, da povedo, kakšno prihodnost si želijo. Pri projektu smo dodatno spodbujali razumevanje vrednost in demokratični dialog. Hkrati so se dijaki izpopolnjevali v znanju angleškega jezika. V projekt smo tako vključili predvsem jezikovno nadarjene dijake in dijake nadarjene za IKT. Ker smo v sklopu projekta raziskovali tako naravoslovno kot družboslovno pogojene vidike naše prihodnosti, smo

tudi vključene dijake razdelili v dve skupini – v eni so bili dijaki nadarjeni na področju naravoslovja in v drugi, dijaki, ki jih nekoliko bolj zanima družboslovje. Nekaj ciljev, ki smo jih želeli doseči: dodatno razvijati komunikacijo v angleškem jeziku in IKT veščine; dodatno razvijati občutek odgovornosti do sočloveka in skupnosti ter graditi na oblikovanju skupnih vrednot; raziskovati poglede in izkušnje vrstnikov; ponuditi dijakom platformo, preko katere lahko izrazijo svoj glas; spodbujati medsebojno spoštovanj, strpnost in razumevanje do učencev/dijakov z različnimi sposobnostmi.

Mednarodno sodelovanje z eTwinningom

eTwinning je skupnost evropskih šol. Pedagoškim delavcem ponuja spletni portal, ki omogoča povezovanje, sodelovanje, razvijanje projektov in izmenjavo izkušenj. Je del programa Erasmus+, programa evropskega sodelovanja na področju izobraževanja, usposabljanja, mladih in športa (povzeto po etwinning.net). V Sloveniji za promocijo pobude eTwinning skrbi Javni zavod Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). Evropski eTwinning portal je večjezična spletna stran, ki nudi učiteljem in strokovnemu šolskemu osebju dodatna orodja za projektno delo, vključno z iskalnikom partnerjev, varnim delovnim okoljem ter primeri projektov, ki so učiteljem in učencem v pomoč pri oblikovanju svojih projektov. Portal in njegova orodja lahko uporabljajo tudi sodelujoči v Comenius projektih, za pripravo projekta, med projektom in tudi po zaključku projekta. V akciji lahko sodelujejo pedagoški strokovni delavci kateregakoli predmetnega področja, ki delujejo na področju predšolskega, šolskega in srednješolskega izobraževanja (Bajde, 2016, str. 5-6). V šolskem letu 2020/2021 sem se tako odločila, da bom ustvarila projekt namenjen našim dijakom, kjer bodo lahko izražali svojo kreativnost, pričakovanja in želje. Projekt je nastal ravno v času zaprtja šol oz. v obdobju izobraževanja na daljavo. Izziv je bil zato toliko večji.

Spodbudno in inovativno učno okolje za nadarjene

Nagel (1987) je nadarjenost razdelil na več področij, in sicer:

- splošna intelektualna nadarjenost,
- umetnostna nadarjenost,
- psihomotorična nadarjenost in
- socialna nadarjenost.

Splošna intelektualna nadarjenost zajema predvsem otroke, ki so izjemni na naravoslovnih, jezikoslovnih in logičnih področjih. Pri otrocih se to opazi, da so zelo hitro dojemajo snov, da so dobro učljivi in imajo veliko spominsko sposobnost. Pri umetnostni inteligenci gre za nadarjenost za risanje in glasbo, ki se pojavi že zelo zgodaj v otroštvu. Pri psihomotorični nadarjenosti gre za telesno spretnost. To rabijo tako športniki, plesalci kot tudi ostali, ki se ukvarjajo z različnimi ročnimi spretnostmi. Socialna nadarjenost pa označuje človekovo sposobnost, da zna dobro sodelovati z ljudmi, se vanje vživeti ter jim seveda pomagati (prav tam).

Nadarjeni in talentirani učenci so zelo heterogena skupina, saj se nadarjenost in talentiranost kažeta v različnih oblikah in obsegih. Razlikujejo se na miselno-spoznavnem, učno storilnostnem in socialno-čustvenem področju (Žagar idr., 1999, str. 4). Ker pa so nadarjeni učenci velikokrat tudi kreativni smo se v dijaškem domu odločili dijakom ponuditi prostor, kjer lahko izrazijo svojo kreativnost. Z izvajanjem projekta smo dijakom ponudili posebno priložnost razvijati svoj potencial in kreativnost. Sodelovalno učenje je oblika učenja, ki daje velik pomen socialnemu vidiku učenja. Poudarja sodelovanje vseh učencev nekega razreda ali skupine. Tako učenci razvijajo tudi socialne, komunikacije in sodelovalne veščine. Različne oblike raziskovalnega in projektnega dela tako učitelje kot učence spodbujajo k nenehnemu osebostnemu in profesionalnemu razvoju, tudi zato je bil mednarodni projekt raziskovalno naravnani.

Pri ustvarjanju projekta sem upoštevala didaktična načela, ki je Žagar (2009) priporoča pri poučevanju nadarjenih učencev:

- povezovanje učnih vsebin s širšimi vprašanji in problemi;
- interdisciplinarna obravnava učnih vsebin;
- omogočanje neposredne izkušnje;
- možnost poglobljanja v učne vsebine.

Potek projekta

Ob začetku projekta, smo na informacijskem sestanku učitelji iz vseh sodelujočih šol zbirali ideje za dejavnost, sama sem jim predstavila kako sem si projekt sploh zamislila. Najprej smo ustvarili stran projekta na portalu TwinSpace.

Cilji projekta in kompetence, ki smo jih razvijali:

- zagotoviti prostor izkušnje in izmenjave mnenj;
- razvijati in spodbujati ustvarjalnost;
- razvijati veščine in strategije kritičnega mišljenja;

- integracija izobraževalne tehnologije v angleščini kot učnem okolju za razvoj učenčevih spretnosti, motivacije in sodelovanja.
- Kompetence: komuniciranje v tujem jeziku; digitalna kompetence (razvijanje digitalnih veščine dijakov z uporabo web2.0. orodij in platforme Twinspace); socialne in državljanske kompetence (sodelovanje za skupne cilje, spoštovanje različnih stališč); kulturna ozaveščenost; učenje učenja (metakognitivne strategije, izboljšanje motivacije avtonomno delovanje in zmožnost sodelovanja); medvrstniško učenje (učijo se drug z drugim in drug od drugega kot součenci, brez implicitne avtoritete).

V mesecu novembru 2020 smo organizirali prvo spletno srečanje s partnerskimi šolami. Po začetnem »ledolomilcu« - igra »*Who are we?*« in »brainstormingu« smo skupaj z dijaki načrtovali urnik in poslušali predstavitev naših šol. Za dijake smo organizirali tekmovanje za najboljši slogan in logotip projekta; in sicer logotip morali računalniško obdelati. Njihova naloga pa je tudi bila posneti promocijski video projekta. Dijaki so si samoiniciativno naloge razdelili, tako so prevzeli vodenje Instagram in Facebook strani projekta ter ustvarili blog. Pričeli smo tudi z raziskovalnim delom. Dijakom smo na prvem sestanku dali možnost da izrazijo svoja pričakovanja in želje; dijaki so tudi izrazili željo, da bodo med seboj komunicirali tudi v prostem času, preko socialnih omrežij. Nekateri so se tudi pričeli učiti tuje jezike partnerskih šol (turščina, slovanščina in romunščina).

Predstavitve šol in držav ter mest iz katerih prihajamo smo po predstavitvah objavili na našem skupnem portalu.

V naslednjem mesecu smo se posvečali predvsem kritičnemu mišljenju; skupna aktivnost dijakov pa je bila napisati pesem z akrostihom ter ustvariti spletno sestavljanke. Akrostih pesmi je moral vsebovati ime našega projekta. Najprej so dijaki izbrali črko in napisali svoje ime ter naziv šole iz katere prihaja. Vsak dijak je moral napisati svoj verz v skladu s predhodno napisanih verzom. Svoje verze so napisali na plakat in se posneli med branjem verza. Črke projekta smo pripravili kot foto kolaž, kratki video posnetki pa so bili združeni kot prvi skupni produkt projekta. Spletno sestavljanke pa so dijaki ustvarili v Canvi.

Januarja 2021 smo predstavili orodja Web 2.0 (Canva, Padlet, Coggle, itd.) za skupne izdelke ter formirali mednarodne ekipe. Sicer pa je bil mesec posvečen medijski pismenosti. Skupni izdelek dijakov je bil spletni kviz priprava e-revija o medijih in komunikaciji. Revijo so dijaki

ustvarjali v programu StoryJumper. Pri raziskovanju medijske pismenosti smo dijake razdelili v več skupin:

- delo skupine 1 je temeljilo na filmu *The Truman Show*;
- 2. skupina se je ukvarjala s pozitivnimi in negativnimi učinki medijev;
- 3. skupina je poglobljeno raziskovala kaj sploh je medijska pismenost;
- skupina 4 je raziskovala kakšen učinek imajo na ljudi različne vrste medijev (časopisi, radio, televizija, itd.);
- 5. skupina se je osredotočila na digitalne in socialne medije ter vpliv oglaševanja;
- 6. skupina pa se je posvetila varnosti na internetu in kako se obvarovati lažnih novic.

Ob koncu meseca je bil tudi čas za vmesno evalvacijo projekta. Februarja so dijaki o mešanih skupinah razpravljali o perečih globalnih vprašanjih. Skupina dijakov pa je ustvarila spletni »escape room« (sobo pobega). Nato pa smo se meseca marca podali na virtualne ogled muzejev. Dijaki so izdelali tudi večjezični slovar in sicer v jezikih vseh vključenih partnerskih šol. Ker v mesecu marcu obeležujemo tudi svetovni dan voda, so dijaki predstavili svoje raziskovalno delo s področja ekologije. Skupina jezikovno nadarjenih dijakov je pripravila zgodbico z naslovom *Space hotel* (Hotel v vesolju).

Meseca aprila in maja je bil čas predstavitev raziskovalnega dela dijakov in urejanje e-knjige, ki smo jo izdali ob koncu projekta. E-knjiga je razdeljena na več področij:

- v prvem delu so dijaki napisali kaj bi storili, če bi bili politiki v letu 2041;
- v 2. delu so dijaki predstavili svoje rezultate raziskovalnega dela s področja spreminjanja tehnologije in inovacij;
- tretji del je bil namenjen okoljskim problemom;
- knjiga vsebuje tudi oceno filma 2040, ob tem pa so dijaki napisali kako si predstavljajo, da bo leto 2040 dejansko izgledalo;
- zadnji del knjige vsebuje predloge naših dijakov, kako bi spremenili svet na bolje.

Zaključek

Dijaki vseh sodelujočih šol s z veseljem sodelovali v aktivnostih, kar smo potrdili tudi z zaključno evalvacijo projekta v obliki anketnega vprašalnika. Pokazali so tudi napredek pri jezikovnih spretnosti ter osebno rast. Evalvacijo smo sicer delali že tudi vmes, v času trajanja projekta. Projekt je bil zelo dobro sprejet tudi med ostalimi dijaki in lokalno skupnostjo. Naši cilji so bili doseženi: dijaki so razvijali debato s svojimi vrstniki iz drugih držav; ustvarjali

so videoposnetke in plakate ter na tak način izrazili svojo kreativnost. Dijaki so skozi vrsto skupnih dejavnosti razvijali interdisciplinarne veščine. Ob tem pa so dijaki razvijali tudi druge veščine kot so: podjetnost, timsko delo, komunikacija, strateško razmišljanje, sprejemanje odločitev, kreativno razmišljanje, reševanje problemov, kritično mišljenje, itd.

Zaključili smo z mislijo, da so projekte aktivnosti dijakom pomagale do bolj pozitivnega pogleda na svet in hkrati spodbujale njihovo nadarjenost na različnih področjih. Delo z nadarjenimi dijaki pa bo še naprej za vse učitelje velik izziv, vedno se namreč poraja vprašanje, kako najbolje izkoristiti oz. razvijati njihov potencial.

Mednarodno sodelovanje se je izkazalo za uspešen pedagoški pristop, ki je dijakom dodatno omogočal razvoj njihovih potencialov. Zagotovo se bomo podobnih projektov posluževali tudi v prihodnje.

Literatura:

Bajda, Urška (2016). Mednarodno sodelovanje & projektno učno delo šolske knjižnice v spletnem okolju eTwinning.

Etwinning.net – spletni portal (obiskano dne, 31.1.2022).

Nagel, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok: svetovalec za starše in učitelje*. Ljubljana: DZS.

Žagar, D. (2009). *Psihologija za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete,

Center za pedagoško izobraževanje.

Žagar, D., Bezič, T., Artač, J., Nagy, M. in Purgaj, S. (1999). *Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana.

Urša Govekar: Časovna kapsula

Povzetek

Na Osnovni šoli Antona Martina Slomška Vrhnika mentorji nadarjenih učencev želimo, da poleg individualiziranih programov nadarjeni učenci soustvarjajo celoletni program. Na začetku šolskega leta nadarjene učence povprašamo, kakšne ideje imajo, kaj novega bi želeli, v čem bi se preizkusili. Leto 2021 je imelo za našo šolo posebno rdečo nit, saj smo obeležili dvajseto leto delovanja naše šole. Pri organizaciji različnih slavnostnih dogodkov so tako sodelovali tudi nadarjeni učenci. Eden od njih je predstavljen v prispevku. Imenuje se časovna kapsula.

Ključne besede: časovna kapsula, nadarjeni otroci, prireditve, obletnica, intervju

Abstract

At Anton Martin Slomšek Elementary School in Vrhnika, mentors of talented pupils want that talented students co-create our school year-round programme. At the beginning of the school year, we ask them if they have any ideas about new things they would like to explore and experience.

The year 2021 had a special red thread for our school, as we marked the twentieth year of our school existence. Talented students also took part in the organization of various ceremonial events. One of them is presented in the article. It's called a time capsule.

UVOD

V letu 2021 smo na Osnovni šoli Antona Martina Slomška Vrhnika praznovali dvajseto obletnico šole. Zaposleni šole smo predlagali dvajset različnih dogodkov, ki bi se zvrstili v šolskem letu, in predstavili delovanje naše šole na različnih področjih. V timu za nadarjene učence smo si zadali posebno nalogo, da tudi nadarjeni učenci sodelujejo pri kakšnem od dvajsetih dogodkov za obeležitev okrogle obletnice. Nadarjeni učenci so tisti, ki bodo vprašali, ali lahko nalogo naredijo na drugačen način. Radi imajo možnost izbire. Naloge se lahko lotijo na presenetljiv način, ki ga niste pričakovali. Nagnjeni so k obsežnejšim, časovno daljšim projektom (Heacox, 2009).

Na prvem sestanku z nadarjenimi učenci se je porajalo mnogo idej. Vsem učencem je takoj vzbudila zanimanje ideja o časovni kapsuli, takoj se jim je zdela zanimiva in začeli so s predlogi, kako bi idejo realizirali v enega od slavnostnih dogodkov. Pri delu z nadarjenimi učenci je izredno pomemben element ravno partnerski odnos, sodelovalno učenje, diskusije, pogovor, kjer se učenje spodbuja s problemskim poukom, saj bomo lahko le s takšnim načinom

dela nadarjenemu učencu zagotovili aktivno in samostojno učno izkušnjo, samoregulativno učenje in metakognicijo (Kukanja Gabrijelčič, 2017).

ČASOVNA KAPSULA

Nadarjeni učenci so si postavili prvo vprašanje. Kaj želimo učenci sporočiti s časovno kapsulo? Predlaganih je bilo veliko idej: kakšne stvari se danes učijo, kakšne pripomočke uporabljajo pri učenju, na primer učbenike, delovne zvezke, učne liste, svinčnike, nalivna peresa, ravnila, šestila, računalnike, tablice, pametne telefone ..., kako izgleda naša šola v letu 2021, koliko učencev obiskuje šolo, koliko oddelkov je, kakšen predmetnik imamo, kateri učitelji učijo na šoli že od začetka in kateri v tem letu ... Znašli smo se v posebnem obdobju, zato so nadarjeni želeli opisati razmere, v katerih smo se znašli zaradi epidemije. Leto 2021 je učence zaznamovalo šolanje na daljavo, uporaba aplikacije ZOOM, Arnesovih spletnih učilnic, nošenje mask v šoli in testiranje. Epidemija je pustila pečat tudi na izvajanju pouka. Pouk se ni več izvajal v heterogenih skupinah, ampak v razrednih mehurčkih. Podobno se je dogajalo z interesnimi dejavnostmi. Tudi ure športa so bile drugačne, saj je moral vsak učenec uporabljati svoj rekvizit, pri glasbi se ni pelo ... Nenazadnje se jim je zdelo pomembno, da v časovno kapsulo poleg zapisov okoliščin dodajo še hitri test, masko in fotografije posameznih razredov. Ekipa nadarjenih učencev je skupaj z enim od mentorjev po šoli razobesila plakate kot poziv učencem in njihovim učiteljem, naj razmislijo in zapišejo bodoče spomine, ki jih bomo shranili v časovno kapsulo. Obiskali so posamezne oddelke, predstavili idejo in podali nekaj predlogov, kaj bi lahko časovna kapsula v sebi skrivala, kako naj izvirno pustijo pečat v imenu svojega takratnega razreda ali posameznika, ki zapiše svoj dnevnik in deli svoje misli.

Učenci in učitelji šole Antona Martina Slomška so poskrbeli za pester nabor idej, zapisov in predmetov za v časovno kapsulo. Zbralo se je veliko materiala, spominov in spominkov.

Slika 1: Časovna kapsula (Vir: Avtor)

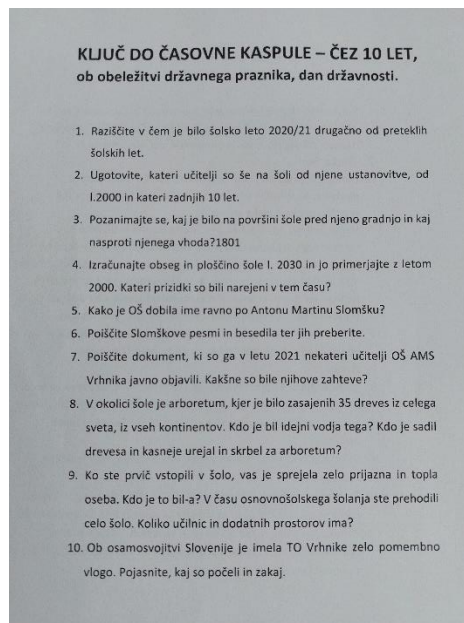
Drugo vprašanje, ki so si ga zastavili nadarjeni učenci, je bilo, kakšna bo podoba časovne kapsule. Privlačila jih je oblika Da Vincijevega kodeksa. Želeli so predmet, ki bi izgledal skrivnostno, magično in enigmatično. Po tehtnem premisleku in zbranem materialu, ki bo moral biti shranjen v kapsuli, so morali učenci sprejeti kompromis. V kapsulo je bilo potrebno shraniti veliko stvari, zato je morala biti dovolj velika. Najbolj praktičen se je zdel tulec s plastičnim pokrovom, narejen s 3D tiskalnikom. Ekipa učitelja za tehniko in učencev, nadarjenih na tehničnem področju, je sicer razmišljala, na kakšen način bi kapsulo oplemenitili, naredili bolj zanimivo, vendar enostavno niso prišli do bolj praktične rešitve. Dekleta, ki so nadarjena na ustvarjalnem področju, so si zadale nalogo, da tulec surove barve olepšajo. Vizualno podobo časovne kapsule so olepšale z akrilno rumeno in rdečo barvo, ki simbolizirata barvi naše šole. Na tulec sta napisali še zapis *Časovna kapsula* in letnico.

Nadarjeni učenci so si postavili tretje vprašanje. Kdaj bo časovna kapsula odprta? Veliko so se o tem pogovarjali in iskali ustrezno rešitev. Večina je sprejela odločitev, da se časovno kapsulo odpre čez deset let. Odprli jo bodo učenci s takratnimi učitelji in ravnateljico ali ravnateljem, ki bo vodil šolo. Smiselno se je zdelo, da sedanji učenci ne bodo več na tej šoli. Prav tako se je učencem zdelo pomembno, da dogodek ne bo predaleč v prihodnosti, da bo kakšen sedanji učitelj, ki je trenutno zaposlen na tej šoli, še vedno lahko služboval tu. Zamislili so si, da bi bil ob odprtju kapsule ponovno organiziran svečan dogodek.

Četrto vprašanje se navezuje na kraj hrambe. Kje bo časovna kapsula shranjena ves ta čas? Učencem se je zdela zanimiva ideja, da se časovno kapsulo zakoplje v zemljo. Pri tem niso našli enotne lokacije. Naša šola se nahaja na obrobju Ljubljanskega barja, tla so res

nepredvidljiva. V zadnjih nekaj letih se je šola širila, zato so bili učenci skeptični, kaj če se kaj podobnega ponovi in se obenem uniči časovno kapsulo. Nekako niso prišli do lokacije, kjer bi se jim zdel prostor varen in stanovit. Kurilnica oziroma kotlovnica je bil tudi eden od predlogov, vendar se je porajal dvom, če pride do požara ali druge vrste uničenja. Učence je zanimalo, kje šola hrani pomembne dokumente in kateri prostor je resnično najbolj varen, kar se tiče naravnih nesreč. Prišli so do ugotovitve, da bo časovna kapsula najbolj varna v arhivu pri gospe ravnateljici.

Zadnje vprašanje, ki so si ga učenci zastavili, je bilo, kako bodo učenci čez deset let prišli do časovne kapsule. Razmišljali so o konkretnih nalogah in izzivih, ki bi jih postavili prihodnjim generacijam. Nadarjeni učenci so se razdelili v ekipe in premišljevali o nalogah, ki morajo biti domiselne in obenem realne za izpeljavo. Naleteli so na nove ovire. Želeli so oblikovati naloge glede na trenutni izgled šole, ampak nekako ne moremo predvideti, če bosta šola in njena okolica tudi čez deset let enaki. Določena skupina se je nagibala k reševanju nalog podobnih, kot v sobah pobega, spet druga skupina bolj k nalogam v smislu iskanja podatkov po arhivu šole. Nastal je naslednji nabor nalog:

Slika 2: Ključ do časovne kapsule (Vir: Avtor)

Pogoj takratnega ravnatelja bo, da bodo bodoči učenci v letu 2031 po vseh pravilno rešenih nalogah dobili ključ in dovoljenje za odprtje časovne kapsule. Predvidene rešitve nalog so za takratnega ravnatelja shranjene poleg vprašanj.

SVEČANA PRIREDITEV OB ZAPRTJU ČASOVNE KAPSULE

Nadarjeni učenci so se strinjali, da je zaprtje časovne kapsule potrebno svečano obeležiti. Med enega najbolj znanih bivših učencev naše šole štejemo slovenskega vrhunskega športnika smučarja Štefana Hadalina. Prav njega so si nadarjeni učenci izbrali za zadnji dogodek ob dvajsetletnici šole za zaprtje časovne kapsule.

Nadarjeni učenci so se razdelili v skupine in začeli pripravljati dogodek. Postali so organizatorji prireditve, novinarji, scenski delavci, tonski mojstri ... Igranje vlog je poleg navadne imitacije verjetno najstarejša in najbolj znana tehnika spodbujanja ustvarjalnega mišljenja za iskanje inventivnih rešitev (Kukanja Gabrijelčič, 2015). Kdo je Štefan Hadalin? Kdaj lahko pride? Kdo ga bo poklical in uskladil datume? Kako ga bomo sprejeli? Kdo bo opravil krajši intervju z njim? Kaj ga želimo vprašati? Kako se mu bomo zahvalili? Kako bo potekal dogodek? Kaj bomo storili v primeru dežja? Kako bomo poskrbeli za zdravstvene ukrepe? Kdo bo dogodek snemal? Ga bomo pospremili z glasbo?

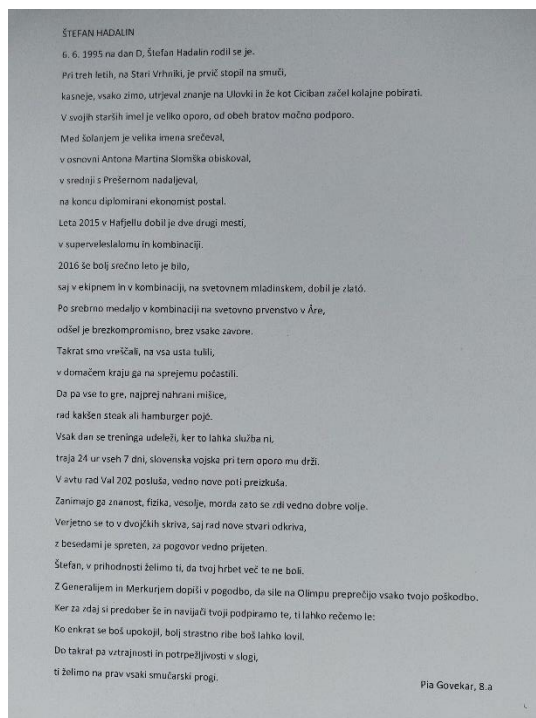
Tehnična ekipa je določila snemalca prireditve. Uporabilo se je šolsko ozvočenje. Štefana Hadalina je ob prihodu sprejela ekipa šolskih novinarjev, ki je z njim opravila krajši intervju.

Slika 2: Intervju učenke Maše s Štefanom Hadalinom (Vir: Avtor)

Opravili so ga v učilnici, ki ima izhod na dvorišče šole, kjer so že bili pripravljene prvi povezovalci programa. Ekipa, ki je bila zadolžena za povezovanje programa, je gosta pozdravila in ga povabila v svojo sredino. Z njim so spregovorili o šolanju na naši šoli. Povprašali so ga tudi o načrtih za prihajajočo sezono, saj je vendar olimpijska.

Štefanu Hadalinu so v zahvalo za obisk in počastitev povezovalci programa prebrali pesem, ki jo je napisala ena od nadarjenih učenk.

Slika 6: Pesem o Štefanu Hadalinu (Vir: Avtor)

Po krajšem pogovoru je Štefan Hadalin časovno kapsulo simbolično ponesel okrog naše šole.

Slika 3: Sprevod okoli šole (Vir: Avtor)

Ekipa, zadolžena za koordinacijo in potek dogodka, je razporedila učence z učitelji spremljevalci okrog šole, da so postavili kuliso in obenem špalir za zvezdnika. Po vrsti so stali od devetega, osmega, sedmega, šestega, petega, četrtega, tretjega, drugega do prvega razreda okrog šole. Štefan Hadalin je hodil okrog ustanove, pozdravljal učence in učitelje ter delil petke. Sledili so mu izbrani učenci iz vsakega razreda po dva kot štafeta. Učenci so nosili rdeče, oranžne in rumene majice, barve naše šole. Štefana je spremljala glasba, s čimer je bil dogodek še bolj udaren in svečan. Na dvorišču pred šolo ga je čakala gospa ravnateljica, ki ji je časovno kapsulo predal v hrambo. Oba sta spregovorila nekaj besed v zahvalo. Štefan Hadalin nas je

navdušil s krajšim športnim kvizom. Zastavil je vprašanja o svojih večjih dosežkih ter hobijih in za pravilne odgovore podaril svoje plakate z avtogramom. Lepo nas je presenetil s podarjeno ptičjo hišico enega svojih sponzorjev. Obesili jo bomo na primerno drevo v šolskem arboretumu. Še bolj nas je razveselil s podarjeno štartno številko z ene od tekem svetovnega smučarskega pokala. Na njem je zapisan njegov življenjski moto: "Srce, delo in vera v uspeh!".

Slika 4: Štefan podari svoj dres (Vir: Avtor)

Slika 5: Predaja kapsule v hrambo ravnateljici (Vir: Avtor)

PRIPRAVA NA INTERVJU Z RTV SLOVENIJA – INFODROM

Ekipe nadarjenih učencev za stike z javnostjo se je pod vodstvom učiteljev tima za nadarjene pripravila na intervju z novinarko RTV Slovenija. Novinarka je pripravila prispevek o našem dogodku, ki se ji je zdel zelo zanimiv. Zanimalo jo je predvsem, kako smo se na dogodek pripravljali, kaj smo dali v časovno kapsulo in kakšen je bil namen časovne kapsule ter samega

dogodka. Nadarjeni učenci devetih razredov so v prispevku razmišljali o svojem pečatu, ki so ga in bodo zapustili naši šoli ter o spominih, ki jih ustvarjajo za našo in svojo prihodnost.

ZAKLJUČEK

Ekipo nadarjenih učencev je s svojimi idejami organizirala enega od dvajsetih dogodkov, ki so se zvrstili ob dvajseti obletnici obstoja naše šole. Od ideje do izdelave časovne kapsule so učenci prešli do niza ugank o naši šoli, katerih rešitve bodo pot do odkritja časovne kapsule. V njej bodo bodoči učenci našli veliko zanimivih spominov, ki so nastali v teh letih.

Obenem so se nadarjeni lotili in pripravili celotno slavnostno prireditev zaprtja časovne kapsule. Zadnje dejanje je bil intervju z novinarko RTV Slovenija, ki je prišla pripraviti prispevek za slovensko televizijo, za oddajo Infodrom.

Iz male ideje o časovni kapsuli enega od nadarjenih učencev so ekipa vseh nadarjenih učencev razvijali in le-to razvejali v velik konglomerat dejavnosti in preseгли vsa pričakovanja učiteljev v timu za nadarjene na OŠ Antona Martina Slomška Vrhnika.

LITERATURA

Heacox, D. (2009). *Diferenciacija za uspeh vseh vrst: Predlogi za uspešno delo z učenci različnih zmognosti*. Založba Rokus Klett, 108.

Kukanja Gabrijelčič, M. (2015). *Nadarjeni in talentirani učenci: Med poslanstvom in odgovornostjo*. Univerzitetna založba Annales, 173.

Kukanja Gabrijelčič, M. (2017). *Poučevanje nadarjenih učencev v osnovni šoli*. Založba Univerze na Primorskem, 65–66.

Prispevek na Infodromu <https://www.youtube.com/watch?v=viwNegmjmbQ>

Jasmina Gruber: Nadarjeni učenci in obravnava umetnostnih besedil

Povzetek

Učitelj pri pouku upošteva individualne razlike med učenci, prilagaja jim pouk in dejavnosti ter tako omogoča razvoj zmožnosti vsakega posameznika. Personalizacija je potrebna tudi pri delu z nadarjeni učenci. Pri pouku slovenščine razvijamo njihovo jezikovno, literarnoreceptijsko in umetniško nadarjenost. V prispevku predstavljam nekaj primerov posameznih dejavnosti, povezanih z umetnostnimi besedili, ki jih izvajamo na naši šoli, in nekaj primerov obravnave umetnostnih besedil pri pouku književnosti, kjer so imeli nadarjeni učenci možnost razvijati svoje sposobnosti.

Ključne besede: individualne razlike, personalizacija, nadarjeni učenci, umetnostna besedila.

Abstract

During the lesson the teacher takes into consideration the individual differences among the pupils, adapts the lessons and activities to suit them, and enables the development of each individual's abilities.

Personalization is also needed when working with talented pupils. During teaching Slovene we develop their linguistic, literary reception and artistic talent.

In this article I present some examples of individual activities related to artistic texts that we do at our school and some examples of the treatment of artistic texts in literature lessons where talented pupils had the opportunities to develop their skills.

Uvod

Učitelj skozi proces poučevanja vse boljše spoznava svoje učence ter njihove raznolike interese in sposobnosti. Zaradi tega je potrebno skrbno načrtovanje pouka, da bodo s pomočjo naših zahtev, prilagojenih nalog in dejavnosti učenci razvili svojo raven znanja v skladu s svojimi sposobnostmi in pričakovanji. Pri tem pa ne smemo pozabiti na nadarjene učence, ki jim je prav tako potrebno dati dovolj priložnosti za raziskovanje, razmišljanje, sprejemanje novih izzivov. Svojo pozornost sem usmerila na razvijanje tega pri pouku in pri drugih dejavnostih, ki delujejo na ravni šole.

Pouk književnosti v osnovni šoli

Pri pouku književnosti učenci in učenke tvorijo ter sprejemajo, razčlenjujejo, povzemajo in obnavljajo, doživljajo, vrednotijo in interpretirajo umetnostna besedila, ustrezna njihovi

starosti, sporazumevalni, spoznavni in domišljijski zmožnosti, izkušnjam in zanimanju. Učitelji lahko avtonomno izbiramo hitrost obravnave ciljev in vsebin, njihovo zaporedje ter s tem metode in oblike dela, kar nam omogoča učinkovito individualizacijo in diferenciacijo pouka ter nenazadnje seveda tudi personalizacijo. Razen obveznih besedil je tudi izbira književnih besedil za obravnavo pri pouku prepuščena učiteljem, seveda v dogovoru z učenci in upoštevanjem njihovega interesa.

Nadarjeni učenci

Leta 1999 je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje sprejel koncept, ki pravi, da učenci potrebujejo prilagojen pouk in dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti. Kerndl (2016) meni, da je pri tem potrebno upoštevati naslednja načela:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja,
- hitrejša napredovanje v procesu učenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- uporabo zahtevnejših oblik,
- uporabo sodelovalnih oblik učenja,
- omogočanje svobodne izbire učenca ...

»Pri pouku slovenščine učitelj razvija jezikovno nadarjenost, literarnorecepcijsko nadarjenost in umetniško nadarjenost na vseh treh področjih literarnih zvrsti.« (Kerndl, 2016).

Jezikovno nadarjen učenec je izredno občutljiv za podrobnosti v jeziku, zna bogato izražati svoje misli in zelo dobro oblikuje pisne izdelke in govorne nastope, razume prenesene besede in fraze. Literarnorecepcijsko nadarjen učenec kaže izjemen interes za literarno področje, umetniško nadarjen pa rad in veliko nastopa v dramskih recitalih in izredno rad piše (Kerndl, 2016).

Nadarjeni učenci in pouk književnosti

Kot učiteljici se mi vedno znova pojavljajo izzivi, na kakšen način prilagoditi pouk književnosti nadarjenim učencem. Sama letos poučujem slovenščino v 6., 8. in 9. razredu, zato bom v nadaljevanju predstavila nekaj primerov diferenciacije in personalizacije pouka v teh razredih. Pouk je v vseh razredih naravno sodelovalno, saj smo si tudi na ravni šole zastavili naslednjo prednostno nalogo:

- vključevanje vsakega posameznika v sodelovanje za doseganje skupnih ciljev – prevzem odgovornosti za lastno znanje in znanje drugih: vrstniško sodelovanje in učenje

kot vir učenja za večjo motiviranost, osmišljanje učenja in razvijanje boljših (partnerskih) medsebojnih odnosov na ravneh vseh vključenih.

6. razred

V letošnjem šolskem letu smo do sedaj pri književnosti obravnavali sklop Pravljica in knjigo, izbrano za domače branje, Kozlovska sodba v Višnji Gori avtorja Josipa Jurčiča.

Pri obravnavi različnih pravljic sem najprej diferencirala naloge bralnega razumevanja. Nato smo se v nadaljevanju pri obravnavi ene izmed pravljic učili veščine postavljanja vprašanj oz. nalog na različnih taksonomskih stopnjah. Učenci so si pri tej nalogi postavili svoj osebni cilj, na kateri taksonomski stopnji bodo postavljali vprašanja. Tako so se lahko sposobnejši učenci osredotočili na višjo zahtevnostno raven razumevanja prebranega besedila. Tvorili so naloge na zadnjih treh stopnicah znanja in tako pokazali tudi sposobnost kritičnega in kreativnega razmišljanja. V nadaljevanju smo prebrali vprašanja in presojali, ali so tvorjena na ustrezni ravni.

Nadarjeni učenci so svojo sposobnost kritičnega razmišljanja razvijali tudi pri dodatnem pouku, ko smo se pripravljali na tekmovanje za Cankarjevo priznanje. Učenci so se soočali s književnim problemom, tj. z branjem zahtevnega besedila ter s pisanjem razlagalnega spisa o njem.

8. razred

Pouk slovenščine je v 8. razredu, tako kot v vseh ostalih razredih, naravnan po načelih formativnega spremljanja. Formativno spremljanje poteka celostno od preverjanja predznanja, oblikovanja namenov učenja in kriterijev uspešnosti, načrtovanja učenčevega lastnega učenja, zbiranja dokazov, podajanja in prejemanja povratnih informacij do samovrednotenja učenja in temelji na vseh načelih spodbudnega in varnega učnega okolja.

Pomemben korak je postavljanje osebnega cilja, ki daje učencem možnost izbire in napredka. V osmem razredu se je ta korak zelo obnesel predvsem proti koncu obravnave posameznega književnega besedila.

Pri Prešernovih pesmih smo naprej pričeli z obravnavo Povodnega moža. Po razvijanju recepcijske zmožnosti, nato zmožnosti bralnega razumevanja na različnih stopnjah in zaznavanju in tvorjenju pesniških sredstev smo se lotili poustvarjalnega pisanja. Učenci so dobili enotna navodila. Skupaj smo oblikovali kriterije uspešnosti za tvorbo spisa. Pri tvorbi

poustvarjalnega spisa so imeli nadarjeni učenci možnost izvirnega pisanja z vključevanjem bogatega besedišča.

Po tem so si učenci podali vrstniško povratno informacijo, ki se je nanašala na kriterije uspešnosti. Učenci so na podlagi le-te in moje, ki je potekala sprotno, izboljšali, popravili svoje besedilo. Sledilo je postavljanje cilja za nadaljnje delo glede na interes učencev. Nekateri učenci so si za izziv postavili tvorbo novega poustvarjalnega besedila, spet drugi so si za izziv postavili zaznavanje pesniških sredstev v neznanem besedilu oz. so želeli v povezavi s pesemsko sliko tvoriti svoja pesniška sredstva, kot so primere, poosebitve, okrasni pridevki in metafore.

Tudi pri obravnavi Prešernovega soneta *Apel in čevljar* so si učenci osebni cilj postavili v zadnjem delu obravnave, in sicer pri tvorbi ustvarjalnega besedila. Pri obravnavi pesmi so med drugim spoznali značilnosti soneta. V učnem načrtu za slovenščino je zapisano, da učenci zmožnost sprejemanja in tvorjenja pesemskih besedil razvijajo tako, da samostojno tvorijo pesemske slike, pri čemer pa učencem ni potrebno pisati sonetov.

Tokrat sem učencem za izziv postavila pisanje pesmi, pri čemer naj si za osebni cilj postavijo, koliko značilnosti soneta bodo poskusili vnesti v svojo pesem. Tako so si nekateri učenci za cilj postavili napisati pesem s štirimi kiticami, drugi so upoštevali tudi zgradbo in so želeli napisati pesem z dvema štirivrstnicama in z dvema trivrstnicama, nekateri učenci so ob tvorbi pesmi upoštevali še rimo, predpisano za sonet, in dvodelnost v vsebini ter vključevanje zahtevnejših pesniških sredstev, kot sta metafora in primera.

Sledila je obravnava Prešernovega *Uvoda h Krstu pri Savici*. Pri obravnavi te pesmi sem za razvijanje vrednotenja besedila izbrala metodo šestih klobukov. Delo je potekalo sodelovalno. Metoda šestih klobukov je koncept, ki omogoča, da se osredotočimo na eno stvar. Tako torej ločimo čustva od logike, kreativnosti ... Razmišljanje v skladu z belim klobukom pomeni osredotočenost na informacije, preverljive podatke, dejstva, ko si »nadenemo« rdeč klobuk razmišljamo o čustvih, občutjih, intuiciji. Črn klobuk pomeni razmišljanje o težavah, rumen razmislek o pozitivnih stvareh, prednostih, koristih, vrednotah, zelen klobuk pa označuje kreativnost in nove ideje. Učenci so pri obravnavi *Uvoda h Krstu pri Savici* o vsebini razmišljali pod različnimi klobuki. Postavila se jim pet postaj (rumen klobuk smo izpustili). Učenci so se po skupinah premikali od postaje do postaje. Na vsaki postaji so razmišljali pod določenim klobukom.

Moder klobuk smo uporabili na začetku ure, ko smo se pogovarjali o tem, kaj želimo doseči, ter na koncu dela po postajah, ko smo govorili o tem, kaj smo dosegli.

9. razred

V devetem razredu smo poleg zgoraj naštetega naredili še korak naprej. Učitelji smo za učence organizirali pouk medpredmetnega povezovanja zgodovine, slovenščine, likovne in glasbene umetnosti na temo holokavsta. Učenci so pri zgodovini spoznavali razmere v drugi svetovni vojni in takratni položaj Židov. Opremljeni z znanjem o tem so prišli k uri slovenščine, kjer smo v preteklih urah že spoznali črtico in so jo učenci že prepoznavali kot kratko pripoved o enem dogodku/doživetju s poudarkom na čustvih. V prejšnjih urah so prav tako že oblikovali kriterije uspešnosti za tvorbo te literarne vrste ter se preizkusili v pisanju črtice. Tokratni izziv za njih pa je bil tvorba črtice, v kateri bo dogajanje postavljeno v drugo svetovno vojno in bo povezano z življenjem Židov. Učenci so si lahko izbrali, ali bo pripovedovalec prvo- ali tretjeosebni, sami so si izbrali tudi, kaj iz življenja Židov bodo prikazali v črtici. Ker je v črtici poudarek na čustvih, so morali dobro poznati takratne razmere, se vživeti v književno osebo, da so lahko prikazali, kaj vse so ob opisanem osrednjem dogodku osebe čutile. Za nadarjene učence je bil poleg omenjenega izziv zagotovo še vključiti dober slog, besedišče, izvirnost, doseči čustven odziv pri bralcih ter upoštevati pravopisno in jezikovno pravilnost. Med pisanjem so učenci ves čas prejeli mojo sprotno povratno informacijo, ki jih je vodila k izboljševanju, nadaljevanju. Ko so učenci zapisali svoje črtice, so dobili tudi povratno informacijo vrstnikov, kje, na katerih delih se da črtico še izboljšati in kako. Sledilo je pisanje izboljšane različice.

Medpredmetno povezovanje z zgodovino smo ustvarili tudi pri oceni ali kritiki knjige, ki jo bodo učenci v prihodnjih urah slovenščine predstavili v obliki govornega nastopa. Delo je potekalo tako, da so učenci pri zgodovini prejeli seznam leposlovnih del, ki obravnavajo zgodovino 20. stoletja. Vsak učenec si je izbral eno knjigo s seznama in jo prebral. Sledila so navodila za delo pri zgodovini, pri slovenščini pa so učenci spoznali oceno ali kritiko knjige kot besedilno vrsto. Po oblikovanju kriterijev uspešnosti za tvorbo ocene ali kritike knjige so učenci napisali oceno ali kritiko izbranega dela. Pri tem so lahko vrednotili vsebino, književne osebe, jezik in slog, sporočilo, prikaz dogajalnega časa, prostora itd. Učenci so tako pridobili poglobljeno znanje o zgodovinskem dogajanju, saj je učenje potekalo istočasno pri dveh predmetih in poleg knjige so preučevali še druge vire. Zgodovinski roman z večidel fiktivnimi osebami in dogodki na realnem zgodovinskem ozadju je učence popeljal v preteklost in jim na njim bližji način orisal osebe, družbo, kulturo in dogajanje v določenem zgodovinskem obdobju. Nadarjeni učenci so imeli možnost izbrati njihovim sposobnostim in interesom

primerno knjigo in zapisati bolj poglobljeno, kritično oceno knjige z raznolikimi vrednotenjskimi izrazi ter to oceno na zanimiv način tudi dobro govorno predstaviti.

Vključevanje nadarjenih učencev v druge dejavnosti, povezane s književnimi besedili

Izzivi za nadarjene

Na šoli deluje tim za nadarjene, katerega članica sem tudi sama. V letošnjem šolskem letu smo se odločili, da bomo mesečno pripravljali izzive za nadarjene oz. zainteresirane učence z različnih predmetnih področij. Izzivi za učence predstavljajo dodatne aktivnosti. S to dejavnostjo želimo učencem omogočiti neprestano rast na različnih predmetnih področjih kot tudi socialnih in osebnostnih. Učenci vsak mesec dobijo novo priložnost, nov izziv, da se dokažejo in si pridobijo točke, s pomočjo katerih si na koncu leta lahko prisvojijo nagrado. Izzive pripravljamo, preverjamo in točkujemo učitelji tima nadarjenih. Izbrali smo naloge treh težavnostnih stopenj, ki so pri vsakem izzivu prikazane s pomočjo slike (kamen – 3 točke, les – 2 točki, list – 1 točka).

Ker veliko nadarjenih učencev z veseljem bere, v kolikor pa ne, pa želimo v njih vzbuditi željo po branju, je bil izziv s področja slovenščine povezan z dvigom bralne kulture. Izziv je bil predstaviti knjigo, ki bi jo vrstnikom priporočili v branje. Predstavitev knjige so lahko pripravili tudi na drugačen, izviren način in jo objavili na spletni strani šole pod rubriko knjižnica. Tako nastaja seznam knjig, ki so po izboru učencev za vrstnike zanimive, aktualne.

Gledališka skupina

Ena od književnih zvrsti je tudi dramatika. Pri pouku slovenščine dramska besedila spoznavamo v manjšem obsegu ur. Ob obravnavi le-teh se posvetimo tudi uprizoritvi, učenci pa ob tem zelo uživajo.

V letošnjem šolskem letu smo na naši šoli ponovno oblikovali dramsko skupino, v kateri lahko učenci pokažejo in nadgrajujejo veščine igranja.

Sodelovanje pri šolskem časopisu

Učenci lahko skozi vse šolsko leto pišejo različna besedila in pri tem razvijajo domišljijo ter zmožnost ustvarjalnega pisanja. Delavnico literarnega pisanja smo izvedli tudi v okviru projekta Pogum. Prispevke učencev vsako leto objavimo v literarnem glasilu Samorastniki. Nadarjeni učenci imajo poleg pisanja literarnih besedil in tako sourejanja literarnega glasila tudi možnost, da se preizkusijo v vlogi urednika šolskega glasila.

Sodelovanje pri organizaciji in pripravi proslave

V času korone so imeli učenci le malo možnosti nastopanja pred občinstvom. Letošnjo proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku smo ob zagotavljanju varnostnih ukrepov ponovno izpeljali v živo. Učenci so lahko za proslavo pisali besedila, na izviren način deklamirali pesem in pri tem razvijali svoje sposobnosti.

Zaključek

Kot učiteljica lahko glede na videno, slišano in prebrano v procesu obravnave umetnostnih besedil zagotovo trdim, da personaliziran pouk dviguje motivacijo učencev in jim omogoča razvijanje njihovih talentov.

Predstavila sem le nekaj orodij, strategij in dejavnosti, ki omogočajo dovolj raznolikih priložnosti za nadarjene učence. Poleg omenjenih so se izkazale kot učinkovite in uporabne tudi debata pro et contra, projektno delo in avtentične naloge. Pri svojem delu ugotavljam, da je potrebno učencem dati veliko raznolikih priložnosti, da jim omogočimo maksimalni napredek pri učenju ter razvijanju odgovornosti do lastnega dela, saj se s tem oblikuje tudi njihova osebnost.

Viri in literatura:

Kerndl, M.(2016): Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci. Murska Sobota: BoMa.

Učni načrt za slovenščino. (2018). Pridobljeno s

http://mizs.arhiv spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf (23. 12. 2019)

Klemen Hleb: Uporaba inovativnih orodij pri delu z nadarjenimi

Povzetek

Pri izvedbi pouka imamo na voljo veliko orodji. Ali bomo ta orodja uporabili inovativno in v prid nadarjenih učencev je odvisno od nas samih. Tehnologija nas spremlja na vsakem koraku življenja, zato je prav, da jo na primeren način uporabimo tudi pri šolanju. V prispevku bo prikazan primer dobre rabe inovativnih orodij. Z uporabo interaktivnega zaslona skupaj s primerno programsko opremo porabimo manj časa za dela, ki nam ne prinašajo dodane vrednosti pri učni uri. Zastavljen cilj, ki sem ga želel doseči je, da lahko brez tega, da bi bili ostali dijaki prikrajšani, dodam nadarjenim dijakom dodatne izzive. Uporabljen orodja jih tudi dodatno motivirajo, saj se nadarjenost pri vsakem dijaku kaže drugače. Z omenjenimi orodji jim lahko omogočimo popolnoma individualizirane dodatne naloge, projekte in izzive. Ves čas uvajanja teh orodij v učne ure sem spremljal mnenje dijakov preko anket. Povratne informacije so pokazale, da so dijaki prepoznali prednosti uporabe inovativnih orodij, delo pri pouku pa je pokazalo, da jih znajo tudi dobro izkoristiti za dodatne izzive.

Ključne besede: Inovativna orodja, interaktivni zaslon, nadarjeni, grafična tablica, tablični računalnik, pripomočki

Abstract

There are a lot of tools available to carry out lessons. It depends on us only whether to use these tools innovatively and to our gifted students' advantage. Technology has always been an essential part of our life and it should be properly used in schools as such. The article describes the use of innovative tools as examples of good practice. An interactive display with appropriate software enables us to spend less time on tasks that do not present added value during a lesson. Without other students feeling deprived, the gifted students can be given additional challenges, which has also been the main goal to achieve. The tools being used can motivate them additionally, since each student's talent is shown in a different way. Using the before-mentioned tools, students can tackle fully individualised additional tasks, projects, and challenges. When introducing these tools during lessons, students can express their opinions by means of questionnaires. According to the feedback, students not only recognize the advantages of the innovative tools, but also include them well into their additional challenges during lessons themselves.

Tehnologija se razvija s hitrostjo, ki ji zelo težko sledimo, ta razvoj nas spremlja na vseh vidikih življenja. Od gospodarstva do vsakdanjega življenja in prostega časa. Sektor, ki mora v korak z razvojem tehnologij je tudi izobraževanje. Ne samo, da mora izobraževanje slediti spremembam v gospodarstvu in podajati aktualno znanje, potrebno je tudi prilagajanje načina podajanja tega znanja. V šolstvu lahko uporabimo mnogo orodij, pripomočkov, ki nam pomagajo pri poučevanju. Ta orodja oziroma pripomočki so lahko na trgu že dlje časa in jih

uporabimo na inovativen način ali pa vključimo tudi zadnjo tehnologijo, ki jo lahko najdemo na tem področju.

Šole v zadnjem času pospešeno investirajo v IKT opremo. Investicije zajemajo že uveljavljeno opremo, kot so prenosni računalniki, kamere in podobne naprave. Zajemajo pa tudi inovativne naprave, kot so interaktivni zasloni, ki so nadomestili interaktivne table. Ob vsej tehnologiji, ki se pojavlja v šolah, pa vedno pridemo do enega spoznanja. Važen je kader, ki to tehnologijo uporablja. S pravim pristopom lahko že uveljavljena oprema postane inovativna. Če pa ni želje na strani učitelja, pa je lahko tudi najbolj inovativna oprema bolj dolgočasna, kot zelena tabla in kreda. Osebnostno mislim, da je edini kriterij tukaj želja, saj v tem obdobju obstaja toliko seminarjev na državnem in tudi šolskem nivoju, ki govori o uporabi inovativnih tehnologij, da ima vsakdo možnost naučiti se uporabljati le-to.

Je pa moje mnenje tudi, da inovativna orodja ne predstavljajo revolucije v izobraževanju. Predstavljajo pa napredek in nadgradnjo izobraževalnega procesa. Učitelji, ki uporabljajo te tehnologije, vključno z mano, opazamo napredek pri poučevanju.

Kot zagovornik uporabe tehnoloških oziroma tudi inovativnih orodij, sem jih vključeval v svoje ure pouka že od pričetka svoje šolske kariere. Pričel sem z uporabo predstavitev preko projektorja in uporabo spletnih učilnic. Spodbujal sem tudi uporabo mobilnih telefonov pri pouku v izobraževalne namene, saj sem mnenja, da morajo učenci znati informacije tudi poiskati. Še vedno pa sem imel v glavi zamisel, da lahko dam učencem še več. Zelo me je motilo to, koliko časa porabimo za prepisovanje snovi. Ta čas bi lahko namenili za razlago in utrjevanje, hkrati pa sem želel, da bi nadarjeni učenci od mojih ur odnesli nekaj več. Eden od odgovorov, zakaj tega nisem realiziral že prej, je ta, da sem bil zaposlen v šolstvu komaj nekaj let in je bilo potrebno urediti vse formalnosti in še veliko drugih projektov.

Spodbuda za osebni razvoj in pa tudi razvoj IKT kompetenc v šolstvu je čas COVID-a in pa hitrega preklopa na delo na daljavo. Glede na to, da sem že v času študija namesto zvezkov uporabljal za zapiske tablični računalnik, sem tudi ob delu na daljavo izkoristil to znanje in že prvi teden pričel z video konferencami preko MS Teams v kombinaciji s programskim orodjem OneNote podajati snov dijakom. Pouk je potekal zelo podobno, kot bi bili v razredu in moje mnenje in pa mnenje dijakov, katero bom vključil kasneje, je, da kdor je želel delati, je lahko v poučevanju sodeloval skoraj enako kvalitetno, kot če bi bili v razredu. Če je bil problem z opremo, smo se na šoli potrudili, da so jo dijaki dobili.

Čas dela od doma je bil tudi čas, kjer sem si zastavil način dela v razredu za v prihodnje. S tem pristopom pa sem bistveno izboljšal način dela z nadarjenimi učenci. Primer dobre prakse bom v nadaljevanju tudi predstavil.

Najprej sem se moral poglobiti v to, kdo sploh so nadarjeni učenci.

Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite. Vendar pa ti učenci niso neka homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine nadarjenih. Osebnostne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. Najbolj tipične so naslednje:

Miselno-spoznavno področje

- Razvito divergetno mišljenje (fluentnost, fleksibilnost, originalnost, elaboracija),
- razvito logično mišljenje (analiza, abstrahiranje, posploševanje, sposobnost sklepanja),
- nenavadna domišljija,
- natančnost opazovanja,
- dober spomin,
- smisel za humor.

Motivacija

- Visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti,
- radovednost,
- raznoliki in močno izraženi interesi,
- vztrajnost pri reševanju nalog,
- visoka storilnostna motivacija,
- uživanje v dosežkih.

Seveda pa se je pri delu z nadarjenimi potrebno držati tudi naslednjih temeljnih načel:

- Širitev in poglobljanje temeljnega znanja,
- hitrejše napredovanje v procesu učenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- uporaba višjih oblik učenja,
- uporaba sodelovalnih oblik učenja,
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov,
- upoštevanje individualnosti,
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti,
- skrb za celostni osebnostni razvoj,

- raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem,
 - uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa,
 - skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti,
 - ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese.
- (Žagar idr., 1999)

Primer dobre prakse bom predstavil na podlagi svojega dela na Šolskem centru Velenje, na elektro in računalniški šoli. V ta način dela postopoma vključujem vse oddelke, primer dobre prakse pa velja za 3. letnik programa elektrotehnik.

Najprej sem si zastavil splošne cilje, ki jih želim doseči pri učnih urah in s tem nadgraditi svoje poučevanje s pomočjo inovativnih orodij:

- Podajanje snovi na interaktivni način. Torej vedno suhoparni teoriji dodam video posnetke, slikovno gradivo in animacije.
- Ne želim, da je bistvo moje ure prepisovanje in narekovanje snovi. Več časa želim nameniti razlagi in utrjevanju snovi.
- Zapiske, ki nastanejo pri uri, želim trajno hraniti in jih dati v skupno rabo, da bodo lahko do njih dostopali učenci skozi celotno šolsko leto. Zapiski bodo dostopni tudi dijakom, ki so zaradi takšnih in drugačnih razlogov kdaj odsotni od pouka.

Dijake želim spodbuditi k uporabi mobilnih telefonov na način, ki je primeren za šolsko okolje.

Osredotočil sem se tudi na nadarjene dijake.

- Na začetku šolskega leta želim prepoznati dijake, ki kažejo znake nadarjenosti.
- Motivirati nadarjene dijake, da bodo želeli dodatno snov in več ter bolj zahtevne vaje.

Z zastavljanjem ciljev in njihovimi uresničevanji sem pričel v drugi polovici šolskega leta 2019 – 2020. Seveda je imelo velik vpliv na to delo od doma, saj se nisem zadovoljil s tem, da bi dijakom posredoval snov in se z njimi samo pogovarjal oziroma želel, da jo preberejo sami.

Prvi korak je bil, da sem videokonferencam preko MS Teams dodal programsko orodje OneNote, kjer lahko ustvarjaš zapiske in jih deliš z dijaki.

V MS Teams sem ustvaril skupine, kamor sem povabil dijake posameznih oddelkov. Pod datoteke sem naložil elektronsko verzijo učbenikov, ki jih lahko dijaki uporabljajo, kot pomoč pri tolmačenju snovi.

MS Teams ima možnost dodajanja zvezka za predavanja, zato sem to možnost povezal z programskim orodjem OneNote, kjer sem ustvarjal zapiske. Zapiski so zelo kmalu postali podobni zapiskom na tabli, saj sem uporabljal za delo od doma dve napravi poleg računalnika, to sta bili:

- tablični računalnik v kombinaciji z pisalom,
- grafična tablica.

Prednost vsega tega je bila, da sem lahko zapiske pripravil vnaprej, jim dodal video posnetke, animacije in dal vse skupaj v skupno rabo z dijaki.

S tem sem izpolnil še enega od ciljev, saj sem lahko čas, ki so ga v šoli porabili dijaki za prepisovanje, porabil za razlago in utrjevanje snovi. Hkrati pa sem dosegel to, da je imel vsak dijak, tudi, če ni bil prisoten na učni uri, popolne zapiske.

Ker je stroka »živa« sem imel pripravljene zapiske za naslednje šolsko leto in sem samo kaj dodal oziroma jih posodobil.

Hkrati pa sem v vse to vključil tudi dijake. Zaradi odlične organiziranosti Šolskega centra Velenje imajo vsi dijaki MS račun in na podlagi tega lahko dostopajo do MS Teams in OneNote. Zato sem jih lahko vključil, da so med delom doma, sploh pri modulih, kjer so bile vaje, posneli kako so vajo izvedli in jo prikazali vsem svojim sošolcem.

Seveda sem pri doseganju zastavljenih ciljev vseskozi s pomočjo anonimnih anket in s pogovorom z dijaki spremljal njihove odzive.

Ankete so bile zelo enostavne:

Prvo vprašanje je bilo vedno za sprostitev. Npr. Če bi lahko sam izbral, kje bi si želel v tem trenutku biti.

Drugo vprašanje se je nanašalo na oceno ur, kjer sem poučeval jaz.ocene so bile od 1 do 5. Glede na to, da je bila anketa anonima mislim, da sem iz tega dobil neko realno oceno.

Tretje vprašanje je pa ponavadi zahtevalo opisni odgovor. Npr. Kaj bi spremenil pri mojih urah ali pa, kaj bi mi želel sporočiti glede dela na daljavo ? Kako bi lahko moj pouk še izboljšal?

Včasih sem vključil še vprašanje, ki je zajemalo vse module in je bilo: Komentar glede splošnega pouka na daljavo ali pa pri katerem modulu poteka pouk na daljavo najbolje?

Potem ko sem dosegel vse zastavljene cilje in si pripravil zapiske, je sledila vrnitev v šolske klopi. Seveda sem jim sledil tudi pri pouku v živo. Delo je potekalo skoraj identično, ker sem klasično šolsko tablo zamenjal z interaktivnim zaslonom. Sem se pa lahko v tem primeru veliko

bolj osredotočil tudi na nadarjene dijake. Saj sem z doseženimi splošnimi cilji pripravil podlago za boljše delo z nadarjenimi dijaki.

Delo z nadarjenimi dijaki, je bilo treba prilagoditi od modula do modula. Predstavljen primer je iz modula avtomatizacija in elektroenergetika, ki je v 3. letniku del programa elektrotehnik. Modul avtomatizacija in elektroenergetika vsebuje snov iz logičnih funkcij, programiranja in sestave elektronskih vezij. Delo pri tem modulu razdelim v več korakov:

Dijaki pričnejo z vajo iz logičnih funkcij, ki je ponovitev 2. letnika, zato jih lahko bolj podrobno spremljam. Že tukaj se pričnejo kazati dijaki, katerih močno področje so elektronska vezja in programiranje.

Po uspešno končani ponovitveni vaji pričnemo s teoretičnimi pripravami na vaje iz programiranja mikrokontrolerov in izdelave elektronskih vezij. Dijaki pridobijo tudi vse zapiske za nadaljnje vaje. Uporabljamo aplikacijo MS Teams za skupno rabo vaj in zapiskov, ter interaktivni zaslon, kjer razlagamo snov in dopolnjujemo osnovne zapiske.

Pričnemo z osnovnim naborom treh vaj, ki jih vsi dijaki končajo najkasneje v treh terminih tega modula. Tukaj se pokaže katerim dijakom je to področje močno. Pokaže se pa tudi razlika, saj je nekaterim močno področje programiranje, drugim pa izdelava elektronskih vezij, vaje pa združujejo oboje.

Po končanem osnovnem naboru vaj, določimo osnovne kompetence, ki jih mora dijak pridobiti skozi celotno šolsko leto. S tem pa tudi 10 vaj, ki jih morajo dijaki narediti med šolskim letom, da lahko zaključijo modul pozitivno. Te vaje naložim v MS Team in imajo do njih dostop vsi dijaki.

Nadarjenim dijakom prilagodim naloge, zajamem vse kompetence, ki jih morajo osvojiti dijaki pri tem modulu in te prilagoditve razdelim na tri možnosti. Ena skupina nalog je za dijake katerih močno področje je programiranje, druga skupina nalog je za dijake katerih močno področje je izdelava elektronskih vezij in tretja skupina nalog je za dijake, ki želijo delati na višjem nivoju programiranje in izdelavo elektronskih vezij.

Naj poudarim, da z motivacijo ni večjih problemov, saj nadarjene dijake za to področje osnovni nabor nalog dolgočasi in se skoraj vsi odločijo za enega od razširjenih naborov nalog.

Določimo tudi vmesne datume, ponavadi štiri na šolsko leto, kdaj morajo dijaki pokazati določeno število vaj in jih tudi ocenim. Ocenjevanje poteka tako, da mi dijaki vajo pokažejo, da deluje, zraven pa priložijo dokumentacijo.

Zaključek:

Na prvi pogled tehnologija, ki jo srečamo že na vsakem koraku, in bi lahko rekli zanjo, da ni nič inovativnega. Vendar sem mnenje, da je tukaj način uporabe inovativen. Moja opažanja po pričetku uvajanja splošnih ciljev so, da je pouk bolj sproščen, dijaki bolj sodelujejo, saj imajo zapiske na voljo, tudi če si ne zapišejo vsega. Poleg tega jih pa motiviram z uporabo tehnologije. Po pregledu anket so se moja opažanja tudi potrdila, saj so bila mnenja zelo pozitivna, v anketah so izrazili želje, da bi tudi pri drugih učiteljih želeli uporabljati podoben pristop. Zadovoljstvo dijakov me je pripeljalo do tega, da sem z uvajanjem tehnologije v učne ure nadaljeval in da bom to počel tudi v prihodnje. Res je, da začetna navdušenost nad neko novo tehnologijo hitro mine, vendar so dijaki prepoznali prednosti interaktivnega zaslona in programskih orodjih.

Uporaba inovativnih orodji se je izkazala za zelo dobro tudi pri nadarjenih dijakih. Pri omenjenem modulu sem opazil, da če dijake razdelim po njihovih močnih področjih in jim ponudim večji nabor nalog, jih bodo zelo motivirano reševali in mnogokrat naredili še več, kot naloga zahteva. Pred uvedbo takšnega načina dela sem pa pri tem modulu imel probleme z motivacijo nadarjenih dijakov, saj so bili na enem področju zelo dobri in so del naloge naredili veliko prej kot ostali, na drugem področju, kjer jim pa ni tako dobro šlo, so pa izgubili voljo. Ko je pa prišlo do ocenjevanja, jim je motivacija še dodatno padla, saj je bila ocena slabša, kot so pričakovali.

Pri načinu dela, kot ga imamo sedaj, dijaki veliko bolj razvijajo svoje močno področje, zato so tudi izdelki temu primerni. Tudi pri ocenjevanju jih ne ovira več njihovo šibko področje. Sklada se tudi z realnih življenjem, saj se v praksi oziroma poklicnem področju izvaja delitev na kadre, ki programirajo mikrokontrolerje in kadre, ki načrtujejo in izdelujejo elektronska vezja. Zato nisem videl potrebe, da zaviram njihov razvoj in jim nižam motivacijo. Seveda pa nisem nižal kriterija in morajo vsi dijaki doseči minimalne standarde iz obeh področji, vendar pri nadarjenih ponavadi to ni problem.

Literatura:

Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). Koncept. Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Pridobljeno 1. 2. 202 s spletnega mesta https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Katarina Jagič: Podporno okolje za razvoj potenciala nadarjenih dijakov v ŠC Kranj

Nadarjenim dijakom je poleg standardnih organizacijskih oblik dela (dodatni pouk, krožki, izbirni predmeti, akceleracija, priprave na tekmovanja idr.) potrebno ponuditi moderno učno okolje. Učni izdelovalni laboratorij, podprt s stroko iz smeri izobraževanja in gospodarstva, ter odprte učilnice, so primeri dobrih praks, kjer nadarjeni razvijajo intelektualni in čustveni potencial, podjetnost in inovativnost. Obenem pa v to okolje lahko vstopajo tudi takšni dijaki, ki ob vpisu ali tekom šolanja niso prepoznani za nadarjene, se pa ob njihovem zanimanju in želji po raziskovanju v teh prostorih izkaže, da imajo precejšen potencial in talent, kljub slabšemu učnemu uspehu.

Ključne besede: Učni izdelovalni laboratorij, odprt prostor, podporno okolje, nadarjenost, ustvarjalnost

In addition to standard organizational forms of work (additional classes, electives, acceleration, preparation for competitions, etc.), talented students need to be offered modern learning environment. FabLab, supported by the education and business professions, and open classrooms are examples of good practice where talented people develop intellectual and emotional potential, entrepreneurship and innovation. At the same time, students who are not recognized as talented at the time of enrollment or schooling can also enter the FabLab and open classrooms. Their interest and desire to research in these areas prove to have considerable potential in talent, despite poorer learning outcomes.

Key words: FabLab, open classroom, supportive environment, talent, creativity

Uvod

Sodobna družba na nadarjenost gleda iz širšega zornega kota. Intelektualno področje ni več edino in glavno merilo, ampak se upoštevajo tudi kriteriji, da je nadarjen tisti, ki je v primerjavi z drugimi na različnih področjih hitrejši, boljši ali pa naredi več. Šolski center Kranj (v nadaljevanju ŠC Kranj) za prepoznavanje nadarjenih dijakov uporablja Koncept odkrivanja nadarjenih dijakov v srednji šoli (2007). Testira jih socialna delavka, pri tem pa uporablja standardizirane ocenjevalne lestvice za odkrivanje nadarjenih, in sicer Torranceov test ustvarjalnega mišljenja in Ravenove progresivne matrice. Dijake ob vpisu seznamimo, da imajo možnost testiranja za nadarjenost, testiramo pa jih na njihovo željo. V lanskem letu sta se od petih enot odzvala le dva dijaka iz enote strokovna gimnazija. Sicer pa je pri nas večina dijakov kot nadarjenih odkritih že v osnovni šoli – običajno prinesejo potrdilo o nadarjenosti k vpisu. V letošnjem letu smo imeli štiri takšne primere, pretekla leta se je povprečje gibalo okoli 10. Ti dijaki imajo možnost individualiziranega programa in s tem prilagoditve pri pouku, ponudimo

jim sodelovanje s profesorji na področjih, ki jih zanimajo, vključujemo jih v projekte, raziskovalne naloge ali pa obiskujejo krožke. Opažamo, da je trend nadarjenih dijakov, ki se jih dokazuje s testi, v zadnjih letih nekoliko upadel, le-to pa pripisujemo temu, da se postavlja prevelika ločnica med bistrimi in nadarjenimi učenci, za slednje pa ne velja, da so nujno tudi učno uspešni. Ker samo potrdilo o nadarjenosti še ne določa dijakove pripravljenosti za delo, le-ta pa je nujna za brušenje talenta, so potrebni drugačni pristopi za prebujanje talentov. Le bistrumnost je premalo. Imamo dijake, ki takšnega potrdila nimajo, so pa zelo ustvarjalni, zagnani, vedoželjni, samoiniciativni in motivirani za učenje in pridobivanje novega znanja, ponuditi jim je potrebno le pravo podporno okolje, kjer imajo na voljo vse potrebne deležnike za raziskovanje (prostor, orodje, mentorja, tutorja, izkušnjo iz gospodarstva). Vsem dijakom, ne le najbolj bistrim, je potrebno omogočiti ustvarjalno okolje, v katerem lahko v okviru lastnega interesa razvijajo svoje potenciale. V ta namen smo na ŠC Kranj investirali v Učni izdelovalni laboratorij in »odprt prostor« za valilnico idej – učilnico 42.

UIL - Učni izdelovalni laboratorij

Ideja Učnega izdelovalnega laboratorija (v nadaljevanju UIL) prihaja iz Amerike iz Centra za bite in atome v Tehnološkem inštitutu Massachusetts (MIT) in se zapiše kot FabLab. To je kratica, ki sicer pomeni Fabrication Laboratory, in predstavlja odprt, nekomercialni prostor za ustvarjanje, kjer posamezniki lahko uporabljajo najnaprednejšo tehnologijo. Je okolje, ki omogoča dvig podjetniških kompetenc, pridobivanje praktičnih izkušenj ter povečuje interes za STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) znanja (povzeto po www.fablab.si).

UIL ima široko vlogo. Ena glavnih je možnost, da posamezniki ali ekipa v njem razvijajo svoje znanje, kreativnost, ustvarjalnost ter se med seboj tudi povezujejo na način, da si pomagajo, delijo izkušnje in iščejo skupne rešitve ali pa vzpostavljajo in poglobljajo socialne stike. Vloga UIL-ja je tako tudi motivacijsko okolje ter prostor za druženje. V njem se namreč ne zadržujejo le dijaki in učitelji, ki zgolj razvijajo svoje ideje za zaključne naloge, temveč tudi tisti, ki so podjetniško naravnani in potrebujejo pri razvoju svoje ideje strokovno podporo učiteljev, tutorjev ali pa ekspertov iz gospodarstva.

Dijaki v okviru UIL svoje ideje spreminjajo v prototipe, ob tem pa se jim lahko odpre možnost, da svoj izdelek preizkusijo tudi na trgu. Gre za interdisciplinarni pristop, kjer pri raziskovanju poleg naših učiteljev sodelujejo tudi podjetja, ki nas podpirajo s svojo opremo, na ta način pa

imajo korist tudi sama, saj pridobijo dostop do nadarjenih in posledično bodočih kadrov. UIL je za šolo pomemben prispevek, saj na ta način bogatimo svoj učni program s praktičnimi vsebinami, dijakom pa nudimo izkustveno učenje na praktičnih primerih. Je doprinos tudi k izobraževanju učiteljev, ki lahko sledijo novostim na trgu, jih raziskujejo in preizkušajo ter razvijajo nove ideje. UIL izkoriščamo tudi za namene izvajanja različnih projektov (Talent Journey, Rise), delavnic (FIT, Robotkov dan, Dnevi vedoželjnosti), mednarodnega sodelovanja v smislu gostovanja dijakov iz drugih držav – v katere se vključujejo in v katerih samoiniciativno delujejo vestransko nadarjeni in vedoželjni dijaki.

Eden izmed glavnih ciljev izobraževalnih enot ŠC Kranj je tako spodbujanje inovativnosti in podjetnosti pri mladih. Dijak, ki v sebi najde poslovno idejo in jo želi realizirati, se poveže z mentorjem (učiteljem), ki mu po strokovni plati lahko ponudi največ podpore pri realizaciji ideje, na voljo pa ima za delo vso opremo in prostor. Srednja tehniška šola kot enota ŠC Kranj se lahko pohvali s številnimi uspešnimi primeri. Jakobu Kutrašniku in Maju Žnidarju se je ideja za pametno ključavnico porodila, ko sta razmišljala o možnih zlorabah klasičnih ključavnic, ki so nameščene v šoli. Zaznala sta možnost vdora in zlorabe ali pa izgube ključa, zato sta razmišljala o tehnologiji odklepanja s svetlobnim ključem. Tako sta tudi poimenovala aplikacijo za pametne telefone. Ravnatelju sta predstavila rešitev, ta pa je prepoznal potencial in ju usmeril k mentorju. Danes imata dijaka odprto dijaško podjetje J.M.C. kjer nadgrajujeta in razvijata svojo idejo naprej. Pri izdelavi sta sprva uporabljala klasični 3D-tiskalnik, v UIL-ju pa jima sedaj nudimo 3D-tiskalnik z visoko kvaliteto tiska. Da bi dosegli čim več dijakov, ki želijo izraziti svoje ideje, smo v UIL sistemizirali učitelja, ki je dijakom tedensko na razpolago za svetovanje, podporo in nadaljnje usmerjanje pri realizaciji ideje ter skrbi za pravilno uporabo opreme ter njeno redno vzdrževanje.

Slika 1 - Učni izdelovalni laboratorij ŠC Kranj

Slika 2 - Nadarjeni dijaki razvijajo ideje v UIL

Učilnica 42 – »open space« učilnica

Odprte učilnice imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju nove paradigme v 21. stoletju, saj za učenje ni pomembno le to, kaj in kako se učimo in ob kakšni tehnologiji, ampak je pomembna tudi organizacija prostora. Odprta učilnica daje možnost uporabe učnih otokov, ki so lahko ločeni in so pripravljene za različne učne dejavnosti, ob podpori različne tehnologije. Gre za

prostor, ki vzpodbuja ustvarjalnost in ne produktivnost, saj na to vpliva tudi dizajn učnega prostora, ki je drugačen od tradicionalnega (www.skupnost.sio.si). Na ŠC Kranj smo učilnico poimenovali 42. Ideja se je porodila po trilogiji v petih delih Štoparski vodnik po galaksiji Douglasa Adamsa, ki kot odgovor na Temeljno vprašanje o Življenju, Vesolju in Vsem navaja 42. To vprašanje je lahko motivacija tudi za dijake. Vsi, ki želijo razmišljati široko, imajo možnost, da uporabljajo učilnico z vso opremo – 3D-printer, virtualna očala, interaktivni zaslon, 360-stopinjska kamera z zvočnikom, računalniki in računalniška oprema, gradiva ... Prostor služi kot valilnica idej, saj se dijaki v njej družijo z namenom, da raziskujejo področja, ki jih zanimajo, o njih razpravljajo, razvijajo svoje poslovne ideje in timsko delajo na nacionalnih in mednarodnih projektih. Učilnica 42 se uporablja kombinirano z UIL. Je vstopni prostor za razvoj ideje, ki se jo realizira v laboratoriju.

Slika 3 - Učilnica 42

Slika 4 - Virtualna očala

Slika 5 - Interaktivni zaslon

Združenje Konektor

Zelo pomembno vlogo v podpornem okolju, ki ga dijakom kot Šolski center nudimo z UIL in učilnico 42, ima Združenje Konektor, ki smo ga na ŠC Kranj z namenom pospeševanja in izboljšanja aktivnosti na področju izobraževanja, izmenjave informacij, sodelovanja pri nacionalnih in mednarodnih skupnih projektih ter drugih skupnih aktivnostih ustanovili leta

2015. Vanj so vključena podjetja, ki nas kakorkoli podpirajo pri izobraževalnem delu – z opremo, mentoriranjem, prakso ali sodelovanjem pri projektih in zaključnih nalogah. V Združenje Konektor je trenutno vključenih 30 podjetij, ki predstavljajo pomemben vezni člen med izobraževanjem in gospodarstvom, s svojim proaktivnim pristopom pa dijakom omogočamo širšo in bogatejšo izkušnjo pridobivanja znanja. Mnoga podjetja prispevajo opremo, ki jo dijaki uporabljajo pri učenju ali pa jo investirajo kot dodatno opremo v UIL (varilni stroji, 3D-printerji, paneli, rezkalnik, računalniška oprema ...).

Partnerji se z dogovorom zavežejo k skupnemu uresničevanju naslednjih ciljev (www.sckr.si):«

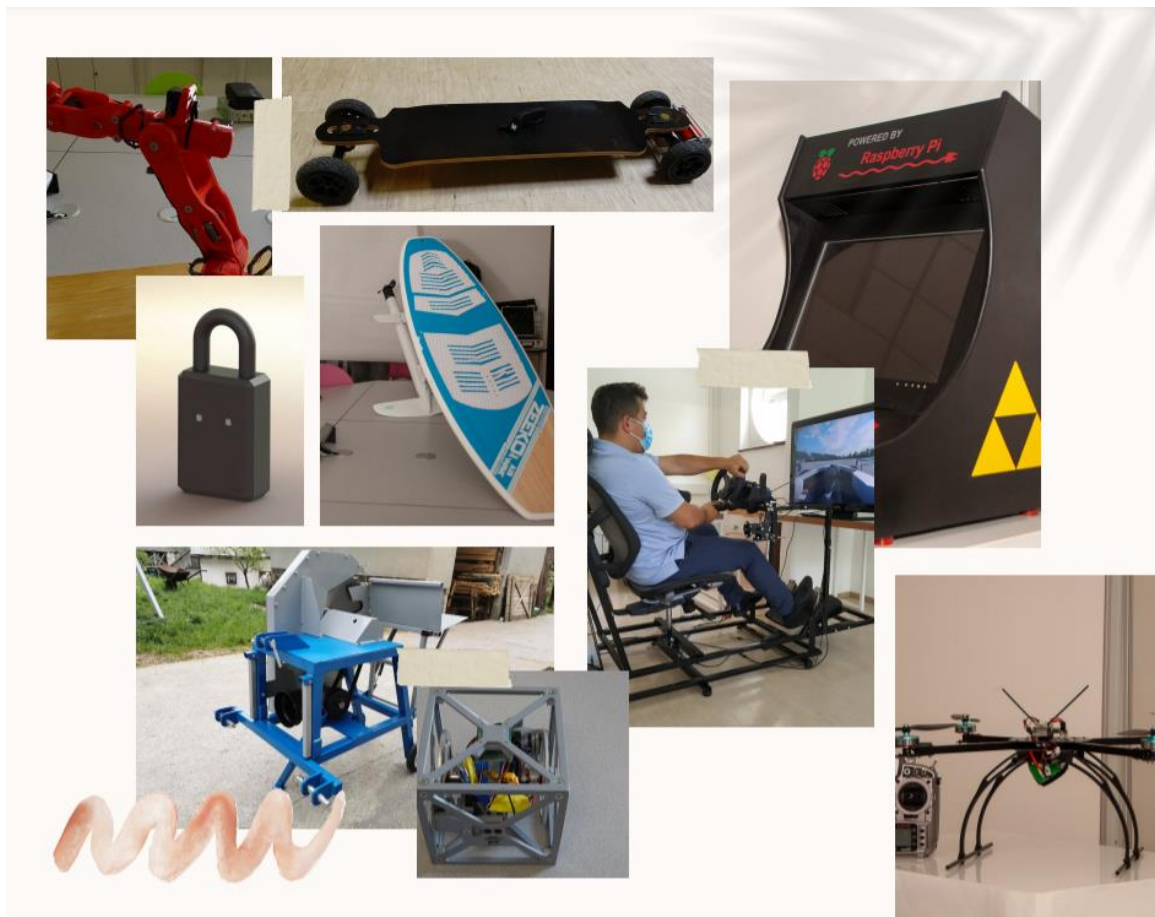
- razviti nove izobraževalne programe glede na potrebe delodajalcev,
- oblikovati usposabljanja po meri delodajalcev,
- proaktivno sodelovati pri reševanju pomanjkanja ustreznih kadrov,
- odpraviti neskladja med obstoječimi izobraževalnimi programi in povpraševanjem na trgu dela,
- sodelovati pri skupnem načrtovanju in izvajanju projektov, zanimivih za partnerje ter
- zagotoviti kontinuiran pretok znanja med gospodarstvom in izobraževalnimi institucijami.«

Združenje Konektor je naša povezava do visokotehnološke opreme in stik s tehnološkim napredkom. Je najboljša možna vez z realnim okoljem, ko nadarjeni želijo preveriti svojo idejo na trgu in prejeti povratno informacijo s strani gospodarstva.

Primeri uspešno realiziranih idej nadarjenih dijakov

ŠC Kranj mladim želi čim bolj približati izdelovalne tehnologije s področja mehatronike, elektrotehnike in računalništva, zato vsako leto posodabljammo opremo in povečujemo naš strojni park. Poleg raziskovalnega centra CNC-tehnologij smo se z učilnico 42 in UIL dodatno okrepili na področju inovativnih tehnologij. Park 3D-tiskalnikov smo obogatili s prvim industrijskim 3D-tiskalnikom Markforged ONXY PRO, ki je edini takšne vrste v slovenskih šolah in omogoča izdelavo izdelkov z zavidljivimi mehanskimi lastnostmi in temperaturno obstojnostjo, ter naprednim rezkalnikom LPKF PROTOMAT S63, ki je kos praktično vsaki nalogi pri lastni izdelavi prototipov tiskanih vezij. Oba sta nepogrešljivi tehnološki orodji pri uresnitvi podjetniških idej ali prototipiranju izdelkov naših nadarjenih dijakov (www.sckr.si). Celotni pristop za realizacijo idej dijakov, ki so talentirani na omenjenih področjih, je očitno pravi, saj se lahko pohvalimo z marsikatero odlično izvedbo. Poleg že omenjene pametne ključavnice je dijak Max Vereš za potrebe preprečevanja širjenja bolezni Covid 19 izdelal

maske iz plastičnega PLA materiala, ki zdravju ni škodljiv in ga uporabljajo tudi v prehrabmeni industriji za biorazgradljive notranje šive in medicinske vsadke. Naš zlati maturant Luka Jelovčan, je za zaključno nalogo izdelal zelo zahtevno robotsko roko, za izdelavo katere je moral kombinirati različna znanja in tehnološko opremo (programiranje, 3D-tiskanje, krmiljenja, krmilna elektronika). Na 11. državnem tekmovanju mehatronikov je s svojo inovacijo, električnim hidro krilom, zmagal dijak Matic Vrečko. Gre za športni rekvizit, ki se pri zadostni hitrosti dvigne iz vode in pri uporabniku vzbudi občutke letenja. Nadarjeni so ustvarili tudi krožno žago na kardanski pogon, ravnotežno kocko, racing simulator, električno hidrokrilo, električni longboard, arkadni stroj, kvadrokopter, naš najnovejši izdelek pa je karbonska električna kitara dijaka Žana Pavliča.

Slika 4 - izdelki nadarjenih dijakov

Zaključek

Človek mora za vstop v pokoj izpolnjevati najmanj štirideset let delovne dobe, prav bi bilo, da bi vsak delal tisto, kar ga veseli, saj je to dolga doba. Delo, ki te izpolnjuje, ni težko in vodi v osebno ter poslovno zadovoljstvo. Vsak med nami ima kakšen dar, zato je prepoznavanje le-

tega/teh v mladosti še posebej pomembno in je eden od najpomembnejših elementov izobraževalno-poklicne orientacije. Mladi pri tem potrebujejo pomoč staršev ter strokovno pomoč - učiteljev, socialnih delavcev, mentorjev. Zavedati se moramo, da se nadarjenost z leti razvija. Nekatere lastnosti se odražajo že v otroštvu, druge z odraščanjem, nekatere celo, ko že odrastemo. Učitelji kot pedagogi moramo pogledati izven okvirjev tradicionalnih metod poučevanja in pri izvajanju predagoškega procesa ustvarjati čim več takšnih učnih situacij, da se mladi lahko izrazijo, šola pa mora zagotavljati čim boljše okolje za delo, ki sledi globalnim trendom v šolstvu in gospodarstvu. UIL in učilnice »open space« kot učilnica 42 predstavljata moderne pristope poučevanja, ki s pomočjo Združenja Konektor dijaku nudijo najboljše možno okolje za raziskovanje in razvijanje samega sebe in svojih talentov. Prepoznavanje nadarjenosti mladih bi morala biti domena vsake šole, saj so tovrstni dijaki najboljša promocija za šolo, motivacija vsem drugim dijakom za delo in najboljši delavci za gospodarstvo.

Literatura

- Mreža FabLAB Slovenija. Najdeno 4. 2. 2022 na spletnem naslovu <http://fablab.si/o-fablab/>
- Združenje Konektor. Najdeno 7. 2. 2022 na spletnem naslovu <https://www.sckr.si/zdruzenje-konektor.html>
- Odprta učilnica SIRIKT. Najdeno 7. 2. 2022 na spletnem naslovu https://skupnost.sio.si/sio_arhiv/sirikt/www.sirikt.si/slo/prispevki/odprta_ucilnica_open_space.html
- FABLAB – izdelovalni laboratorij za mlade. Najdeno 8. 2. 2022 na spletnem naslovu <https://www.sckr.si/sts/srednja-tehniska-sola/dogodki-in-fotogalerije/122-solsko-letno-2018-2019/3673-fablab-izdelovalni-laboratorij-za-mlade-kranjcanke-jan-2019.html>

Katja Končina: Delavnice za nadarjene učence na matematičnem področju

Povzetek v slovenščini:

Matematično nadarjeni učenci za svoj optimalni razvoj potrebujejo mentorja in različne dejavnosti, kjer lahko to svojo nadarjenost razvijajo. Z mentorjevo spodbudo razvijajo in poglobljajo temeljna znanja na matematičnem področju, razvijajo kritično mišljenje in ustvarjalnost, ob vsem tem pa postajajo samostojnejši, odgovornejši in samozavestnejši.

Na šoli vsako leto ponudim različne delavnice, kjer lahko učenci uporabljajo zahtevnejše miselne procese in se izkažejo na različnih področjih. Na delavnicah rešujejo naloge, jih sestavljajo, debatirajo, ocenjujejo, pojasnjujejo, dokazujejo, logično razmišljajo, programirajo, uporabijo znanje v različnih situacijah, uporabljajo različno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo itd. Učenci se naučijo različnih strategij reševanja, utemeljevanja, debatiranja in skozi to postajajo samozavestnejši, natančni, razvijajo pozitiven odnos do matematike.

Delavnice so namenjene nadarjenim učencem od 6. do 9. razreda in potekajo po pouku ali v času počitnic. Prek delavnic poskušamo učence navdušiti nad matematiko, znanostjo in tehnologijo.

Ključne besede: matematika, nadarjeni učenci, delavnice, logika, Lego Mindstorms

Povzetek v angleščini:

For their optimal development, mathematically gifted students need a mentor and various activities which can develop their talent. With mentor's encouragement students develop and deepen their basic knowledge in math, develop critical thinking and creativity, and become more independent, responsible and confident.

In our school various workshops are offered every year, where students can use higher mental processes and excel in various fields. In workshops they can do exercises, create them, debate, grade, explain, prove, think logically, program, use knowledge in different situations, use information and communication technology ... Students learn various strategies of solving, arguing and debating about math problems, which makes them more confident, precise and develops a positive attitude towards math.

The workshops are intended for gifted students grades 6 to 9 and take place after school or during holidays.

Through workshops we try to get students excited about math, science and technology.

Key words: mathematics, gifted students, workshops, logic, Lego Mindstorms

Uvod

Na šoli poučujem matematiko in računalništvo ter izvajam različne interesne dejavnosti ali delavnice.

Vsako leto se med rednim poukom srečujem z učenci, ki so nadarjeni na matematičnem področju. Že med poukom jim učitelji namenimo posebne naloge in oblike dela, jih spodbujamo

in motiviramo. Nekateri že v 6. razredu zelo izstopajo, drugi še razvijajo svojo nadarjenost in potrebujejo dodatno spodbudo učitelja ali mentorja.

V začetku šolskega leta na šoli ponudim več delavnic za nadarjene učence od 6. razreda naprej. Na delavnicah lahko učenci razvijejo svojo nadarjenost na matematičnem področju, izvajam ali sodelujem pa tudi pri delavnicah, ki niso samo matematično obarvane.

Učenci na teh delavnicah uporabljajo zahtevnejše miselne procese, rešujejo naloge, jih sestavljajo, debatirajo, ocenjujejo, pojasnjujejo, dokazujejo, logično razmišljajo, programirajo, uporabijo znanje v različnih situacijah, uporabljajo različno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, sodelujejo v skupini in si medsebojno pomagajo. Učenci se naučijo različnih strategij reševanja, utemeljevanja, debatiranja, prilagajanja in skozi to postajajo samozavestnejši, natančni, kritični in razvijajo pozitiven odnos do matematike.

Delavnice

Nekatere delavnice izvajam vsako šolsko leto, spet druge glede na zanimanje učencev. Izvajam jih po pouku ali v času počitnic na šoli, nekatere v obliki dnevov dejavnosti na drugih lokacijah. Najpogosteje izvajam logično delavnico, priprave na matematično tekmovanje kenguru, delo z Lego Mindstorms in ure programiranja v Scratchu. Kot mentorica večkrat sodelujem z zunanjimi ustanovami, ki nam ponujajo delavnice za nadarjene učence, npr. delavnice animacije, filmske vzgoje, dokumentarnega filma, programiranja z Arudino.

Naša šola je med manjšimi, saj imamo v povprečju vsako leto 200 učencev. Zaradi majhnosti delavnice najprej ponudim nadarjenim učencem, potem pa nanje povabim učence, ki niso evidentirani kot nadarjeni, sama in učiteljski aktiv pa opažamo, da imajo talent na tem področju. Delam s starostno heterogenimi skupinami in znotraj skupine diferenciram naloge. V uvodnih urah vedno pripravim naloge, ki jih rešujemo skupaj, o njih debatiramo in učenci se naučijo osnovnih pravil. Drugi del prilagodim generaciji in jim pustim, da narekujejo tempo ter zahtevnost nalog. Predstavila bom logično delavnico in delavnico za delo z Lego Mindstorms.

Logična delavnica

Učenci na logični delavnici pridobivajo znanje iz logike in se usposobijo za njihovo uporabo, razvijajo sposobnost logičnega mišljenja in natančnega izražanja, usposablja se za vztrajno in urejeno delo, uporabljajo logiko pri matematiki, učenju jezikov in naravoslovju ter pri vsakdanjem življenju in tehniki, pridobivajo samozavest pri samostojnem odločanju in zagovarjanju svojih stališč, razlikujejo argumentirano utemeljevanje od slabega pojasnjevanja in razvijajo govor. (Hafner, 2002)

Logična delavnica ponuja različne teme: logične igre, miselne igre, logične uganke, logične naloge, izjavno logiko, lingvistiko. Pri urah si pomagam s spletno stranjo za logiko, logično pošast in bobra, kjer so poleg vaj tudi naloge s preteklih tekmovanj na šolski ali državni ravni. Prve ure z učenci rešujemo različne logične in miselne igre, kot so sudokuj, futoshiki, kakuro, gobelini, razne logične uganke. Včasih učenci sami prinesejo posebne križanke in raziskujemo poti reševanja. Te ure so zelo aktivne, saj z učenci debatiramo, kako se lotiti nalog. Velikokrat jih opozorim ali vodim skozi primer, kjer izločamo nemogoče možnosti. Učence spodbujam, da pojasnijo, kako so prišli do rešitve. Te naloge imajo najraje, po nekaj urah vaje, debate in napotkov postanejo zelo spretni.

Nadaljujemo s težjimi temami, kot je izjavna logika, kjer poleg logičnega razmišljanja potrebujejo kar nekaj znanja in veliko vaje za uspešno reševanje. Na tej stopnji nekaj učencev odneha, saj je treba v naloge vložiti veliko časa in vaje.

Pri izjavni logiki si pogledamo enostavne in sestavljene izjave, učenci se naučijo pravil. Vsi dobijo tabelo izjav, s pomočjo katere ugotavljajo, ali je izjava resnična ali ne. Skupaj rešimo nekaj preprostih stavkov, kjer spoznajo pomen logičnih operatorjev. Te naloge rešimo na enostaven način, ali so izjave resnične ali neresnične. Pri naslednjih izjavnih nalogah pa od učencev zahtevam, da poleg rešitev pišejo tudi razlago. Ta del večini predstavlja težavo, saj niso vajeni odgovorov utemeljevati z besedo.

Spodaj je primer s tekmovanja v logiki. Nekaj podobnega z učenci rešimo skupaj. Najprej besedilo natančno preberemo, nato pa na glas razmišljamo in debatiramo. Večkrat jim postavim tudi vprašanja, npr. Ali je Gaja lahko prva prijateljica? Če je Gaja prva prijateljica, katera je lahko Hana? Katera Iva? Zakaj Gaja ne more biti prva prijateljica? Ali je lahko Hana prva prijateljica?

Učenci utemeljujejo odgovore in izločajo možnosti. Na koncu skupaj pridemo do rešitve.

PET PRIJATELJIC

Na sliki vidiš obraze petih prijateljic. Ugotovi, kako je kateri ime, če veš naslednje:

- Gaja in Hana imata različni frizuri.
- Gaja in Iva imata različni obliki obrazov in tudi različni frizuri.
- Hana in Jelka sta enake volje.
- Jelka in Katja imata različno obliko nosu.
- Iva in Katja sta različne volje.

Imena zapiši na črte.

Slika1: Primer z državnega tekmovanja v logiki za 7. razred, leto 2016

(<https://www.zotks.si/dr%C5%BEavno-2016-19>)

Učenci rešujejo še več podobnih primerov. Na ta način se naučijo zastavljati smiselna vprašanja, postavljati domneve, jih preverjati, sporočiti svoje ugotovitve. Včasih jim ne uspe rešiti kakšne naloge, vendar je najpomembneje, da se s problemom ukvarjajo. Velikokrat je rešitev samo pika na i pri celotnem procesu reševanja naloge. Pomembnejši so vmesni koraki, učenčevo razmišljanje, zakaj se je tako odločil in kako je prišel do danega rezultata.

Na koncu si pogledamo še lingvistiko, kjer pridejo do izraza učenci z dobrim posluhom za jezik. Tudi pri lingvistiki poznamo več vrst pisave in prevodov. Pisava je lahko slikovna (npr. kitajska), zlogovna (npr. japonska), črkovna (npr. hieroglifi).

Na začetku si pogledamo primer črkovne pisave in primerjamo tuj jezik z našim. Pomembno je učencem sporočiti, da je v tujem jeziku lahko vse drugače kot v slovenščini, ne smejo kar predvidevati, da bodo besede v istem vrstnem redu kot v slovenščini ali da tuj jezik uporablja ednino, dvojino in množino, sklanjanje itd.

Pri črkovni pisavi z učenci uporabljamo barve za označevanje razlik. Preverimo, ali je vsak simbol ena črka, ali ima skupne črke, ali so kakšne črke enako zapisane, s katero črko se besede končajo, preverimo, ali se vse besede enako zapišejo ali se sklanjajo in druge razlike. Ko prevedejo nekaj besed, primerjamo še vrstni red besed v stavku v slovenščini in tujem jeziku. Učence navajam, da zraven naloge vedno pišejo svoje ugotovitve. Na koncu dobijo slovarček besed in pravila oz. lastnosti tujega jezika. Pripravljeni so na prevod naloge.

Pri logiki je pomembno, da učenci rešijo naloge na katerikoli način, pri evalvaciji ure pa razmišljamo, na katere načine še lahko rešimo naloge. Tukaj se pokažejo različne ideje in do izraza pridejo nadarjeni učenci. Ti ponudijo drugačno rešitev, ki je bolj jasna in natančna. Hitro si zapomnijo dejstva, jih kritično presojujejo in hitro analizirajo problem. Nalogi se povsem predajo in ne obupajo že ob prvem neuspehu. V uspešno rešeno nalogo vložijo veliko truda in časa.

Delavnica za delo z Lego Mindstorms

Delavnica z Lego Mindstorms učence ponavadi navduši. Ti se ne učijo s pasivnim poslušanjem učitelja, ampak z aktivnim doživljanjem okoliščin, ki jim omogoča učenje.

Delavnico razdelim na dva dela. V prvem delu učenci sestavljajo legorobote, v drugem delu jih programirajo. Učenci delajo v skupinah od 2 do 4, vsaka skupina dobi svoj Lego Minstorms set. V skupini spoznavajo različne vloge, od programerskih do inženirskih, skupaj načrtujejo, sodelujejo in si pomagajo.

Prve ure robote sestavljajo po načrtih. Najprej jim predstavim sestavne dele, nato sami raziskujejo, čemu služijo različni senzorji (barvni, ultrazvočni, gyro, na dotik), zakaj jih njihov

robot potrebuje, kje v vsakdanjem življenju bi potrebovali določene dele robota, kako delujejo motorji. Naslednje ure učenci robote sami sestavijo po načrtih. Ko so že spretni in poznajo dele, gradnike, motorje, senzorje, lahko robota sestavijo po svoje. Najprej zapišejo, kaj želijo, da njihov robot dela, načrtujejo njegovo uporabo v vsakdanjem življenju, vključijo senzorje, ki jih robot potrebuje za uspešno delo.

V drugem delu učence seznanim s programskim okoljem, predstavim jim orodjarno in osnovne ukaze. Te z računalnika prenesemo na robota in pogledamo, kaj ob določenem programu robot izvede. Sledi reševanje problemov. Najprej enostavni, da se učenci naučijo osnovnih ukazov, nato pa čedalje kompleksnejši, kjer se izkažejo v iznajdljivosti, logiki in razumevanju.

V začetku jim predstavim nalogo, kjer želim, da robot opravi neko delo, učenci pa iščejo različne rešitve. Tukaj se pokažeta njihova tekmovalnost in izvirnost. Vsi želijo prvi preizkusiti, ali robot opravi delo ali ne. Vse naloge najprej teoretično rešimo v življenjskih situacijah, nato pa zapišemo program in preizkusimo rešitev na robotu.

Predstavila bom primer poteka ure.

Na začetku ure, ko imamo robote sestavljene, se razvije debata, npr. o avtomobilih, ki jih imajo doma. Odgovarjamo in razpravljamo o vprašanih: kakšno opremo imajo njihovi avtomobili, kaj bi si želeli, da še imajo od razpoložljive opreme na trgu. Nato se odločimo, kakšne lastnosti naj ima super avto v prihodnosti, kje bi nam te lastnosti koristile, zakaj jih potrebujemo. Tukaj so učenci zelo izvirni, na dan prideta njihova domišljija in kreativnost. Potem se pogovarjamo o raznih težavah, na katere lahko naleti avtomobil. Skupaj ugotovimo, kaj se zgodi, če recimo avtomobil vozi nazaj, ali zazna oviro in kako reagira. Svoje ugotovitve sproti pišemo na tablo. Sledi naloga z robotom. Učenci morajo napisati in preizkusiti program na robotu. Program lahko sproti popravljajo, ga izboljšujejo in dodajajo svoje ideje. Po vsaki zaključeni nalogi sledi evalvacija, kje bi lahko izboljšali program, kako bi lažje dosegli rezultat. Vse ideje pišemo na tablo.

Primer naloge: Sestavi tak program, da bo:

- robot med vožnjo naprej pred oviro oddal opozorilni zvok in se ustavi 20 cm pred njo,
- robot 50 cm pred oviro zmanjšal hitrost in se ustavi 20 cm pred njo,
- robot s pritiskom na senzor dotika prižgal opozorilne luči za vzvratno vožnjo in zamenjal smer vožnje ter vozil vzvratno.

V nadaljevanju učenci sami definirajo, kaj želijo, da robot opravlja, ga programirajo in poskusijo, kako se izvede program. Pri izzivih lahko uporabijo poligon, ki ga imamo v šoli, ali naredijo svojega (uporabijo lepilni trak, ovire, barvne flomastre, liste itd.).

Pri delavnici z Lego Mindstorms učenci aktivno raziskujejo, konstruirajo, sestavljajo, programirajo, računajo, popravljajo, sodelujejo, se povezujejo, delijo svoje znanje in si pomagajo. Če naletijo na težavo, jo razčlenijo na manjše dele, da jo lažje razumejo. Napisan program testirajo in kritično ocenijo, če je naloga opravljena, kot so načrtovali. Programe popravljajo, robotu dodajajo razne funkcionalnosti. Pomembno je, da jim pustimo dovolj časa za izvedbo izzivov in nalog in da sami v skupini poiščejo najboljšo rešitev. Na koncu ure povzamemo, kaj smo se naučili in kje bi usvojeno znanje lahko uporabili.

Evalvacija ur in zaključek

Po vsaki delavnici z učenci ocenimo uspešnost. Pri večini, ki aktivno sodeluje, je opazen napredek, ki ga lahko na naslednjem srečanju nadgradimo.

Zgodí se, da učencem ne uspe rešiti kakšne naloge, tudi če delajo v parih ali skupini. Takrat jih vedno spodbudim, da je najpomembnejše, da se s problemom ukvarjajo. Velikokrat je rešitev le delček celotnega procesa, pomembnejša je pot in njihovo razmišljanje ob tem.

Večina učencev, ki hodi na delavnice, sodeluje na različnih tekmovanjih, kjer sem mentorica. V zadnjih letih sem bila mentorica državnemu prvaku v logiki, dvakratnemu državnemu prvaku v računalniškem razmišljanju bober in dvakratni državni prvakinji v veseli šoli. Poleg tega sem vsako leto mentorica učencem, ki na tekmovanju iz logike, matematičnem tekmovanju kenguru, tekmovanju iz računalniškega razmišljanja bober in tekmovanju iz vesele šole osvajajo zlata ali srebrna priznanja na državnem nivoju. Nekaj teh učencev osvaja lovorike tudi v srednji šoli.

Delo z nadarjenimi učenci na delavnicah je nadaljevanje dela pri rednem pouku matematike. Velikokrat si postavljam vprašanja, kako učence motivirati, pritegniti k reševanju zahtevnejših problemov, kako vzbuditi njihovo pozornost. Največja prednost tukaj so razna tekmovanja, kjer lahko učenci s trdim delom in nadarjenostjo osvojijo srebrno ali zlato priznanje. Tako so tudi v prihodnje motivirani za trdo delo. Učitelj pa je nadarjenim učencem svetovalec, če je treba, jih vodi in usmerja, jim postavlja podvprašanja, predvsem pa spodbuja in pohvali njihovo delo ter vložen trud.

Viri in literatura

- Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi (1999). Pridobljeno 3. 1. 2022 s spletne strani <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2021/01/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.
- Hafner, I. (2002). Učni načrt: Izbirni predmet program osnovnošolskega izobraževanja. Logika. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 2. 2. 2022 s spletne strani <http://mizs.arhiv->

spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Logika_izbirni.pdf.

- ZOTKS. Naloge iz tekmovanja v znanju logike. Pridobljeno 2. 2. 2022 s spletne strani <https://www.zotks.si/naloge/logika/all>.

- LEGAMA. Uvod v robotiko - učni načrt. Pridobljeno 3. 1. 2022 s spletne strani <http://legama.si/wp-content/uploads/2020/06/Uvod-v-robotiko-EV3-predogled-priroc%CC%8Cnika.pdf>.

Danijela Kramp: Vključevanje nadarjenih učencev v šolske prireditve

Izveček

Z vključevanjem nadarjenih učencev v pripravo šolskih prireditev jim omogočamo, da izražajo svojo kreativnost, razvijajo svoje specifične talente, razvijajo in sprejemajo odgovornost do dela v skupini, se učijo sprejemati skupinske odločitve, delati sodelovalno. Vsako nastopanje je pokazatelj raznolikih talentov, saj je do vsake predstave oz. prireditve dolg proces, ki je za prepoznavanje raznolikih interesov in močnih področij učencev neprecenljiv.

Besedila, na osnovi katerih se zasnujejo predstave, so izbrana z namenom, da učencem širijo literarno vedenje, da spodbujajo in razvijajo pozitiven odnos do maternega jezika in slovenske kulture ter krepijo narodno zavest.

Motivacija učencev od vsega začetka je ključnega pomena, saj morajo v učenje besedila vložiti veliko truda. Najpomembnejše je, da si sami želijo biti del celotnega procesa. Seveda pa je izrednega pomena tudi zunanja motivacija – priznanje okolice, pohvala učiteljev, sošolcev. Kot mentorica in usmerjevalka nadarjenim učencem dopuščam svobodo pri izražanju njihovih lastnih idej, spodbujam njihovo domišljijo in vplivam na njihovo pozitivno samopodobo.

Ključne besede: šolske prireditve, nadarjeni učenci, motivacija, kreativnost, skupinsko delo

Abstract

Involving gifted and talented pupils in preparations of different cultural events enables them to express their creativity, develop specific talents, develop and accept responsibility for team work, learn making team decisions, experience collaborative learning.

Any performance reflects a variety of talents, furthermore, to create and accomplish any cultural events takes a long period of time during which different pupils' interests and skills are revealed to help us recognise their specific interests.

Texts for creating cultural events are chosen with a purpose to broaden literary knowledge, to develop a positive attitude to their mother tongue and Slovene literature and to reinforce patriotic sentiment. Motivation from the very beginning is very crucial to achieve successful learning of longer parts of texts.

It is very important pupils are voluntarily involved in the process. After all, the impact of external motivation plays an important role as well – a recognition of the society, compliments from teachers and students.

My role as a mentor and a moderator enables me to allow talented pupils to freely express their ideas, throughout my work I encourage their imagination and influence on their positive self-image.

Key words: cultural events, talented pupils, motivation, creativity, team work

Uvod

Vsakršno nastopanje učitelju pomaga prepoznavati otrokove sposobnosti in talente na najrazličnejših področjih. Otroci radi nastopajo, želijo biti pomembni, opaženi, želijo pohvalo. Veliko jim pomeni potrditev, da so uspešni. Vsako nastopanje pred drugimi je pokazatelj številnih talentov, saj je do vsake predstave oz. prireditve dolg proces, ki je za prepoznavanje interesov in močnih področij učencev neprecenljiv.

Ena najbolj očitnih lastnosti, ki loči človeka od živali, je ustvarjalnost. Ustvarjalno idejo lahko definiramo preprosto kot tisto, ki je nova in uporabna (ali vplivna) za določeno družbeno okolje. Je težko biti ustvarjalen? Da in ne. Ne, ker nas dostikrat ustvarjalna iskrica, rešitev kar preplavi, v trenutku, nepričakovano. In da, ker nas delovanje možganov bolj spodbuja k ustaljenim in utečenim vzorcem, ki jih zlahka prepoznamo (Pirtošek, 2013).

Gledališče je umetnost, ki povezuje najrazličnejša umetniška izrazila, temelji na simbolnem sporočanju, kar zmanjšuje stresno izpostavljanje posameznika, zato se lažje in hitreje prepoznajo otrokove sposobnosti in nagnjenja iz najrazličnejših področij: gib, glas, glasba, likovna občutljivost, smisel za prostor in čas, kreacija zgodbe, povezave s tehničnimi spretnostmi ... V vsakem od nas je včasih želja biti nekdo drug, a to neradi priznamo. Ko se igramo gledališče, pa se zgodi prav to: igramo »nekoga drugega«. Takšno simbolno igro zamenjave vlog imajo posebno radi ekstravertirani, samozavestni otroci, saj v teh igrah pride do izraza njihov ego (Majaron, 2013).

Vsaka nadarjenost, tudi še tako izjemna, potrebuje spodbujanje in priznanje okolja. Priznanje bo otroka okrepilo v odločnosti, da nadaljuje in da ob neuspehih ne omaga. Mnogi nadarjeni, ki ne dobijo ustrezne podpore, ne morejo razviti svojih talentov.

Umetnostna nadarjenost usposablja otroka za dosežke na področju muz, če so otroku zagotovljene ustrezne možnosti. (Nagel, 1987)

Nagel navaja štiri vrste nadarjenosti:

Splošno intelektualno nadarjenost določa hitra dojemljivost, dobra učljivost, sposobnost za dosežke pri naravoslovju, jezikih, logično mišljenje in velika spominska sposobnost.

Umetnostna nadarjenost se pojavi že zelo zgodaj. Ob zagotovitvi ustreznih možnosti otroka usposablja, da doseže dosežke na področju literature, plesa, gledališča, glasbe.

Psihomotorična nadarjenost vključuje telesno spretnost na vseh področjih.

Socialna nadarjenost je sposobnost človeka pomagati ljudem, dobro učinkovati nanje in se vanje vživeti.

Primer iz prakse

Kot učiteljica slovenščine že vrsto let na selniški osnovni šoli v okviru ur za nadarjene učence ali interesne dejavnosti z nadarjenimi učenci pripravljam raznovrstne prireditve. Vsako leto pripravimo program za Prešernov dan, ki je obenem tudi občinska proslava, zaključno prireditev šole ter program za zadnji šolski dan, takrat obeležimo tudi državni praznik. Ker je potrebno v enem šolskem letu pripraviti več dogodkov, se priprave izvajajo vse leto. Izvedba vsake prireditve je naporna, polna izzivov. Veliko nam pomeni odziv publike, ki nam daje potrditev, da je naše delo uspešno in cenjeno.

Priprava šolskih prireditev omogoča nadarjenim učencem, da izražajo svojo kreativnost, razvijajo svoje specifične talente in razvijajo ter sprejemajo odgovornost do dela v skupini, se učijo sprejemati skupinske odločitve, delati sodelovalno.

Osnovni cilj je, da čim več otrok z različnih interesnih področjih (ples, petje, igranje inštrumentov, dramatizacija, literarno izražanje, voditeljsko področje) izrazi svoj talent, nadarjenost.

Učenci z nastopanjem pridobivajo in krepijo samozavest in zaupanje vase. Navajajo se na samostojnost in sproščenost pri javnem nastopanju, soočajo se z obvladovanjem treme. Razvijajo tehnike dihanja in sproščanja, jasnost in razumljivost govora. Učijo se prepričljivo izražati govorico telesa.

Besedila, na osnovi katerih se zasnujejo predstave, so izbrana z namenom, da učencem širijo literarno vedenje, da spodbujajo in razvijajo pozitiven odnos do maternega jezika in slovenske kulture ter krepijo narodno zavest. Naj omenim samo nekaj naslovov prireditev, ki so nastale v zadnjih letih: Hrepenenje lepe Vide, Pod svobodnim soncem, Srečanja, Pot Martina Krpana, Veliki možje, Prešerni mož, Ta prešerni dan kulture, Od doma do šole ...

Vsa ta leta kot mentorica spoznavam in razvijam nadarjenost otrok predvsem na dramskem, literarnem in voditeljskem področju. Nadarjenih otrok na teh področjih je na naši šoli kar precej. V pripravo prireditev so vključeni učenci od 1. do 9. razreda. Vsi ti otroci so zelo raznoliki, niso homogena skupina. Njihova nadarjenost se kaže v različnih obsegih in oblikah. K sodelovanju pri pripravi programa za šolske prireditve povabim tudi takšne učence, ki niso nadarjeni, a pri njih v okviru rednih ur zaznam določen potencial: nenavadno interpretacijo besedila, močno izrazito mimiko in kretnje, samozavesten in odločen nastop.

Marsikdaj sem že imela izkušnjo z zelo nadarjenimi otroki, ki zaradi treme pred javnim nastopanjem niso želeli oz. zmogli nastopati ali pa se zaradi premalo motivacije in truda niso uspeli naučiti določene vloge.

Večina nadarjenih učencev na dramskem področju sodeluje na prireditvah šole več let. Z večletnim sodelovanjem pridobijo številne veščine, ki pomembno vplivajo na njihovo samopodobo in nadaljnje šolanje. Osnovna šola je obdobje, ko učenci s pomočjo odraslih oblikujejo svojo osebnost, tako soustvarjanje in nastopanje na prireditvah posredno in neposredno usmerja nadarjene učence za šolanje na umetniških smereh. Marsikateri naš učenec je nadaljeval srednješolsko izobraževanje na umetniški smeri gimnazije (Gimnazija Ljutomer) ali nadaljeval delo na odru z gledališko skupino na določeni gimnaziji.

Temo vsake prireditve kot snovalka scenarija določim sama. Vselej pretehtam, ali bo tema dovolj splošna, da se bo lahko vključilo čim več učencev, od najmlajših do najstarejših, ali bo dovolj motivacijska za vživljanje v posamezne like, ali bo vsebinsko dovolj široka, da se bodo lahko glede na sporočilnost nanjo navezale plesne, pevske in glasbene točke.

Na začetku učencem predstavim temo in literarne predloge, nato se ustvarjalnost zares začne.

1. Priprava dramskega besedila

Najprej se ukvarjam z učenci, ki so nadarjeni na literarnem področju. Njihova naloga je, da ob vodenju in usmerjanju učitelja poiščejo, priredijo ter posodobijo znana literarna dela in jih umestijo v novo besedilo. Novonastala dramska besedila prepletamo z verzi različnih avtorjev iz različnih literarnih obdobij. Na ta način učencem približam bogastvo poezije.

Blažičeva pravi, da je besedna ustvarjalnost proces ustvarjanja in preoblikovanja idej, ki se prepleta z literarno nadarjenostjo in da je literarna dejavnost ekspresivna lastnost, mentalni proces, kjer učenci oblikujejo nova besedila na drugačen, bolj domiselni način (Blažić, 1994).

Naj predstavim primer prireditve ob kulturnem prazniku – Hrepenenje lepe Vide. Literarne podlage za pripravo dramskega besedila so bile raznolike pesmi in pesnitve o lepi Vidi (ljudske različice, Prešernova Lepa Vida ...). Dramsko besedilo je nastajalo na osnovi različnih pesniških zbirk slovenskih pesnikov, od Franceta Prešerna, Neže Maurer, Toneta Pavčka, Ivana Minattija, Nika Grafenauerja, Ferija Lainščka, B. A. Novaka. Iz različnih pesniških zbirk smo iskali pesmi, verze, v katerih je bilo opevano hrepenenje, ljubezen do otroka in moža, nesrečna usoda. Na osnovi izbranih verzov je začelo nastajati novo dramsko besedilo.

Odlomek iz besedila

VIDA: (*Utrujena pride nazaj*) Kaj naj naredim? Ne morem več! Kje so moje sanje? (*Si v joku zakrije obraz.*) Vsako jutro si umijem dušo in oči, počešem čustva, jih spletem trdo, da mi ne bodo kam uhajala. Čez dan morajo biti čustva trdo speta. Razpletla jih bom zvečer. (*se usede na klopco*)

PLES – dvom (Mojca)

TUJEC: Zakaj si žalostna? (*klobuk na glavi*)

VIDA: Utrujena sem. Nič ni več tako, kot je bilo.

TUJEC: Nekoč si sanjala.

VIDA: Nekoč sem sanjala. O daljnih krajih.

TUJEC: O daljnih krajih?

VIDA: Kjer je sreča doma.

TUJEC: Pojdi z menoj.

VIDA: Kam?

TUJEC: Tja, kjer je sreča doma. Veš, sreča se najprej razkrije v očeh, ker v njih najlepše sije njen smeh.

VIDA: Ne morem s tabo. Ne upam si.

TUJEC: Življenje je kratko. Življenje tako živi, da ga je zmerom manj. Kot pesek med prsti polzi dan na dan.

VIDA: Življenje je res kratko, včasih se veselo drži na smeh, a včasih le stežka taji solze v očeh.

TUJEC: In življenje je samo tvoje. Najlepše je, ko se razsipa z žarom na vse strani in vse do poslednjega hipa z visokim plamenom gori. Pridi! (*Vida mu neodločno in počasi poda roko. Počasi odideta.*)

2. Interpretacija besedila

Skupina učencev, nadarjenih na dramskem področju, začenja z branjem besedila po vlogah. Na osnovi barve glasu, interpretacije, čutenja besedila oz. vloge, se učencem razdelijo vloge za določeno dramsko besedilo. Sledijo redne bralne vaje, med katerimi se še vedno dopolnjuje in izboljšuje besedilo.

3. Glasbena spremljava

Nato se povežem z učiteljico glasbe, glasbeno šolo in glasbeno nadarjenimi učenci (solistične pevske točke, pevski zbor, instrumenti). Podam svoje predloge, kako bi lahko s primerno glasbeno točko poudarili določene dele besedila, katera glasba bi bila primerna za določeno sceno. Vselej želim, da se glasba časovno povezuje z besedilom.

4. Plesne koreografije

Sledi sodelovanje z učiteljicami, ki vodijo plesne dejavnosti na šoli (RAP ples, izrazni ples, folklor). Učiteljicam predstavim vsebinski ovir prireditve in jim predlagam, kako bi lahko

plesne koreografije vizualno poudarile sporočilnost določenega prizora. Povežem se z gibalno nadarjenimi učenci in jih vključimo v pripravo programa. Nekateri učenci, ki se že več let ukvarjajo s plesnimi dejavnostmi, samostojno pripravijo koreografijo, ki se na osnovi sporočilnosti besedila umesti v prireditve.

5. Scena, kostumi

Pri oblikovanju scene, ki je vedno minimalistična, pomagajo učenci z dobro razvitimi ročnimi spretnosti. Obleke nastopajočih si sposodimo (tudi iz gledališča), za večino dodatkov pa poskrbijo nastopajoči sami. Vizualna podoba plesnih točk je prav tako zelo pomembna. Pogosto si pomagamo s preprostimi pripomočki (obleke iz žakljevine, rute, pisani trakovi, dežniki, okrasne blazine ...).

6. Vaje na odru

Teden dni pred uradnim nastopom začnemo z vajami na odru v Hramu kulture. Veliko pozornosti namenimo gibanju na odru, zaporedju, prihodu in odhodu večjih skupin nastopajočih na oder, menjavi naglavnih in ročnih mikrofonov, preoblačenju. Učenci usvajajo organizacijske spretnosti, starejši pomagajo mlajšim, kritično ocenjujejo drug drugega, predvsem pa se spodbujajo.

Naše prireditve se vselej snemajo, kar je velika vrednost za kasnejšo analizo in samovrednotenje nastopa. Določene izseke iz predstav uporabim tudi pri obravnavi literarnih del pri pouku književnosti.

Zaključek

Šolske prireditve ob različnih državnih praznikih, še posebno ob slovenskem kulturnem prazniku, poudarjajo bogastvo naše kulture in so priložnost, da učenci razmišljajo o svoji domovini in se spontano in nezavedno učijo o pomembnih mejnikih v naši literaturi.

Kot mentorica in usmerjevalka nadarjenim učencem dopuščam svobodo pri izražanju njihovih lastnih idej, spodbujam njihovo domišljijo in vplivam na njihovo pozitivno samopodobo. Med večletnimi pripravami se med učiteljem in učenci vzpostavijo posebne vezi, prisluhujemo drug drugemu, si zaupamo. Poznamo močna področja drug drugega. Motivacija učencev od vsega začetka pa je ključnega pomena, saj morajo v učenje besedila v svojem prostem času vložiti veliko truda. Najpomembnejše je, da si sami želijo biti del celotnega procesa in ničesar ne delajo na zahtevo učitelja. Seveda pa je izrednega pomena tudi zunanja motivacija – priznanje okolice, pohvala učiteljev, sošolcev.

Viri in literatura:

Blažič, M. (1994). Literarna nadarjenost učencev – vzgoja in izobraževanje. V: *M. Blažič (ur.), Nadarjeni: stanje, problematika, razvojne zmožnosti: zbornik (str. 148–154)*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.

Majaron, E. (2013). Spodbujanje nadarjenih učencev na umetnostnih področjih: zbornik. V: *Gledališče – pot k odkrivanju talentov*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Nagel, W. (1987). *Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok: svetovalec za starše in učitelje*. Ljubljana: DZS.

Pirtošek, Z. (2013). Spodbujanje nadarjenih učencev na umetnostnih področjih: zbornik. V: *Nevrološke osnove umetniške nadarjenosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Maja Marin: Gledališka predstava V duhu časa – vključevanje nadarjenih učencev v obogatitvene dejavnosti na šoli

Izvleček

Gledališka uprizoritev je kompleksna, saj zajema več različnih umetniških izraznosti. Tu se prepletajo govor, gib, ples, petje, tudi igranje na instrumente, likovna občutljivost, smisel za prostor in čas, kreacija zgodbe, tehnične spretnosti. Scenski elementi, rekviziti, kostumi, zvočni in svetlobni efekti pa igro čutno še podkrepijo. Vse naštetu spada v okvir scenarija in dramskega teksta, to pa je ključ za režijo in nastajanje uprizoritve. Delo z nadarjenimi mladimi gledališčniki v šolah je zahtevno in odgovorno, saj se s pedagoškimi sredstvi in prijemi zelo celostno lotevamo njihove psihofozične integritete. Posegamo na njihova občutljiva področja mišljenja, vedenja, verbalne in neverbalne komunikacije, čustvenega doživljanja, fizičnih spretnosti in lastnosti ter s tem vplivamo na vsa področja razvoja tako posameznika kot skupine. Gledališče ponuja raziskovanje neznanega, vedno nove izkušnje in poglede na zunanji in notranji svet. Priprava gledališke igre z nadarjenimi pa pomeni, da mora pedagoški proces biti zelo premišljen in hkrati nevsiljiv, da jih uspe motivirati za vedno nova raziskovanja in poglobljanja v smeri njihovega močnega področja nadarjenosti. Pogosto se zgodi, da mladi nadarjeni že zelo zgodaj izkazujejo svojo poklicno usmeritev, zato gledališka pedagogika lahko k temu pripomore. Želimo si in upamo, da je delno tudi naš prispevek nekaterim učencem odprl nov kritičen pogled na ustvarjanje v gledališču in interes po spremljanju gledaliških dogodkov, morda pa jim pomaga tudi pri karierni orientaciji.

Ključne besede: nadarjeni in talentirani učenci, gledališka uprizoritev, gledališki elementi, umetniška izraznost, sredstva režije

Abstract

Theater is a complex performance as it comprises several different artistic expressions. It intertwines speech, movement, dancing, singing, and even playing instruments, artistic sensitivity, a sense of space and time, story creation, technical skills. Stage elements, props, costumes, sound and light effects sensually enhance the play. All mentioned is part of the script and dramaturgy, and this is the key to directing and creating the play. Working with talented young theatergoers in schools is challenging and responsible, as we tackle their psychophysical integrity in a very holistic way with pedagogical means and approaches. We intervene in sensitive areas of thinking, behavior, verbal and nonverbal communication, emotional experience, physical skills and qualities, and thus influence all areas of development of both individuals and groups. The theater offers exploring of the unknown, as well as new experiences and views of the outside and the inside world. Creating a theater play with the talented youngsters means the pedagogical process must be very prudent and at the same time unobtrusive in order to motivate them to explore and deepen their talent skills. As a rule talented youngsters exhibit their professional orientation already at young age and they can significantly benefit from theater pedagogy. With our help we want

to open a new critical view on creativity in theater and expand the interest in attending theater events, and perhaps even guide youngsters in their career.

Keywords: gifted and talented children, theater performance, theater elements, artistic expression, means of directing

Uvod

Na OŠ Koroški jeklarji sem zaposlena kot športna pedagoginja, poučujem pa tudi izbirna predmeta ples in starinski in družabni plesi. Vrsto let se dodatno izobražujem na področju gledališke režije, pridobljena znanja pa običajno vključujem v plesno-gledališke predstave. Leta 2017 sem pripravila avtorsko predstavo *V duhu časa*, ki je bila del obogatitvenih dejavnosti za nadarjene. Uprizoritev ni bila zgolj plesno-gledališka, ker so se poleg plesnih koreografij in giba v veliki meri pojavljala tudi druga izrazna sredstva. Predvsem je bil v predstavi v ospredju dramski tekst, torej govor in pevsko-instrumentalna predstavitev skupine učencev šolske ansambelske igre. Zaradi kompleksnosti in prepletanja različnih zvrsti umetnosti v gledališču, kamor so se vključili tudi evidentirani in identificirani kognitivno, socialno-čustveno, umetniško in psihomotorično nadarjeni učenci, smo poimenovali nastajanje te predstave gledališki projekt. Za projektno delo je značilen predvsem raziskovalni pristop in aktivno soustvarjanje vseh sodelujočih. Z učenci smo se predhodno sestali že v šolskem letu 2015/2016, da smo jim predstavili scenarij in problemsko zastavili projekt.

Predstavitve gledališkega projekta *V duhu časa*

Osnovna zamisel zgodbe je nastala ob vsakodnevnem srečevanju mladih, ki so bili zasvojeni in so se zbirali v razpadajočem dvorcu Javornik v istoimenski četrtini skupnosti na Ravnah na Koroškem, kjer se nahaja tudi naša šola. Pri tem smo se soočili z dvema težavama, in sicer s propadanjem kulturno-zgodovinskih spomenikov in z odvisnostjo mladih od dovoljenih oz. nedovoljenih substanc. Zaradi dinamike in povezovanja dogajanja smo v scenarij vključili dva duhca, pri čemer je Veliki pripovedoval Malemu, kako so živeli na gradu v preteklosti. Tematsko sorodni prizori so bili postavljeni tako v preteklost kakor v sedanost in so si izmenično sledili do razpleta zgodbe, ki predstavlja prihodnost, to je odprtje prenovljenega gradu, kjer so v programu poleg povezovalke in župana nastopali mladi, ki so bili sprva

izgubljeni, nato pa uspešni glasbeniki. Uspeli so s pomočjo vodstva šole in šolske svetovalne službe ter lastne aktivnosti.

Učencem smo tako predstavili zgodbo in med njimi se je razvila debata o tem, kako globoka in skrb zbujajoča je izpostavljena problematika, hkrati pa so bili navdušeni nad srečnim razpletom. Sprejeli so idejo zgodbe, mi pa velik izziv, to je, kako mentorirati mladim, ki so v razcvetu pubertete z zavedanjem, da je zgodba lahko aktualna tudi zanje. Učenci so najprej odšli na voden ogled notranjosti propradajočega dvorca in tako spoznali temno plat le-tega. Za celotno skupino je to pomenilo veliko izkustvo, iz katerega so lahko črpali snov za imaginacijo, predstavljanje situacij v igri. Pogledi na nesnago so jim vzbudili občutke gnusa, tesnobe, celo strahu, žalosti, razočaranja, prizadetosti in jeze. Ko smo se vrnil v šolo, so bili še vedno pod velikim vtisom in znali so ponotranjiti stisko mladih ljudi, ki so zasvojeni. Tukaj smo zaznali njihovo močno sposobnost empatije, ki se zelo odraža pri nadarjenih. S kritično debato so analizirali videno, postavljali vprašanja in razpravljali o podrobnostih. Samostojno so iskali rešitve, kako bi lahko pomagali propadli mladini in propadajočemu dvorcu (vloga socialnih institucij, organov pregona, občinskih projektov ...).

Nadarjeni učenci z različnih področij, vključeni v interesno dejavnost plesno gledališče, so zavzeto in z radovednostjo soustvarjali igro, za katero smo imeli pripravljeno ogrodje scenarija. Že ob koncu šolskega leta 2015/2016 so raziskovali zgodovino grajskih ruševin dvorca Javornik na Ravnah na Koroškem. S pomočjo spleta in literature so samostojno spoznavali imena lastnikov, življenjske navade in običaje, arhitekturo, poklice, možnosti šolanja, načine komunikacije, kulturo oblačenja, prehranjevanja, družabnega življenja, splošne omike. S srednjeveškimi plesi, z glasbo in s kostumi, ki jih imamo na šoli že vrsto let in z njimi predstavljamo starinske plese, smo jih seznanili skozi vaje v okviru interesne dejavnosti plesnega gledališča. Pojavljalo se je veliko pomislekov in kritičnega mišljenja o življenju, običajih in navadah nekoč, tudi zanimanje za dvorne plese in glasbo srednjega veka. Predstavili smo jim še kompleksno zastavljeno vlogo duhcev ter vlogo povezovalke in župana, ki sta predstavljala lika iz vsakdanjega sveta. Ob obravnavi slednjega so se učenci kritično razgovorili o odgovorni vlogi, ki jo imajo predpostavljeni, vendar so večkrat deležni neodobranj, ker pozabljajo na osnovno funkcijo – delati za družbeno dobro in korist, zato smo bili enotnega mnenja, da ga moramo predstaviti bolj satirično, saj s humorjem lahko izrazimo več bistva.

Začele so se vaje s pomočjo sredstev režije skozi gledališke delavnice: uvodne vaje, vživljanja v vloge, improvizacije, imaginacije, verbalnega in neverbalnega sodelovanja s partnerji, koncentracije in pozornosti, gibanja v prostoru, govora, prebujanja doživljajskega sveta in podobno (Korošec, 1996). Že na uvodnih vajah smo opazili močna področja mladih nadarjenih gledališčnikov. Nekateri so bili govorno zelo spretni, pokazali so široko besedišče, njihova artikulacija govora je bila zelo razločna, obvladovali so glasnost in dinamiko izreke; drugi pa gibalne spretnosti in neverbalno komunikacijo, gestikulacijo in mimiko. Nekaj učencev je bilo izredno vživetih v namišljene situacije in so znali zelo stvarno ponazarjati doživljanje sveta, pokazali so visoko stopnjo domišljije in empatije. V skupino se je priključilo kar nekaj deklet, ki so bila močna na plesno-gibalnem področju. Zanimivo je bilo, kako hitro so se otroci znašli v prizorih oziroma v vlogi, ki jim je bila blizu. Določili smo le vlogo Malega duhca, kajti predvideli smo možnost, da se glede na zahtevnost vloge Veliki in Mali duh lahko v prostem času doma delno sama kreirata, pri čemer sta dobila navodila na šolskih vajah. Izbrali smo starejšo in mlajšo sestro, ki sta govorno, pevsko in gibalno prepričali in tako potrdili njuno splošno nadarjenost. Pri snovanju besedila in mizanscenskih rešitev smo pazili, da smo kljub resnosti poskušali zgodbi dodati nekaj humorja, duhovitih fraz in gestikulacij inovativnih mladih ustvarjalcev, tudi zaradi mladega občinstva.

Do konca septembra 2016/2017 smo pripravili scenarij z okvirnim besedilom. Vedeli smo, da ga bo tekom vaj v novem šolskem letu treba še prilagajati in dopolnjevati, predvsem zato, da bi k aktivnemu razmišljanju povabili tudi nadarjene gledališčnike. Želeli smo, da bi bili čimbolj kreativni, da bi imeli nove in drugačne poglede na pripravo besedila. Izmislili so si na primer imena glavnih protagonistov, ki asociativno okarakterizirajo njih same: Čiki, Šluki, Travca, Jasna. Pojavila se je tudi dilema, kakšen jezik uporabiti za katero obdobje, zavedajoč se, da je Koroška v 15. in 16. stoletju bila del avstrijske monarhije. O tem pričajo tudi imena dvorca, ki so se skozi čas spreminjala glede na lastnike (npr. Prueschnigghof, Gamseneck, Jaborneg, Schlangenburg). Nismo se odločili za nemščino, ampak za zelo uglajeno, prefinjeno slovenščino z »onikanjem« in na ta način izrazili socialne razlike ter takratno precenjenost gospode. Za sedanjost in prihodnost smo uporabili koroško narečje, ker so učenci igrali svojo generacijo v domačem, koroškem okolju. To je pripomoglo k temu, da so se mladi zelo spontano in sproščeno izražali, saj so morali prevzemati vlogo sprva negativnih junakov, v kar se bi sicer težje vživeli. Duhca sta zgodbo povezovala v zbornem jeziku, ker sta bila v njo

postavljena kot univerzalni medij. Tudi povezovalka in župan sta v vlogi uradnih likov govorila v zbornem jeziku.

Zaradi racionalne organizacije smo vaje razdelili po skupinah: vaje za dvorjane (renesančni plesi, prizori iz življenja v srednjem veku), vaje za mlade odvisnike (prizori iz zbiranja na gradu, kjer se opazi postopnost prehoda iz negativnih v pozitivne like, nazadnje do zmagovalcev, perspektivnih glasbenikov), vaje za duhca (pevsko, plesno-gibalno, govorno zahtevni vlogi, ki sta ju sestri nadgrajevali v domačem okolju) in še nekaj individualnih govornih vaj za povezovalko in župana (retorika in drža). Izpostaviti moramo še mlade gledališčne, ki so bili vključeni tudi v izbirni predmet ansambelska igra, kjer so se urili v priredbi skladbe Na soncu (Siddharta), ki so jo zaigrali v sklepnem prizoru igre. Omeniti velja še nekaj učenk, ki so zaradi splošne nadarjenosti (močno izraženo literarno, učno, gibalno in glasbeno področje) imele več vlog, a za izvedbo igre to ni bila težava, ker smo njihovo vstopanje na oder časovno ustrezno načrtovali. Tudi pri tem se je pokazalo, kako so se nadarjeni otroci znašli v novi situaciji in so znali rešiti problem.

Vzporedno z vajami smo morali razmišljati še o spremljevalnih elementih gledališča; sceni, rekvizitih, kostumih, maski, glasbi, lučeh in gledaliških listih. Med evidentiranimi in identificiranimi nadarjenimi na učnem, tehničnem in likovnem področju smo k projektu povabili še učence za pripravo scene in rekvizitov. Z velikim veseljem in odgovornostjo so sprejeli nalogo, saj so se zavedali pomena dobre in učinkovite kulise. Mizar je izdelal pet velikih lesenih okvirjev na kolesih, učenci pa so jim dali likovno upodobitev. Z ene strani so okvirje reliefno nabrizgali s poliuretansko peno in jih zlato pobarvali, kar je predstavljalo notranjost renesančnega gradu – ogledala, slike, okna, z druge strani so leseno podlago pobarvali s črno sivo in izpisali ter narisali nekaj grafitov, ki so jih videli na zidovih gradu. Z našo pomočjo so učenci znali najti racionalno in večnamensko rešitev uporabe rekvizitov, s tem pa so pokazali svojo izjemno inovativnost, prostorsko predstavljalnost, tehnične sposobnosti in sposobnost predvidevanja.

Pri izbiri kostumov za mlade odvisnike pri učencih ni bilo vprašanj, saj so takoj vedeli, kako se morajo opremiti, da bo njihov videz čim bolj problematičen – prevelike, strgane, na boke spuščene hlače, jopice na kapuco, vojaške jakne, predolgi rokavi, odvezani čevlji, razmrščene frizure, prirejeni tatuzzi ... Kostume za renesančne plesne smo že imeli v šolski shrambi. Oblikovali in sešili sta jih šivilji in modni oblikovalki, sami pa smo iz umetne mase za

oblikovanje izdelali zlate in srebrne gumbe ter nakit. Tudi to so izdelovale likovno nadarjene učenke. Za duhca smo predvideli bela oblačila, a ne stereotipna. Končni videz je spominjal na balon iz raztegljivega blaga, ki sta ga igralki od znotraj lahko raztegovali z rokami in nogami, lahko sta spreminjali njegovo obliko in to do neskončnih inovativnih možnosti gibanja in uporabe kostuma kot rekvizita, in sicer sinhrono z govornim in s pevskim izrazom, s čimer sta dokazovali svojo dramsko nadarjenost. Duhca sta bila tudi edini vlogi, ki sta v igri potrebovali zahtevnejšo masko, za kar so poskrbela likovno nadarjena dekleta iz skupine. Za kostum župana ni bilo veliko priprav. Fant, sicer večje in močnejše postave, je od doma prinesel očetovo obleko črne barve in belo srajco, sami pa smo mu sešili široko rdečo, skoraj do kolen segajočo kravato. Z njo smo poudarili njegov družbeno-politični pomen, učenec pa je bil prepoznan kot nadarjen tudi na področju učnih in vodstvenih sposobnosti. V kombinaciji z njegovo močno retoriko je bilo njegovo igranje prepričljivo.

Glasbeno podlago smo vključili v prvem prizoru duhcev in v prizoru transformacije renesančnih plesalcev skozi prelivajoče gibanje do zamrznitve v zlate okvirje, ko so se spremenili v naslikane srednjeveške portrete. Glasbo je po scenariju ustvarila bivša učenka naše šole, ki je bila prepoznana kot glasbeno nadarjena.

Za koreografijo renesančnih plesov smo po zapisanih rekonstrukcijah plesov poskrbeli sami, saj le-ta ne ponuja veliko kreativnosti za učence. Za izvajanje je pomembno upoštevanje stilne plesne drže, natančno določeno sosledje korakov, število plesalcev in ustrezeni glasbeni izbor. Kreativni proces, ustvarjanje pa se odvija pri pripravi vaj na podlagi poslušanja in razumevanja izbrane glasbe. (Podlesnik, Knoll, 2006, str. 16 – 17). Pri ustvarjalnem gibu in izraznem plesu, oz. v primeru koreografije duhcev pa gibanje postane svobodna simbolična oblika, umetniški element, plesna kretnja, kadar posreduje ideje emocij, značilnosti vedenja, izraža različne fizične in mentalne napetosti. Gre za navidezne gibe – iluzije, igrane kretnje, ki niso signali, ampak simboli človekovega hotenja (Kroflič, 1999, str. 29). V večini gibalno-telesno nadarjena dekleta so dvorne plese z vsemi zakonitostmi gibanja usvojile v zelo kratkem času, izrazni gib pa je bil pravi raziskovalni izziv.

Gledališki list je oblikovala bivša učenka, ki je bila prepoznana kot likovno nadarjena.

Svetlobne in zvočne efekte ter izbor glasbe smo predvideli v scenariju, mešalno mizo pa prepustili mojstru, ker smo nastopali v veliki dvorani. Zadnje vaje pred premiero so bile zaradi usklajevanja igralcev, tehnike, učencev-asistentov izvedene na velikem odru Kulturnega centra Ravne na Koroškem.

Zaključek

Točkovna luč je osvetlila povezovalko in župana s svojim nagovorom, glavne pozornosti pa so bili sedaj deležni mladi, ki so iz »teme« uspeli priti »na sonce«, in sicer tako, da so se skozi zgodbo oblikovali v uspešne glasbenike, predvsem pa srečne ljudi z vizijo. V tem prizoru so postali ti učenci »resnični oni« in z vsem žarom, znanjem in energijo ob utripajočih disko lučeh so pokazali, kako izvrstni rock glasbeniki in pevci so. Ob aplavzu občinstva je igra tako prešla iz domišljjskega v realen svet in k uresničitvi ideje, to je rešiti grad in mladino pred propadom. Naj zapišemo še, da ima šola in njene obogatitvene dejavnosti v duhu današnjega časa neprecenljivo vlogo pri prepoznavanju interesov in spodbujanju talentov mladih, pri čemer mora omogočati osebno rast in razvoj skozi igro in sprostitev.

Literatura in viri:

Juriševič, M. (2014). Spodbudno učno okolje: ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, str. 125–128 .

Korošec, H. (1996). Radost gledaliških delavnic. Samozaložba, Celje.

Kroflič, B. (1999). Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka. Znanstveno publicistično središče, Ljubljana.

Nagel, W. (1987). Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok. Svetovalec za starše in učitelje, Ljubljana.

Podlesnik, L., Knoll, Š. L. (2006). Evropska glasbena in plesna umetnost. Oddelek za muzikologijo in Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana.

Spletni viri:

Oder, K. in drugi, Biseri naše kulturne krajine, Dvorec Javornik. http://www.kleindenkmaeler.at/detajl/schloss_javornik (Pridobljeno 19. 1. 2022.)

Wikipedija, Grad Guštanj. https://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_Guštanj (Pridobljeno 19. 1. 2022.)

Edis Mustafić: Delo z nadarjenim dijakom pri praktičnem pouku

Povzetek

Predstavil bom svoj načrt dela z nadarjenim dijakom. Dijak izkazuje nadarjenost na strokovnem področju (elektrotehnika), logičnem razmišljanju in iznajdljivosti pri reševanju zadanih nalog/vaj. Iznajdljivost kaže predvsem v smeri, da najde več pravilnih poti za rešitev naloge, pri čemer za končno rešitev izbere enostavno, ampak kljub temu strokovno najustreznejšo pot.

Ključne besede: nadarjeni, prilagoditve, akademski pristop, obogatitveni pristop, usmeritve, evalvacija

Abstract

I will present my work plan with a talented student. The student exhibits the talent in the professional field of electrotechnics, logical thinking and inventiveness at solving given tasks/exercises. His inventiveness is shown above all in his ability to find several correct ways of solving the task, where he chooses a simple final solution which is also the most adequate solution in the professional sense.

Uvod

Dijak Matej Mihevc (spremenjeno ime in priimek) je star 17 let in obiskuje tretji letnik programa Elektrotehnik. Na prvi pogled je dijak zadržan, čeprav dobro komunicira s sošolci, ki ga spoštujejo in imajo do njega lep odnos. Že pri prvih urah sem opazil, da gleda na stvari malo »drugače« od sošolcev, medtem ko se ostali dijaki posvetijo težavi v nalogi, se je Matej loti na drugačen način predvsem v smislu postavljanja dodatnih vprašanj, ki na prvi pogled (za nekoga izven stroke) nimajo nobene povezave z nalogo. Tu sem tudi na podlagi svojih 18-letnih izkušenj iz gospodarstva opazil, da Matej k problemu pristopi drugače od ostalih, bolj sistematično in gre pri tem iz okvirjev, v katerih so ostali dijaki. Na podlagi njegovih vprašanj sem dojel, da želi pretehtati vse možnosti in predvideti večino (ali vse) vplive, ki lahko posredno ali neposredno pogojujejo uspešnost izvedene naloge. Predvsem se mi je zdelo zanimivo to, ker je tudi pritegnilo mojo pozornost, da je predvidel vse korake in si potek naloge zamislil, še preden jo je začel izvajati. Dejansko je v glavi nalogo izvedel in jo nato samo udejanjil v fizični obliki. V pogovoru mi je tudi zaupal, da ga veselijo tehnične stvari. Rad rešuje probleme. Povprečne vsakdanje stvari ga ne zanimajo oziroma v njih ne vidi izziva-zadovoljstva. Njegove lastnosti (ki sem jih opazil in po katerih izstopa iz povprečja vrstnikov) sem primerjal z značilnostjo nadarjenih učencev/dijakov (Žagar idr., 1999) in prišel do zanimive, ampak ne

nepričakovane, ugotovitve (Žagar idr., 1999): »Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih izrazitejše. Vendar pa ti učenci niso neka homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine nadarjenih. Osebnostne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja:

- miselno-spoznavno,
- učno-storilnostno,
- motivacijsko,
- socialno-čustveno.«

Najbolj tipične so naslednje:

Miselno-spoznavno področje

- razvito divergetno mišljenje (fluentnost, fleksibilnost, originalnost, elaboracija),
- razvito logično mišljenje (analiza, abstrahiranje, posploševanje, sposobnost sklepanja),
- nenavadna domišljija,
- natančnost opazovanja,
- dober spomin,
- smisel za humor.

Učno-storilnostno področje

- široka razgledanost,
- visoka učna uspešnost,
- bogato besedišče,
- hitro branje,
- spretnost v eni od umetniških dejavnosti (glasba, ples, risanje, dramatizacija itd.),
- motorična spretnost in vzdržljivost.

Motivacija

- visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti,
- radovednost,
- raznoliki in močno izraženi interesi,
- vztrajnost pri reševanju nalog,
- visoka storilnostna motivacija,
- uživanje v dosežkih.

Socialno-čustveno področje

- nekonformizem,
- močno razvit občutek za pravičnost,
- neodvisnost in samostojnost,
- sposobnost vodenja in vplivanja na druge,
- izrazit smisel za organizacijo,
- empatičnost.

Čim bolj dosledno se kažejo posamezne lastnosti pri učencu, tem bolj verjetno je, da je nadarjen. Pri učno neuspešnih nadarjenih učencih pa pogosto najdemo naslednje značilnosti, ki jih ovirajo pri šolskem delu:

- nezainteresiranost za šolo in udeležbo v šolskih dogajanjih;
- strah pred spraševanjem;
- nizka samopodoba, pomanjkanje samozaupanja;
- nesposobnost tvornega delovanja pri skupinskem delu;
- učenca ni mogoče motivirati z običajnimi spodbudami (dobrimi ocenami, nagrajevanjem pridnosti, navdušenjem učitelja ipd.);
- slaba pozornost;
- hiperaktivnost;
- čustvena in socialna nezrelost.

Te lastnosti nas ne bi smele "zaslepiti" pri odkrivanju nadarjenih učencev. (Žagar idr., 1999)

V citiranem besedilu sem podčrtal lastnosti, ki sem jih lahko brez dvoma zaznal pri Mateju. Čeprav dijak uradno ni »označen« za nadarjenega dijaka (osebo), lahko vidimo, da ima veliko lastnosti, ki jih pripisujemo nadarjenim učencem. Po pogovoru mi je zaupal, da se s tem ni nikoli obremenjeval. Zadovoljen je s tem, kar počne in kako ter ne potrebuje odločbe. Kot je bilo razbrati iz njegovih besed, se je v »povprečju« dobro počutil in se je tako »prikrit« posvetil zadevam, ki so mu nudile zadovoljstvo. Pri tem pogovoru je pokazal visoko mero zrelosti in drugačen pogled na svet od ostalih (tudi večine odraslih oseb).

Prilagoditve in način dela z dijakom

Kot sem že napisal v opisu, me je dijak pritegnil. Njegov način razmišljanja in dojemanja stvari je bil poseben, kar imajo le redki pri njegovih letih.

»Za prilagajanje vzgojno-izobraževalnega dela sta mogoča dva temeljna pristopa, t. i. akademski (učni) in obogatitveni pristop. Za prvega je značilno poglobljanje in pospeševanje

učenja v okviru obveznega kurikulumu programa, predmeta ali področja, za drugega pa razširjanje in obogatitev kurikulumu.« (Žagar idr., 2007)

Izbral sem kombinacijo obeh pristopov, in sicer akademskega in obogatitvenega. Pri akademskem pristopu mu bom naloge, ki jih bodo dijaki opravljali, podajal na nekoliko drugačen način. Pri navodilih mu bom podal samo pričakovani rezultat (cilj) brez usmeritev ali v pogovorni obliki, kaj si želim in kako bi on rešil mojo težavo ter kaj bi mi predlagal. Sledila bova kurikulumu programa, ampak na način, da bo večino nalog opravljal samostojno. Tudi potek, opremo, material si bo izbiral sam glede na problem, medtem ko bodo ostali dijaki potreben material (opremo) dobili pripravljen. V skupini z ostalimi dijaki je to ponavadi kar težko izvesti, vendar bom iskal rešitev na način, da bo Matej moj »asistent« in mi bo pomagal pripraviti vse potrebno za izvedbo. Občasno bom vključil še kakšnega drugega dijaka z namenom, da se Matej ne bi počutil preveč izpostavljenega, ker sem opazil, da nerad izstopa. Glede na to, da zadane naloge rešuje bistveno hitreje od ostalih dijakov, bom vpeljal tudi obogatitveni pristop, in sicer z dodatnimi vajami ali z osnovnimi vajami, razširenimi na večjo zahtevnost. Poleg tega ga bom povabil na dodatno interesno dejavnost (oblika krožka), kjer se bova po pouku dobila za 2–3 ure (razlog vpeljave krožka je opisan v evalvaciji). Tu se bova imela možnost nekoliko oddaljiti od kurikula in spoznavati ter reševati naloge, s katerimi bi se srečeval šele v poznejših letih izobraževanja ali pri delu v gospodarstvu. Ob tem pričakujem pomembno spremembo (na bolje) in to je predvsem sproščenost. V razredu je bil dijak kljub vsemu nekoliko »v krču«. Predvidevam, da se bo v popoldanskih urah sprostil in ponudil še bistveno več. Bistveno je bilo tudi to, da imam bogate izkušnje iz gospodarstva in mu lahko ponudim veliko odgovorov, rešitev, nalog ... kot tudi težav, s katerimi sem se srečeval in bo on iskal rešitve zanje. Nato bova primerjala njegovo rešitev z mojo rešitvijo problema.

Evalvacija prilagoditev (sprotna in končna)

Uredil sem si posebno mapo za Mateja, v katero sem si sproti vpisoval opažanja, med drugim tudi kakšno nepomembno opazko, ki se bo pozneje izkazala za napredek, menim namreč, da je mora biti nadarjenim dijakom tudi učitelj izziv. Ne bom napisal vzor, ker ni nujno, da se dijak vidi na mojem mestu, ampak predvsem to, da si korak, dva pred njim in mu lahko v vsakem trenutku ponudiš nekaj več, česar ni pričakoval in predvideval. Ta mapa mi je služila tudi kot sprotna evalvacija, saj sem ves čas spremljal napredek ali stagniranje dijaka ter iskal vzroke zanje. Na podlagi teh ugotovitev sem prilagajal nadaljnje delo z dijakom. Če navedem en primer uporabnosti takšnega načina je ta, da sem v nekem obdobju opazil, da dijak stagnira v primeru

neharmonije v razredu, na primer, če so ostali sošolci v razredu močno zaostajali, je bila velika verjetnost, da bo tudi Matej (zavestno ali podzavestno) nekoliko zadržano opravljal svojo nalogo. Opazil sem, da mu izstopanje iz jedra oddelka ne ustreza. To lastnost sem razbral že iz uvodnih pogovorov z Matejem in sem jo tudi dejansko opazil. Od tod je prišla ideja za obogatitveni pristop – dodatni krožek v popoldanskem času. V popoldanskem času dijak ni bil več obremenjen z napredkom ostalega razreda in je dejansko lahko dal vse od sebe ter pri tem tudi užival.

»Ko začneš v nečem uživati in ti je to delo zadovoljstvo, lahko ponudiš svoj maksimum.«

Glede na to, da imamo na naši šoli tudi močno raziskovalno dejavnost, se bo vključil v izdelavo raziskovalne naloge (pod mojim mentorstvom). Iz moje »evalvacijske mape« lahko tudi razberem, da mu najbolj ugajajo stvari, ki si jih izbere sam. Naredil bom nekaj izhodiščnih tem – naslovov. Na morebitni njegov predlog (kar pričakujem) bova eno temo nekoliko spremenila. Predvidevam, da dijak pri izdelavi raziskovalne naloge ne bo potreboval veliko usmeritev, ampak le nekoga, ki mu bo stal ob strani in mu zaupa. V obdobju skupnega pouka, krožka in izdelave raziskovalne naloge pričakujem dvig samozavesti (ne morem napisati, da je sedaj nima) predvsem v smislu, da ga ni strah pokazati svojega znanja in svojih sposobnosti. Biti v povprečju ni slabo. »Biti nad povprečjem in hkrati razumeti povprečne« je posebna lastnost, ki jo marsikdo v današnji družbi ne premore. Matej to lastnost ima. Pričakujem Matejev napredek na več nivojih (ne samo pri mojem predmetu). Napredek dijaka pri svojem predmetu bom primerjal z napredkom pri drugih učiteljih.

Zaključek

Glede na to, da ne poučujem dolgo, mi je delo z dijaki poseben izziv. Res je, da sem bil po drugih poteh vpet v šolski sistem, saj imam dva sinova (osnovna šola in srednja šola – zaključni letnik). Oba sta spoznana za nadarjena. Sta si zelo različna glede pristopov, odnosa do dela, razumevanja ... Tudi ta izkušnja »od doma« mi veliko pomaga pri prepoznavanju potencialov pri dijakih med izvedbo praktičnega pouka. Lahko napišem, da je največja težava motivacija. Če ti dijaka, ki izstopa, uspe motivirati, si opravil že veliko dela. Tudi s tem dijakom sva na dobri poti, da razvije svoje potenciale, pridobi samozavest in doseže svoj maksimum. Med drugim poudarjam tudi socialno področje. Tu mislim predvsem na stik s sošolci, s katerimi pričakujem, da bo več v stiku tako med odmori kot pri delu v učilnici. S tem namenom ga tudi spodbujam, da primerja svoje načine učenja in pristope s pristopi sošolcev. Želim doseči, da postopoma spozna in začuti pomembnost svojih sposobnosti, znanja, idej ...

Spoznal sem, da je prepoznavanje nadarjenih dijakov težavno, saj nekateri dijaki to dokaj uspešno prekrivajo, medtem ostali, ki niso izstopajoči v smislu nadarjenosti in si to močno želijo, delajo ravno nasprtno. Poleg poučevanja mi je še dodatni izziv prepoznati potenciale v dijakih in jim pomagati, da jih razvijejo, istočasno pa njihove pomanjkljivosti skušati zmanjšati na minimum. Ker ni samo videti potencial v dijakih. Pomembno je tudi opaziti negativnosti in jih skušati odpraviti. Veliko je mogoče narediti že s pristopom, prilagoditvijo učnega okolja, upoštevanja želja dijakov in seveda s pohvalo ter veliko pogovora. V tem letu in pol, odkar poučujem, sem opazil, da dijakom primanjkuje pogovorov in predvsem, da so slišani, da lahko nekomu zaupajo svoje težave, se o njih pogovorijo, in občutek, da jih poslušalec ne bo razočaral. Upam, da bom z leti pridobil še več izkušenj in bom v pomoč dijakom, ki to pomoč potrebujejo.

Literatura

Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci (1999). Pridobljeno s

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci (str. 2–3) (1999). Pridobljeno s

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju (str. 8) (2007). Pridobljeno s

http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2017/programi/media/pdf/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf

Petra Oblak: Uporaba čuječnosti v osnovni šoli – čuječi nadarjeni učenci

Povzetek:

Delo z nadarjenimi učenci v osnovni šoli je za vsakega učitelja dodaten, dobrodošel izziv. Učitelji smo tisti, ki lahko učencem omogočimo njim prilagojene dejavnosti, s katerimi lahko razvijajo miselno-spoznavno, učno-storilnostno in socialno-čustveno področje, po končanem vzgojno-izobraževalnem delu, v okviru obogatitvenih dejavnosti. V vsakdanjik učencev lahko vnesemo novosti in spremembe, ki so navdihujoče, zadovoljujoče in koristne za njihovo stanje telesa in duha.

Čuječnost je način, da so učenci mentalno prisotni v sedanjosti. Učenci, ki se ukvarjajo s čuječnostjo, so v stanju duha, ki se mu reče tukaj in zdaj. Čuječnost učence uči namernega usmerjanja pozornosti v sedanjost, z namenom sprejemanja, gojenja prijaznosti in sočutja. Z vajami čuječnosti se učenci zavedajo sedanjega trenutka brez obsojanja. Naučijo se biti prijazni do sebe, do drugih, strpni, sočutni, naučijo se spopadati s stresnimi situacijami. Če želimo razvijati čuječnost, moramo imeti čvrsto voljo in biti vztrajni, saj je treba vaje izvajati redno.

Ključne besede: nadarjeni učenci, čuječnost, izvajanje čuječnosti, zdrav duh in telo, sedanjost

Abstract:

Working with gifted learners in primary school is an extra challenge for every teacher, which is welcomed. We, the teachers, can provide learners with tailor-made activities to help them develop their thinking, cognitive learning and social-emotional skills in their after school enrichment activities.

Learners have qualities that allow us to make innovations and changes in their daily lives that are inspiring, satisfying and good for their state of mind and body. Mindfulness is a way that they are mentally present in the present. Learners who practice mindfulness are in state of mind which is called here and now.

Mindfulness teaches learners to bring their attention to the present intentionally, with the aim of acceptance, kindness and compassion.

Through mindfulness exercises, students become aware of the present moment without judgement. They learn to be kind to themselves, others, tolerant, compassionate and to cope with different stressful situations.

The development of mindfulness requires persistent work, a strong will and regular practice.

Keywords: gifted learners, mindfulness, practising mindfulness, healthy mind and body, present

1 Uvod

OŠ Cirkovce je manjša podeželska šola s približno 220 učenci. Na šoli imamo 23 nadarjenih učencev; zaradi trenutnih razmer učenci 5. in 6. razreda še niso testirani. OŠ Cirkovce je že vrsto let UNESCO-šola, kulturna šola, zdrava šola. Učence spodbujamo k številnim aktivnostim. Nadarjeni učenci imajo vsako leto skupno druženje z nadarjenimi učenci, ki obiskujejo OŠ Kidričevo, OŠ Breg in OŠ Hajdina. Učenci so pred pandemijo obiskovali tudi nadarjene učence v sosednjih državah (Hrvaška, Avstrija, Italija). Druženje omogoča nadarjenim učencem razvijanje sposobnosti, interesov, inovativnosti, ustvarjalnosti, radovednosti. Da svoje potenciale razvijejo, uresničijo in nadgradijo, potrebujejo pomoč učiteljev. Do učencev moramo biti pozorni, prijazni, spoštljivi, saj se bodo le tako lahko razvijali in samouresničevali.

Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebne lastnosti, ki jih pri drugih učencih ne zaznamo, ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite. Vendar pa ti učenci niso homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine. Osebne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. (Žagar idr., 1999)

2 Čuječnost

Čuječnost je način, s katerim urimo sposobnost za usmerjanje pozornosti: ko na nekaj usmerjamo pozornost, kritične misli utihnejo. Ne gre za usmerjanje pozornosti na nekaj zunanjega, ampak na sposobnost za osredotočanje na notranjost, da smo sposobni narediti korak nazaj in opazovati svoje misli, ne da bi jih komentirali, kot to počnemo po navadi. (Wax, 2017)

Čuječnost izvira iz ang. besede *Mindfulness*. Čuječnost je osnovna človeška sposobnost, da smo popolnoma prisotni, se zavedamo, kje smo in kaj počnemo, in se ne odzivamo pretirano ali preobremenjeno na dogajanje okoli nas. Opišemo jo lahko kot preplet treh gradnikov: odnosa, pozornosti in namere.

2.1 Glavni namen čuječnosti

Glavni namen čuječnosti je, da znajo učenci premagati različne ovire in probleme, s katerimi se soočajo. Ampak najprej jih morajo videti in razumeti. Pogosto je videti, da smo preveč zaposleni s preteklostjo, s tem, kar se je že zgodilo, ali s prihodnostjo, ki še ni prispela. (Kabat-Zin, 2011)

Sedanost je zelo pomembna. Je čas, v katerem zaznavamo – vidimo, slišimo, okušamo, vohamo, občutimo –, karkoli doživljamo. Za učenje novih veščin so potrebni čas, energija, trud, vztrajnost in potrpežljivost. Rezultati morda niso vidni takoj, zato moramo biti vztrajni.

Ko uporabljamo čuječnost, se naučimo sprejemati stvari takšne, kakšne so, ne da bi jih poskušali spreminjati. Kot opazovalci smo priča dobrim, slabim in grdih stvarim, ne da bi ves čas komentirali, ali nam je tisto, kar gledamo, všeč ali ne. Takoj ko začnemo komentirati, izgubimo objektivni pogled. Pomembno je biti tukaj in zdaj. Kadar s svojo pozornostjo nismo v tem trenutku, gre življenje mimo nas. Pomembno je, da so učenci čustveno in mentalno močni, saj sta fizično in mentalno zdravje osnova zdravega telesa in duha. Jon Kabat-Zinn pravi: »Valov ne morete zaustaviti, lahko pa se naučite deskati na njih.« (Kabat-Zinn, 2011) Različni izzivi so torej kot valovi; tudi če so uničujoči, jih lahko premagamo, tako da se naučimo spopadati z njimi. Nadarjeni učenci lahko s pomočjo čuječnosti premagajo različne vrste težav oz. stresnih situacij, kot so npr. težave z vrstniki, slaba samopodoba itd. Če jih znajo prepoznati, jih lahko tudi uspešno rešijo. Praksa čuječnosti lahko pri učencih prebudi različne spomine, čustva in občutke, prijetne ali neprijetne. Soočanje učencev z različnimi spomini, čustvi in občutki je zelo dober in učinkovit način za zmanjšanje stresa in dvig splošnega zadovoljstva, zdravja in sreče.

2. 2 Izvajanje čuječnosti na šoli

Kot vzgojno-izobraževalna institucija imamo pri oblikovanju nadarjenih učencev zelo pomembno vlogo. Šola nadarjenim učencem omogoča razvoj temeljnih spretnosti in veščin za 21. stoletje – kritično mišljenje in inovativnost, komunikacijo, sodelovanje in kreativnost. Učencem moramo kot šola nuditi obogatitvene programe in dejavnosti. Raziskave so pokazale, da posebni programi pospešenega in poglobljenega učenja, v katere se vključijo nadarjeni, izrazito prispevajo k optimalnejšemu razvoju nadarjenih. Trajati pa morajo več let.

Obogatitveni programi so oblika izobraževalnega programa za visoko motivirane učence. Poglobljajo in razširjajo znanje obveznega vzgojno-izobraževalnega procesa ter omogočajo usvajanje znanj s področij, ki niso del obveznega vzgojno-izobraževalnega programa šole. Praviloma vključujejo tudi dejavnosti za osebno rast (na kognitivnem, emocionalnem, socialnem, moralnem področju). Pri tem ima čuječnost pomembno vlogo.

Cilj čuječnosti je, da se učenci odzovejo na življenjske situacije svobodno, z zavedanjem izbire, ki jo imajo v danem trenutku, in v skladu s svojimi vrednotami. Da so zmožni preusmerjati

pozornost. Zavedajo se tega trenutka. Pri tem gre za zmožnost koncentracije in osredotočanja na ta trenutek.

Čuječnost omogoča učencem, da izklopijo avtopilota. Avtopilot je stanje, kjer poteka vse avtomatsko, rutinsko, brez razmišljanja. Včasih je avtopilot nujen, da rutina poteka hitro, avtomatsko, brez razmišljanja. Delujemo brez zavedanja o tem, kaj se trenutno dogaja in kje je naša pozornost. Je mehanični del vedenja brez zavedanja. S čuječnostjo izstopimo iz avtopilota. Takrat učenci pridejo v stik s svojim telesom, s čustvi, se umirijo in povežejo sami s seboj. Zavedati se začnejo drobnih, vsakodnevnih trenutkov, ki jih osrečujejo.

Čuječnost učencem pomaga oz. omogoča, da so čuječe pozorni pri vsakdanjih opravilih, npr. pri umivanju zob, pri hoji v šolo, sobotnem zajtrku. Čuječi so lahko tudi z drugimi, v šoli, doma.

3 Preizkus vaj čuječnosti pri nadarjenih učencih

Vaje čuječnosti igrajo zelo pomembno vlogo. Med vaje čuječnosti spadajo okušanje rozine (čuječe prehranjevanje), čuječe dihanje, čuječe poslušanje, čuječe sedenje, čuječe gibanje, čuječe opazovanje.

Za nadarjene učence pripravimo uvodno predavanje, kjer jih seznanimo s tem, kaj je čuječnost in kako jim lahko pomaga, kaj je namen čuječnosti, zakaj je pomembna, zakaj naj bi se je učili in kaj naj bi imeli od nje dolgoročno. Obstaja več načinov, kako čuječnost približati učencem. Pri tem si lahko pomagamo s predstavitvijo Power Point, ki jo pripravimo za učence, ogledom vsebin/videov na Youtubu, branjem citatov, z diskusijo po ogledu zgoraj naštetega. Lahko začnemo s primeri iz prakse, z vprašanji s področja glasbe, športa itd. Pogovarjamo se o tem, kaj je potrebno, da je nekdo odličen pianist, smučar itd. Učenci naštevajo besede, kot so vztrajnost, osredotočenost, nadarjenost, redno treniranje, telesna pripravljenost.

Lahko začnemo s pozornostjo, ki jo učenci usmerijo na okolico, uživanje hrane, opazovanje predmetov, hojo do doma. Učenci si nekaj izberejo in so na to pozorni. Pri tem naj pozornost vzdržujejo, ostajajo v danem trenutku. Čuječnosti ne moremo učiti, če je sami ne poznamo in izvajamo. Samo čuječ učitelj, ki je opravil ustrezna izobraževanja, lahko postopoma načrtno razvija čuječnost pri učencih.

Vaje čuječnosti so namenjene zavedanju, urjenju pozornosti, da pri tem učenci dobijo nove, pozitivne izkušnje, da med izvajanjem vaj uživajo. Da preizkusijo nekaj novega, saj vemo, da nadarjeni potrebujejo sistematično podporo v osebnem, socialnem in kariernem razvoju za uravnotežen in celovit razvoj ter realizacijo svojih potencialov. Pomembno je, da so vaje in vsebine preproste, da jih znamo voditi in izvajati hkrati z njimi.

3.1 Čuječe prehranjevanje: vaja rozina

Za začetek lahko čuječnost začnemo z vajo rozine. Učenci preizkusijo, kako deluje naše zaznavanje. S tem izstopijo iz avtopilota med prehranjevanjem. Poskusijo opazovati predmet brez presojanja. Sedijo v krogu, vsak vzame eno rozino. Tisti, ki rozin ne marajo, dobijo mandelj. Rozino najprej opazujejo z očmi (kot da jo prvič vidijo): kakšne barve je (temna, svetla), oblike (okrogla, podolgovata), teksture (zgubana, gladka) ipd. Nato jo z zaprtimi očmi gnetejo; tipajo, kakšna je (mehka, trda, se da oblikovati). Sledi vohanje: približajo jo k nosnicam, zajamejo vse vonje, ki so prisotni (sladkoba). Nato jo ponesejo jo k ušesom, stiskajo, vrtijo in pri tem poslušajo, ali poka in ali jo sploh slišijo. Nazadnje jo okusijo. Rozino približajo ustnicam in se najprej dotaknejo spodnje ustnice, nato zgornje. Obeh se dotikajo kar nekaj časa. Zatem jo položijo v usta, ne da jo pojedjo; v ustih jo z jezikom obračajo, nosijo sem in tja, se osredotočijo na njeno teksturo. Raziskujejo občutke v ustih; ko žvečijo in grizljajo, so pozorni na slino. Preden jo pojedjo, ji namenijo vso svojo pozornost. Pojedjo jo z vsem svojim zavedanjem.

Pri tem ugotavljajo, kaj se dogaja. Kaj občutijo, kako poteka okušanje, se okušanje rozine iz trenutka v trenutek spreminja? Kakšen je občutek, ko gre rozina po grlu navzdol v želodec? So bili ves čas prisotni v trenutku? Kako bi se počutili, če bi bili vsak dan osredotočeni na okušanje in žvečenje hrane? S tem bi spremenili izkušnjo prehranjevanja in odnos do hrane. Učencem lahko med vajo misli odtavajo v razmišljanje o tem, kaj počnejo, ali kam drugam. Če z mislimi zaidejo, jih pozovemo, naj svoje zaznavanje vrnejo k rozini, v ta trenutek. Namen vaje je usmeritev pozornosti na predmet zdaj, na ta trenutek.

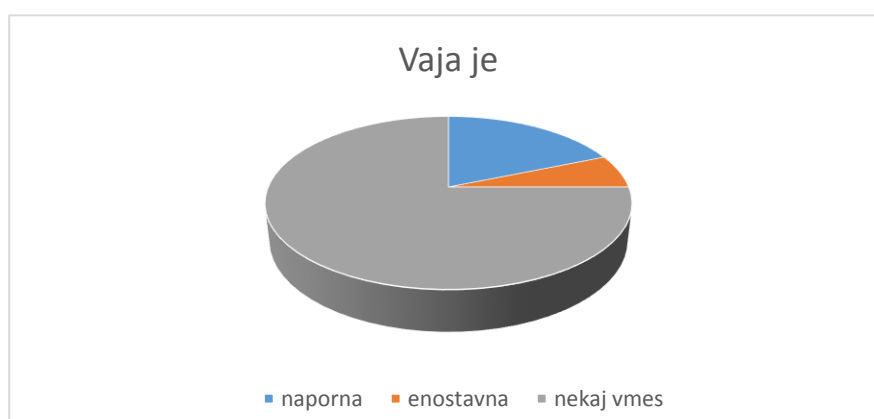
3.2 Evalvacija po končani vaji

Po končani vaji je sledila debata/evalvacija njihovih občutkov. Učenci so dobili vprašalnik, ki so ga rešili in oddali. Vprašanja: – Kako vam je bila vseč vaja rozina?

- Kako ste se pri tem počutili?
- Bi vajo želeli ponoviti?

Graf 1: Vaja rozina

Graf 2: Izvedba vaje

Graf 3: Ponovna izvedba vaje

Iz grafa 1 je razvidno, da je bila vaja rozina vseč 87,5 % učencem, 12,5 % učencev je neopredeljenih. Iz grafa 2 je razvidno, da je bila vaja 19 % učencev naporna, 6 % enostavna,

večini učencev (75 %) pa nekaj vmes, ne enostavna in ne naporna. Iz grafa 3 je razvidno, da bi večina učencev (81 %) želela vajo še kdaj ponoviti, 6 % je ne bi želelo ponoviti. 13 % mogoče. Po končani vaji učence vzpodbudimo, da en teden vsak dan pojedjo eno stvar (obrok) na način, kot so pojedli rozino – čuječe. Da si svojo hrano ogledajo, jo opazujejo, okušajo, žvečijo in ob tem beležijo opažanja. Izkušnjo drugačnega, čuječega prehranjevanja lahko prenesejo na splošno počutje. Opažanja zabeležijo v dnevnik, s katerim se vračajo k izkušnji; k vaji zapišejo, kaj so pri tem doživljali in kaj se je dogajalo z njihovo pozornostjo. Po enem tednu sledi evalvacija. Učenci poročajo, a le, če želijo.

3.3 Čuječe dihanje

Zelo pomembno je tudi čuječe dihanje. Pri tem gre za osredotočanje na trenutno dihanje. Dihanje nas vrne nazaj v sedanji trenutek, v tukaj in zdaj. Vemo, da ko smo v stresu, napeti, prestrašeni, jezni, se naše dihanje in utrip srca pospešita. S pomočjo te vaje se lahko učenci umirijo, zadihajo oz. predihajo svoje občutke. Pozornost usmerijo na dihanje. Ne nadzorujejo ga, ampak pustijo, da teče po svoje.

Vajo dihanja smo prvič z učenci izvedli tako, da so si zamislili kraj, kjer jim je lepo. Pozvali smo jih k opazovanju, občutenju, dihanju na način, ki ga sami želijo. Drugič so dihanje izvedli tako, da so pozornost usmerili na telo in dihanje. Opazovali so telesne občutke v spodnjem delu trebuha, zaznali, kako zrak potuje skozi nos, po vratu navzdol, v pljuča.

3.4 Čuječe poslušanje

Zelo primerna je tudi zadnja vaja, čuječe poslušanje. Učenci imajo vedno več težav s poslušanjem drug drugega oz. poslušanjem drugih okoli sebe. So učenci, ki so zelo tiho in vase zaprti, so pa tudi takšni, ki so zelo radovedni, zgovorni, radi prekinjajo sogovornika in ne morejo poslušati do konca. Pri čuječem poslušanju smo namesto dihanja osredotočeni na zvoke okoli sebe. To pomeni, da so učenci sposobni čuječe poslušati sogovornika, ga pri tem ne prekinjati, ne obsojati, če se z njim ne strinjajo, obenem pa povedati oziroma povzeti to, kar je nekdo povedal. S tem urimo pozornost.

3.5 Ugotovitve

Učenci so pod dveh mesecih izvajanja čuječnosti povedali, da so bolj osredotočeni, zbrani, sočutni, pozorni, prijazni do sebe in drugih, imajo boljšo samopodobo, okrepilo se je samozavedanje. Pri poslušanju se bolj zavedajo tega, kar nekdo pripoveduje. Sogovornika

slišijo. Pazijo, da ga med pripovedovanjem ne prekinjajo. So bolj strpni, ne prekinjajo, govorijo drug čez drugega, počakajo, da nekdo konča z govorjenjem. Tudi če se s povedanim ne strinjajo, so uvidevni, ne obsojajo.

Tudi pri vsakodnevnem prehranjevanju večina opaža spremembe, sploh če imajo možnost, da jedo sami. Odkar so okušali rozino, na podoben način okušajo drugo hrano. Bolj so osredotočeni na vonje, okuse, hrano doživljajo drugače. Stopnja zaznave se je povečala, povečal se je užitek prehranjevanja.

Smisel čuječnosti ni v tem, da so učenci pozornejši na nekaj, ampak da so pozorni drugače in smiselno – z vsemi čuti, z vsem telesom. Da določene trenutke v dnevu doživljajo na polno, da so osredotočeni, da niso na avtopilotu. Življenje na avtopilotu učenci izklopijo s tem, da opravijo aktivnosti, v našem primeru prehranjevanje, dihanje, poslušanje, čuječe. Dober občutek pri čuječih aktivnostih, užitek, veselje lahko prenesejo na splošno počutje, razpoloženje. Če je kdo slabe volje in mu damo hamburger, ki ga ima rad, se ga bo razveselil in bo zanj hvaležen. Izboljšalo se bo njegovo počutje.

Ko učenci začnejo izvajati čuječnost, ugotovijo, da na svet gledajo drugače, bolj doživeto. Poveča se zmožnost koncentracije, jasnost uma, čustvena inteligenca. Namen čuječnosti je, da učenci sebe in svet okoli njih doživljajo brez obsojanja, potrpežljivo, sočutno in prijazno, z zaupanjem in sprejemanjem. Čuječnost nadarjenim učencem omogoča, da prepoznajo svoje občutke, čustva, dejanja, še bolj intenzivno, še bolj živo. Učenci so ugotovili, da so zaradi vaj čuječnosti postali boljši.

4 Zaključek

Smisel čuječnosti niso samo pozitivni učinki na počutje posameznika, ampak tudi boljša kvaliteta življenja, raven zavedanja. Pri nadarjenih učencih se s tem izboljšajo notranji mir, samospoštovanje, empatija, ustvarjalnost. Svoje talente lahko s pomočjo čuječnosti še nadgradijo. Nadarjeni učenci, ki izvajajo vaje čuječnosti, opazijo številne pozitivne učinke po izvajanju le-teh, kar je razvidno iz naše raziskave. Vaje čuječnosti so idealne za nadarjene učence, saj so bolj odprti (open-minded), radovedni, vedenjsko neproblematični, prilagodljivi, znajo delovati v skupini in so odprti za novosti. Čuječnost je naložba za prihodnost. Učenci so del naše prihodnosti. V prihodnosti potrebujemo več srčnih, čuječih mladih ljudi.

Literatura in viri:

1. Kabat-Zin J., Zdravilna moč čuječnosti, Iskanja, Ljubljana, 2019.

2. Kabat-Zin J., Kamorkoli greš, že si tam, Iskanja, Ljubljana, 2011.
3. Wax, R., Čuječnost: kako se znebiti stresa ter poskrbeti za dobro počutje telesa in duha, Učila International, 2017.
4. Žagar D., Artač J., Bezič T. idr., Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, Ljubljana, 1999
(dostopno na povezavi: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf).

Mateja Perovšek: Odkrivanje potencialne nadarjenosti v predšolskem obdobju

Odkrivanje potencialne nadarjenosti v predšolskem obdobju

V prispevku predstavljamo temeljna teoretična spoznanja s področja potencialno nadarjenih predšolskih otrok, kjer podrobneje analiziramo tako pomen zgodnjega odkrivanja nadarjenosti pri predšolskih otrocih kot sposobnost oziroma stopnjo znanja prepoznavanja potencialne nadarjenosti v predšolskem obdobju.

Zavedanje v zadnjih dveh desetletjih, kako pomembno je zgodnje odkrivanje in spodbujanje potencialne nadarjenosti predšolskega otroka, je vse večje. Prav zato se nudi večja podpora v obliki dodatnih izobraževanj strokovnim delavcem ter staršem.

Ključne besede: potencialna nadarjenost, predšolsko obdobje, odkrivanje potencialno nadarjenih.

Discovering potential talent in the pre-school period

This paper presents basic theoretical findings for identifying potentially talented pre-school children. We analyse in more detail the importance of early identification of talent in pre-school children and the ability or level of knowledge required to identify it.

Over the last two decades, there has been a growing awareness of the importance of early identification and stimulation of potential talent in pre-school children. It has led to more support offered to practitioners and parents in the form of additional training.

Keywords: potential talent, pre-school, identification of potential talent.

Uvod

Vzgojitelji so dnevno izpostavljeni novim izzivom in zahtevam, med katerimi prevladuje predvsem usposobljenost za delo z različnimi otroki. Problem se pojavi, ko govorimo o slabši usposobljenosti ali celo neusposobljenosti vzgojiteljev na področju odkrivanja in (pre)poznavanja značilnosti potencialno nadarjenih otrok (Kukanja Gabrijelčič in Gorela, 2018).

Kot pojasnjuje Kukanja Gabrijelčič (2015), so nadarjeni in talentirani tisti otroci, ki jih prepozna strokovno osebje in imajo resnično visoke sposobnosti in zmožnosti visokih dosežkov. Pri tem gre za naslednja področja:

splošne intelektualne sposobnosti;

specifične učne zmožnosti ali sposobnosti (šolske zmožnosti);
ustvarjalno in produktivno mišljenje;
voditeljske sposobnosti;
umetniške sposobnosti;
psihomotorične sposobnosti.

Pri tem napačno razumevanje te definicije pogosto vodi v domnevo, da morajo imeti nadarjeni otroci prav vse zgoraj naštetih sposobnosti, pa ni tako (Kukanja Gabrijelčič in Gorela, 2018).

Diplomirani vzgojitelji predšolskih otrok se večkrat srečamo z otrokom, ki odstopa od ostalih sovrstnikov in potrebuje več dejavnosti oziroma dejavnosti na višji ravni. Takega otroka lahko kaj hitro zamenjamo za težavnega in napornega otroka, ki nam vedno podira sistem dela v skupini. A če takega otroka pravočasno spodbudimo na njegovih močnih področjih, lahko zelo hitro ugotovimo, da je to otrok, ki ni težaven in naporen, ampak otrok, ki je lahko tudi v veliko pomoč pri našem delu.

V raziskavi (Kukanja Gabrijelčič, 2015) na področju odkrivanja in dela z nadarjenimi otroki v slovenskih javnih vrtcih je 43 % (N = 152) vzgojiteljev odgovorilo, da lahko prepoznajo znake otrokove potencialne nadarjenosti. Prav tako je 62,82 % vzgojiteljev pritrdilo, da dobro prepoznavajo značilnosti nadarjenih otrok, 20,51 % jih trdi, da značilnosti nadarjenih otrok ne prepoznajo, 16,66 % vzgojiteljev svojega odgovora ni podalo. Na vprašanje, ali imajo v oddelku več nadarjenih otrok, je pritrdilno odgovorili 26,9 %, da v oddelku ni več nadarjenih otrok je odgovorilo 57,05 %, 16,02 % vzgojiteljev ni podalo svojega odgovora (Kukanja Gabrijelčič in Gorela 2018).

Raziskava je prav tako pokazala, da kar 45,4 % vzgojiteljev ocenjuje, da so premalo usposobljeni za poučevanje otrok. Nihče od vzgojiteljev pa se ni ocenil kot zelo dobro usposobljenega na področju dela z mlajšimi nadarjenimi otroki (prav tam).

Analiza raziskave izpostavljenih težav, s katerimi se srečujejo vzgojitelji pri svojem delu z nadarjenimi, prikazuje, da slednji skoraj da enotno poročajo o tem, da kot velike težave čutijo pomanjkanje znanja pri (pre)poznavanju značilnosti nadarjenih otrok ter pomanjkanje posebnih

didaktičnih pripomočkov, dodatnega učnega gradiva, specialnih didaktičnih priporočil pri učnem delu z njimi (prav tam).

Potencialno nadarjen otrok

Predšolski nadarjeni otroci so v strokovni literaturi največkrat pojmovani kot »potencialno« nadarjeni otroci. Opredelitev besede pomeni »možnost, zmožnosti« predšolskega otroka, torej možnosti, da nekaj zmore (Kukanja Gabrijelčič in Gorela, 2018).

Predšolskega otroka pojmuje kot »potencialno nadarjenega« tudi zato, ker se v predšolskem obdobju zaradi hitre rasti in razvoja možganov ne izvaja formalnega testiranja IQ-ja (prav tam).

Vzgojitelji vse bolj prepoznavamo koristi zgodnje identifikacije potencialne nadarjenosti pri predšolskih otrocih, ki kažejo izrazite sposobnosti in visoke potenciale. Robinson in Robinson (1992, v Marjanovič Umek in Zupančič, 2009) menita, da lahko potencialno nadarjene otroke zanesljivo prepoznamo že v prvih treh letih življenja.

Smutny (1991, v Cvetković-Lay, 2002b) navaja, da je otrok nadarjen, če bolj zgodaj od večine svoje sovrstnikov kaže nekatere naslednje lastnosti:

lahko potrpežljivo poslušá dolgo pripoved in vas prosi, da mu jo preberete še enkrat;

kaže zanimanje in razumevanje za pojem števila in časa;

shodi in spregovori ali izkazuje zgodnje zanimanje za črke;

kaže močen občutek za glasbo;

z lahkoto sestavlja sestavljanke, namenjene starejšim otrokom;

spomni se kompleksnih dogodkov in jih po daljšem času opiše z jasnimi detajli;

ima izražen smisel za humor ali prepozna neskladje kot smešno;

jasno pripoveduje zgodbe ali opisuje dogodke in sam ustvari prepričljiv zaključek zgodbe, če se ustavite pred koncem;

hitro se nauči pesmice in recitacije in jih točno ponovi potem, ko jih je nekajkrat slišal;

nestrpen je, kadar sam sebi postavi nalogo, ki je njegovo telo še ni sposobno izvesti;

ima svojo predstavo o tem, kaj mu pripada in se težko pokori z zunaj »vsiljenim« navodilom;

je nestrpen, kadar doživlja nekaj kot krivico;

stalno organizira, zлага, ureja, klasificira, grupira stvari in jim nato daje imena;

razume vzrok in posledico, izpelje zaključke, sledi navodilom in rešuje sestavljene naloge prej kot drugi otroci iste starosti.

Potencialno nadarjeni otroci se prvotno in najpomembneje razlikujejo na dveh temeljnih področjih (Kukanja Gabrijelčič in Korela, 2018):

na področju izražanja/izkazovanja potencialne nadarjenosti, saj se ta izjemoma pokaže na vseh področjih ter

na področju doseganja/preseganja razvojnih mejnikov. V splošnem naj bi veljalo, da nadarjen otrok na izstopajočem močnem področju prehiteva oziroma hitreje usvaja razvojne mejnike, v povprečju za vsaj tretjino prej kot ostali vrstniki. Nekateri nadarjeni otroci lahko sprva dosegajo razvojne mejnike sočasno z drugimi vrstniki in jih šele kasneje prehitijo oziroma veliko hitreje napredujejo v razvoju.

Med tretjim in sedmin letom postanejo posebni talenti še bolj izraziti in konkretni, vzporedno pa lahko prepoznamo tudi določene karakteristike in individualne sposobnosti otroka. Za prav to obdobje pa na Smutny (1991, v Cvetković-Lay, 2002b) ponudi dolg seznam lastnosti, ki lahko kažejo na to, da je otrok potencialno nadarjen, če se pri njih pokažejo dovolj zgodaj in so močnejše izražene kot pri sovrstnikih:

bogat besedni zaklad, hitro učenje in logično uporabljanje novih besed, pravilna uporaba slovnicihne strukture;

izpelje vzročno-posledične povezave;

sam se uči brati, si izmišlja zgodbe, rime, pesmi;

na pamet rešuje lažje račune, uči se vrednosti denarja, zanima ga pojem časa;

rad razvršča stvari, zbira neobičajne stvari in se o njih nauči vse;

občutljiv je na čustva, potrebe in sposobnosti drugih, razume govorico telesa;

ima dobro prostorsko predstavo;

občutek za pravico in krivico;

ima intenzivno moč koncentracije in vztrajnosti pri nalogi;

nagnjenost k perfekcionizmu;

hitro se uči nove stvari.

Pri opisovanju značilnosti nadarjenih otrok od tretjega do petega leta starosti se Sutherland (2012) opre na Gardnerjevo teorijo mnogoterih vrst inteligentnosti. Sutherland (prav tam)

opozori, da so kljub širšemu pristopu h konceptu inteligence nadarjeni še vedno najbolj pogosto identificirani kot otroci, ki izstopajo na področju jezikovne inteligentnosti (pripovedovanje zgodb, dober spomin, bogat besedni zaklad, dobra komunikacija) ali logično-matematična inteligentnost (razumejo vzrok – posledico, računajo na pamet, sprašujejo o delovanju stvari ...). Spregledati pa ne smemo otrok, ki kažejo visoke sposobnosti na drugih področjih – medosebna inteligentnost (uživajo v družbi vrstnikov, so naravni voditelji, vrstnikom pomagajo z nasveti), znotrajosebna inteligentnost (učijo se iz svojih napak, izražajo svoja čustva, zavedajo se svojih močnih in šibkih področij, so samostojni), vizualna/prostorska inteligenca (berejo zemljevide in diagrame, radi sestavljajo sestavljanke, rišejo na višji stopnji, razumejo slike bolj kot besede). Zavedati pa se moramo tudi, da so naše ideje o inteligentnosti odvisne od naših izkušenj, kulture, iz katere izhajamo, in kulture, v kateri delamo (prav tam). Za odkrivanje potencialno nadarjenih otrok v predšolskem obdobju je pomemben večstranski pristop. Niso dovolj le testi, treba je upoštevati tudi mnenje in opazovanje vzgojiteljev, ki se lahko oprejo na določene ček liste ter na mnenja staršev, ki lahko posredujejo pomembne informacije o otrokovem zgodnjem razvoju (Cvetković-Lay, 2002a; Glogovec in Žagar, 1990).

Možne oblike dela s potencialno nadarjenimi predšolskimi otroki

Odkrivanje in prepoznavanje potencialno nadarjenih predšolskih otrok samo po sebi nima smisla, če jim ne omogočimo ustreznih pogojev za razvoj njihovih potencialov in prav vrtec ima izjemne možnosti za ustvarjalno vzgojo in spodbujanje ustvarjalnosti otrok.

Kako pomembno je ustrezno spodbudno učno okolje tudi za delovanje možganov, za vzpostavljanje nevronske povezave in za hitrost procesiranja informacij, dokazujejo tudi raziskave nevroznanosti (Bregant, 2007; 2012). Za ustvarjanje spodbudnega okolja za otroke, ki kažejo visoke potenciale, se še posebej priporočajo:

spodbujanje ustvarjalnega mišljenja (DCSF, 2010; Pečjak in Cvetković Lay, 2004), reševanje problemov (Pečjak in Cvetković Lay, 2004), razmišljanje, »kaj če« (DCSF, 2010), umetniško izražanje (Kroflič idr., 2010), podpiranje otrokove radovednosti in pripravljenosti tvegati, ustvarjalni miselni izzivi (Bucik idr., 2013), povezovanje gibalnega in miselnega (Rajović, 2016), skrb za socialni in čustveni razvoj (Željeznov Seničar idr., 2018) idr.;

omogočanje čim večje samostojnosti otroka, čim bolj aktivne vloge v igri oz. dejavnosti (Conkbayir, 2017) ter sooblikovanje oz. participacija pri izbiri in izvajanju dejavnosti. Vse individualizirane dejavnosti naj spodbujajo tudi glavne izvršilne funkcije (inhibicija izziva, usmerjanje pozornosti in delovni spomin), ki so temelj za razvoj otrokove samoregulacije. Ta se lahko kasneje izkaže kot pomemben dejavnik pri realizaciji visokih potencialov (Hudoklin, 2015);

obogatitveni programi vrtca: zgodnje učenje tujega jezika, vključevanje v športne in plesne dejavnosti ter glasbeni vrtec, filozofija za otroke idr.; uvajanje šaha v predšolsko obdobje, ki se je izkazalo kot izredna miselna spodbuda za otroke, ki kažejo interes zanj (primer: na Madžarskem šah promovira in zagotavlja strokovno podporo vzgojiteljem in učiteljem šahovska velemejstrica J. Polgar);

personalizacija učnih izzivov na zgornji meji območja bližnjega razvoja predvsem za zgodnje bralce, za predšolske otroke, ki kažejo izrazit interes in talent za glasbo, matematiko, šport, ples, likovno izražanje, matematiko, konstrukcijske dejavnosti, miselne aktivnosti itd.;

dokumentiranje napredovanja otroka s pomočjo videa, z zapisa in spremljanje razvoja s pomočjo listovnika. Podpora razvoju visokih potencialov otrok pomeni tudi spremljanje otrokovega dobrega počutja in aktivne vključenosti, npr. s pomočjo Leaversovih lestvic (Marjanovič Umek idr., 2005), saj je ugotovljeno, da je eden od pogojev za optimalno učno delovanje in razvijanje frontalnega dela možganov tudi odsotnost bojazni in stresa (Conkbayir, 2017; DSCF, 2010) oz. varno in pozitivno čustveno vzdušje v skupini (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2019).

Zaključek

O nadarjenosti v predšolskem obdobju se je v slovenskem prostoru začelo govoriti in pisati že pred več kot dvajsetimi leti (npr. Nadarjeno otroci v vrtcu (Glogovec in Žagar, 1990)). V slovenski predšolski vzgoji še danes govorimo o posebni skrbi za potencialno nadarjene predšolske otroke (Stritih, 2012), kljub temu da v Kurikulumu za vrtce 1999 nadarjeni oziroma potencialno nadarjeni predšolski otroci niso omenjeni. Med načeli v kurikulumu sicer najdemo nekaj takih, ki so pomembna tudi za nadarjene otroke, kot na primer: upoštevanje individualnih razlik v razvoju in učenje;

stalna skrb za sprotno zagotavljanje udobnega in za učenje spodbudnega okolja, ki omogoča izhajanje tako iz vzgojiteljevega načrtovanega in nenačrtovanega usmerjanja, kakor tudi iz otrokovih samoiniciativnih pobud;

cilj učenja v predšolskem obdobju je sam proces učenja, katerega cilj je spodbujanje otrokovih lastnih strategij dojemanja, izražanja, razmišljanja (Kurikulum za vrtce, 1999).

Pa vendar ostaja skrb in odgovornost za načrtovanje, izvajanje ter evalvacijo dela z nadarjenimi še vedno v večini primerov vzgojiteljem samim in je največkrat naključna in odvisna od strokovnih kompetenc in naravnosti posameznih vzgojiteljev.

Predvsem bi bilo treba zagotoviti dodatna izobraževanja za vzgojitelje s področja nadarjenosti predšolskih otrok, saj bi se s tem opolnomočili in svoje delo lahko opravljali brez premislekov in predvsem v dobro nadarjenih otrok.

V letošnjem letu je Pedagoška fakulteta Koper odprla vrata Centra ustvarjalnosti in nadarjenosti (CUN UP PEF), ki deluje v Kopru. Trenutno imajo na razpolago dve pisarni in izposojevalnico didaktičnih pripomočkov za uporabo pri delu z nadarjenimi otroki.

Organizirano imajo tudi ZOOM svetovalno in posvetovalno delo tako s starši kot s strokovnimi delavci, prav tako so pričeli tudi gradi mrežo mentorjev, ki so na razpolago nadarjenim otrokom in z medsebojnim sodelovanjem mentorji razvijajo in spodbujajo potenciale nadarjenih otrok.

Literatura

Cvetković-Lay, J. (2002a). *Darovito je šta ću sa sobom? Priručnik za obitelj, vrtić i školu.*

Zagreb: Alinea

Cvetković-Lay, J. (2002b). *Ja hoću i mogu više: priručnik za odgoj darovite djece od 3 do 8 godina.* Zagreb: Alinea.

Cvetković-Lay, J. in Sekulić-Majurec, A. (1998). *Darovito je, što ću s njim? Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi.* Zagreb: Alinea.

Frbežar, I. (2002). *Celovitost nadarjenosti.* Ljubljana: Educa.

Glogavec, Z. in Žagar, D. (1990). *Nadarjeni otroci v vrtcu.* Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

- Juriševič, M., Rajović, R. in Dragan, L. (2010). *NTC-učenje: Spodbujanje razvoja učnih potencialov otrok v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kukanja Gabrijelčič, M. (2015). *Nadarjeni in talentirani učenci. Med poslanstvom in odgovornostjo*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Kukanja Gabrijelčič, M. in Gorela, K. (2018). *Nadarjenost na predšolski stopnji*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.) (2009). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: znanstvena založba filozofske fakulteta.
- Sutherland, M. (2012). *Gifted and talented in the early years: Practical Activities for Children aged 3 to 6* (2nd ed.). London: SAGE.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2019). *Strokovna izhodišča posodobitve Koncepta odkrivanja nadarjenih otrok, učencev in dijakov ter vzgojno-izobraževalnega dela z njimi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Mateja Rems, Delo z nadarjeni učenci na OŠ Center

Izvleček:

Na Osnovni šoli Center (OŠ Center) se trudimo, da nadarjenim učencem omogočimo čim boljše možnosti za razvoj njihovih sposobnosti in talentov. Skrb za nadarjene je naloga vseh strokovnih delavcev šole in je del njene vizije. Poleg prilagajanja učnega procesa učenci razvijajo svoje sposobnosti in talente v najrazličnejših dejavnostih: od priprav na tekmovanja, vključevanja v projekte in interesne dejavnosti do sodelovanja na prireditvah, vključevanja v humanitarne dejavnosti, sodelovanja v mednarodnih raziskavah in ostalih dejavnostih, kjer razvijajo socialne veščine, empatijo, dobrotelost in skrb za druge. Razvoj nadarjenega učenca ne sme biti odvisen le od pridobivanja znanj, ampak tudi priložnosti za osebno rast, razvoj socialnih kompetenc in oblikovanje lastnih stališč in mnenj.

Ključne besede: nadarjeni učenci, možnosti, humanitarnost, vrednote, kritično razmišljanje.

Summary:

At the Primary School Centre we strive to offer gifted students the best possibilities for the development of their skills and talents. Taking care of gifted students is the primary task of all teaching staff and a part of the school's vision. Besides adjusting the teaching process, students can perfect and develop their skills and talents in various activities and school competition preparation. They can participate in projects, school activities, school events, humanitarian activities and in international research where they can develop their social skills, empathy, charity and care for others. Development of a gifted student cannot solely depend upon acquiring knowledge, but must also offer an opportunity for a personal growth, the development of competence and forming personal standpoints and opinion.

Uvod

Poslopje OŠ Center je bilo zgrajeno leta 1929. Nova šolska stavba je bila takrat med najmodernejšimi in najlepšimi v vsej Sloveniji. V tej stavbi deluje še danes. Vsa leta, z izjemo v času 2. svetovne vojne, v njej poteka pouk. Največ učencev je obiskovalo šolo v šolskem letu 1969/70, ko je pouk v dveh izmenah obiskovalo kar 1844 učencev, poučevalo pa je 79 učiteljev. Danes šolo obiskuje 619 učencev, od tega 59 na Podružnični šoli Mali Slatnik. Na šoli poučuje 63 učiteljev in strokovnih delavcev.

Na šoli veliko pozornosti posvečamo delu z nadarjenimi učenci. Število identificiranih učencev niha med 20 in 23 %, kar pomeni med 125 in 145 nadarjenih učencev. Poleg prilagoditev izobraževalnega procesa lahko učenci razvijajo svoje talente in sposobnosti v okviru interesnih

dejavnosti, izbirnih predmetov, dnevov dejavnosti, projektnega dela, sodelovanja na natečajih, prireditvah, delavnicah in raziskovalnih dneh. Nekatere dejavnosti vodijo zunanji mentorji. Priprave na tekmovanja iz znanja potekajo čez celo leto v okviru dodatnega pouka, individualne in skupinske pomoči, govornih ur za učence in dodatnih ur, ki jih učitelji izvajajo, da zapolnijo delovno obveznost. Učence pripravljamo na 21 tekmovanj iz znanja, sodelujemo pa tudi na Malih sivih celicah in Poprih. Dosežki s tekmovanj OŠ Center postavljajo na 1. mesto med osnovnimi šolami v Mestni občini Novo mesto. Običajno naši učenci v posameznem šolskem letu osvojijo med 38 in 60 zlatih priznanj. Vendar pa je sodelovanje na tekmovanjih le eno od področij, ki jih šola ponuja nadarjenim učencem. Posebno pozornost poskušamo nameniti razvijanju socialnih veščin, moralnih vrednot, spodbujamo pa tudi razvoj empatije, medsebojno pomoč, humanitarnost ter občutljivost za družbene probleme.

Spodbujanje humanitarnosti pri nadarjenih učencih

Z načrtovanjem humanitarnih dejavnosti smo si zastavili cilj motivirati in vzgajati nadarjene učence, da bodo pripravljani svoje potenciale razvijati za skupno dobro in ne le za zadovoljitev lastnih interesov. Menimo, da je talente nadarjenih potrebno usmeriti v spoznavanje humanitarnosti in razvijanje socialnih veščin pomoči. Potrebno jih je seznaniti, da lahko tudi sami na čim bolj inovativen način prispevajo k informiranju svojih vrstnikov o družbenih problemih ter prevzamejo aktivno vlogo pri njihovem reševanju. Sposobni, samostojni in delavni učenci potrebujejo pri razvijanju svojega sistema vrednot spodbudo in potrditev odraslih. Tovrstne vsebine jim približamo na način, da se pri delu zabavajo, sprostijo ter medsebojno sodelujejo (namesto tekmujejo). Tako lahko s prijetnim druženjem naredijo nekaj dobrega za okolico, pri tem pa razvijajo svoj socialni čut. Delo smo zastavili na način, da lahko posamezni učenci pokrivajo tudi področja svojih interesov ter poglobljajo in širijo svoje znanje in spretnosti, hkrati pa spoznavajo prednosti in slabosti skupinskega dela ter pridobijo nove izkušnje na področju medosebnih odnosov.

Primeri šolske prakse:

Sodelovanje v humanitarni akciji Mojce Gayen za izobraževanje indijskih otrok

Nadarjeni učenci so prevzeli promocijo in izvedbo humanitarne akcije, v kateri so zbirali denar za slovensko učiteljico Mojco Gayen, ki je v Indiji ustanovila šolo za izobraževanje revnih otrok. Samostojno so vsebinsko in tehnično načrtovali promocijski videoposnetek (besedilo, glasba, fotografija, posnetki), ga posneli, montirali in predvajali na šolski prireditvi ter šolski

spletni strani. Po novoletnih počitnicah so zbirali kovance, denar pa nakazali humanitarnemu društvu Luč upanja in o akciji poročali na šolskem radiu. Projekt je potekal 4 mesece, zbranih pa je bilo 692,17 EUR. Promocijski videoposnetek smo poslali tudi na nagradni natečaj »Revščina v svetu in pri nas« in prejeli priznanje ter prvo nagrado v višini 300 EUR za učence 9. razreda in 100 EUR za glavna oblikovalca posnetka.

Sodelovanje v akciji Rdečega križa Slovenije (RKS): zbiranje prehrabnih artiklov v trgovinah – Podarimo dobroto to soboto

Nadarjeni učenci so izvedli posamezne aktivnosti, namenjene informiranju in angažiranju kupcev pri humanitarni akciji RKS (likovna in grafična zasnova plakata za obveščanje kupcev, izdelava simboličnih daril za aktivne kupce, nastop na radijski postaji, obvestilo za časopis Dolenjski list in objava na šolski spletni strani). Aktivno so sodelovali tudi v sami humanitarni akciji (v petih trgovinah pritegnili kupce k nakupu prehrabnih izdelkov za košarico Rdečega križa Slovenije, delili simbolična darilca za tiste, ki so se akciji odzvali), se seznanili z aktivnostmi RKS (pogovor z aktivisti, intervjuji) ter o izpeljanih aktivnostih naredili šolsko reportažo. Vsebinsko so načrtovali anketo z mimoidočimi ter intervju s predsednikom RKS, hkrati pa tudi zbirali vtise aktivnih vrstnikov. Akcijo so posneli s fotoaparatom in videokamero, pisali poročila, lastne vtise ter svoje delo predstavili na šolski spletni strani. Pri tem smo se povezali z lokalnim radijem in televizijo, kjer so posamezni učenci imeli možnost spoznati tehnične podrobnosti o nastajanju radijskih in televizijskih poročil. Delo smo zastavili tako, da so lahko učenci pokrivali različna področja spretnosti in talentov. Razvijali in širili so svoja interesna področja ter oblikovali stališča na področju vrednot.

Organizacija zbiralne akcije za Zavetišče Turk

Nadarjeni učenci so pripravili zbiralno akcijo odej in hrane za zapuščene živali v Zavetišču Turk. Oblikovali in izobesili so plakate po šoli, pripravili besedilo in ga objavljali po šolskem radiu, spodbujali sošolce in ostale učence in učitelje, da se vključijo v akcijo in prispevajo za zapuščene živali. Z zavetiščem je bilo dogovorjeno, da ga po končani akciji obiščejo in predajo vse, kar so zbrali v dobrodelni akciji. Za učence je bila največja nagrada obisk zavetišča, seznanitev z njihovo organizacijo in sprehod psov. Vtise so prenesli vrstnikom, njihovega veselja in navdušenja, da so naredili nekaj zares dobrega, ni bilo težko opaziti. Ob zgodbah o zapuščenih živalih so nadarjeni učenci razvijali empatijo do ranljivih, odgovorno družbeno ravnanje. Z lastnim zgledom so vplivali na ravnanje drugih, ozaveščali o problematiki zavrženih in mučenih živali. Spoznali so, kako pomembno je nameniti čas za dobrodelnost.

Sodelovanje v raziskavi Sveta Evrope za oceno participacije otrok v Sloveniji – biti slišan

Ob soočanju s posledicami svetovne gospodarske, zdaj tudi »korona« krize in nove realnosti, se vse bolj postavlja vprašanje, kako motivirati in vzgajati nadarjene učence, da bodo pripravljene svoje potenciale razvijati za skupno dobro ter humanizacijo medosebnih odnosov. Zdi se, da smo soočeni s porastom individualizma in egoizma. Veliko ljudi je pozabilo, da vsakdo med nami nosi odgovornost za razmere, v katerih živimo. Po zaslugi sodobne tehnologije si lahko vsak košček sveta pogledamo iz domačega naslonjača, kar pomeni, da lahko vzpostavimo stik tudi z najbolj oddaljenimi ljudmi, vendar se jih vse več počuti osamljenih in odtujenih. Zato je skrb za soljudi izjemnega pomena. Hkrati z učenjem humanitarnosti pa moramo nadarjene mlade opolnomočiti tudi na področju skrbi zase. Ker njihova razmišljanja včasih naletijo na začudene poglede vrstnikov in odraslih, smo jim dolžni prisluhni ter slišati njihov glas.

V letu 2019 so se nadarjeni učenci vključili v raziskavo Sveta Evrope. Na lastno pobudo so se vključili v fokusno skupino in prispevati svoje mnenje o participaciji otrok v Sloveniji. Namen raziskave je bil pridobiti mnenje otrok, ali se v življenju počutijo slišani in ali imajo besedo pri (za njih) pomembnih odločitvah. Teme fokusne skupine so bile: informiranost otrok o pravici do participacije, otrokom prijazni postopki v javnih institucijah in posebni forumi za otroke (otroški parlament). Raziskavo je izvedel Inštitut RS za socialno varstvo. Učenci so v večurnem sodelovanju v fokusni skupini podajali svoja mnenja, primerjali izkušnje in znanja, kritično presojali delo institucij (šole, otroški forumi, zdravstvene in socialne organizacije, družine). Iskali so dobre prakse, opozarjali na slabe in podajali predloge. Ugotavljali so, da je življenje v Sloveniji dobro, vendar opozorili, da mladi v Sloveniji niso slišani dovolj. Kot mentorica sem opazila veliko motivacijo in zavzetost za takšno obliko dela.

Veliko možnosti za optimalen razvoj nadarjenih učencev omogoča sodelovanje s srednjimi šolami in podjetji v domačem okolju

Kot dolgoletna svetovalna delavka sem imela pogosto priložnost videti tudi tiste nadarjene učence, ki niso blesteli na učnem področju, so pa imeli izrazito žilico za praktično ustvarjanje in dobre prostorske sposobnosti. Teh dejavnosti v šoli nismo ponujali veliko, zato me je pritegnil projekt Spodbujanje poklicnega izobraževanja v OŠ, ki je ponujal prav to. V okviru projekta smo se vsako leto vključili na eno področje. Ponudili smo delavnice iz področja strojništva, lesarstva, elektrotehnike, računalništva in kemije. Na leto smo izvedli sedem delavnic na Šolskem centru Novo mesto in tri v različnih gospodarskih družbah. Učenci so

spoznavali lastnosti materialov, jih oblikovali, se učili osnov programiranja in sestavljanja robotov, naredili so izdelke iz lesa, se učili načrtovati, spoznavali so CNC stroje, mešali barve, spoznavali motorje različnih avtomobilov itd. Delo v delavnicah Šolskega centra Novo mesto smo nadgradili v konkretnem delavnem okolju (gospodarske družbe Revoz d.d., Akripol d.o.o., Kolpa d.o.o.). V projekt smo vključili različne skupine učencev, med drugim tudi nadarjene učence. Srednje šole in podjetja so se učencem predstavila na motivacijskih predstavitev, kjer jim je bila dana možnost oblikovanja skupnega programa glede na njihove interese.

V vsaki delavnici so učenci dobili drugačne naloge, spoznavali so delovno okolje ter delali s specialnim orodjem. Pri tem so spoznavali nove ljudi ter razvijali komunikacijo, ki je bila drugačna od tiste v šoli. Še posebej je pomembno, da so krepili svojo samostojnost in odgovornost, si medsebojno pomagali ter se učili strpnosti. Svoje izkušnje pri vključevanju v delovni proces podjetij so z veseljem predstavili sošolcem.

Sklepno

Nadarjeni učenci se med seboj razlikujejo glede na njihove potrebe. Pestrost »ponudbe« vsekakor ni dovolj. Za zagotovitev optimalnega razvoja potrebujejo spodbude, podporo, razumevanje in individualni pristop. Poleg poglobljanja njihovega znanja, sta nujna osebna rast in razvijanje socialnih veščin. Vendar današnji čas ni naklonjen nadarjenim učencem. Pandemija Covid-19 je močno zarezala v šolski prostor, kar je terjalo veliko prilaganja in učenja. V zelo kratkem času je bilo treba vzpostaviti drugačen šolski sistem, pri čemer so omejitve povzročile odpoved predvsem tistih dejavnosti, ki so bile namenjene nadarjenim učencem. Zahteven čas je od nas zahteval številne izzive (poučevanje na daljavo, IKT znanje, skrb za najranljivejše). Ko smo premagali prve težave, so prišle nove (preobremenjenost, težave na področju duševnega zdravja in zopet nove oblike dela), delo z nadarjenimi učenci pa je ostalo na obrobju. Posledice pandemije bomo občutili vsi, tudi nadarjeni učenci.

Viri in literatura:

Galbraith, J. (1992). Vodič za nadarjene. Državna založba Slovenije.

George, D. (1997). Nadarjeni otrok kot izziv. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bezić, T., Brinar Huš, M., Marovt, M., Malešević, T., Kričaj Korelc, B. in Bragato, S. (2001). Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bezić, T., Blažič, A., Boben, D., Brinar Huš, M., Marovt, M., Nagy, M. in Žagar, D. (2006). Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Juriševič, M. (2012). Nadarjeni učenci v slovenski šoli. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. http://pefprints.pef.uni-lj.si/1182/1/Jurisevic_Nadarjeni_ucenci_pop.pdf

Irena Sajovic – Šuštar : "Dijaki dijakom": primer dobre prakse z glasbeno nadarjenimi dijaki v gimnaziji

Povzetek

Na Gimnaziji Šentvid posvečamo delu z nadarjenimi na glasbenem področju veliko pozornost. Možnost razvijanja lastnega glasbenega potenciala, je potrebno dati vsakemu dijaku. Uspešnost vsaj na enem področju, dijaku krepi samozavest in pozitivno samopodobo. Delo z glasbeno nadarjenimi v obliki individualnih ur ali krožkov je del tradicije šole, ki pripomore k pestrosti dogajanja ne le v okviru splošnega učnega kurikulumu, pač pa z aktivnim sodelovanjem dijakov in pod vodstvom izkušenih mentorjev, razvija samoiniciativo posameznika in pospešuje njegov umetniški razvoj. »Dijaki dijakom« je niz glasbenih prireditev, ki so priložnost vseh glasbeno nadarjenih. Poteka v obliki koncertov, ki so tematsko že vnaprej določeni., na njih pa sodelujejo glasbeno nadarjeni dijaki vseh letnikov. Delo z dijaki poteka v okviru individualnih in skupinskih ur. Vaje potekajo tedensko, skupine dijakov pa so razdeljene na solo-pevce ter manjše pevske in inštrumentalne zasedbe. V organizacijskem smislu (priprava plakatov in dvorane, koncertnih listov, pomoč pri ozvočenju in vodenje programa) prireditev pripravijo dijaki sami. Koncertni program je običajno ciljno usmerjen in se menja glede na potrebe in dogovor med vsemi sodelujočimi. Običajna so tudi sodelovanja in povezovanja z drugimi šolami, ki še dodatno motivirajo dijake za delo in popestrijo med - šolsko glasbeno sodelovanje.

Ključne besede: razvijanje lastnih potencialov, individualno in skupinsko delo z nadarjenimi, med - šolsko sodelovanje

Abstract

"Students for Students": An example of good pedagogical practice with musically gifted high school students

At The Šentvid Grammar School, we pay great attention to working with the gifted and the talented in the field of music. Our aim is to give each student the opportunity to develop their musical potential. Achieving success in at least one field instils self-confidence in students and builds positive self-esteem. Working with musically gifted students through individual tuition and clubs is part of the school's tradition, which not only helps to diversify the activities encompassed by the general curriculum, but also, by encouraging the active participation of the students under the guidance of experienced mentors, develops self-initiative in the students and accelerates their artistic development. "Students for Students" is a series of musical events that provides an opportunity for all who are musically gifted. It takes the form of concerts, the themes of which are set in advance, with students from all grades participating. Work with the students takes place within individual and group periods in weekly practice sessions. Groups of students are divided into solo singers, and smaller vocal and instrument ensembles. The students also do all the organisational work themselves, such as designing the posters and brochures, preparing the concert hall,

helping with the sound system and programme management. The concert programme is usually goal-oriented and can change according to the needs of all the participants and the arrangements made between them. Collaboration and joint participation with other schools is also common, providing additional motivation for the students and enhancing inter-school musical cooperation.

Keywords: developing individual potential, individual and group work with gifted students, inter-school cooperation

Uvod

Prireditve »Dijaki dijakom« poteka na Gimnaziji Šentvid že sedemnajst let. Sprva je bila to glasbena prireditve v obliki med - razrednega glasbenega tekmovanja, v katero so bili vključeni le prvi letniki gimnazije. Glasbeni mentor je povabil k sodelovanju tri profesorje in dva dijaka iz višjih letnikov, ki so predstavljali ocenjevalno komisijo in ocenili umetniški vtis, izvedbo in izvirnost posamezne glasbene točke. Po desetih letih je prišlo do preoblikovanja prvotne zasnove prireditve »Dijaki dijakom«. Iz koncerta ob zaključku šolskega leta, je nastal niz glasbenih prireditve, na katerih (po novem) lahko z glasbenimi točkami sodelujejo dijaki vseh letnikov, prireditve pa je namenoma izgubila tekmovalni značaj. S številčnostjo koncertov se je povečalo tudi število individualnih ali skupinskih ur in vaj za koncerte. Dijaki prvih letnikov so zdaj že nekaj let (kar v uvodnih urah pouka glasbe) povabljeni k muziciranju in sodelovanju na glasbenih prireditvah. Mentor organizira neke vrste glasbeno avdicijo, ki pa ni rezervirana in namenjena le dijakom, ki so opravili npr. nižje letnike na inštrumentih v glasbeni šoli, pač pa tudi samoniklim, nešolanim navdušencem za igranje na glasbila in pevskim talentom. Na ta način se oblikujejo homogene in heterogene manjše, inštrumentalne komorne glasbene zasedbe, vedno pa se k sodelovanju prijavijo tudi solo-pevci ali pa kandidati za pevsko skupino. Dijaki se skupaj z mentorjem dogovorijo o tematskih sklopih za vsak posamezen koncert in določijo datume za koncerte.

Dijaki dijakom 2016/2017

Na letošnji predstavitvi Dijaki dijakom, so sodelovali 1.a, 1.b, 1.e in 1.f. Tematsko si je moral vsak razred izbrati poljubno slovensko pesem in jo predstaviti z izvirno izvedbo. Glasbena točka ni smela biti daljša kot 3 minute; obvezni del vsake točke sta bila petje in spremljava na glasbila. Razredi so lahko dodali svoji izvedbi še petje in igro ter kostume.

Najbolje se je tokrat odrezal 1.b s pesmijo Adija Smolarja »20 ljubic«, ki si je ob klavirski spremljavi na zelo duhovit način (kostumi, igra) in dobrim petjem Gašperja Trobiša in preostalih pevcev prislužil prvo mesto.

Drugo mesto je zasedel 1.f s pesmijo »Zemlja pleše«. Na trobenti se je izkazal Janez Hawlina, s petjem in plesom pa so ga podprli njegovi sošolci in sošolke.

Kar nekaj smeha so povzročile lepe »manekenke« 1.e, ki so bili prav za prav naličeni fantje tega razreda, ki so se s »krokodilčki v očeh« sprehodili po modni pisti. Glasbena točka sta spremljali 2 kitaristki in izvajalka na cajonu. Dekleta 1.e so odlično odpele izbrano pesem ansambla Čuki.

1.a nas je popeljal v »planšarske« čase in nam zapel »Kekčevo pesem«. Točka žal ni vsebovala glasbene spremljave, zato so se morali v razredu toliko bolj potruditi pri petju.

V letošnji komisiji sta bila dva predstavnika profesorjev (mag. Jaka Erker in šolska psihologinja Milena Vidmar) ter dva predstavnika dijakov (Vid Babič 2.f in Sebastjan Šenk 3.f).

Prireditev je s svojim petjem ob spremljavi kitare popestril Sebastjan Šenk.

Poročilo napisala mentorica Dijaki dijakom :

Prof. Irena Sajovic - Šuštar

Slika 1: iz »arhiva« »Dijaki dijakom«

1. Urnik individualnih in skupinskih glasbenih vaj

Ker na vajah sodelujejo dijaki različnih razredov in letnikov, njihovi urniki pa se zelo razlikujejo, je potrebno zelo preudarno načrtovati ure za skupinsko in individualno vadbo. Običajno je zato vadba organizirana po pouku, na vseh vajah pa je prisoten tudi mentor. Za skupinsko glasbeno poustvarjanje inštrumentalnih zasedb je namenjena vadba vsaj 1x na teden eno do dve šolski uri. Solo-pevci se izmenjujejo na 14 dni in je vsakemu namenjeno za tehnične vaje vsaj 20 minut, preostalih 40 minut pa za prepevanje in utrjevanje izbranih pesmi vseh sodelujočih pevcev. Pred koncerti se organizirajo intenzivne vaje, ki so časovno daljše in običajno potekajo nekaj dni pred koncertom.

2. Motiviranje dijakov za glasbeno sodelovanje

Dijaki prvih gimnazijskih letnikov morajo pri glasbi v okviru obveznih izbirnih vsebin (v nadaljevanju OIV) opraviti 18 ur. (Vir:

http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_glasba_gimn.pdf)

Večina teh ur je namenjena obiskom koncertov in zapisom poročil s koncertov, ki jih dijaki oddajo v nabiralnik v spletni učilnici. Dijaki, ki sodelujejo na koncertih »Dijaki dijakom« pa lahko opravijo svoje obveznosti OIV v celoti s svojim glasbenim angažmajem na vajah in svojo aktivno udeležbo na koncertih. Ker število opravljenih vadbenih in koncertnih ur presega pričakovanih osemnajst ur v okviru OIV, so glasbeniki nagrajeni ne le z dobro oceno pri OIV, pač pa tudi s priznanji, ki jih prejmejo na tradicionalni »Slavnostni akademiji Gimnazije Šentvid« ob zaključku leta.

Glasbeniki višjih letnikov gimnazije, ki sodelujejo na koncertih »Dijaki dijakom« se vaj in koncertov prostovoljno udeležujejo. Sodelovanje na prireditvi jim predstavlja notranje veselje in zadovoljstvo, na nek način pa postanejo celo tutorji prvim letnikom. Druženje ob glasbenih uricah vsem sodelujočim omogoča nova navezovanja prijateljstev, možnost glasbenega zorenja in koristno ter prijetno preživljanje prostega časa. Suverenost in izkušnje dijakov višjih letnikov pa pripomorejo tudi k samostojnosti dela na glasbenih vajah s prvimi letniki. (Marentič Požarnik, B., 2000). Nemalokrat se pred zadnjimi vajami pred koncertom zgodi, da dijaki višjih letnikov samostojno (torej brez mentorja) vodijo kakšno vadbo in glasbene izvedbe z dijaki prvih letnikov. Tako, vzajemno sodelovanje mlajših in starejših dijakov, je garancija, da se tradicija »Dijaki dijakom« obdrži in s tem prenaša na naslednje gimnazijske generacije.

3. Vsebinsko oblikovanje koncertnih programov

Vsak koncert »Dijaki dijakom« ima svojo lastno programsko shemo in tematiko. Praviloma se v uvodnih urah glasbenih vaj oblikuje tematski načrt koncertov, za katere prispevajo ideje dijaki vseh letnikov, vsebinske namige za glasbeno izvedbo in tematsko naravnost pa prispeva in koordinira s svojimi izkušnjami tudi mentor.

Oblikovanje glasbenega programa je odvisno od :

- možnosti in raznovrstnosti glasbenih izvedb
- dogovoru o dodelitvi, udeležbi, organizaciji inštrumentalnih in pevskih delov pri določeni skladbi
- dostopnosti notnega gradiva
- pri solo-pevcih : možnost uporabe posnetkov karaok
- težavnost izvedbe
- sposobnost prilagoditve glasbenih primerov za želeno vokalno ali vokalno inštrumentalno zasedbo, ki jo imamo na razpolago
- priredbe originalnih glasbenih del, ki ustrezajo izvedbenim sposobnostim dijakov
- način obdelave glasbenih priredb (npr. delna improvizacija)
- razpoložljivost glasbil na šoli

Za tematske koncerte »Dijaki dijakom« pri izboru glasbenih zvrsti nimamo zadržkov. Enako suvereno je lahko tematski izbor posvečen zabavni, resni ali celo ljudski glasbeni zvrsti. Pravilo, na katerega se oziramo je le, da je koncert v celoti namenjen le eni glasbeni zvrsti in ne mešanju npr. ljudskih glasbenih primerov z resno glasbo. Kaj hitro bi se lahko zgodilo, da bi napačen koncept združevanja in sosledja glasbenih primerov različnih glasbenih zvrsti pripeljal do kakofonije, sicer prave mere za dober glasbeni okus.

3. Vaja dela mojstra

Dijaki – glasbeniki pri izvedbah del različnih glasbenih zvrsti spoznavajo različne načine igranja. Vsaka izvedba glasbenega dela ima ne glede na zvrst svoje lastne zakonitosti. Igranje po notah zahteva npr. točno upoštevanje navodil, ki so dane v partituri. Spet drugače je npr. pri izvedbi zabavne glasbe, kjer dijaki lahko po dogovoru prilagodijo npr. osnovno tonaliteto neke popularne pesmi, ker pač tako bolj ustreza njihovi izvedbi. Težavnost izvedb glasbenih del je vselej povezana z različnimi izvajalskimi sposobnostmi mladih glasbenikov. (Tudi zato je pri skupnih vajah pomemben kvalificiran glasbeni mentor, da koordinira možnosti in sposobnosti posameznih dijakov znotraj konkretnih glasbenih zasedb, ki so trenutno na razpolago). (Bezić, 2019)

Izvedbe skladb so izziv za inštrumentaliste in za pevce. Pri *inštrumentalistih* je pomembno prilagajanje dejstvu, da »ob tebi igra nekdo drug čisto nekaj drugega, na drugo glasbilo«, na

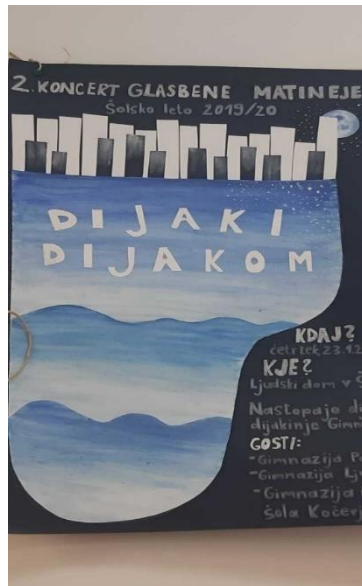
koncu pa mora vse skupaj zveneti v harmoničnem in smiselnem sožitju. *Solo-pevci* se soočajo spet z drugimi težavami: pevsko so npr. lahko nedorasli dotičnim višjim pasusom v neki skladbi, zato poskušamo skupaj najti in improvizirati ustrezno in skladno glasbeno rešitev. Petje v *pevski skupini* pa pri več-glasnem petju zahteva skrbno prilagajanje in harmonsko ujemanje z ostalimi glasovi, da se lahko doseže smiseln, sozvočno skladen rezultat izvedbe. (Zaradi obširnosti izvajalske, tehnične in poustvarjalne tematike, bi lahko na to temo napisali samostojen članek za konferenco).

5. Organizacija koncerta

Pred organizacijo koncerta je potrebno vedeti, kdo bo ciljna publika. Večina koncertov »Dijaki dijakom« je odprta za javnost, nekateri pa so namenjeni le ogledu dijakov prvih letnikov, katerih prisotnost se beleži kot del izpolnjevanja 18 ur v okviru OIV. Velikokrat se prireditve udeležijo tudi starši, prijatelji, znanci nastopajočih ter profesorji, ki poučujejo na šoli. Na začetku šolskega leta se formira skupina dijakov, ki je zadolžena za organizacijo in obveščanje o glasbenem dogodku.

5.1. Izdelava plakatov

Pomemben del obveščanja o dogodku so *plakati*, ki jih izdelajo dijaki sami in jih obesijo po šoli ali v okolici šole. Starši in profesorji so o dogodku obveščeni po spletni pošti. Oblikovanje plakatov nastane po izvirnem likovnem navdihu posameznega dijaka. Večkrat se je izkazalo, da so plakati primerni za ocenjevanju pri predmetu likovna umetnost (primer med-predmetnega sodelovanja).

Slika št.2

5.2.Povezovanje programa

Za vsak koncert posebej je pomembno, da ga nekdo povezuje. Potrebno je sestaviti besedilo z vrstnim redom točk in izvajalcev. Običajno povezovalce programa predlaga dijake prvih letnikov kar mentor. S tem dobijo priložnost, da se seznanijo z nastopanjem in pripravo ter vodenjem glasbene prireditve. Tekst za vodenje programa pripravijo dijaki ob napotkih mentorja.

6. Tematski koncerti, ki se ponavljajo vsako šolsko leto - »stalni koncerti«

Sčasoma se je izkazalo, da je zaradi priljubljenosti programa in pozitivnega odziva dijakov na preteklih koncertih smiselno, da se nekateri koncerti ponovijo vsako šolsko leto. Predpogoj za tako ponovitev je vedno udeležba istih glasbenih izvajalcev. Dejstvo je, da sodelujejo pri »Dijaki dijakom« tudi maturanti, zato se nemalokrat zgodi, da se dijaki, ki so že dokončali šolanje pri nas, v novem šolskem letu vrnejo k nam zato, da pomagajo in sodelujejo pri izvedbi »stalnega programa«. Možno je tudi, da se izvajalci menjajo. S tem se ponudi priložnost za sodelovanje tudi novim glasbenikom oziroma dijakom prvih letnikov. Eden najbolj priljubljenih »stalnih koncertov« je koncert z naslovom »Zlata doba slovenske popevke«.

Zimzelene melodije popularnih popevk iz 70., in 80. let vedno znova navdušujejo vse dijaške generacije. Dokaz za to so npr. poročila s koncertov, ki jih dijaki ob poslušanju koncerta oddajo v spletni učilnici v okviru pouka glasbe.

7. Med - šolsko sodelovanje in »Dijaki dijakom«

Glasbena zaposlitev mentorja na treh gimnazijah nima nujno le negativne konotacije, pač pa je lahko priložnost za povezovanje ustvarjalnih glasbenih praks in prirejanje skupnih koncertov, sicer krajevno oddaljenih srednjih šol. V preteklih letih je bilo takih glasbenih povezovanj kar veliko. Dijaki Srednje šole in gimnazije iz Kočevja so bili pri nas na obisku kot gledalci in glasbeni »sodelavci« že večkrat. Tudi glasbeniki Gimnazije Šentvid so vrnil glasbeni obisk v Kočevje. Gimnazija Franceta Prešerna iz Kranja je v šolskem letu 2019/20 prispevala kar nekaj glasbenih izvedb in točk h koncertnemu programu »Zlata doba slovenske popevke«.

Eden bolj zanimivih koncertov »Dijaki dijakom« pa se je zgodil v šolskem letu 2017/18, ko smo k sodelovanju povabili glasbenike – dijake iz Srednje šole za fotografijo in oblikovanje v Ljubljani in sicer oba gimnazijska prva letnika. Pravzaprav sta se koncerta udeležila oba gimnazijska letnika v celoti: nekateri dijaki so bili zgolj poslušalci, nekateri dejavni glasbeniki, spet tretji pa so dobili posebno nalogo, da so (na posebej za to pripravljenih mizah) simultano likovno upodabljali nastopajoče glasbenike.

Najlepši trenutek skupnih koncertov je nedvomno zaključna glasbena točka, ki jo izvedejo vsi izvajalci prijateljskih srednjih šol na skupnih koncertih. Zgodi se, da iz več kot 50 grl privre na dan glasbeni izziv ob zimzeleni pesmi slovenske popevke, pesmi Dan ljubezni, priljubljene skupine Pepel in kri. Z leti, je prav ta pesem postala *zaščitni znak »Dijaki dijakom«*.

8. Zaključek

Preden glasbenik stopi na oder se dogaja marsikaj, o čemer publika niti ne sluti. Poslušalci vidijo le »končni« glasbeni izdelek, po nastopu bolj ali manj zavzeto zaploskajo, z zadovoljstvom in nasmehom zapustijo dvorano. Koncert nanje naredi vtis, ki ga pomnijo ali pa pozabijo. (Adorno, 1986) Za izvajalce so trenutki pred nastopom polni pričakovanj in napetosti. So pripravljeni na nastop? Kako in s kakšnimi metodami se skušajo zavestno zbrati za izvedbo

svoje glasbene točke? V zaodrju vlada pred vsakim koncertom »Dijaki dijakom« posebne vrste napetost. Ure vloženega truda, se lahko v eni sami sekundi nezbranosti na odru spremenijo v individualno muko in razočaranje. Želja po glasbeni perfekciji morda pri dijakih ne doseže stopnje zahtevnosti profesionalnega glasbenika, pa vendarle, je zadovoljstvo ob dobri izvedbi primerljivo. (Vir: <https://thefuturemuse.com/the-problem-with-perfection-in-music/>)

Kar ostane v spominu dijakov, pa so ne le dobre in slabe izvedbe iz koncertov, tu so več-letna druženja, sodelovanja, spoznavanja in interakcije, ki jih lahko posameznik prenese tudi na druga področja svojega življenja. S tem je namen »Dijaki dijakom« dosežen.

9. Viri

Bezić, T. (2019). *Strokovna izhodišča posodobitve koncepta odkrivanja nadarjenih otrok, učencev in dijakov ter vzgojno-izobraževalnega dela z njimi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. *Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci*. Koncept (1999). Ljubljana: Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

Adorno, T.W. (1986). *Uvod v sociologijo glasbe. Dvanajst teoretskih predavanj*. Ljubljana: Državna založba Slovenije

Marentič Požarnik, B. (2000): *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS

Problem perfekcije v glasbi: Prispevek pridobljen iz: <https://thefuturemuse.com/the-problem-with-perfection-in-music/>

Učni načrt gimnazija glasba. Prispevek pridobljen iz:

http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_glasba_gimn.pdf

Simona Sel: Šola za razmišljanje za nadarjene učence

Izvleček v slovenščini

Moj prispevek govori o tem, kako s skupino nadarjenih učencev na osnovni šoli vodim krožek za razmišljanje in kako se koristno in poučno uporabljajo orodja razmišljanja. Na šoli, kjer delam kot svetovalna delavka, delu z nadarjenimi učenci posvečam posebno pozornost. Sama se ukvarjam z najrazličnejšimi oblikami dela z nadarjenimi – identifikacija učencev, priprava IP za nadarjene, pa vse do krožka za nadarjene, ki ga šola ponudi vsako leto kot interesno dejavnost. Prav CoRT metoda je tista, s katero lahko nadarjeni učenci izrazijo svojo ustvarjalnost. Šola za razmišljanje je vezana na Edvarda de Bona in na njegove metode dela. Učenci se naučijo orodij razmišljanja, ki jih lahko uporabijo v vseh življenjskih situacijah. Pouk razmišljanja mora biti živahen, zabaven, prijeten, ki poteka skozi igro. Motivacija je ključnega pomena. Brez nje je težko učiti kakršnokoli razmišljanje.

Ključne besede: nadarjeni učenci, krožek za razmišljanje, orodja za razmišljanje, motivacija

Summary

My article talks about how I run a thinking club with a group of gifted students in primary school and how to use thinking tools usefully and educative. At the school, where I work as a counselor, I pay special attention to working with talented students. I deal with various forms of work with gifted students - identification, preparation of IP, all the way to the gifted club, which our school offers every year as an extracurricular activity. Gifted students can use CoRT method to express their creativity. The School of Thinking is inspired by Edward de Bon and his methods of work. Students learn thinking tools that they can use in all life situations. The lessons of thinking must be lively, fun, enjoyable, carried out through games. Motivation is crucial. Without it, it is difficult to learn any kind of thinking.

Keywords: gifted students, thinking club, thinking tools, motivation

Uvod

Pouk razmišljanja CoRT je postalo najbolj razširjeno gradivo za neposredno poučevanje razmišljanja kot osnovne spretnosti. Učno gradivo v šoli uporabljamo od leta 2012. V tem času smo pridobili veliko izkušenj o neposrednem poučevanju razmišljanja kot spretnosti. Poudariti je treba, da ni lahko uvesti novega programa, ki se na začetku zdi vznemirljiv, a ne vzdrži preizkusa časa in uporabe. Vznemirljivost in novost ne moreta nadomestiti praktičnosti in izkušenj. Uspeh pouka razmišljanja CoRT je bil odvisen od dveh stvari: od povečanega zanimanja za poučevanje razmišljanja kot osnovne spretnosti in od praktične narave pouka, ki ga ni težko podajati učencem. Motivacija je torej pogoj, ki omogoča, da se začne in konča

zadana naloga. Izkušnje so pokazale, da otroci uživajo v razmišljanju. Uživajo, kadar uporabljajo svoje možgane in dobivajo ideje. Vendar pa morajo imeti možnost, da se izkažejo. Pomemben je postopek in ne posamezni primeri. Idealna starost za začetek je 10 let (5. in 6. razred), da jih orodja naučimo uporabljati samostojno.

CoRT metoda

Dr. Edward de Bono je orodja za neposredno poučevanje razmišljanja v šolah ponudil že leta 1972 in od takrat dalje jih uporabljajo v osnovnih in srednjih šolah v 44 državah na svetu.

CoRT je kratica za Cognitive Research Trust (Sklad za raziskave o razmišljanju), kar je de Bonova dobrodela organizacija. CoRT je tudi drugo ime za neposredno poučevanje razmišljanja v šolah. CoRT je program, ki učence uči vseh spretnosti učinkovite uporabe lastne pameti za vsako šolsko, osebno ali družbeno situacijo ter jim pomaga, da večino razmišljanja vadijo. Gre za šest sklopov po deset učnih ur. Vsaka učna ura je razdeljena na pet delov: spoznamo in definiramo orodje razmišljanja, vadimo orodje razmišljanja, spoznamo njegov postopek in načela ter izvedemo projekt. Učitelji običajno izberejo CoRT 1 (Širina) in CoRT 4 (Kreativnost). Prvi sklop (CoRT 1) je koristno spoznavati v zaporedju. Pri ostalih sklopih in učnih urah je tako, da jih lahko učitelj glede na svoje poznavanje učencev tudi sam izbere. Pri vsaki učni uri učenci spoznajo novo orodje razmišljanja:

CoRT 1 Širina: učenci širijo svojo moč zaznavanja, kar je za razmišljanje tako bistveno, kot je besedni zaklad za branje.

CoRT 2 Organizacija: učencem pokaže, kako organizirati svoje razmišljanje.

CoRT 3 Interakcija: pomaga učencem opazovati razmišljanje, ki ga uporabljamo v nesoglasjih, kako predstavljamo ali branimo svoje stališče, ter tipe in korist dokazov.

CoRT 4 Kreativnost: učencem pokaže, kako spreminjati vzorce in koncepte, da lahko oblikujejo svoje razmišljanje.

CoRT 5 Informacije & Čustva: nauči učence, da se vprašajo, katere informacije imamo, katere potrebujemo, kje bi jih dobili, katera čustva in koristi lahko uporabimo pri informacijah.

CoRT 6 Akcija: predstavi vizualne simbole, ki jih lahko uporabljamo, da usmerjamo razmišljanje.

Delavnice CoRT

Kvaliteta našega učenja je odvisna od našega razmišljanja. V preobilici podatkov in informacij sedaj in še posebej v nepredstavljeni prihodnosti bodo učenci, opremljeni s spretnostmi učinkovitega razmišljanja, uspešnejši v obvladovanju svojega učenja in življenja. Izobraževalni sistem, ki nas dobro opremi s podatkovnim znanjem, je pomanjkljiv na področju

spoznavnih strategij in meta spoznavnih strategij. Prav tako žal nespodbudno deluje na ustvarjalno razmišljanje (povzeto po debono.si). Poslanstvo izobraževanja pa je prav gotovo ponuditi učencem oboje. Ob široki bazi znanja naučiti učence tudi razmišljati učinkovito, konstruktivno in ustvarjalno. (De Bono, 2014)

Predlagamo izvajanje vsaj dveh ciklusov. Prvi sklop vsaj desetih učnih ur je namenjen urjenju učinkovitega usmerjanja pozornosti (CoRT 1), drugi sklop vaj pa se nanaša na spodbujanje kreativnega razmišljanja (CoRT 4).

CoRT 1: Pozornost

Udeleženci se seznanijo s konceptom tehnik Edwarda de Bona. Vedo, kdo je avtor, in kako je razvil svoj pristop k učenju razmišljanja. Spoznajo pojem pozornost, smer in trajanje pozornosti. Najprej uporabimo orodje razmišljanja PNZ (pozitivno, negativno, zanimivo). Racionalno usmerjajo pozornost na vse tri vidike problemske situacije. Tehniko uporabljajo pri sprejemanju odločitev in identificirajo še druga področja, kjer se tehnika lahko uporablja. Sledi orodje razmišljanja UVD (upoštevajte vse dejavnike). Usmerjajo pozornosti na vse vidike problemske situacije, poskušajo videti celotno "sliko", kolikor je možno široko. Vadijo uporabo tehnike pri načrtovanju svojih dejavnosti in primerjajo pristop z našim vsakodnevnim načrtovanjem. Nadaljujemo s postavljanjem pravil, ki se upoštevajo na različnih področjih (promet, šport, šolska pravila...). Nadaljujemo z orodjem razmišljanja PPP (prve pomembne prioritete). Spoznajo pojem prioritete in ga povežejo s pojmom izbire. Učijo se prepoznati najpomembnejše po predhodni tehniki, ko poskušajo pridobiti čim širši pogled na situacijo oz. zožiti izbire pred odločitvijo. Naslednje je orodje razmišljanja AMI (alternative, možnosti, izbire). Spoznajo pojem alternativa. To pomeni, da je v vsaki situaciji več alternativnih možnosti in da jih je pomembno raziskati čim več, ker je lahko vnaprej manj očitna alternativa učinkovitejša. Naslednje orodje razmišljanja P&N (posledice in nadaljevanje). Razmišljanje je usmerjeno v prihodnost. Učenci ozavestijo, da ima vsaka naša odločitev, izbira, načrt svoje posledice v prihodnosti, torej moramo misliti nanje. Naslednje orodje razmišljanja je NCD (nameni, cilji, dosežki) se osredotoča predvsem na določanje cilja oz. namena. Ko učenci lahko jasno določijo cilj, bo to pripomoglo k jasnosti razmišljanja pri odločitvah, planiranju. Spoznamo orodje razmišljanja SDL (stališča drugih ljudi). Učenci razmišljajo o stališčih drugih ljudi, ne le o svojem lastnem. V pogovoru razpravljajo o pomembnosti biti sposoben pogledati na stvarnost z očmi drugih ljudi in razumeti druge (Nastja Mulej, b.d.).

CoRT 4: Ustvarjalnost

Udeleženci se seznanijo s pojmom lateralno razmišljanje. Spoznajo izvor pojma in pomen tega miselnega pristopa kot tehnike, ki nam pomaga preseči oblikovane in utrjene miselne koncepte, da bi lahko generirali boljše ideje. Seznanijo se s pojmom provokativne ideje, katere namen je, da izzove oz. pomaga do novih idej. Spoznajo razliko med hotenim tvorjenjem provokativne ideje in običajnim ocenjevalnim pristopom, ko presojamo ali je ideja pravilna ali napačna. Uporabijo provokativno idejo kot odskočno desko za generiranje novih zanimivih kreativnih idej. Ob poznavanju kognitivnih tehnik, ki spodbujajo kreiranje ustvarjalnih idej, razmišljajo tudi o dejstvu, da mora ideja običajno zadostiti določenim zahtevam situacije, na koncu pa posamezno idejo ocenjujejo glede na njeno uporabno vrednost. (Nastja Mulej, b.d.)

Za spodbujanje divergentnega mišljenja lahko v šoli uporabimo različne metode in tehnike, npr. možgansko viharjenje, možgansko zapisovanje, sinektika, morfolološka analiza, pro et contra idr. To dosežemo tudi s spodbujanjem lateralnega in paralelnega mišljenja (spremeniti smer razmišljanja, spreminjati vidik obravnave problema), kot predlaga De Bono (Bezić, 2012).

Potek učne ure

Zberemo se v učilnici. Učence najprej povprašamo po počutju, včasih tudi narišejo ali napišejo kaj po trenutnem navdihu ali si npr. izberejo 3 števila, ki jih predstavljajo, potem pa skupaj ugotavljamo, kaj bi to bilo. Najbolj optimalno število za delo je med 6 in 12 učencev v razredu. Preidemo na obravnavo idej. Uporabimo naše orodje PNZ, saj vse spoznavamo in obravnavamo na ta način.

P (pozitivno) iščemo prednosti ideje, pozitivne lastnosti, zakaj jim je nekaj všeč.

N (negativno) pogovarjamo se o slabostih, ozavešimo zakaj nam nekaj ni všeč oz. ima lahko negativne posledice.

Z (zanimivo) to jim je najmanj poznano orodje, ki se pogosto prepleta s pozitivnim, vendar ni izključno dobro / slabo, je pa še vseeno omembe vredno in omogoča ter vzpodbuja uporabo učenčeve domišljije.

Skupaj predelamo primer o avtobusu brez sedežev, nato pa se samostojno izvede prva vaja. Povemo navodilo, da bodo najprej 3 minute iskali prednosti na določeno temo. Nato izrečemo stavek: "Zunaj dežuje." Vključimo štoparico. V tem času so učenci fokusirani na nalogo. Skriti cilj je, da poiščejo vsaj 7 odgovorov. Enako se ponovi za orodje N in Z, le da je pri zanimivo pričakovanih odgovorov 5.

Primer za P:

Za zalivanje ni treba uporabiti pitne vode.

Zbiramo deževnico.

Opere nam avto.

Opere prašne ceste.

Več časa za pospravljanje.

Več časa za družabne igre.

Izvirni primeri: več energije za proizvodnjo elektrike, ne bo mi treba s kolesom v šolo, varčevanje pitne vode.

Primer za N:

Poplave.

Spolzke ceste.

Ne morem se igrati zunaj.

Psu smrdi dlaka.

Primer za Z:

Lahko skačemo po lužah.

Mavrica.

Žabe imajo zabavo.

Deževniki pridejo na površje.

Ples v dežju.

Pri vaji, ki sledi, se razdelijo v skupine in vsaka skupina obravnava le eno orodje (P, N ali Z). Nato sledi pogovor o razmišljanjih in najdenih rešitvah. Včasih se razvijejo prave debate, kjer pride do izraza širina razmišljanja določenih posameznikov, govorne spretnosti, sprejemanje idej drugih, priklic izkustvenega spomina, tekmovalnost,... Cilj je, da se orodje PNZ čimbolj ponotranji in prenese na vsa življenjska področja, kjerkoli že pač se bodo morali odločati. Naloga za domačo uporabo je, da orodje prenesejo v življenjsko situacijo doma in še nekoga od bližnjih seznanijo z uporabo tega orodja.

Zaključek

Mentorstvo šole za razmišljanje mi vsako leto predstavlja izziv. Po tem času ugotavljam dodano vrednost tega razmišljanja. Leta izkušenj so pokazala, da učencem disciplina časa pri razmišljanju učencem omogoča, da razmišljajo produktivneje in veliko hitreje. Prav tako je pomembna disciplina fokusa. To pomeni, da jasno določimo, kaj je za nalogo, katera orodja razmišljanja bomo uporabili in katero vajo bomo delali. Delo poteka individualno, v parih ali v skupini. Učenci so se med seboj spoznali s pomočjo razmišljanja. Tehnike, ki smo jih spoznali smo prenesli v vsakdanje življenje. Veseli me, da komaj čakajo na naslednje srečanje. Šola za razmišljanje nudi možnost pozitivnih doživetij, izkušenj, kar poveča kakovost in trajnost

pridobljenega znanja. Vsaka od delavnic traja eno šolsko uro. Na po potrebi lahko posamezen sklop razširimo na dve šolski uri. Delavnice so zasnovane izkustveno in so najbolj primerne za skupine do 12 otrok. Delo z nadarjenimi učenci mi je prineslo veliko osebnega zadovoljstva, hkrati pa me sili k nenehnemu razmišljanju o metodičnih prilagoditvah in iskanju novih pristopov pri delu z njimi.

Literatura

De Bono, E. (2014) Naučiti svojega otroka razmišljati. Založba Rotis

Bezić, T. Rupnik, Vec, T, Juriševič, M., Rostohar, G., Lep, B., Nominal, F., Hanžič, A. (2012).

Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Zavod za šolstvo.

Nastja Mulej. (b. d.). Metoda CoRT. <https://www.nastjamulej.com/cort-metoda-o-metodi/>

Ksenija Sever Žižek: Organizacijske in komunikacijske veščine pri nadarjenih dijakih

Povzetek

Kot učiteljica, ki že več kot dve desetletji delam z dijaki v razredu, opažam, da število dijakov, ki so opredeljeni kot nadarjeni, vztrajno narašča.

V današnjem svetu se ljudje dokazujemo z različnimi sposobnostmi. Te razvija vsak posameznik že od malih nog naprej. Veliko je področij, na katerih lahko odkrijemo nadarjene dijake. Eno od teh področij je tudi organizacija in komunikacija.

Pri odkrivanju nadarjenih dijakov sodelujejo vsi učitelji, starši in tudi morebitni zunanji strokovnjaki, ki dijaka poučujejo. Nadarjeni dijaki potrebujejo spodbude za uresničevanje svoje nadarjenosti.

V prispevku bom predstavila pomen organizacijskih in komunikacijskih veščin. Na Šolskem centru za pošto, ekonomijo in telekomunikacije razvijamo organizacijske in komunikacijske veščine pri vseh zainteresiranih dijakih skozi različne dejavnosti in aktivnosti med poukom in ob pouku.

Pri dijakih spodbujamo kreativnost, kritično mišljenje, socialne veščine, reševanje problemov, sodelovanje in raziskovanje. Razvijanje organizacijskih in komunikacijskih veščin pri dijakih bom prikazala s predstavitvijo konkretnega primera.

Ključne besede: aktivna vloga dijaka, nadarjenost, organizacijske in komunikacijske veščine

Abstract

As a teacher, who has been teaching for more than two decades, I have noticed that the number of students – defined as gifted, is consistently growing.

In today's world, we prove ourselves with various skills which we develop from an early age. There are several fields in which gifted students can be identified. One of these are organizational and communication skills.

All teachers, the student's parents and the potential external experts teaching such a student must cooperate in the identification. Talented students need incentives to exercise their talents.

In the paper, I present the importance of organizational and communication skills. On the Secondary school for post, economics and telecommunication we are developing organization and communication skills during classes and classes in the form of extra-curricular activities.

We organize training and outreach activities by encouraging creativity, critical thinking, social skills, problem solving, cooperation and research.

I will demonstrate the development of organizational and communication skills among students by presenting concrete examples of activities and events.

Keywords: student's active role, talented, organizational and communication skills

1. Uvod

Vse od leta 2010 srednjim šolam dodatna sistemska sredstva za delo z nadarjenimi dijaki niso bila zakonsko zagotovljena. Leta 2010 je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport prvič znalo potrebo po sistemskem financiranju dela z nadarjenimi dijaki in v 14. členu Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva (v nadaljevanju Pravilnik) opredelilo način financiranja. Pravilnik natančno določa obseg dela za oblike dela z nadarjenimi. Pravilnik je veljal do 1. 1. 2020. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport šolam niti eno leto ni zagotovilo nobenih sredstev, ki jih določa omenjeni Pravilnik, kar predstavlja zakonsko kršitev dogovorjenih pravil.

Identificiranje nadarjenih dijakov v osnovnih šolah je srednjim šolam prineslo pregled nad vpisom nadarjenih učencev. Odkar je ta sistem vzpostavljen, vemo koliko nadarjenih dijakov še vpiše na šolo. Glede na to, da smo srednja tehnična in strokovna šola je nadarjenih dijakov veliko manj kot na gimnazijah, vendar se vseeno poraja vprašanje: Ali prepustiti delo z nadarjenimi dijaki dobri volji učiteljev ali pa vzpostaviti model, ki na ravni šole opredeljuje načine dela z njimi? Delo z nadarjenimi dijaki predstavlja odgovornost in upam, da bo to postalo del vizije in razvojne strategije dela naše šole.

Pri nadarjenih dijakih se osredotočamo na prepoznavanje oz. odkrivanje njihovih sposobnosti na različnih področjih. Nadpovprečno sposobne dijake odkrivamo le, če so zagotovljeni ustrezni pogoji njihovega razvoja, če jim nudimo bogato učno okolje, alternativne učne pristope, izzivalne učne procese in bogate priložnosti za razvoj mišljenja in ustvarjalnosti (Kukanja Gabrijelčič, 2017).

Nadarjenost je prirojena sposobnost, s katero je pojasnjen vzrok, zakaj nek dijak na določenem področju – znanstvenem, tehničnem, praktičnem, umetniškem, besednem, voditeljskem – doseže nadpovprečne rezultate (Baskar, N. 2010).

V družbi zasnovani na znanju, ima učitelj vlogo mentorja, ki motivira, svetuje, usmerja, povezuje, spodbuja, pusti idejam prosto pot. Biti mentor predvsem nadarjenim dijakom, je poseben izziv, ki vključuje nenehno iskanje, študije, brskanje po internetu in knjigah, razgovore, sodelovanje, udejstvovanje v lokalnem in širšem okolju (Projektno delo za nadarjene).

2. Projekt

Namen projektnega dela, ki ga izvajam kot mentorica dijakov na področju ekonomije, je presejanje okvirjev pouka. Pri projektnem delu se ne moremo osredotočiti samo na eno področje, saj gre za prepletenost medpredmetnega sodelovanja in povezovanja. V šolskem letu 2020/21 sem v okviru dela z dijaki izpeljala projekt Generacija Euro pod pokroviteljstvom Banke Slovenije. V projektu smo medpredmetno povezali ekonomijo, sodobno gospodarstvo, statistiko, slovenščino, IKT ter komunikacijske in organizacijske veščine. Projekt smo izpeljali v 3 fazah:

- spletni kviz
- esej o ključni obrestni meri v Euroobmočju
- predstavitev pred komisijo Banke Slovenije.

Generacija zdajšnjih dijakov se vsakodnevno srečuje s spletom in predvsem mobilnimi telefoni. Dijaki veliko preveč prostega časa preživijo s pametnimi telefoni, tablicami in računalniki, vendar le-te skoraj nikoli ne uporabljajo znanju v prid. Dijake sem pri tem projektu zelo spodbujala, da so prinesli k uri pametne telefone, tablico ali računalnik in sami opravili določene naloge, poiskali ustrezne informacije ali samo prebrali članek. Stvari, ki so povezane s tehnologijo dijaki hitreje osvojijo in se jih lotijo z večjo vnemo. K projektu Generacija Euro so se javili dijaki, ki so "močni" v ekonomiji, gospodarstvu, organizaciji, komunikaciji in analitičnemu razmišljanju. Nadarjeni dijaki lahko pri raznih projektih razvijajo in nadgrajujejo svojo ustvarjalnos (Motivation and learning, 2018).

Veliko nadarjenih dijakov izgubi motivacijo, če jih projekt ne zanima ali če menijo, da njihovo izobraževanje ni vredno truda. Obstajata dve vrsti motivacije: notranja in zunanja. Notranja motivacija se ustvari s tem, da se aktivnost, snov ali projekt zdi dijaku prijeten, medtem ko je zunanja motivacija opredeljena z zunanjo nagrado.

Motivacijske tehnike za notranjo motivacijo so:

- ugotoviti interes dijakov,
- poiskati alternativne načine podajanja znanja,
- takojšnje povratne informacije o napredku.

Zunanje motivacijske tehnike vključujejo:

- razlaga namena dejavnosti ali vsebine,
- določitev kratkoročnih in dolgoročnih ciljev,
- povezava z drugimi institucijami in poglobitev znanj.

Notranja motivacija uči dijake, da uživajo pri projektu, medtem ko zunanja motivacija dijaka poučuje, da dela v smeri akademskega uspeha za dosego cilja pomembnih za prihodnost (Notranja in zunanja motivacija, 2015).

Dijaško tekmovanje Generacija Euro organizirajo Evropska centralna banka (ECB) in nekatere nacionalne centralne banke, namenjeno pa je dijakom iz držav euroobmočja. V tekmovanju lahko sodelujejo dijaki, ki so ob registraciji stari od 16 do 19 let. Kviz je prvi od treh krogov tekmovanja. Za kviz se je mogoče registrirati samo enkrat, vsak tekmovalec pa lahko sodeluje samo v eni ekipi.

Za sodelovanje morajo tekmovalci sprejeti pogoje tekmovanja in se registrirati s svojim imenom in e-poštnim naslovom. Z vnosom teh podatkov udeleženci soglašajo, da se ime zmagovalne ekipe ter imena in fotografije njenih članov in članic objavijo na spletnem mestu Evropske centralne banke in na spletnem mestu Banke Slovenije ter da se ta imena razglasijo na javnih dogodkih.

Tekmovalci potrdijo, da jih Evropska centralna banka in Banka Slovenije lahko pozneje po e-pošti obveščata o prihodnjih tekmovanjih oziroma dogodkih.

Izmed vseh ekip, ki bodo rešile spletni kviz, se jih bo vsaj 15 uvrstilo v naslednji krog na podlagi največjega števila točk. Ekipe, ki bodo napredovale v naslednji krog, bodo po e-pošti povabljene k pripravi referata.

Najboljše ekipe drugega kroga bodo po e-pošti dobile vsa navodila za udeležbo v zaključnem krogu tekmovanja. Evropska centralna banka in Banka Slovenije lahko imena ekip ter njihovih članov in članic razglasita na svojem spletnem mestu, na družbenih omrežjih ali na javnih dogodkih, prav tako pa lahko objavita zmagovalne referate oziroma predstavitve.

Vse nacionalne zmagovalne ekipe bodo prejele priznanje na podelitvi nagrad v Evropski centralni banki v Frankfurtu na Majni v Nemčiji.

Odločitve žirije so dokončne. Ekipam, ki bodo sodelovale v zadnjem krogu, bodo člani žirije lahko razložili oceno njihovega prispevka. Ocenjevalna merila, ki se uporabljajo v obeh krogih, so opisana na spletnem mestu Banke Slovenije.

2.1. Spletni kviz

Z dijaki, ki so sodelovali v projektu smo se veliko pogovarjali, reševali delovne liste in brali strokovne članke. Dijaki so morali vseeno večino dela opraviti sami doma in se dobro organizirati, da so lahko v določenem času predelali zahtevano strokovno literaturo. Tudi kviz za vajo so lahko poljubno reševali doma in se tudi povezovali preko socialnih omrežij ali zooma.

Spletni kviz je sestavljen iz 30 vprašanj, katerih pa težavnost narašča. Časovno dijaki niso bili omejeni in so imeli dovolj časa, da se posvetujejo in uskladijo.

Rezultat je znan takoj po oddaji oz. zaključku spletnega kviza, dijaki pa vseeno ne vedo, ali so se uvrstili v naslednji krog, dokler jih po elektronski pošti ne obvestijo iz Banke Slovenije, razen, če dosežejo 100 odstotni izkupiček. V tem primeru ni dileme. Dijakom naše šole je to letos uspelo. Dijaki so k reševanju kviza pristopili zelo resno. Organizirali so se tako, da je vsak pregledal oz. prebral gradivo na določeno temo. Dijakinja, ki je tudi v šoli zelo uspešna, predvsem na organizacijskem področju, je prevzela vlogo vodje ekipe in koordinatorice.

2.2. Esej o ključni obrestni meri

V drugem krogu projekta Generacija Euro so dijaki pripravili referat, v katerem so pojasnili svoje poglede na denarno politiko. Nalogo so pripravili v poljubni obliki, zato so bili lahko zelo ustvarjalni, vendar niso pozabili na vsebino. Komisija v Banki Slovenije je pričakovala močne pripovedne in vizualne elemente. Prepisovanje ni priporočljivo – izvirnost je vedno nagrajena..

Žirijo, so sestavljali strokovnjaki iz Banke Slovenije in izbrali pet najboljših referatov. Izbrane ekipe so bile povabljene k predstavitvi svojega referata in znanja strokovni žiriji. Dijaki in dijakinje naše šole so se uvrstili v finale.

2.3. Predstavitev pred komisijo

Predstavitve v finalu so bile v obliki, ki je primerna za predstavitev v živo pred žirijo. Dijaki pri predstavitvi svojega eseja niso izbrali programa power point ampak so sestavili kratek film, ki pa ni bil daljši od 10 minut. Vsi člani ekipe so imeli pri predstavitvi enakovredno vlogo.

Zagovor z vprašanji in odgovori posameznih članov po predstavitvi je bil enako pomemben kot sama predstavitev. Žirija je preverila kako dobro ekipe pozna in razume denarno politiko. Člani žirije so spraševali tudi o aktualnih dogajanjih, ki vplivajo na gospodarstvo.

Pričakovali so jasno razumevanje denarne politike zanimalo pa jih je tudi ali ekipa pozna koncepte in ideje, povezane z denarno politiko. Ocenjevala bo tudi rabo strokovnih izrazov.

Žirija je želela videti ustvarjalne projekte, ki so jih pripravili na podlagi svojega raziskovanja.

Žirija je ocenjevala naslednje:

- poznavanje in natančna raba strokovnih izrazov s področja denarne politike, struktura predstavitve in ustvarjalnost, s katero jo boste predstavili;
- kakovost ustne predstavitve;

- raven sodelovanja med člani ekipe;
- ustvarjalnost in inovativnost.

Izobraževanje se v današnjem času dojema kot vseživljenjski proces, katerega naloga je, da ljudem omogoča maksimalno izpolnitev pri delu in osebnem življenju. Na trgu dela bodo uspešni tisti kandidati, ki bodo imeli dobro razvite mehke veščine: veščine komuniciranja, sodelovanja, upravljanja odnosov, reševanja problemov....., še posebno, če bodo te veščine kombinirali s strokovnim znanjem. Vse to so dijaki spoznali skozi projekt Generacija Euro.

3. Zaključek

Smo šola, kjer bi si želeli v večji meri prepoznavati nadarjenost in razvijati oblike ustvarjalnosti ter dijakom omogočiti razvoj na njihovih močnih področjih. Sposobnejšim dijakom, prilagajamo učno snov, ki od dijakov zahteva veliko mero samostojnega dela in predstavlja možnost nadgradnje in izpopolnjevanje organizacijskih in komunikacijskih veščin na višjem nivoju. To pomeni tudi veliko dodatnega dela za učitelje, vendar se pri tem krepijo medpredmetne povezave, timsko delo učiteljev in dijakov. O tem pričajo tudi uspehi naših dijakov na regijskih in državnih tekmovanjih.

Delo v projektu aktivira miselne procese dijakov kot so: utemeljevanje, odkrivanje novega, primerjanje, iskanje razlik, posploševanje, iskanje povezav, sklepanje.... Projekt spodbuja dijake k raziskovanju in uporabi raziskovalnih metod ter sami organizaciji dela na projektu. Pri delu z nadarjenimi se moramo zavedati tudi vpliva okolice na dijaka. Poleg lastne motivacije, samostojnosti in vztrajnosti je za dijaka pomembna tudi podpora mentorja, ki pri dijaku spodbuja notranjo motivacijo in z njim načrtuje aktivnosti s katerimi zadovoljuje osnovne in specifične potrebe nadarjenega dijaka.

4. Literatura in viri

1. Baskar, N. (2010). Zbornik: Socialne in čustvene potrebe nadarjenih in talentiranih. Ljubljana:Mib.
2. Kukanja Gabrijelčič, M. (2017). Poučevanje nadarjenih učencev. Izbrane teme iz družboslovja. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
3. Motivation and learning, 2018. Pridobljeno s: <https://www.nagc.org/resources-publications/resources-parents/motivation-and-learning>.
4. Notranja in zunanja motivacija, 2015. Pridobljeno s: <https://degree.astste.edu/articles/k-12-education/how-to-motivate-gifted-students.aspx>.

(12. 1. 2022)

5. Projektno delo in nadarjeni. Dostop na:

http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/Projektno_delo.pdf. (13. 1. 2022)

Sergeja Sluga: Raziskovalni tabori za nadarjene dijake »Voda, sonce, zrak, svoboda«

Povzetek

Na naši šoli vsako leto organiziramo več različnih raziskovalnih taborov za nadarjene dijake. V prispevku bom predstavila tridnevni raziskovalni tabor, ki smo ga poimenovali »Voda, sonce, zrak, svoboda« in ga tradicionalno izvajamo v začetku meseca oktobra v Kranjski Gori. Tabor je namenjen dijakom 2. in 3. letnika, ki imajo primeren odnos do šolskega dela, cenijo znanje, delo in nove izzive. Vsako leto se ga udeleži med 20 in 30 dijakov. Na taboru obravnavamo izbrane vsebine s področja geografije, kemije, fizike, biologije in psihologije. Vsako leto izvedemo tudi planinski pohod. Med pomembne cilje tabora smo postavili raziskovanje, vzpodbujanje radovednosti, razvijanje odgovornega odnosa do narave in vzpodbujanje celostnega osebnostnega razvoja dijakov.

Ključne besede: nadarjeni dijaki, raziskovalni tabor, telesna dejavnost, terensko delo.

Abstract

Every year our school organises several different research camps for talented students. In this article, I will present Gimnazija Šentvid's three-day research camp called "*Water, Sun, Air, Freedom*", traditionally held in Kranjska Gora at the beginning of October. The camp is aimed at 2nd and 3rd year students who have a proper attitude towards schoolwork, value knowledge, work and new challenges. Between 20 and 30 students take part each year. The camp covers selected topics from different fields – geography, chemistry, physics, biology and psychology. Every year we also organise a hike in the mountains. Among the camp's important objectives are research and exploration, curiosity stimulation, development of a responsible attitude towards nature, and encouragement of students' holistic personal development.

Keywords: fieldwork, gifted students, physical activity, research camp.

1. Uvod

Pri svojem delu z nadarjenimi dijaki v šoli spoznavam, da jih pritegne predvsem tista učna snov, ki se jim zdi smiselna, uporabna in predstavlja neke vrste miselni izziv. Učitelj mora torej učne vsebine na ustrezen način približati nadarjenim dijakom. Sodobna šola bi morala zato v čim večji meri temeljiti na raziskovalnem, projektnem in ustvarjalnem delu dijakov. Z aktivnimi metodami moramo dijake motivirati k večji aktivnosti, ki prinaša trajnejše in kvalitetnejše znanje. Pomembno je torej, da čim več znanja dijaki pridobijo iz lastnih izkušenj, da informacije samostojno poiščejo in da z uporabo veščin, strategij in postopkov srečujejo z reševanjem

problemov, ki jih bodo doletele v kasnejšem življenju. (Plut Pregelj, 2004) Ljudje smo si različni, zato tudi učenje in poučevanje ne more biti za vse enako. V šolah se je zato uveljavila diferenciacija, individualizacija, personalizacija, ... V šolah imamo tako mladostnike s posebnimi potrebami kot tudi nadarjene. Nadarjene ne moremo zaobjeti v enotni definiciji, saj so zelo heterogena skupina. Nadarjenost se namreč kaže v različnih oblikah in obsegih. Definicije so si enotne v tem, da nadarjeni potrebujejo njim prilagojen pouk in dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti. (Koncept, 1999)

Na raziskovalnem taboru to dosežemo tako, da dijaki samostojno izvajajo naravoslovne eksperimente in druge aktivnosti. Pri tem razumejo uporabljene metode dela in znajo ovrednotiti dobljene rezultate. Pri organizaciji raziskovalnega tabora in oblikovanju programa smo se združili učitelji fizike, biologije, kemije, geografije in psihologije. Program smo oblikovali tako, da smo z njim razširili in poglobljali temeljno znanje sodelujočih dijakov, razvijali njihovo ustvarjalnost, uporabljali višje oblike učenja, sodelovalne oblike učenja, spodbujali samostojnost in odgovornost ter skrbeli za celostni osebni razvoj dijakov. Z raznovrstno ponudbo dejavnosti smo dijakom omogočili nekaj svobodne izbire in upoštevali njihovo individualnost, posebne sposobnosti in interese.

Pri aktivnostih smo se trudili spodbujati razvoj takšnih osebnostnih lastnosti, ki nadarjenim dijakom omogočajo sodelovanje z drugimi, ki razvijajo pogum za tveganje, idealizem, ter spoštovanje drugačnosti in strpnosti. V današnjem času so dijaki v veliki meri individualisti, ki so pri doseganju zastavljenih ciljev podvrženi nenehni tekmovalnosti. To je še bolj opazno pri nadarjenih dijakih, saj so pričakovanja okolja do njih višja, s tem pa je njihova težnja po dokazovanju še večja. Zato je še toliko bolj pomembno, da pri teh dijakih krepimo socialni, čustveni in osebni razvoj, predvsem s sodelovalnim in timskim delom. Sodelovalno in timsko delo dobre rezultate individualnega dela še nadgradi, dijakom pa nudi izmenjavo znanja, izkušenj, različnih pogledov. Z uspešno opravljenimi nalogami v skupini oblikujejo dobro učno in socialno samopodobo ter zadovoljujejo svoje razvojne potrebe.

Za razvijanje odgovornosti smo poskrbeli tako, da so dijaki aktivno sodelovali tudi pri vrednotenju rezultatov (Bezić, 2006).

V prostem času, ki je bil namenjen vrstniškemu druženju, smo poskrbeli, da so bili nadarjeni v svojem okolju ustrezno sprejeti. Dijake dodatno motivirajo bolj sproščeni odnosi med profesorji in dijaki na taboru. Učitelji izvajalci imamo na taboru vedno lepo priložnost vzpostaviti bolj osebne, poglobljene odnose z dijakinjami in dijaki in spoznavati njihove potenciale in sposobnosti, kar lahko v pozitivnem smislu s pridom izkoristimo tudi pri rednem pouku.

Nadarjenega dijaka pogosto prepoznamo po njegovem vedenju oziroma aktivnostih, nekoliko manj pa je opazna njegova motivacijska naravnost, ki je za razvoj potencialov prav tako zelo pomembna (Magajna, Božič, 2012). Udeležba na taboru je odlična priložnost, da dijake bolje spoznamo. Le če jih dobro poznamo, lahko prepoznamo njihove potenciale in pri vzgojno-izobraževalnem delu uporabimo prave sodobne učne pristope, ki so potrebni za dvig njihove motivacije. Pri delu z nadarjenimi dijaki je izjemno pomembno sodelovanje učiteljev pri soustvarjanju projektov in izmenjevanje izkušenj primerov dobre prakse.

Terensko delo organiziramo tako, da čim bolj izkoristimo naravne danosti čudovitega okolja Kranjske Gore in se kar največ gibljemo v naravi. Dokazano je, da gibanje zelo pozitivno vpliva na delovanje možganov: ti so bolj organizirani, učljivi in lahko ostanejo zbrani dalj časa. Zaradi koordinacije in ravnotežja, ki ga zahteva gibanje, usklajeno delujeta obe možganski polovici, izkoristek je večji, zaradi povečanega dotoka krvi se aktivira večja kapaciteta možganov, kar spet ugodno vpliva na sposobnost pomnjenja in koncentracije. Gibanje je izredno pomembno pri oblikovanju aktivnega življenjskega sloga. Športna aktivnost vpliva na dijakovo dojetanje samega sebe, izboljša se samospoštovanje in samozaupanje, zmanjšuje se trema, napetost in strah. Če se otroci in mladostniki dovolj in redno gibajo, je večja verjetnost, da bodo aktiven življenjski slog prenesli tudi v kasnejšo odraslo dobo (Haug 2008). Namen je mlade v dobi adolescence navajati na pozitivno samopodobo, krepiti zdrave navade, voljo do gibanja in življenja brez zasvojenosti ali slabega vpliva ulice in iz medijev. V šoli se pogosto srečujemo s preobremenjenostjo dijakov, ki je stranski učinek storilnostno naravnane šole. Storilnost se bo še povečevala zaradi naraščajočih potreb po znanju, zato je zelo pomembno, da se znajo sprostiti in da imajo za to tudi priložnost (Novak 2006).

2. Cilji raziskovalnega tabora

Cilje raziskovalnega tabora lahko strnemo na naslednje splošne cilje:

- poglobljeno delo z nadarjenimi in visoko motiviranimi dijakinjami in dijaki,
- spodbujanje vedoželjnosti,
- spodbujanje celostnega osebostnega razvoja,
- spodbujanje kritičnega načina mišljenja,

- spodbujanje senzibilnosti do sebe in drugih,
- prebujanje kritične etične zavesti,
- spodbujanje avtentičnega učenja,
- motivacija za doseganje osebne celovite odličnosti.

3. Potek raziskovalnega tabora

Raziskovalni tabor poteka v četrtek, petek in soboto v mesecu oktobru. Nastanjeni smo v hotelu Kompas, ki nam vsako leto prijazno odstopi tudi dve konferenčni dvorani, v katerih izvajamo različne delavnice. Ko se zjutraj pripeljemo v Kranjsko Goro, se najprej nastanimo v hotelu, potem pa se zberemo v konferenčni dvorani na spoznavnem sestanku. Dijaki in profesorji se predstavimo drug drugemu in ob tem izvemo marsikaj zanimivega. Na začetku vsak od dijakov dobi tudi svojega skritega prijatelja, ki ima nalogo, da v naslednjih dneh skrbi zanj in ga spodbuja pri delu. Predstavimo tudi pravila za fotografski natečaj in vzpodbudimo dijake, da sodelujejo v tekmovanju za najlepšo fotografijo. Tekmujejo lahko v treh kategorijah (To smo mi, Narava, Drevo). Po predstavitvi sledi priprava na terensko delo iz geografije. Dijaki svoje mobilne telefone oskrbijo s potrebnimi aplikacijami za kartiranje in se razdelijo v dvojice, v katerih bodo kasneje delali.

Po kosilu in krajšem počitku odidemo k Jasni in reki Pišnici. Razdelimo se v dve skupini in pričnemo z raziskovanjem. Pri geografiji dijaki izmerijo pretok reke Pišnice. Pri kemiji se dijaki poučijo o načinih merjenja karbonatne in skupne trdote vode, pH vode in določevanju sestave kamnin. Pri biologiji se naučijo vzorčiti in nabrali vzorce živali, ki jih kasneje opazujejo pod binokularnimi lupami in jih določijo s pomočjo določevalnih ključev. Na podlagi razlik v prisotnosti in pogostnosti skupin živali sklepajo na vsebnost kisika v vodi. Pri fiziki dijaki spoznajo nekaj preprostih metod merjenja višin objektov in starodavni način določanja smeri neba z gnomonom. Raziščejo tudi nenavadno lastnost Pitagorove čaše, ki jo tudi sami izdelajo in s polarizatorjem opazujejo sipano svetlobo neba in tisto, ki se odbija od površine jezera. Pri tem se učijo o lastnostih polarizirane svetlobe in o uporabi polarizatorjev pri fotografskem aparatu.

Naslednji dan se v dopoldanskem času dijaki udeležijo dveh delavnic. Pri psihologiji v delavnici z naslovom «To sem jaz ...» raziskujejo svoj notranji svet. Najprej se pogovorijo o značilnostih mladostništva, potem pa pozornost preko sprostitve in ob prijetni glasbi obrnejo navznoter, k

sebi in prisluhnejo svojim občutkom in čustvom. Z risbo in pisanjem izražajo trenutno razpoloženje, svoja doživljanja in spoznavajo še neodkrita področja svojega notranjega življenja. Spoznajo tehniko vzpodbujanja motivacije in pozitivnega samovrednotenja ter povečajo ozaveščenost lastnega doživljanja. Pri risanju uporabljajo različne materiale in barve ter prepoznavajo izrazno moč lastne risbe in spoznavajo svoj kreativni potencial.

Druga delavnica temelji na medpredmetnem povezovanju dveh naravoslovnih predmetov, to je kemije in fizike. Dijaki na začetku aktivno sodelujejo pri analizi demonstracijskega poskusa, kasneje pa jih nekaj tudi samostojno izvedejo. Na delavnici spoznajo in v praksi preverijo električno prevodnost različnih raztopin in merijo gostoto zemeljskega magnetnega polja. Pri merjenju uporabljamo merilni sistem Vernier, dijaki pa spoznajo tudi raznovrstno uporabo računalniškega programa Logger Pro in se mimogrede naučijo uporabljati merilnike temperature, električne prevodnosti in magnetnega polja. Ob koncu delavnice dijaki rešijo še preprost problem s področja forenzike.

Tudi popoldanski del drugega dneva mine v delovnem vzdušju. Dijaki z mobilnimi aplikacijami na svojih telefonih izvedejo kartiranje kulturne in naravne znamenitosti Kranjske Gore ter ovire za gibalno omejene.

Pozno popoldne dijaki z mikroskopi analizirajo vzorce živali, ki so jih nabrali prejšnji dan, razvijajo spretnosti pri branju zemljevidov in utrjujejo kemijska znanja. Dijaki delo zaključijo tako, da po skupinah na kratko poročajo o opravljenih aktivnostih. Pri tem natančno opišejo uporabljene metode dela in razložijo ter ovrednotijo rezultate. Na ta način utrdijo znanje, ki so ga pridobili tekom dneva.

Oba prosta večera dijaki preživijo na druženju in kopianju v hotelu Larix. Zadnji dan izvedemo tudi lažji planinski pohod v Triglavskem narodnem parku, ki traja približno tri ure. Med pohodom je veliko priložnosti za sproščeno druženje. Po kosilu sledi še zadnji del tabora, zaključek fotografskega natečaja. Dijaki, ki jih fotografija zanima, ves čas tabora zavzeto fotografirajo. Po kosilu vsak dijak lahko odda najboljšo fotografijo za vsako kategorijo in sledi izbor najboljših. Ker so bile fotografije običajno zelo kvalitetne, je bil izbor zmagovalca vedno zelo zahteven.

Čisto na koncu je na vrsti razkrivanje skritih prijateljev, ki jih določimo že takoj na začetku tabora. Ti so se vsak dan razveseljevali z drobnimi pozornostmi. Tik pred odhodom v Ljubljano vsak udeleženec pove svoje vtise o preživetih dneh na taboru in s tem naš tabor zaključimo.

3. Primer avtentične naloge iz področja forenzike

Besedilo primera: Pred dvema dnevoma so policisti zaradi objestne vožnje skozi Kranjsko Goro ustavili voznika A. N. Hitri test izdihanega zraka je pokazal, da je bil voznik pod vplivom nedovoljenih substanc. Voznik je privolil v preiskavo vozila. Na sovoznikovem sedežu je policist odkril sledove belega praška. Izgledalo je, kot da je voznik, preden je ustavil, skozi okno odvrigel neznano substanco. Na cesti policista nista našla ostankov te substance, saj je bilo precej vetrovno. Voznik bo obtožen zaradi objestne vožnje skozi naselje in tudi zaradi posedovanja nedovoljenih substanc, če bodo laboratorijske analize vzetega vzorca to potrdile.

Naloga forenzičnega laboratorija je s proučitvijo fizikalnih in kemijskih lastnosti identificirati neznan bel prah.

Material: Vernier Lab Quest, pH senzor, senzor za merjenje prevodnosti, 5% raztopina CH_3COOH , vzorci posameznih »drog« (CaCO_3 , $\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$, aspirin, NaHCO_3 , NaCl), 12 plastičnih kozarcev, žlička, izpiralka z destilirano vodo, steklena palčka, povečevalno steklo, merilni valj (50 mL), alkoholni flomaster, papirnate brisače, 500 mL čaša za spiranje senzorjev.

Varnost pri delu: Uporabite varnostna očala. Prašnih delcev ne vdihavajte, ne inhalirajte in ne okušajte. Če katerikoli prašek pride v stik s kožo, prizadeti del takoj sperite z vodo.

Zbiranje podatkov: Plastične kozarce označite s številkami od 1 do 5, neznani vzorec pa z znakom X. V vsak kozarec dodajte žličko izbranega vzorca. Opazujte izgled vzorca pod povečevalnim steklom. Za vsak vzorec uporabite čist nov papir, žličko pa vsakič sperite in obrišite. Opažanja zapišite v tabelo z naslovom »Poročilo forenzičnega laboratorija«.

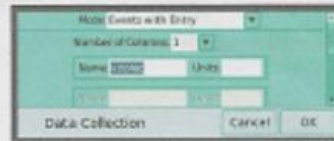
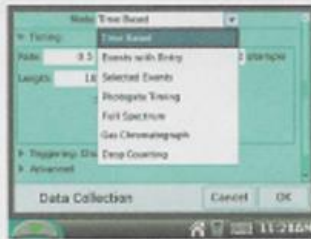
Priprava raztopin: V vsako označeno čašo dodajte 20 mL destilirane vode. Vzorec mešamo 1 minuto. Vsakič, ko mešamo drug vzorec, obrišemo stekleno palčko. V tabelo zapišite opažanja pri raztapljanju vzorcev (dobro topen, delno topen, slabo topen).

Merjenje pH in prevodnosti: Z Vernierovim merilnikom kislosti in bazičnosti (pH senzorjem) bomo razlikovali med kislimi, bazičnimi in nevtralnimi raztopinami, s senzorjem za merjenje prevodnosti pa med elektroliti in neelektroliti. Vernierov merilnik prevodnosti električnega toka meri prevodnost raztopine med dvema elektrodama. V raztopini električni tok prevajajo prosto gibljivi ioni. Prevodnost merimo v mikosiemensih na centimeter ($\mu\text{S}/\text{cm}$). Izmerili bomo prevodnost vseh raztopin. Ker imajo vse raztopine enako koncentracijo, bo prevodnost odvisna le od koncentracije ionov v raztopini. Na merilniku prevodnosti nastavimo ustrezno območje (0-2000 μS).

Način izvedbe meritev (po stopnjah):

1. Prižgemo Vernier Lab Quest in nanj priključimo oba senzorja. Naprava ju takoj zazna.

2. Na zaslону s priloženim pisalom najprej izberemo način zajemanja podatkov: kliknemo na oznako »Časovna osnova« in izberemo ukaz »Events with Entry«. Kliknemo na »Dogodek« in vpišemo »Vzorec«. Potrdimo z ukazom »V redu«.

3. Senzorja potopimo v prvi vzorec. Pazimo, da se s konico ne dotaknemo neraztopljenega materiala na dnu čaše. Začnemo meritev s pritiskom na ikono .

4. Ko se vrednost pH ustali, odčitamo vrednost tako, da kliknemo na ikono . Poimenujemo vzorec in potrdimo z gumbom »V redu«.

5. Senzorja speremo z destilirano vodo v čašo za izpiranje in ju potopimo v naslednji vzorec. Ponovimo postopek od točke 4 za vsak vzorec posebej. Vsakič speremo senzor z dest. vodo!!

6. Ko končamo z meritvami, kliknemo na prvo ikono levo spodaj . Senzorja dobro speremo z dest. vodo in ju vrnemo v prvotno posodo.

7. V zgornji orodni vrstici izberemo zavihek z grafičnim znakom za tabelo . Izpiše se nam tabela z meritvami. Rezultate meritev prepisemo v spodnjo tabelo.

Reakcija s kislino: Vzamemo nove plastične kozarce in jih označimo s številkami od 1 do 5, neznani vzorec pa s X. V Vsak kozarec dodamo žličko vzorca. Pazimo, da ne kontaminiramo vzorec (vsakič skrbno obriši žličko). Vsakemu vzorčku dodamo 10 mL 5% raztopino očetne kisline in opazujemo reakcijo. Ugotovitve (npr. izhajanje mehurčkov, segrevanje ali ohlajanje raztopine, hitrost reakcije, količina mehurčkov, ...) zapišemo v tabelo.

POROČILO FORENZIČNEGA LABORATORIJA (TABELA MERITEV IN OPAŽANJ)

VZOREC	IZGLED SNOVI	TOPNOST V VODI	pH	PREVODNOST ($\mu\text{S}/\text{cm}$)	REAKCIJA S KISLINO
A (CaCO_3)	beli kristali	Delno topno	8,5	650	veliko mehurčkov, pena
B ($\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$)	razpršeni kristali	delno topno delno	7,1	22	nič
C (aspirin)	bel prašek skupaj	Slabo topno	5,8	793	nič
D (NaHCO_3)	veliki neoblikovani kristali	netopno	9,0	3985	veliko mehurčkov, letos
E (NaCl)	veliki belkasti neoblikovani kristali	dobro topno	6,2	3988	nič
Neznani vzorec	bel prašek z belim skupaj	slabo topno	5,0	1021	nič

Slika 1: Izdelek dijaka.

5. Nekaj odzivov dijakov, udeležencev tabora

»Kaj mi je bilo najbolj všeč? Težko odgovorim na to vprašanje. Če bi morala izbrati eno stvar, bi izbrala ... vse. Od poskusov mi je bil najbolj všeč tisti pri kemiji, ko smo raziskovali zgradbo kamnin, pa pohod na koncu, kopanje in hrana v hotelu.« Ela, 3. f

»Za tabor sem se odločila, ker se mi je zdel zanimiv in poučen hkrati. Starejši dijaki, ki so že bili na tem taboru, so ga zelo pohvalili in zato sem se odločila za prijavo. Zelo mi je bilo všeč terensko delo, saj so nam profesorji dovolili, da delamo sami. Pri tem smo se zelo zabavali in veliko smo se naučili. Dobila sem veliko novih prijateljev in upam, da bom lahko šla na tabor tudi naslednje leto.« Klara, 2. f

»Na taboru mi je bil zelo všeč fotografski natečaj. Zelo rada fotografiram, zato mi je bilo všeč, da sem lahko aktivno fotografirala in sodelovala na natečaju.« Tara, 2. f

»Na taboru sem zelo uživala. Posebej mi je bila všeč meditacija. Nisem vedela, da je tako težka in tako pomembna za človeka. Vreme je bilo lepo, hrana odlična, vzdušje na taboru zelo sproščeno in čisto nič šolsko.« Špela, 2. f

»Vesel sem, da sem spoznal nove ljudi, ki jih drugače ne bi.« Gašper, 2. b

Zaključek

Raziskovalni tabor je rezultat večletne prakse iskanja primernega dela z nadarjenimi, motiviranimi dijakinjami in dijaki, ki imajo odnos do znanja in prepoznajo odgovornost in ambicioznost do svojega osebnostnega razvoja in rasti. Pozitivne izkušnje taborov kažejo, da dijakinje in dijaki v neformalnem načinu izobraževanja pokažejo visoko motivacijo do dela, intenzivno ozaveščajo lastno odgovornost za življenje in postanejo pozitivno naravnani do napora in prizadevanja za šolski in osebni uspeh.

Na taboru izvajamo medpredmetno sodelovanje in timsko poučevanje, vedno pa vključujemo tudi učenje za življenje. Način dela spodbuja pri dijakih kreativnost in kritično razmišljanje, razvijanje socialnih veščin in spoznavanje lastne identitete. Dijaki razvijejo bolj angažiran odnos do lastnega osebnega razvoja in uspešnosti, bolje ozavestijo lastno doživljanje in spoznavajo lastni kreativni potencial. Spoznavajo tudi tehnike sproščanja in izražanja čustev. Učitelji izvajalci imajo krasno priložnost vzpostaviti bolj osebne, poglobljene odnose z dijakinjami in dijaki ter spoznavati njihove potenciale in sposobnosti. Delo na raziskovalnih taborih pomeni posebno doživetje tako za dijake kot profesorje, saj ti ob celodnevem skupnem, sproščenem delu ustvarjajo bolj poglobljene medosebne odnose. Evalvacije taborov kažejo izredno pozitivne ocene dijakinj in dijakov.

Literatura

Bezić, T. ... [et al.] (2006). Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno – izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Haug, Ellen. 2008. Multilevel correlates of physical activity in the school setting. Norway: University of Bergen, Faculty of Psychology, Research Centre for Health Promotion.

Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. (1999).

Pridobljeno s

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Magajna, L. in Božič, J. (2012). Vloga šolskega psihologa pri prepoznavanju in obravnavi rizičnih skupin nadarjenih učencev. V M. Jurišević in B. Stritih (ur.), Posvetovanje: Vloga psihologa v vzgoji in izobraževanju nadarjenih (str. 27–43). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Novak, Bogomir. 2006. Moč družbe in transformacija šole. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Plut Pregelj L., (2004). Konstruktivistične teorije znanja in šolska reforma: učitelj v vlogi učenca. Konstruktivizem v šoli in izobraževanje učiteljev. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete

Urška Sotler: Kaligrafija, umetnost pisanja

POVZETEK

Vsak nadarjeni učenec v sebi skriva nek talent. Kako bo to nadarjenost razvijal, pa je odvisno od staršev, od šole in lastne iniciativnosti. Šole si prizadevajo, da nadarjenim pripravijo raznovrstne dejavnosti in ena izmed dejavnosti, ki jih na šoli ponujamo, je tudi tečaj kaligrafije, ki zahteva vztrajnost, trdo delo in potrpežljivost. Tečaje izvajam knjižničarka kot ljubiteljska kaligrafinja: sama pripravim učne liste in učence glede na interes in starost poučujem kaligrafski pisavi gotico in uncialo, ki sta najprimernejši za učenje. Učenci s pomočjo lastnih idej in vaje izdelajo končni izdelek v izbrani pisavi, ki vključuje kaligrafski zapis, izdelavo inicialke ali likovno okrasje. Delavnice, ki niso vezane na učni proces in potekajo v sproščenem ustvarjalnem vzdušju, so izjemno uspešne, kar dokazujejo tudi razstave, ki jih na šoli pripravimo po izvedbi kaligrafskih programov za nadarjene.

Ključne besede: nadarjenost, kaligrafija, ustvarjalnost, delavnice za nadarjene, gotica, unciala

ABSTRACT

Every gifted student has some hidden talents. If and how he will develop his talent, however, depends on his parents, the school and his own initiative. Schools strive to prepare a variety of activities for the talented, and one of the activities we offer at our school is also a calligraphy course that requires preservance, hard work and patience. The courses are conducted by a librarian as an amateur calligrapher: I prepare worksheets and teach students two calligraphy fonts, Gothic and Uncial, which are the most suitable for learning according to pupils interest and age. With the help of their own ideas and exercises, students create the final assignments in the chosen font, which includes calligraphic notation, making an initial or artistic decoration. Workshops that are not related to the learning process and take place in a relaxed creative atmosphere are extremely successful, as evidenced by the exhibitions that we prepare at the school after the implementation of calligraphy programmes for the gifted.

Keywords: talent, calligraphy, creativity, talent workshops, gothic, unciala

1 UVOD

Kaligrafija je umetnost, ki je zmotno stvar preteklosti. A tudi danes je še kako živa. Vabilom, čestitkam, priznanjem, naslovom, listinam in raznim okrasnim predmetom doda poseben čar in lepoto. Ob učenju veščin pisanja in ob vajah kaligrafije razvijamo koncentracijo in sposobnost za vizualizacijo. Ob potezah peresa v določeni smeri prepoznavamo detajle posameznih črk in tako razvijamo sposobnost pozornosti. Ta veščina ročnega izražanja je posebej primerna za otroke, pa tudi odrasle, ki v digitalnem svetu pogosto nimajo možnosti izvajati ročnih spretnosti in tako skozi zabavo razvijati sposobnost osredotočanja misli in predvsem potrpežljivosti. Koristi pisanja z roko in s tem kaligrafije so številne: pisanje s peresom po pisni podlagi daljša

pozornost, izboljšuje kratkoročni spomin, večja natančnost, pisanje umirja dihanje, aktivira istočasno obe možganski polovici, niža krvni pritisk, ročno delo pomirja in stabilizira čustva, nas umirja, zmanjšuje nemir in napetost ter krepi občutek za lepoto.

Čeprav je zanimanje za kaligrafijo med učenci različno od generacije do generacije, pa želimo na šoli s tečaji kaligrafije ohranjati srednjeveško pisanje ter s tem uriti in poudarjati pisanje na roko. Tisto, kar napišemo na roko, si bolje zapomnimo, utrne se nam več idej, bolj smo ustvarjalni in dolgotrajno pozorni. Delavnica kaligrafije za osnovnošolce združuje pisanje kaligrafije in likovno ustvarjanje. Izvedba delavnice je odvisna od časa in učencev, njihove starosti, interesa in pisave.

2 NADARJENI UČENCI IN KALIGRAFIJA

Nadarjeni in talentirani so tisti otroci in mladostniki, ki imajo izredne sposobnosti ali potencialne, da prikažejo svoje dosežke na različnih področjih v primerjavi s svojimi vrstniki. Pri njih je moč zaznati visoke zmožnosti dokazovanja na področjih inteligence, kreativnosti ali umetnosti oz. na vseh področjih človeških prizadevanj. Imajo izredno visoko razvite voditeljske sposobnosti ali pa izstopajo na posebnih učnih področjih. Poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene aktivnosti in programe znotraj in izven šole. (Težak, 2008) Nadarjeni učenci so tisti učenci, ki so v razvoju sposobnosti pred svojimi normalno razvijajočimi se vrstniki. Nadarjenost je lahko delna ali splošna. Učenci, ki so delno nadarjeni, dosegajo nadpovprečne rezultate na enem področju, splošno nadarjeni pa so uspešni na več sorodnih področjih. Nadarjeni učenci so učenci s posebnimi potrebami. A ko se na šolah pogosto intenzivno ukvarjajo z učenci s primanjkljaji na posameznih področjih, pa za nadarjene pogosto zmanjka časa. V zadnjih letih so se na šolah pojavili številni programi za spodbujanje ustvarjalnosti nadarjenih in programi so raznovrstni tudi zaradi interesov in znanj pedagoških delavcev, ki poleg učnega procesa želijo učencem ponuditi dodatna znanja in izkušnje. Tako kot delavnice za nadarjene bogatijo nadarjene, tako bogatijo tudi pedagoške delavce. Cilj vsake šole je učencem omogočiti optimalne pogoje za učenje in razvoj. Učitelji se zavedamo, da je potrebno omogočiti nadarjenim učencem spodbudno učno okolje, kjer bodo lahko razvijali svoje potencialne. Ena izmed dejavnosti, ki nadarjenim učencem to omogoča, so vsekakor tudi šolski in izvenšolski obogatitveni programi, ki jim ponujajo nova znanja in izkušnje. Evidentiranje in identifikacija nadarjenih ter seznanitev staršev je dolgotrajen proces, a ko je končan, je čas za šolo in njen strokovni kader, da za nadarjene pripravi zanimive programe, ki jih bodo prepričali in s katerimi bodo urili svoja dobra področja in spoznavali nove vsebine.

Nadarjeni učenci poleg običajnih učnih programov namreč potrebujejo tudi njim prilagojen pouk ter dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti.

Nagel (1987) pravi, da je ustvarjalen tisti posameznik, ki je sposoben povezovati ideje, informacije in stvari izvirno, torej nenavadno in novo. Prav ta aspekt nadarjenih je ključni pri učenju kaligrafije in njihovi uporabi za ustvarjanje novih, izvirnih umetniških izdelkov.

Beseda kaligrafija je sestavljena grških besed kalos (lepo) in graphein (pisanje), zato pravimo kaligrafiji tudi umetnost lepega pisanja. Nekoč so pisali z gosjimi peresi ali s peresi iz trsja, ki so jih pomakali v črnilo. Danes pišemo s posebnimi kaligrafskimi peresi, ki imajo prirezano konico. Od širine konice je odvisna tudi širina sledi in posledično tudi črk. Kaligrafija ni enostavna umetnost in je tako nadgradnja lastne pisave, ki zahteva veliko vaje, vztrajnosti in estetskega čuta.

Z delavnicami kaligrafije zasledujemo naslednje cilje:

- razvoj učenčevih močnih področij in interesov,
- celosten razvoj učenca s poudarkom na estetski vzgoji,
- spodbujanje otrokove ustvarjalnosti,
- razvoj samoiniciativnosti,
- razvoj kritičnosti in samokritičnosti,
- prenos vsebin, oblik in metod dela iz delavnice v lastne izdelke doma in v učilnico,
- bogatenje splošnega znanja in razgledanosti,
- urjenje pisanja z roko, spremljanje navodil za delo in urjenje natančnosti in preciznosti.

Osnovni principi dela z nadarjenimi s področja kaligrafije:

- vsebine niso vezane na učni načrt,
- delavnic se lahko udeležijo nadarjeni z vseh področij,
- program je individualiziran,
- učenci delajo samostojno in samoiniciativno naredijo načrt svojega izdelka, dajejo predloge, sami poiščejo besedilo, ki ga želijo zapisati kaligrafsko in sami oblikujejo okrasje oziroma inicialko,
- skrb za pozitivno in sproščeno vzdušje na delavnicah, ki spodbuja ustvarjalnost pri učencih,
- evalvacija in zaključna razstava, ki učence motivira za nadaljnje ustvarjanje na področju kaligrafije.

3 ORGANIZACIJA DELAVNIC KALIGRAFIJE

Delavnice kaligrafije na šoli izvajam knjižničarka, saj se ljubiteljsko ukvarjam s pisanjem kaligrafije. Obiskovala sem tečaje kaligrafije in iluminacije, kjer sem se urila v dveh pisavah,

gotici in unciali. Glede na način izpeljave delavnic kaligrafije sama izdelam didaktični material in učne liste za učenje kaligrafije. Le-ti vsebujejo način pisanja črk, poteze, ki jih je potrebno vleči, da napišemo črke, tako da lahko učenci vadijo tudi doma, prazne strani za prve povedi in nekaj primerov pravilnega pisanja kaligrafije. Naša stalna praksa je, da delavnice ponudimo vsem nadarjenim učencem od 4. do 9. razreda, ne glede na vrsto nadarjenosti, saj želimo, da tudi tisti, ki niso nadarjeni na določenem področju, urijo svoje sposobnosti na vseh področjih. Nadarjenih je skozi leto različno, števila pa se giblje od 30 do 40. Na podlagi prijav se odločimo za vrsto pisave in način izvajanja delavnic. Ta je odvisen od starosti učencev, števila prijavljenih ter njihovih interesov. Delavnice potekajo v šolski knjižnici, kjer že sam prostor omogoča učencem večjo sproščenost, možnost gibanja, dostop do knjig, več samostojnih premorov. Potekajo sproščeno, saj učencem sprememba prostora koristi, počutijo se bolj sproščene kot v razredu, lahko se povezujejo tudi z učenci sosednjih razredov in sproščeno klepetajo kljub prisotnosti knjižničarke/učiteljice. Program delavnic ni vezan na šolski program, a vseeno spodbuja ustvarjalnost, kreativno reševanje problemov, izdelkov ne vrednotimo in ocenjujemo, uporabljamo pozitivna motivacijska sredstva ter skrbimo za sproščeno ozračje. To velja za vse delavnice za nadarjene, sploh pa za tiste, ki jih izvajam sama v šolski knjižnici, ki je prijeten, motivacijsko spodbuden prostor.

3.1 Delavnica kaligrafije – gotica

Pisava gotica se je razvila v poznem srednjem veku in je bila v Nemčiji v uporabi vse do sredine 20. stoletja, ko je oblast prepovedala uporabo tiskarske gotice. Postopoma se je razvila iz karolinške minuskule. Njene črke so ozke, oglate, ni večjih okroglin, značilne so poudarjene in nepoudarjene linije, izgledajo lomljeno in so kombinacija finih in močnih potez. Gotica je zapletena pisava, ki ni enostavna za pisanje. Tudi napor se pri pisanju gotice hitro poznajo, zato delavnico gotice izvajamo ob jutranjih urah, ko roka za pisanje še ni utrujena in je zato pisava lepša. Delavnica učenja gotice in izdelava končnega izdelka poteka enkrat tedensko 10 zaporednih tednov, torej 10 šolskih ur. Učenci najprej v 6 zaporednih srečanjih s pomočjo učnih listov, ki jih pripravim, spoznajo način pisanja s peresom, opravijo prve poteze, spoznajo kot, pod katerim držimo pero ter se naučijo male in velike tiskane črke gotice. Potrebno je precej vaje v šoli in doma, da so črke takšne, kot morajo biti. Pri tem morajo učenci upoštevati razmak med črkami, paziti, da se črke med sabo ne dotikajo, upoštevati pisanje od črte do črte, da so črke enako visoke ter upoštevati pravilni kot držanja peresa. Precej težav jim povzroča tudi pero, ki ga je potrebno držati pod določenim kotom in ga redno (a ne preveč) namakati v črnilo. Po vaji v šoli in doma in ko je pisava utrjena, nastopi naslednji del delavnice, to je izpis

pregovora ali misli, ki ga sami izberejo, na trši papir. Prav začudeni so, kako dolgotrajni so postopki, da nastane lep izdelek. Najprej si narišejo črte s svinčnikom. Nato sledi izpis misli na navaden papir, šele nato pa na trši papir. V tečaj vključimo tudi izdelavo inicialke, ki si jo učenci sami zamislijo, jo skicirajo, narišejo in pobarvajo, da je končni izdelek estetski in z umetniško vrednostjo.

Slika 1: Primer izdelka učenke - gotica

Slika 2: Primer izdelka učenke - gotica

3.2 Delavnica kaligrafije – unciala

Unciala je enovišinska pisava oziroma pisava enega palca. Unciala je bila najpogostejša pisava za pisanje knjig od 4. do 8. stoletja. Črke pri unciali so bolj zaokrožene in ukrivljene, kar omogoča manj potez in hitrejši zapis. Unciala ne pozna velikih in malih črk, ampak so enake, le velike črke se pišejo večje. Tako je učenje unciale preprostejše in zahteva manj časa kot učenje gotice. Delavnico za nadarjene smo izpeljali v dogovorjenih petkovih terminih delavnic za nadarjene na šoli, ki ponavadi trajajo 4 polne ure in tudi pri delavnici kaligrafije je bilo tako. Najprej so učenci spoznali pisavo s pomočjo učnih listov, ki sem jih pripravila zanje. Čas za vajo je bil tokrat odmerjen le na čas v šoli, kar je slabost delavnice v enem kosu, saj onemogoča intenzivnejše usvajanje in vajo pisanja črk doma. Učenci so se po usvojitvi vseh črk abecede tudi tokrat poizkusili v pisanju povedi. Morali so paziti na kot držanja peresa, obliko in pravilne okrogline črk, ki so pri unciali še posebej izrazite, pazili so na enako velikost vseh črk, da se črke med sabo niso dotikale ter na enak razmak med besedami v povedi. Tokrat sem povabila k sodelovanju tudi učiteljico razrednega pouka, ki na šoli izvaja likovni krožek, saj smo se odločili, da bomo misli, ki so jih učenci izpisali v kaligrafski pisavi unciala, dodali tudi cvetlično ali kakšno drugo okrasje v tehniki akvarel. Kolegica se je tako posvetila svetovanju učencem pri likovni opremi kaligrafskega končnega izdelka. Učenci so po izpisani misli sami načrtovali okrasje, ga skicirali in kasneje tudi pobarvali z akvarelnimi barvami. Nastali so estetski izdelki, ki smo jih razstavili na šolskih hodnikih, da so si lahko vsi učenci in učitelji

ogledali rezultate učenja kaligrafske pisave. Učenci so lahko uncialo uporabljali vsak dan, saj je prednost unciale tudi v tem, da za njeno pisanje ni nujno potrebno kaligrafsko pero, ampak jo lahko v prilagojeni obliki pišemo tudi z drugimi vrstami pisal, kar jo uvršča med najbolj uporabne in vsestranske vrste kaligrafskih pisav.

Slika 3: Razstava izdelkov delavnice kaligrafije - unciala

ZAKLJUČEK

Nadpovprečno razvite sposobnosti, ustvarjalnost in motivacija so sestavine nadarjenosti in vsega tega na delavnicah kaligrafije nikoli ne manjka. Nadarjeni učenci so nad svojimi izdelki navdušeni in z veseljem ob drugih priložnostih zapišejo misel, pregovor ali poved v kaligrafski pisavi. Tako je namen delavnic izpolnjen. Uspeh delavnic z uporabo gotice je bil vsekakor večji kot z uporabo unciale, saj so bili učenci vsak teden spočiti in pripravljeni na delo, svoje delo doma pa so vestno opravljali, tako da je bila pisava res utrjena. Enkratna večurna delavnica ima svoje negativne strani ravno v nezmožnosti vaditi pisavo doma, tako da se bomo, če je le možno, v bodoče posluževali tedenskih kaligrafskih delavnic. Pohvalno pa je, da je zanimanje za pisanje kaligrafije tudi med sodelavci veliko, saj smo tudi zanje pripravili delavnico ob drugi priložnosti in z veseljem so se je udeležili. Kaligrafija pa je zanimiva tudi staršem, ki se na šoli udeležujejo bralne značke za odrasle, saj smo glede na zanimanje tudi zanje pripravili nadvse uspešno delavnico kaligrafije z učenjem unciale. Kaligrafija je uporabna umetnost in ne sodi v preteklost, ampak jo nameravamo poučevati še naprej, če bo le zanimanje za to vrsto umetnosti.

VIRI

Nagel, W. (1987). *Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok*. Ljubljana, DZS.

Bezić, Tanja et al. (1998). *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Horvat, T. (ur.). (2019). *Mednarodna znanstvena konferenca Izzivi in težave sodobne družbe*.
https://www.ris-dr.si/data/attachment/509f6ccbc5a85a0d07f32bff32186163ba8301b8/1569245602VII_MEDNARODNA_ZNANSTVENA_KONFERENCA_IZZIVI_IN_TE_AVE_SODOBNE_DRU_BE_compress.pdf
- Pepelnik, L. et al. (ur.) (2019). *Nadarjeni. 3. Mednarodni znanstveno-strokovni posvet*.
http://osruse.splet.arnes.si/files/2019/04/zbornik_nadarjeni_2019-1.pdf
- Ferbežar, I., Težak, S., Korez, I. (2008). *Nadarjeni otroci*. Radovljica, Didakta.
- Kukanja Gabrijelčič, M. (2017). *Poučevanje nadarjenih učencev v osnovni šoli. Izbrane teme iz družboslovja*. Koper, Založba Univerze na Primorskem.

Ada Stegnar: Nadarjenost na osnovnošolskem gledališkem odru

Povzetek

Delo z nadarjenimi učenci v osnovni šoli obsega široko paleto raznovrstnih dejavnosti in aktivnosti, med katere sodi tudi sodelovanje v gledaliških projektih oz. predstavah. Gledališki oder namreč omogoča realizacijo nadarjenosti na mnogih predmetnih področjih. Prav na šolskem gledališkem odru učenci lahko izrazijo svojo ustvarjalnost, razvijajo sodelovalnost in odgovornost, krepijo samopodobo in sposobnost timskega dela, predvsem pa razvijajo svoj talent.

V prispevku bom predstavila šolski glasbeno-gledališki projekt, muzikal Svoboda, v realizaciji katerega je sodelovalo prek 80 učencev predmetne stopnje in več mentorjev. Pomembno je poudariti, da so se vanj vključili identificirani nadarjeni učenci, ki so pod vodstvom mentorja na svojem izbranem področju nadarjenosti sooblikovali končno podobo muzikla, ki si ga je ogledalo okoli 1500 ljudi. V projekt so se vključevali popolnoma samoiniciativno, izkazali veliko motivacije, tudi za delo v popoldanskem ali sobotnem času.

Taki in podobni projekti so stalnica na naši šoli že več kot 20 let, saj se je izkazalo, da prek njih učenci osebnostno rastejo, sodelovanje z vrstniki pa jim nudi tudi veliko zadovoljstvo. Pomembno vlogo pa ima seveda učitelj, ki je poleg strokovnega dela predvsem motivator in navduševalec, subtilnost in empatija pa sta nepogrešljivi sestavini njegovega dela.

Ključne besede: nadarjenost, talent, ustvarjalnost, samopodoba, motivacija, osebna rast, sodelovanje

Abstract

Working with talented pupils at primary school comprises a wide palette of diverse activities, one of them being participation in theatre projects or performances. Theatre stage as such enables realization of talent in numerous curriculum areas. School stage gives the pupils the possibility of expressing their creativity, cultivates collaboration and responsibility, builds up their self-image, promotes teamwork, and last but not least, develops their talent.

The article presents the school musical theatre project, a musical Freedom, which brought together more than 80 pupils aged 11 to 14 as well as several mentors. What is of the most importance is the fact that the project involved identified talented pupils who contributed to the whole musical each in their own way. The pupils were led by their mentors in their fields of talent and the musical was seen by more than a thousand people. Pupils joined the project completely on their own initiative and showed huge motivation even though it involved working in the afternoons and Saturdays.

This type of projects have been a regular feature at our school for more than 20 years as they have proven that participation of pupils in such projects increases their personal growth while collaboration with their peers brings them a lot of joy. The role of a teacher is quite significant as they, in addition to passing on their knowledge, mostly motivate and enthuse pupils whilst bearing in mind that subtlety and empathy are essential ingredients of their work.

Key words: gift, talent, creativity, self-image, motivation, personal growth, collaboration

Uvod

Po poklicu sem profesorica razrednega pouka z 38-letnim stažem. Zadnjih 25 let poučujem slovenščino v šestem razredu na Osnovni šoli Grm v Novem mestu. OŠ Grm je prepoznana v svojem okolju po izstopajočem delovanju na kulturnem področju. Posebna tradicija, s katero grmčani bogatimo širši kulturni prostor, so Grmska srečanja, na katerih gostimo znane slovenske umetnike, ki so na kakršen koli način povezani z Osnovno šolo Grm, odmevne pa so tudi naše gledališke uprizoritve, izjemni pevski zbori in kvalitetno likovno ustvarjanje. Za delo na kulturnem področju je šola leta 2019 prejela priznanje JSKD Kulturna šola (povezave: <https://radiokrka.si/clanek/novice/video-28-grmsko-srecanje-637264>).

Poleg poučevanja sem bila vsa ta leta koordinator za kulturne dejavnosti na šoli. V tem času sem v sodelovanju s kolegi pripravila prek 15 večjih gledaliških uprizoritev (Mladinska drama Stran, Človek in njegove bombe, J'st bi, Prešerno o Prešernu, Blazno resno o šoli, Odraščanje Jadrana Grma ...), v sodelovanju z Marjanom Moškonom in Studiom Virc pa sta nastala tudi dva predstavitvena filma (povezava za ogled filma Za vsakim grmom ne raste grmčan – <https://www.youtube.com/watch?v=JB4gBf-XCsQ&t=3s>), ki odsevata šolski utrip. Svoj poklic doživljam kot poslanstvo, ki mi omogoča v vsakem učencu, ne samo pri nadarjenih, razviti njegove osebne potenciale.

V prispevku želim predstaviti projekt avtorskega muzikla Svoboda, ki predstavlja zmnožek vseh talentov, vizij, energije, predanosti in vztrajnosti učencev in učiteljev.

Menim, da je sodelovanje v takih projektih izjemna priložnost za nadarjene učence, ki se vanj lahko vključijo glede na svoje talente in sposobnosti, ga aktivno sooblikujejo na tistem predmetnem področju, kjer so osebno močni oz. nadarjeni. Izkazuje se tudi njihova visoka motivacija, zagnanost, vztrajnost in predanost skupnemu cilju. V procesu ustvarjanja izražajo svojo ustvarjalnost, osebno rastejo, razvijajo pa tudi pozitivno samopodobo, česar morda pri tekmovanjih ali drugih dejavnostih za nadarjene ne morejo izraziti v taki meri. Prav tako tu niso podvrženi pritiskom po dokazovanju, doseganju in merjenju rezultata ali pričakovanjem.

Ideja in besedilo

O muziklu na našem šolskem odru, ki bi predstavljal neko vsebinsko nadaljevanje avtorske mladinske drame Stran, ki smo jo uprizorili pred petimi leti, sva se z nekdanjim sodelavcem, prof. Tomažem Koncilijo, pogovarjala že pred leti, a do njegove realizacije nekako ni prišlo. Nato je pod njegovim peresom nastala mojstrovina, odličen scenarij z duhovitimi in sporočilnimi dialogi, songi, ki zlezejo v uho, besedilo, ki brez moraliziranja ponuja sliko najstniškega vsakdana. V zgodbi lahko spremljamo pripoved o razpetosti mladostnikov med

vsakdanjimi obveznostmi, pričakovanji staršev, neprestanem nadzoru odraslih, potrebo po pripadnosti med vrstniki, družinski varnosti ter na drugi strani potrebo po svobodi in osebni izbiri. Preplet dramskega besedila in izjemno sporočilnih pesmi ter plesov v človeku vzbudi razmislek o načinu življenja mladostnikov danes. Da gre za res kvalitetno dramsko besedilo, dokazuje tudi podatek, da je bilo besedilo leta 2020 uvrščeno v peto knjigo v priljubljeni zbirki knjižnih objav dramskih besedil za otroške in mladinske gledališke skupine: Petka!, Spetka!, Šepetka! in Potepka! V knjižni izdaji je bilo objavljeno tudi besedilo Svoboda, ki se je uvrstilo med najboljših pet besedil, ki so prispela na Literarni natečaj JSKD za najboljše otroško ali mladinsko dramsko besedilo.

Ko sem ga prvič prebrala, so se ob branju rojevale ideje, slike, postavitve, scena ... Vizija se je oblikovala kar sama od sebe. A to vizijo je bilo potrebno realizirati. Dramskega besedila za 40 minut, 5 skupinskih in 5 individualnih songov ... Je to mogoče narediti v treh mesecih?

Ustvarjanje

V današnjem času posameznik sam lahko doseže veliko, če ima motivacijo in cilj. A še mnogo več lahko dosežemo skupaj. To vodilo je predstavljalo osnovo za naše skupno delo v projektu. Prvi korak je bila avdicija za like v muziklu in odziv med učenci je bil izjemen. Tega sem bila vesela, saj je bil to dokaz, da so željni nečesa drugačnega. Mnogi so izstopili iz cone ugodja in prvič zbrali pogum, da se preizkusijo v taki dejavnosti. Za čisto vsakega, ki je pokazal interes, smo s sodelavci poiskali vlogo, področje, kjer se je lahko v projekt vključil glede na svoje interese in sposobnosti. Končno število sodelujočih je bilo prek 80 učencev in 9 mentorjev: 15 igralcev, 13 solistov, 19 pevcev v pevskem zboru, 4 instrumentalisti, 18 plesalk, 10 učencev za likovno podobo scene in kostumov, 8 učencev za tehnično izvedbo scene, 3 učenci za luč, 4 za ozvočenje, 4 za rekvizite in 1 učenka za oblikovanje gledališkega lista.

Začele so se bralne in interpretativne vaje, kjer smo s petnajstimi igralci oblikovali značaje oseb v muziklu, brusili tekst in ob vsakodnevnih obveznostih nam je le s težavo uspelo, da smo se redno dobivali. Izkoristili smo vse možne termine pred in po pouku ter sobote.

Pri tako velikem projektu ne gre drugače, kot da delaš po koščkih. Igralci so vadili zase, solisti posebej, instrumentalisti v glasbeni šoli, pevci pa v terminih pevskega zbora. Vzporedno z vajami je nastajala scena, ki so jo izjemno likovno in tehnično realizirali učenci sami, plesalci so vadili v plesni šoli. Muzikal je izvedbeno zahteven tudi na tehničnem področju. Operirati s trinajstimi naglavnimi in štirimi prenosnimi mikrofoni, skrbeti za glasbo, učinko, luči, menjavo rekvizitov ... ni enostavno. Vsak učenec je na svojem področju razvijal osnovno idejo in jo nadgrajeval z lastno ustvarjalnostjo in idejami. V samem procesu ustvarjanja je bilo zaznati

njihovo izjemno motiviranost in odgovornost, nikoli jim ni bilo odveč žrtvovati svojega prostega časa. Ob sodelovanju so razvijali tudi sposobnost sodelovanja. Najbolj dragoceno pa je bilo opazovati, kako osebnostno rastejo, kako se oblikuje njihova pozitivna samopodoba, kako se veselijo osebnega in skupnega napredka in se zagnano trudijo za končni cilj.

Uprizoritve in odzivi

Premierno uprizoritev je muzikal doživel v mesecu aprilu 2019, tej pa je sledilo še deset ponovitev. Ogledalo si ga je torej prek 1500 gledalcev in odziv je bil izjemno pozitiven. Predstavljen je bil tudi v prispevku na televiziji Vaš kanal ter v mediju Dolenjski list, ogled pa je bil dostopen tudi na spletni strani šole. Na You Tube je še danes mogoč ogled napovednika o muziklu: <https://www.facebook.com/osgrnmn/videos/muzikal-svoboda/341850559811773/>, <https://radiokrka.si/clanek/novice/videofoto-grmski-muzikal-uprizorjen-ze-desetic-705649>.

Muzikal je bil predstavljen tudi na 29. grmskem srečanju, kasneje je sledil še pogovor z avtorjem besedila in glasbe, prof. Tomažem Koncilijo, režiserko, prof. Ado Stegnar, in učenci, ki so v njem nastopali: <https://www.dolenjskanews.com/foto-grmski-muzikal-svoboda/>.

Izjave sodelujočih učencev:

Ela Zobarič (igralka, pevka, glavna ženska vloga): Muzikal deluje kot velika družina. Skupaj se smejemo, prepiramo, se podpiramo, ko kdo naredi napako in se vsi iz nje nekaj naučimo. Naš muzikal Svoboda povezuje vse generacije predmetne stopnje in med nami so se spletla nova prijateljstva. Všeč mi je bilo tudi, ko smo po vsaki vaji in nastopu začutili nek napredek. Dobili smo nov zagon, ki nas je potiskal naprej. V muzikal smo vsi vložili veliko dela, svojega prostega časa, mnogi so premagali strah pred nastopi in se podali v nove, neznane vode ustvarjanja, mnogim med nami pa se je izpolnila skrivna želja. Najbolj pa občudujem našo učiteljico, ki nam je vedno pomagala na tej umetniški avanturi in je na vsako vajo kljub napornemu delu prišla pripravljena, vesela in polna energije.

Kal Vilan Kotar Dražumerič (igralec, pevec, glavna moška vloga): Ko sem prišel na prvo vajo za muzikal, sem bil optimističen. Za to gledališko-glasbeno zvrst sem že velikokrat slišal, a ko mi je učiteljica dodelila glavno moško vlogo in sem izvedel, da bom moral peti ... No, moj optimizem je izpuhtel. Na začetku sem se na vajah namenoma izogibal petju, potem pa sem se soočil s tem izzivom. S pomočjo učiteljice glasbe in profesionalne pevke me je strah minil. Vaje so bile naporene in za nas, ki nismo profesionalci, še posebej zahtevne. Pomembno je, da ne pozabiš besedila in opraviš svoj del naloge, saj le tako cel projekt lahko napreduje. Zabavno pa je bilo tudi druženje s soigralci. Sedaj sem ponosen nase in svoj napredek, umetnost pa bo prav gotovo ostala stalnica v mojem življenju.

Julija Tašič Šintler (plesalka): Že od nekdanj sem si želela nastopati na kakšni veliki prireditvi, a ne kot igralka. To mi nikoli ni šlo najbolje od rok. Zaradi treme pozabim besedilo in to seveda ni dobro. Prav zato sem se letos prijavila kot plesalka. Ples je moje močno področje in velika ljubezen. Ko nastopam v muzikalu, se počutim svobodno. Verjemite mi, da ni enostavno plesati v javnosti, še težje pa je nastopiti pred svojimi vrstniki. Lahko vam zagotovim, da je bilo sodelovanje v šolskem muzikalu zame nepozabna izkušnja. Mnogo sem se naučila, od plesa, potrpljenja in vztrajnosti in še več. Rada bi se zahvalila vsem, ki so mi omogočili to čudovito izkušnjo. Hvala, ker ste nas vzpodbujali, nas vedno pohvalili in nam vlili samozavest. Pa še zabavali smo se!

Mia Magnik (pevka): Ko smo začeli z vajami muzikala, nisem pričakovala, da nam bo uspelo narediti tako obsežno predstavo. Med vajami smo se veliko naučili, najbolj dragocena pa je izkušnja, da potrebuješ vztrajnost in vajo, da prideš do cilja. Sklenili smo tudi nova prijateljstva in zanimivo se mi je bilo družiti ter se pogovarjati s starejšimi učenci, saj jih prej nisem poznala. Ta izkušnja z muzikalom je bila neverjetna in je ne bi za menjala za nič.

Erik Jerman (ozvočenje in luč): Mnogi mislijo, da je delo člana tehnične ekipe, ozvočevalcev in lučkarjev čisto enostavno, da samo obračamo gumb, a to je daleč od resnice. Na letošnjem muzikalu Svoboda je bila ta naloga še posebej zahtevna. Nadzorovati sem moral šestnajst mikrofонов, sintetizator in učinke ter zvok na računalniku. Ena ura je potrebna, da povežeš vse kable, pripraviš vse mikrofone, preveriš baterije in frekvence. To je kar zakomplicirana tehnika, saj imajo mikrofoni določeno frekvenco, po kateri se povežejo s sprejemnikom in če imata dva mikrofona isto frekvenco, se »tehnika« ne more dogovoriti, kateri mikrofona naj se poveže s katerim sprejemnikom in takrat se zaslišijo čudni zvoki. Na to mi pač nimamo vpliva. Vedno moramo razmišljati deset sekund naprej in predvidevati, kaj se bo v naslednjem trenutku zgodilo na odru. Potrebno je postaviti tudi luči in kot zanimivost naj povem, da smo porabili dve uri samo za njihovo programiranje. Naše delo se nadaljuje tudi po koncu predstave, saj moramo vse tudi pospraviti. To delo je torej zanimivo, odgovorno, pa tudi naporno, a to sem vedno rad delal in usmeril se bom v poklic, ki mi bo omogočal nadaljevati v tej smeri.

Zaključek

Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci (1999) izhaja iz sodobnega pojmovanja nadarjenosti. Definicija nadarjenosti izhaja iz Marlandove definicije (Davis in Rimm, 1989; po Žagar, 2012). Koncept (1999) priporoča, da delo z nadarjenimi učenci izhaja iz naslednjih temeljnih načel: širitev in poglobljanje temeljnega znanja, hitrejše napredovanje v procesu učenja, razvijanje ustvarjalnosti, uporaba sodelovalnih oblik učenja, upoštevanje posebnih

sposobnosti in močnih interesov, upoštevanje individualnosti, spodbujanje samostojnosti in odgovornosti, skrb za celostni osebnostni razvoj, raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem, uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa, skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti ter ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese. O nadarjenosti učencev je na voljo obilica literature, ki učitelju predstavlja osnovo in oporo za delo z njimi, a bolj kot predstavitev teoretičnih izhodišč, se mi je v prispevku zdelo pomembno predstaviti gledališki projekt kot eno od mogočih oblik dela z njimi.

Menim, da opisana dejavnost predstavlja pomembno in dragoceno priložnost v uresničevanju in realizaciji Koncepta o odkrivanju nadarjenih učencev v osnovni šoli. A ob tem se mi poraja vprašanje, ali si takih priložnosti ne zaslužijo vsi in ne le nadarjeni učenci?

Viri in literatura

Koncept odkrivanja in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Dostopno na <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>, 3. 1. 2020

Freeman, J. (2001). Mentoring gifted pupils. *Educating Able Children*, 5, 6–12

Suzana Strelec, Mojca Valenti: Druženje nadarjenih učencev

Povzetek

Na OŠ Kidričevo organiziramo druženje nadarjenih z delavnicami, da bi sledili uresničitvi temeljnih potreb pri delu z nadarjenimi. V primerjavi z drugimi učenci so nadarjeni učenci višje motivirani, imajo močnejšo željo po samoizpolnitvi, emocionalno doživljajo globlje in bolj intenzivno, imajo višjo samopodobo, toda ne nujno višjega samospoštovanja, so nagnjeni k večjemu tveganju, so bolj občutljivi za pričakovanja in čustva drugih, dejavni v doseganju idealov, bolj zgodaj izražajo občutek za pravičnost, težijo k temu, da bi bili bolj samostojni, učinkoviti in prepričljivi. Da bi zadovoljili omenjene posebne potrebe, želje in interese nadarjenih, jim omogočamo svobodno izbiro in ponudbo v mnogoterih oblikah in dejavnostih v šoli in širšem okolju (Ferbežer, I., Težak, S. 2007).

Delavnice posegajo v raznolika področja nadarjenih: socialno-čustveno, umetniško, tehnično, naravoslovno, okoljevarstveno, zgodovinsko in druga področja. Vsako leto se jih udeleži okrog 100 nadarjenih in talentiranih učencev. Učenci si izberejo delavnico po lastni želji in interesu. Iz analize anketnih vprašalnikov je razvidno, da si druženja v delavnicah želijo tudi v bodoče.

Mentorji si prizadevajo, da bi delavnice zasnovali na višjih taksonomskih ciljih. Tako bi zadovoljili sedanje in prihodnje vzgojno-izobraževalne potrebe nadarjenih.

Ključne besede: nadarjeni od 4. do 9. razreda, posebne potrebe nadarjenih, druženje nadarjenih, socialno-čustveni razvoj, Klub nadarjenih, OŠ Kidričevo

Abstract

At Primary School Kidričevo, we are organizing gathering of gifted with workshops, in order to follow the implementation of the basic principles of working with the gifted. Compared to other students, the gifted students are more motivated, they have a stronger desire for self-fulfillment, they experience things on a deeper and more intense emotional level, and they have a higher self-image but not necessarily higher self-respect. They are more prone to risk, are more sensitive about expectations and feelings of others, are more active in achieving ideals, express a sense of justice earlier, and strive to be more independent, efficient and persuasive. In order to satisfy the mentioned special needs, wishes and interests of the gifted, we enable them a free choice and an offer of many forms and activities that are in school and the wider environment (Ferbežer, I., Težak, S. 2007).

The workshops are from a variety of fields: socio-emotional, artistic, technical, natural, environmental, historical and other. Around 100 gifted students attend the workshops every year. Students choose the workshop according to their own wishes and interests. Questionnaire analysis have shown that students also prefer and want socializing in workshops in the future.

Mentors strive to base their workshops on higher taxonomic goals. This would meet the current and future educational needs of the gifted.

Keywords: gifted from 4th to 9th grade, special needs of the gifted, socializing of the gifted, socio-emotional development, the Club of the gifted, Primary School Kidričevo

Uvod

Druženje nadarjenih med šolami smo zaradi epidemije nalezljive bolezni COVID v letošnjem šolskem letu morali omejiti samo na eno šolo - v okviru Kluba za nadarjene. Uspela nam je tudi strokovna ekskurzija v mesecu oktobru 2021 na Slovensko obalo.

Ideja o vsakoletnem druženju nadarjenih med šolami je nastala prav v Klubu nadarjenih na OŠ Kidričevo v šolskem letu 2004/2005. Od takrat nadarjeni učenci skupaj z mentorjem načrtujejo, izvajajo in vrednotijo delo v klubu. Mentorji, učenci in starši ugotavljamo spodbudne rezultate in učinkovitost Kluba:

- boljše socialno, čustveno in spoznavno vzdušje;
- pogostejše doživljanje sprejetosti, uresničenje potencialov, boljša samopodoba;
- boljše učne navade, boljši učni uspeh (1/3) in motivacija za delo;
- večja pripravljenost za skupinsko delo in sodelovanje s sošolci, strpnejši odnos, večja samostojnost, spoštovanje dogovorov, odgovornost;
- pristnejši medsebojni odnosi in kultura medsebojnega komuniciranja z vrstniki in učitelji;
- zadovoljstvo z delom, vsebino kluba, boljše počutje v šoli in napredek (96% staršev zelo zadovoljnih).

Potek druženja nadarjenih

Vsako šolsko leto skupaj z nadarjenimi učenci izberemo aktualno temo, ki bo rdeča nit delavnicam npr: Tehnologije prihodnosti, Zakladi naše kulturne dediščine, Aluminij, surovina prihodnosti idr. Delavnice prostovoljno in z navdušenjem pripravijo učitelji – mentorji. Cilj druženja je, da se posamezne delavnice udeležijo različno stari učenci petih sosednjih šol od 4. razreda (ko učence s testi in Ocenjevalnimi lestvicami identificiramo kot nadarjene) do 9. razreda. Tako druženje nadarjenih otrok zaradi različne starosti pomeni tudi neformalno obliko akceleracije.

Druženja najpogosteje organiziramo v soboto dopoldan, zaradi prostorskih pogojev na šoli.

Ob zaključku druženja učenci pripravijo predstavitev svojega dela in izdelkov v izbrani delavnici staršem, vabljenim gostom in predstavnikom lokalne skupnosti, ki v moralnem in materialnem smislu podpirajo druženja nadarjenih.

Nekaj srečanj je bilo dvodnevnih s pričetkom v petek popoldan; zvečer so sledile predstavitve dela v delavnicah, večerja, neformalno druženje, spanje v šoli in zjutraj zajtrk ter odhod domov.

Druženje nadarjenih v šolskem letu 2018/2019

Zadnje druženje nadarjenih smo organizirali v šolskem letu 2018/2019. Zaradi pandemije COVID so naslednja druženja odpadla. Tema druženja je bila: Aluminij, surovina prihodnosti. Ustvarjalno delo je potekalo v 15. delavnicah:

Delavnica
Lovilec sanj
Električni avto
Avtomatizacija in robotizacija proizvodnje
Zabavajmo se, uglasbimo pesem
Učimo se igrati šah
Oblikovanje šahovskih figur večjih mer (1m) iz alu-žice, alu-rondel(ic) in alu-folije; tehnični del – delavnica 1; likovni del – delavnica 2
grafična delavnica
Seznanitev z aluminijem in izdelovanje nakita iz aluminija
Ustvari poezijo (Found Poetry)
Spoznajmo angleški jezik skozi pravljичni svet in izdelajmo lutke
Modeli sveta
Debatnica o odnosih, nenasilni komunikaciji in reševanju konfliktov
Igrajmo se angleško gledališče
Robotska delavnica

Učenci so bili ustvarjalni in so na koncu druženja predstavili svoje izvirne ideje kot uresničljive z novim, unikatnim izdelkom. Tako so iz odpadnega aluminija skicirali in izdelali večje šahovske figure za igro šaha v naravi ob šoli.

Osnovna populacija

Osnovno populacijo anketiranih učencev je predstavljalo 140 nadarjenih učencev, od 4. do 9. razreda 9-letne osnovne šole, ki so se udeležili tega druženja. Za osnovni raziskovalni inštrumentarij smo uporabili anketni vprašalnik, rezultate pa prikazali v obliki grafov.

Analiza anketnih vprašalnikov

UČENCI

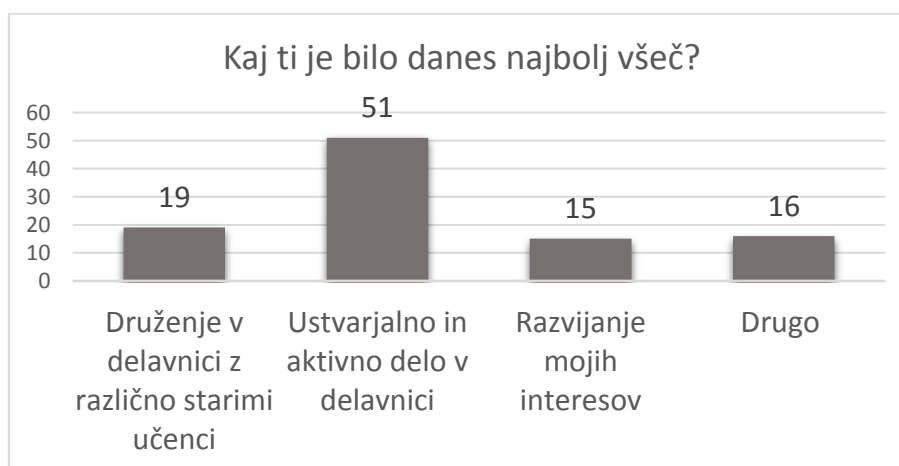
1. Ali si se danes prvič udeležil druženja?

Od 101 vprašanih se je 44 učencev udeležilo takšnega druženja prvič, 57 učencev pa je bilo na takih delavnicah že večkrat.

2. Kako si se odločil za vpis v delavnico?

Velika večina, kar 87 učencev, se je vpisala v delavnico na lastno željo, kar kaže na to, da so učenci notranje motivirani. 9 učencev se je vpisalo na pobudo prijatelja, 3 na pobudo učitelja in 2 na pobudo staršev.

3. Kaj ti je bilo danes najbolj všeč?

Več kot polovici učencev je bilo najbolj všeč ustvarjalno in aktivno delo v delavnicah. Med drugimi razlogi pa je bilo petim učencem enako všeč ustvarjalno in aktivno delo v delavnicah ter druženje z različno starimi učenci, trem učencem je bilo najbolj všeč druženje s prijatelji.

4. Bi si v prihodnje še želel/a podobnih druženj nadarjenih učencev?

Kar 97 učencev je odgovorilo, da si še želi podobnih druženj. Samo 4 učenci pa so odgovorili z NE in še ti so na zadnje vprašanje odgovorili, da je bilo v redu oz. da je bilo druženje super oz. da jim je bilo všeč, kar so delali.

5. Na kratko opiši, kako si se počutil na druženju, kaj ti je bilo posebej všeč, kaj bi predlagal za naslednja druženja:

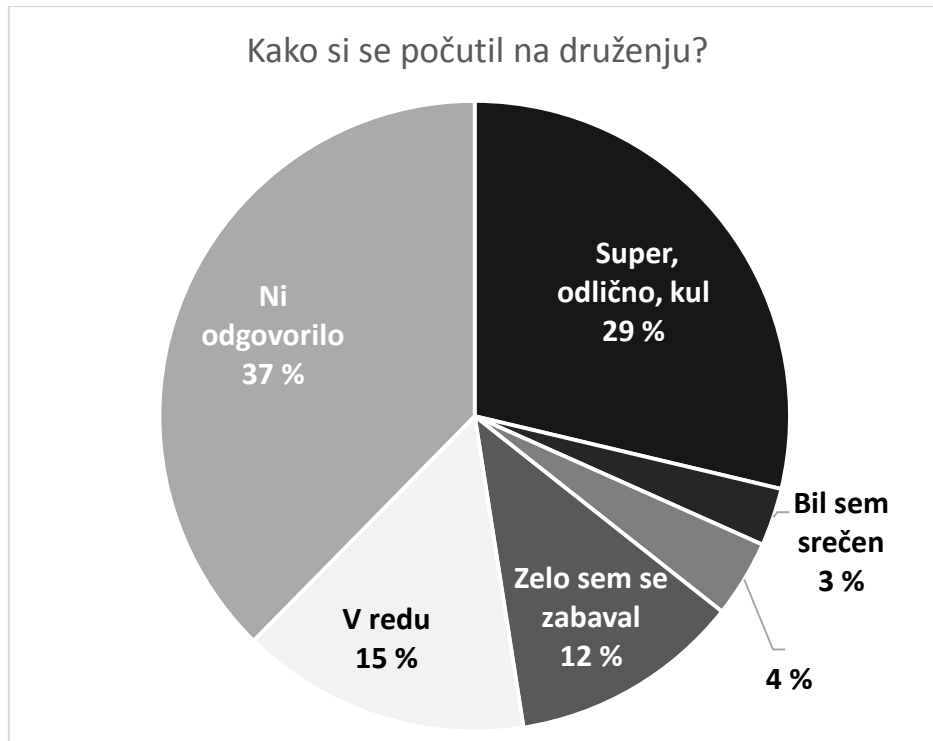
Pri analizi sem to vprašanje razdelila na 3 dele:

- Kako si se počutil na druženju?
- Kaj ti je bilo posebej všeč?
- Kaj bi predlagal za naslednja druženja?

Vsi udeleženci niso odgovorili na vse tri dele vprašanja. Ker je bilo veliko različnih, a pomensko podobnih odgovorov, sem podobne odgovore grupirala.

Kako si se počutil na druženju?

Na to vprašanje je odgovorilo 63 učencev, kar je približno 63 % vprašanih. 15 učencev (manj kot četrtnina tistih, ki so odgovorili na to vprašanje) je odgovorilo: v redu, dobro. Več kot tri četrtnine vseh odgovorov pa je kazala veliko zadovoljstvo, celo navdušenje. 12 učencev meni, da je bilo zabavno, 29 učencev je odgovorilo v smislu, da so se počutili super, ful fajn, čudovito, zelo lepo, odlično – od teh jih 6 navaja super in zabavno, 4 učenci so se počutili dobro, ker so se družili oz. spoznali veliko prijateljev. Najbolj razveseljivi so 3 odgovori, kjer so učenci napisali, da so se počutili srečne. Eden izmed njih je omenil tudi veselo, sproščeno. To pa je ravno tisto, za kar si v bistvu prizadevamo.

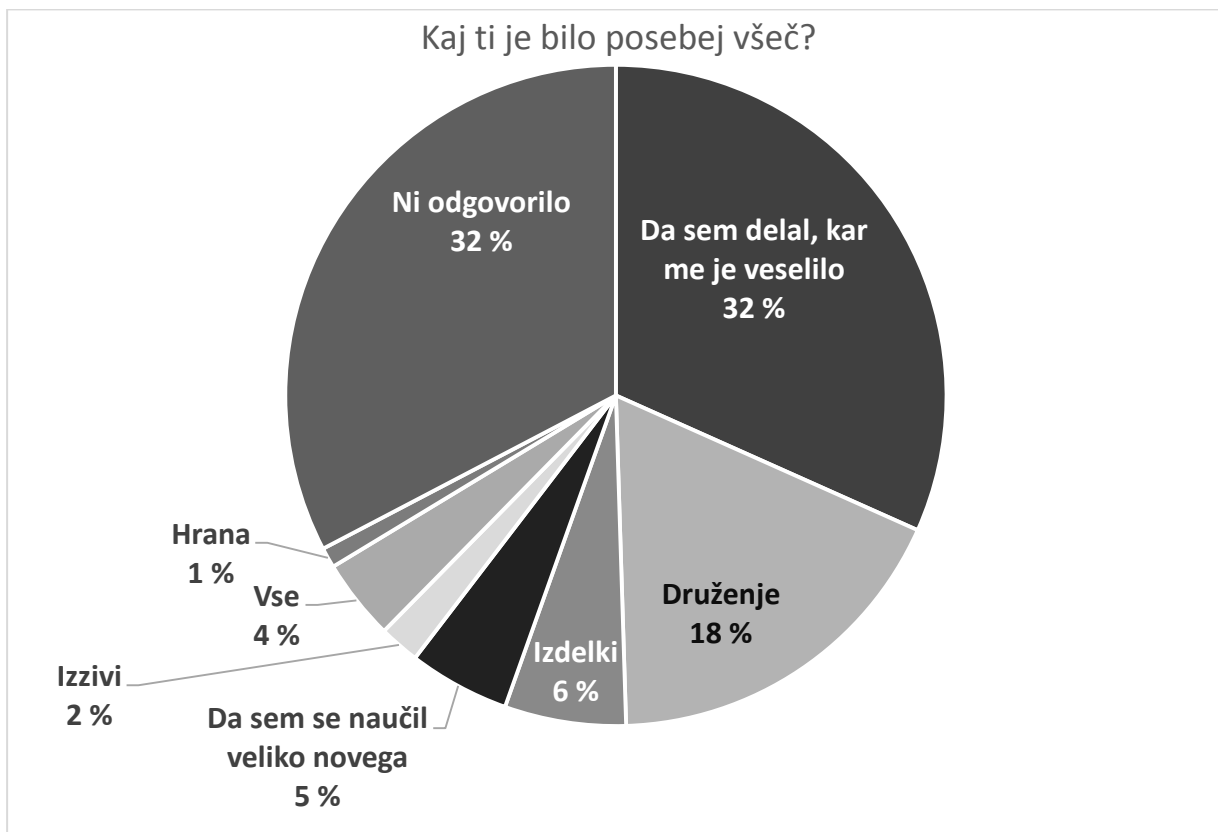

Odgovori kažejo, da nadarjenim veliko pomeni in se dobro počutijo, če lahko ustvarjajo, delajo, kar jih veseli, se družijo z drugimi nadarjenimi učenci.

Kaj ti je bilo posebej všeč?

Na vprašanje je odgovorilo 68 učencev. 32 učencem je bilo najbolj všeč, da so delali, kar jih je veselilo. Tipični odgovori:

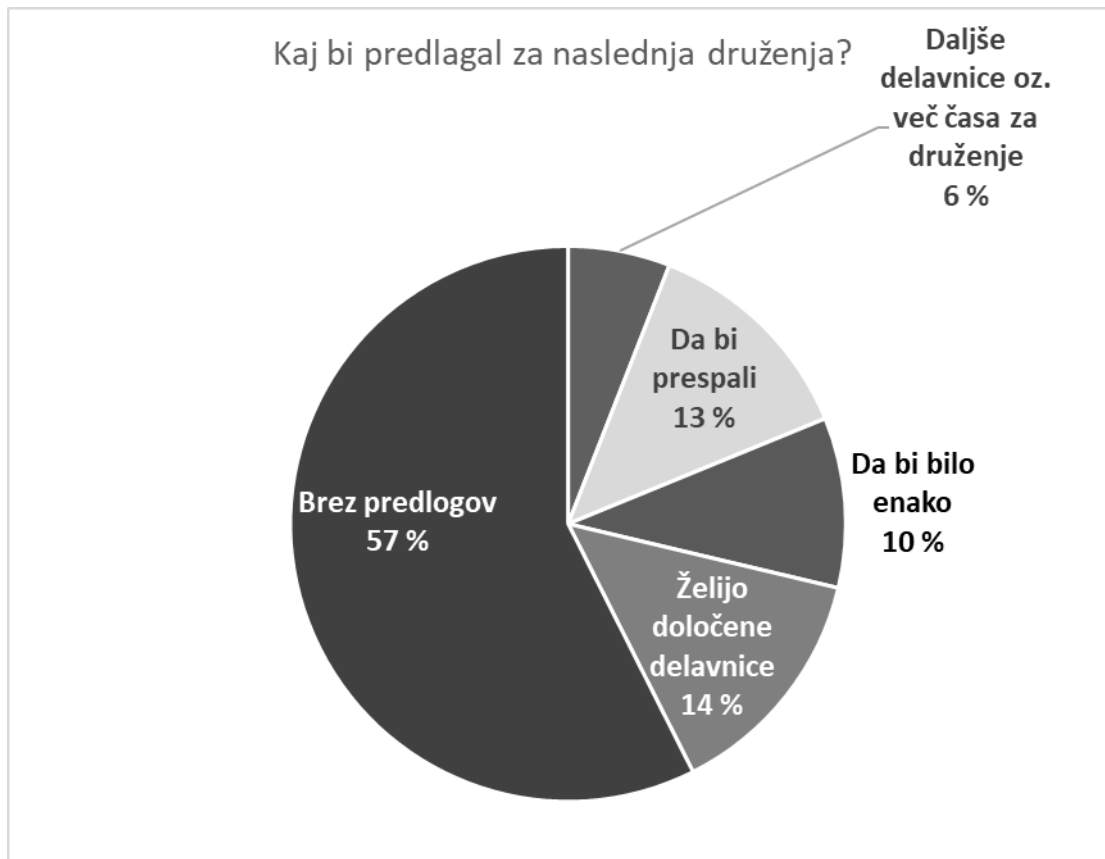
- Všeč mi je bilo, da smo izdelovali lovilce sanj.
- Grafične delavnice, kjer pa smo lahko pokazali svoje kreativne ideje in našo natančnost pri sami izvedbi umetnin.
- Najbolj mi je bila všeč izdelava električne žirafe.
- Najbolj všeč mi je bilo, da smo delali avte na elektriko in gradnja avta iz lego kock.
- Najbolj mi je bilo všeč, ko sem prvič ustvarjal z aluminijem.
- Posebej mi je bilo všeč, ko smo risali lutke in se učili angleške besede.
- Všeč mi je bilo, da smo na delavnici razvijali ročne spretnosti.
- Všeč mi je bilo, da sem razmišljal in ustvarjal.
- Glasbena delavnica 4.–9. razreda.
- Zelo všeč mi je bilo, ko smo ustvarjali in risali šahovske figure.
- Zelo mi je bilo všeč, ker je predavatelj bil zelo zanimiv in me je pritegnil v šah.
- Najbolj všeč mi je bilo, ko smo sestavili roko robota in jo lahko preizkušali.

18 učencem je bilo najbolj všeč druženje. Kar nekaj učencev je omenilo, da je bilo učenje in druženje zabavno, da so spoznali nove prijatelje. Učenci so zelo ponosni na svoje izdelke. 6 učencev je napisalo, da so jim bili najbolj všeč ravno njihovi izdelki, 5 učencev pa, da so se veliko novega naučili.

Kaj bi predlagal za naslednja druženja?

Na to vprašanje je odgovorilo 43 učencev. Od teh jih 10 ne bi ničesar spremenilo, 14 učencev je izrazilo željo po določenih delavnicah: Roboti in proizvodnja, Grafitarska delavnica, Lovilec sanj, Šivanje, Izdelovanje avtomobilov, Sestavljanje LEGO tehničnih gradnikov, Slovenska pravljica, Delavnica športa oz. gimnastike. Kar 19 učencev želi, da bi bila srečanja daljša. Daljše delavnice, več časa za priprave na končno predstavitev delavnice staršem in gostom, ter da bi na koncu ostalo več časa za druženje in zabavo. Od teh 19 učencev jih je kar 13 predlagalo, da bi naslednjič tudi podaljšali čas druženja iz petka na soboto.

Iz analize je razvidno, da si nadarjeni učenci želijo več medsebojnega druženja. Zelo zmotno, a precej splošno je mnenje, da nadarjeni potrebujejo spodbude samo na intelektualnem področju in da so nadarjeni brez vsakršnih osebnostnih stisk, oziroma, da lahko s težavami kar sami opravijo. Na druženju imajo nadarjeni priložnost preraščati strahove v socialnem prilagajanju in krepiti svoja močna interesna področja, ali spoznavati povsem nova področja.

Zelo pomemben je skladen razvoj med kognitivnim in socialno čustvenim področjem. Če socialni in intelektualni razvoj nadarjenega ne potekata uravnoteženo, se znajdejo mnogi nadarjeni v hudih življenjskih stiskah, občutenju anksioznosti in depresije. Takšna druženja pripomorejo k bolj uravnoteženemu razvoju.

MENTORJI

Na vprašalnike je odgovarjalo **14** mentorjev.

1. Kako pogosto se pri svojem delu pojavljate v vlogi mentorja talentiranim oz. nadarjenim učencem?

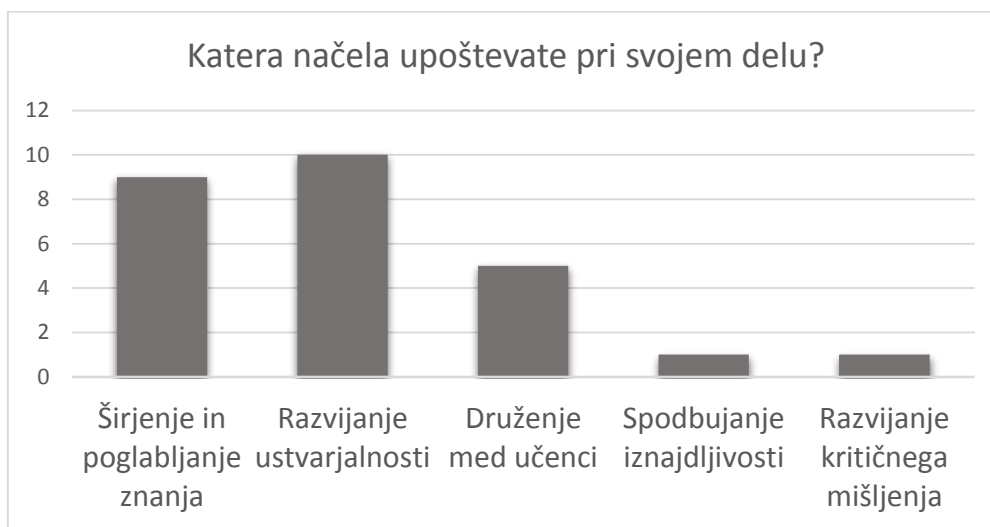
Večina mentorjev (11) je odgovorila, da se v vlogi mentorja talentiranim oz. nadarjenim učencem pojavlja občasno, in sicer kot učitelj, trener, v obliki delavnic, v obliki tekmovanj, pri

pripravi na tekmovanje, pri dodatnem pouku, krožku, rednem pouku, raziskovalnih nalogah, v podjetju – vodenje skupin mladih študentov in ostalih.

2 mentorja se v tej vlogi pojavljata vedno v obliki interesnih dejavnosti, dodatne strokovne pomoči nadarjenim učencem ali likovnih delavnic. 1 mentor se v tej vlogi ne pojavlja nikoli.

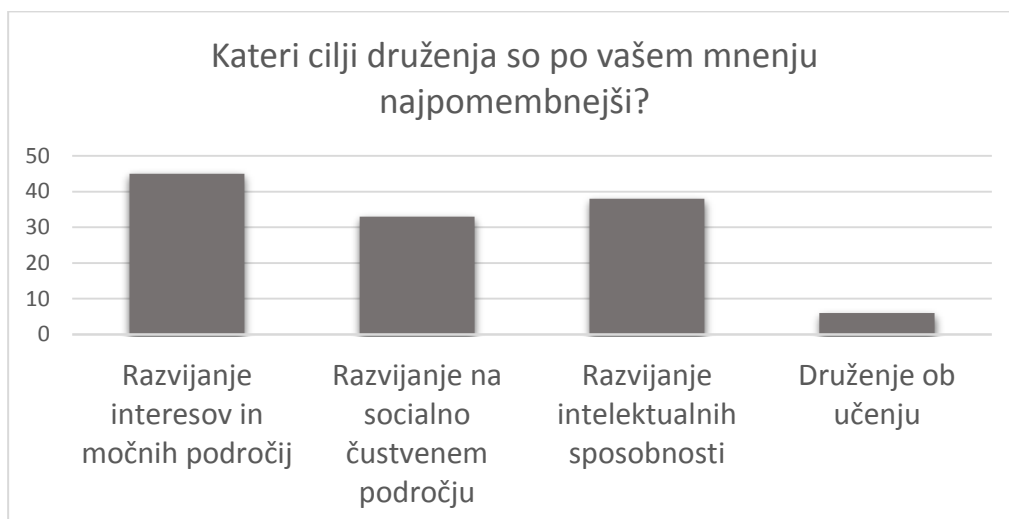
Katera načela upoštevate pri svojem delu? (Npr. širjenje in poglobljanje znanja, razvijanje ustvarjalnosti, možnost druženja glede na interese, potrebe in želje ...)

Mentorji pri svojem delu upoštevajo več načel. Največ mentorjev (10) upošteva med drugimi tudi načelo razvijanja ustvarjalnosti, 9 mentorjev upošteva načelo širjenje in poglobljanje znanja.

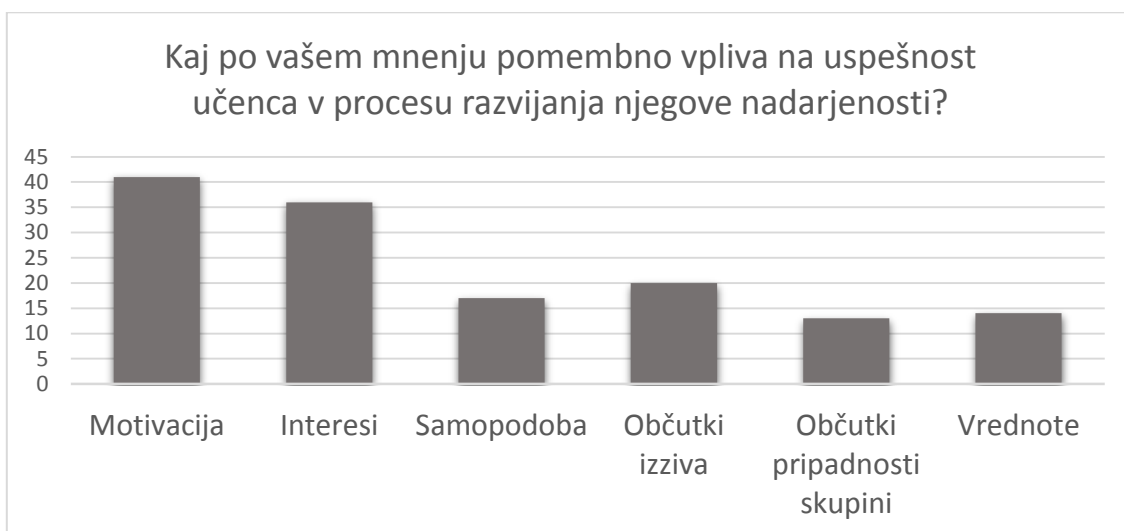
2. Kateri cilji, ki jih sledimo na druženju, so po vašem mnenju pomembnejši? Razvrstite odgovore po pomembnosti od 1 do 4, pri tem 1 pomeni najpomembnejši cilj.

V grafu so prikazane utežene vrednosti odgovorov.

Mentorjem so vsi cilji naštet v vprašalniku pomembni, najpomembnejša pa se jim zdita razvijanje interesov in močnih področij ter razvijanje intelektualnih sposobnosti.

Kaj po vašem mnenju pomembno vpliva na uspešnost učenca v procesu razvijanja njegove nadarjenosti oz. talenta? Razvrstite odgovore po pomembnosti od 1 do 4, pri tem 1 pomeni najpomembnejši cilj.

Po mnenju mentorjev najpomembneje vplivata na uspešnost učenca pri razvijanju njegove nadarjenosti motivacija in interesi, najmanj pa občutki pripadnosti skupini.

Zaključek

Evalvacija, ki smo jo predstavili v tem prispevku prikaže nove informacije glede intelektualnih, čustvenih in socialnih potreb nadarjenih učencev:

- da potrebujejo druženje z različno starimi učenci, vendar pa s podobnimi interesi, zanimanji, navdušenji;
- da jim druženje omogoča samozavedanje in raziskovanje lastnih sposobnosti, močnih področij in šibkih področij;
- da je potrebno kontinuirano nadaljevati z druženji nadarjenih učencev, potreba po aktivnem preživljanju prostega časa (zadovoljstvo, sreča) in omogočiti daljši čas za spoznavanje vrstnikov in vzpostavljanje prijateljskih vezi zaradi občutka sprejetosti v skupini;
- učencem je bila ponudba delavnic zelo všeč, nekaj učencev pa ni zadovoljilo svojih interesov in pričakovanj;
- nekaj učencev je pogrešalo več gibalnih dejavnosti.

Interesi nadarjenih v veliki meri vplivajo na njihovo karierno odločanje in nadarjeni naj bi bili gibalno razvoja družbe. Zato je potrebno nadaljevati z raziskovanjem njihovih čustvenih, socialnih, moralnih, kot tudi intelektualnih potreb. S tem bomo spodbujali učence pri vrednotenju lastnih talentov in razvijanju realne samopodobe.

Literatura

- Ferbežer, I. (2008). Narava evalvacije učnih programov za nadarjene učence. *Sodobna pedagogika*, letnik 59, št. pos.izd., str. 118-129.
- Ferbežer, I., Težak, S. (2007). Kako z oblikovanjem afektivnih vidikov nadarjenosti prispevati k vzgoji. Mednarodni znanstveni posvet: Vzgojni koncept na razpotjih sodobnosti. Zbornik prispevkov, Žalec.
- Ferbežer, I., Korez, I., Težak, S. (2006). Ali je ta otrok nadarjen. Cirkovce: Osnovna šola; Kidričevo: Osnovna šola Borisa Kidriča.
- Juriševič, M. (20. 5. 2011). Podpora talentom, Brez njih ni razvoja. *Šolski razgledi*, številka 10, stran 4
- Lobenwein, L., Čuš, T., Blažević, T. (marec 2015). Druženje in ustvarjanje nadarjenih učencev na OŠ Kidričevo. *Ravno polje*, letnik XVII, številka 1, stran 23
https://issuu.com/ravnopolje/docs/www.kidricevo.si_javno_ravno_polje_
- Pičerko Peklar, S. (17. 03. 2018). S spalnimi vrečami v hajdinsko šolo. Večer. Pridobljeno s <https://www.vecer.com/s-spalnimi-vrecami-v-hajdinsko-solo-6427592>
- Strelec, S. (2008). Razvijanje čustvenega in socialnega področja nadarjenih učencev v Klubu nadarjenih. Mednarodna znanstvena konferenca Holistični pogled na nadarjenost, Ptuj

Strelec S.(2008) Mednarodni simpozij učiteljev podaljšanega bivanja. Samousmerjevalno učenje nadarjenih. Zbornik prispevkov 2008 Ljubljana: MIB d.o.o.

Žunkovič. E. (junij 2016). Druženje nadarjenih učencev. Naše stezice..., številka 2, stran 20

Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Nacionalni kurikularni svet, Področna kurikularna komisija za osnovno šolo, Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Tine Strmšek: Vloga razrednika pri delu z nadarjenimi dijaki v gimnaziji

Izveček v slovenščini

Ena izmed zelo pomembnih nalog razrednika je skrbeti, da lahko nadarjeni dijaki v njegovem oddelku optimalno krepijo in razvijajo svojo nadarjenost. Razrednik tako skrbi, da učitelji slehernemu nadarjenemu dijaku omogočajo krepitev in razvoj njegove nadarjenosti, upoštevajo morebitne prilagoditve, ki izhajajo iz individualiziranega učnega načrta nadarjenega dijaka, da dijak tudi sam krepí in razvija svojo nadarjenost, za seznanitev dijakovih staršev oziroma skrbnikov s potekom izvajanja individualiziranega učnega načrta in z dijakovimi rezultati, ki izhajajo iz individualiziranega učnega načrta ter skrb za seznanitev oddelčnega učiteljskega zbora z izvajanjem individualiziranega učnega načrta. Vloga razrednika je ključnega pomena, da lahko nadarjeni dijaki celovito razvijajo svojo nadarjenost.

Ključne besede: nadarjeni dijaki, razredništvo, odkrivanje nadarjenosti dijakov v gimnaziji, obveznosti razrednika do nadarjenih dijakov, individualizirani učni načrt za nadarjenega dijaka

Abstract

One of the very important tasks of a class teacher is to make sure that talented students in his/her class can optimally strengthen and develop their talents. The class teacher makes sure that all teachers enable and nurture the talent of each gifted student, taking into account any adjustments arising from the individualized curriculum of the gifted student. Another class teacher's concern is to encourage an individual student to strengthen and develop his/her talents responsibly. Student's parents or guardians need to be acquainted with the implementation of the individualized curriculum and informed about student's results by the class teacher and all teachers teaching a gifted student should be informed about the implementation of the individualized curriculum. Therefore the role of the class teacher is crucial so that talented students can develop their talent comprehensively.

Vsak poklic ima svoje specifike, zahteve in pričakovanja. Zagotovo pa je poklic učitelja med tistimi poklici, ki so svojevrstno poslanstvo. Od učitelja se pričakuje, da je strokovnjak na svojem področju, je sposoben znanje prenašati na druge, jih za svoje predmetno področje motivirati, je zgleden v svojih dejanjih, je razumljiv, empatičen, vidi mlade ljudi celostno, jim pomaga, jih usmerja in še bi lahko naštevali. Pri učiteljskem poklicu pa je svojevrstno poslanstvo še razredništvo. Razrednik se mora posvečati tako svojemu oddelku kot celoti, kot tudi slehernemu dijaku v svojem oddelku, med katerimi so tudi nadarjeni.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, v 63. členu opredeljuje vlogo razrednika sledeče: »Razrednik vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora, analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oziroma dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom«.

Ta opredelitev je zelo skopa glede na dejansko vlogo, ki jo razrednik opravlja. Naloge razrednika lahko v grobem razdelimo na administracijske in pedagoške. Razrednik je dolžan vse svoje naloge opraviti profesionalno. Tako je dolžan, da analizira učne in vzgojne rezultate dijakov svojega oddelka, vodi zahtevano dokumentacijo in opravlja razvojno-raziskovalne naloge. Iz razvojno-raziskovalnih nalog pa izhaja: vodenje, svetovanje, usmerjanje slehernega dijaka in oddelka, vodenje oddelčnega učiteljskega zbora, sodelovanje s strokovnimi organi šole, sodelovanje z vodstvom šole, sodelovanje s šolsko svetovalno službo, sodelovanje s starši oziroma skrbniki dijakov, pa tudi sodelovanje z ustreznimi strokovnimi in drugimi institucijami. Razrednik je torej dolžan poskrbeti, da je slehernemu dijaku v njegovem oddelku omogočen optimalen razvoj, tudi nadarjenemu. (Rutar, 2019; Verbnik Dobnikar, 2002; Žagar idr., 2001).

Stroka si ni povsem enotna pri definiciji nadarjenosti, zato tudi v strokovni literaturi ne obstaja enotna definicija nadarjenosti. Zakon o gimnazijah in Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju temeljita na definiciji, da so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti.

Stroka je zasledila, da imajo nadarjeni dijaki izrazitejša nekatere osebne lastnosti kot pa večina njihovih sovrstnikov. Gre za osebne lastnosti z različnih področij in sicer miselno-spoznavnega, učno-storilnostnega, motivacijskega in socialno-čustvenega. (Kukanja Gabrijelčič, 2015; Bezić idr., 2006).

Nadarjeni dijaki so lahko v šoli uspešni na večini področij. V šoli dosegajo najvišje ocene pri vseh ali večini predmetov, dosegajo najvišja mesta na tekmovanjih z različnih področij, dosegajo najvišje točke pri maturi in podobno. Nekateri nadarjeni dijaki so nadpovprečno uspešni le na enem ali na nekaj področjih na ostalih pa so solidni ali povprečni. Nekateri nadarjeni dijaki so izrazito uspešni na enem ali nekaj področjih, na nekaterih pa so izrazito

neuspešni. So pa tudi takšni, ki so sicer nadarjeni, vendar učno neuspešni. Ta učna neuspešnost najpogosteje izhaja iz naslednjih lastnosti: nezainteresiranost za šolo, strah pred ocenjevanjem, nizka samopodoba, pomanjkanje samozaupanja, nesposobnost tvornega delovanja pri skupinskem delu, slaba pozornost, hiperaktivnost ter čustvena in socialna nezrelost. Močnejše kot so pri posamezniku te lastnosti, večja je načeloma njegova neuspešnost. (Kukanja Gabrijelčič, 2015; Ferbežer in Kukanja, 2008; Mithans, 2020).

Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju, na osnovi Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, postavlja kot temeljno izhodišče pravico vsakega dijaka, da mu javni šolski sistem omogoča optimalni razvoj v skladu z njegovimi potenciali in interesi. Gre torej za temeljni okvir za načrtovanje prilagajanja vzgojno-izobraževalnega dela tudi nadarjenim dijakom ter njihovo identifikacijo v srednjem izobraževanju, če prej še niso bili prepoznani. Postavlja tudi temeljne konceptualne okvire za razumevanje, odkrivanje in spodbujanje razvoja nadarjenih v srednjem izobraževanju. Prav pri uresničevanju tega v šoli pa ima ključno vlogo razrednik.

V gimnazijo vstopajo povečini dijaki, ki so bili že predhodno odkriti kot nadarjeni, kar se dokazuje z ustreznimi potrdili oziroma dokumentacijo. Šolska svetovalna služba seznanj razrednika, kateri dijaki v njegovem oddelku so nadarjeni ter na katerem ali katerih področjih je posamezen dijak nadarjen. Za vsakega nadarjenega dijaka se nato oblikuje individualizirani učni načrt. V oblikovanje individualiziranega učnega načrta za slehernega dijaka je poleg razrednika in šolske svetovalne službe vključen še dotični učitelj ali učitelji, kar je odvisno od tega, za kakšno nadarjenost pri dijaku gre.

V primeru, da dijak pred vstopom na gimnazijo ni bil odkrit kot nadarjen, se lahko njegovo nadarjenost odkrije v gimnaziji.

V gimnaziji, podobno kot v nižjem izobraževanju, to običajno poteka po treh fazah oziroma stopnjah; to so evidentiranje, identifikacija in nazadnje še seznanitev staršev oziroma skrbnikov nadarjenega dijaka ter pridobitev njihovega mnenja. (Bezić, 2006).

Evidentiranje se v gimnaziji izvaja s pomočjo različnih kriterijev, kot so: učni uspeh, dosežki s tekmovanj, izjemni rezultati pri posameznikovih hobijih, talenti (športno, umetniško, tehnično, ... področje), mnenje učitelja in/ali razrednika in mnenje šolske svetovalne službe. Pri mnenju razrednika, kot tudi učitelja, gre predvsem takrat, kadar ugotovi, da nek dijak kaže znake nadarjenosti, pa čeprav nima visokega učnega uspeha ali drugih visokih dosežkov. Ti dijaki

lahko izhajajo iz drugačnega kulturnega okolja, socialno depriviligiranega okolja, so priseljenci in slabo obvladujejo slovenski jezik in/ali imajo težave zaradi razlik v učnih načrtih med prejšnjim in sedanjim okoljem. Prav tako sem sodijo dijaki, ki imajo vedenjske ali pa specifične učne težave. V kolikor je nek dijak evidentiran in ga ni evidentiral razrednik, se razrednika z zadevo seznanim, še preden se prične stopnja identifikacije. Že na stopnji identifikacije je v navadi, da kot razrednik seznanim tudi starše oziroma skrbnike dijaka o izvajanju opisane dejavnosti na šoli. (Bezič, 2006; Kukanja Gabrijelčič, 2015).

Identifikacija se v gimnaziji izvaja na osnovi ocen učiteljev, ustreznih testov sposobnosti in testov ustvarjalnosti. Ocena učiteljev sestoji iz več področij nadarjenosti, in sicer: splošno-intelektualnega, psihomotoričnega, ustvarjalnega, umetniškega, učnega (akademskega) in voditeljskega. Kadar posamezen dijak pri posameznem merilu doseže nadpovprečen rezultat, se ga identificira za nadarjenega. O tem se obvesti razrednika in šolsko svetovalno službo. (Bezič, 2006; Kukanja Gabrijelčič, 2015; Mithans, 2020).

Nazadnje pa sledi stopnja, na kateri razrednik in svetovalna služba skupaj seznaniva dijakove starše oziroma skrbnike, da je bil njihov otrok spoznan za nadarjenega in pridobiva tudi njihovo mnenje o dijakovi nadarjenosti. (Bezič, 2006; Kukanja Gabrijelčič, 2015).

Ob koncu postopka se za takšnega dijaka oblikuje individualizirani učni načrt in kot razrednik sem z njim dolžan seznaniti oddelčni učiteljski zbor ter ga predstaviti staršem oziroma skrbnikom dotičnega dijaka in dijaku samemu.

Po tem, ko se je za nadarjenega dijaka oblikoval individualiziran učni načrt in sem z njim seznanil oddelčni učiteljski zbor, dijakove starše oziroma skrbnike in dijaka samega, si kot razrednik zastavim naslednje zadolžitve s pomočjo katerih sem prepričan, da mi lahko uspe nadarjenim dijakom v mojem oddelku omogočiti njihov optimalni razvoj tudi na tem področju.

Tako kot razrednik:

- skrbim, da učitelji slehernemu nadarjenemu dijaku omogočajo krepitev in razvoj njegove nadarjenosti,
- skrbim, da učitelji upoštevajo morebitne prilagoditve, ki izhajajo iz individualiziranega učnega načrta nadarjenega dijaka,
- skrbim, da dijak tudi sam krepi in razvija svojo nadarjenost,
- sproti obveščam dijakove starše oziroma skrbnike s potekom izvajanja individualiziranega učnega načrta in z dijakovimi rezultati, ki izhajajo iz individualiziranega učnega načrta,
- seznanjam oddelčni učiteljski zbor z izvajanjem individualiziranega učnega načrta.

Na osnovi pogovorov z nadarjenim dijakom, učitelji in starši oziroma skrbniki spremljam, ali učitelj oziroma učitelji ravnajo tako, da omogočajo dijaku krepiti in razvijati njegovo nadarjenost. Najenostavneje je to ugotoviti, kadar je dijak nadarjen za posamezno predmetno področje. V tem primeru se dijaku omogoči udeležba na tekmovanjih s tega predmetnega področja, ponudijo se mu priprave na tekmovanja z učiteljem, ima možnost obiskovati dodatne ure iz tega predmetnega področja (lahko individualno z učiteljem, lahko v obliki krožka, projektov iz tega predmetnega področja in podobnega) in se dijaka spodbuja k pisanju raziskovalnih in seminarskih nalog. Kadar pa gre za nadarjenost, ki se ne sklada povsem s šolskimi predmetnimi področji, kot so nadarjenost na vodstvenem, umetnostnem, ustvarjalnem področju, moram kot razrednik biti pozoren, da se nadarjene dijake vključuje v tiste šolske in obšolske dejavnosti, pri katerih krepijo in razvijajo svojo nadarjenost. Takšni primeri so sodelovanje na šolskih prireditvah, sodelovanje na raznih natečajih in projektih, v pevskih skupinah in bendih, v dramskih oziroma gledaliških skupinah, v šolski dijaški skupnosti in podobno. Sem sodijo tudi dijaki, ki so nadarjeni na športnem področju in so vrhunski športniki. V primeru, da kot razrednik predpostavim ali ugotovim, da se nekemu nadarjenemu dijaku ne omogoča dovolj kvalitetno krepiti in razvijati nadarjenosti, sem se dolžan sprva pogovoriti z učiteljem ali učitelji, ki so kompetentni za dijakovo nadarjenost na dotičnem področju oziroma področjih. Običajno je že sam pogovor zadosten. Sicer v redkih primerih, pa vendar se zgodi, da se kljub pogovoru z učitelji zadeva ne izboljša. V tem primeru z zadevo seznanim šolsko svetovalno službo, ki nato še sama opravi razgovore, na katerih smo prisotni dotični učitelji, dijak in jaz kot razrednik. Po potrebi se lahko vključi tudi ravnatelj.

Nekateri nadarjeni dijaki lahko pridobijo tudi pravico do prilagoditev šolskih obveznosti. Gre za različne prilagoditve. Najpogosteje se srečujem s prilagoditvijo, da ima nadarjeni dijak možnost posamezno ocenjevanje znanja časovno prilagoditi, v kolikor se nanj ne more ustrezno pripraviti zaradi intenzivnih priprav na tekmovanja, tekem, zaključevanja raziskovalnih, seminarskih ali projektnih nalog, Nekateri nadarjeni dijaki imajo disleksijo, so hiperaktivni, imajo velike zdravstvene težave, tudi psihične, so gibalno ovirani, ..., kar zahteva še dodatne prilagoditve. Kot razrednik sem dolžen spremljati in zagotavljati, da se takšnim dijakom pridobljene prilagoditve upoštevajo. Tudi v teh primerih se najraje poslužujem razgovorov z dijaki, učitelji, starši oziroma skrbniki in šolsko svetovalno službo. V kolikor menim oziroma ugotovim, da se dijaku prilagoditve, do katerih je upravičen, ne upoštevajo, sem dolžan

ukrepati. Postopam podobno, kot sem opisal v zgornjem primeru, ko dijak nima možnosti krepiti in razvijati svoje nadarjenosti.

Nadarjen dijak je dolžan tudi sam skrbeti, da krepí in razvíja svojo nadarjenost. Tudi to je najlažje zagotavljati z redno komunikacijo med dijakom, starši oziroma skrbniki, dotičnimi učitelji, lahko tudi zunanjimi institucijami (športnimi, kulturnimi, ...) in mano kot razrednikom. V primeru, da ugotovim, da dijak sam ne skrbi dovolj za svoj razvoj nadarjenosti, s tem soočim dijaka in po potrebi obvestim njegove starše oziroma skrbnike, šolsko svetovalno službo in zunanje institucije.

Starše oziroma skrbnike nadarjenega dijaka spróti seznanjam o izvajanju in uresničevanju individualiziranega načrta njihovega otroka. To največkrat opravi v času govorilnih ur. Vsaj enkrat v šolskem opravi tudi skupen sestanek, na katerem so prisotni dijak, starši oziroma skrbniki dijaka, šolska svetovalna služba ter morebitni učitelji s področja nadarjenosti dijaka. Prav na osnovi analize opravljenega dela, ki se lahko oblikuje ob prisotnosti vseh vključenih akterjev na zgoraj omenjenem sestanku, se lahko, v kolikor se ugotovi potreba po dodatnih prilagoditvah, individualizirani učni načrt za nadarjenega dijaka dopolni.

Na sestankih oddelčnega učiteljskega zbora pa kot razrednik spróti seznanjam tudi učitelje, kako poteka izvajanje individualiziranega učnega načrta za posameznega nadarjenega dijaka. Na teh sestankih izpostavim primere dobre prakse ali morebitne težave, ki so se pojavile v času učnega procesa ter strategije reševanja le-teh. Učitelji lahko podajo pripombe oziroma predloge glede na dosedanje izvajanje individualiziranega učnega načrta in dijaka. Na osnovi resnejših ali večkrat omenjenih pripomb ali predlogov, o tem obvestim šolsko svetovalno službo. Nato se presodi o potrebi po dopolnitvi individualiziranega učnega načrta nadarjenega dijaka.

Delo z nadarjenimi dijaki je zelo kompleksna in zahtevna naloga za učitelje, svetovalno službo in za razrednika. Nagel razvoj danes zahteva tudi od razrednika stalno strokovno izobraževanje, izpopolnjevanje in sledenje hitrim spremembam v družbi. Za dobro opravljanje razredništva pa ni dovolj le strokovna podkovanost. Razrednik mora biti človek, ki vzpostavi v svojem oddelku varno, sproščeno in pošteno okolje in ga vzdržuje. Prav v takšnem okolju ima vsak dijak optimalne danosti za svoj celosten razvoj. Dijakom, ki so nadarjeni, se v takšnem okolju prej ugotovi njihovo nadarjenost, jo lažje razvíjajo in krepíjo. Za celosten razvoj nadarjenih dijakov mora biti razrednik v neprestanem stiku s temi dijaki in njihovimi starši oziroma skrbniki, dotičnimi učitelji, svetovalno službo in večkrat tudi z zunanjimi institucijami. Dobro

opravljanje razredništva je eden izmed ključnih pogojev, da nadarjeni dijaki niso spregledani ali zapostavljeni.

Literatura in viri

Bezić, T., Blažič, A., Boben, D., Brinar Huš, M., Marovt, M., Nagy, M. idr. (2006). Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ferbežer, I. in Kukanja, M. (2008). Svetovanje nadarjenim učencem. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju. (15. 3. 2007). Pridobljeno 7. 2. 2022, s http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf.

Kukanja Gabrijelčič, M. (2015). Nadarjeni in talentirani učenci. Med poslanstvom in odgovornostjo. Koper: Univerzitetna založba Annales.

Mithans, M. (2020). Nadarjeni učenci in njihove možnosti aktivnega sooblikovanja učnega procesa. Vzgoja in izobraževanje (Ljubljana), letnik 51, številka 1/2, str. 12-16.

Rutar Ilc, Z., (2019). Vključujoča šola. Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost. 3. zvezek. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Verbnik Dobnikar, T. (2002). Razrednik na stičišču različnih vlog. Socialna pedagogika (Ljubljana), letnik 6, številka 1, str. 47-67.

Zakon o gimnazijah. (14. 2. 1996). Pridobljeno 5. 2. 2022, s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregle dPredpisa?id= ZAKO450>.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). (6. 2. 1996). Pridobljeno 5. 2. 2022, s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>.

Žagar, D., Brajša, P., Žemva, B., Kunstelj, A., Grgurevič, J. idr. (2001). Razrednik – vloga, delo in odgovornost. Ljubljana: Jutro.

Martin Štinjek: Tudi nadarjeni sooblikujejo turizem

Povzetek

Delo z nadarjenimi je eden izmed največjih izzivov sodobnega poučevanja. Ponuja ogromno možnosti in odpira številna vprašanja. Talente in nadarjenost je mogoče razvijati na mnogih področjih. Eno izmed takšnih je tudi turizem. Ta sodi med pomembnejše in najhitreje rastoče gospodarske panoge. Žal je pri vzgojno-izobraževalnem delu pogosto zapostavljen. Zaradi številnih potencialov bi se mu vsekakor veljalo bolj posvetiti. To še posebej velja za delo z nadarjenimi učenci. Preko turizma lahko na različne načine oblikujemo potenciale nadarjenih učencev in tudi nadarjeni lahko sooblikujejo turizem. Na šoli že več kot desetletje uspešno sodelujemo v projektu Turizmu pomaga lastna glava, ki ga organizira Turistična zveza Slovenije. V udejstvovanje vključujemo učence 7., 8. in 9. razreda, med katerimi prevladujejo nadarjeni. Učenci vsako leto oblikujejo nov turistični produkt, ki je nemudoma primeren za trženje. S tem bogatijo lokalno turistično ponudbo, razvijajo inovativne ideje in se učijo nastopanja, podjetništva ter promocije. S svojimi izdelki konstantno posegajo po najvišjih državnih priznanjih in nagradah. V prispevku želimo predstaviti primer večletnega sistematičnega dela z (nadarjenimi) učenci pri omenjenem projektu. Osredotočili smo se na način dela: izbor tekmovalcev in teme, oblikovanja naslova, izdelava turistične naloge oz. oblikovanje turističnega produkta, priprava turistične stojnice in predstavitve na turistični tržnici.

Ključne besede: nadarjeni, turizem, inovativnost, turistični produkt, turistična naloga, trženje

Abstract

Motivating and dealing with gifted students is one of the biggest challenges in modern education. It offers many possibilities and raises many questions. Talent and capability can be developed in many areas. Tourism is one of them. It is one of the most important and the fastest growing sectors for the economy. However, it is often an overlooked area in education. More attention should be paid to it due to the potential it has. We have to take this into consideration particularly when we teach gifted students. We can use tourism to help gifted students to develop their potential in different ways and they can co-design tourism. Our school has successfully participated in the project Turizmu pomaga lastna glava organized by Tourist Association of Slovenia for more than a decade. Students from 7th, 8th and 9th grade, (most of them are gifted students) make a new tourism product which can be offered to a market right away every year. By doing this, they improve the local tourism offer, develop innovative ideas and learn how to perform in front of an audience, they also learn about business and promotion. Their products are very good and they have constantly won the highest awards. In this article we want to present a long term systematic work with (gifted) students on this project. We focused on the strategy: the choice of the competitors and the topic, creating the title, making the tourism project or designing the tourism product, preparing the tourist stall and the presentation at the tourist market.

Key words: gifted students, tourism, innovativeness, tourism product, tourism assignment, marketing

Uvod

Rek »na mladih svet stoji« je za marsikoga zgolj oguljena fraza, a če malce pomislimo, se v njej skriva veliko resnice. Mladi bodo s svojo energijo, raznolikimi talenti, novodobnimi znanji, inovativnimi idejami itd. pomembni sooblikovalci prihodnosti. Pri tem seveda ne bodo edini. Tudi vse njihove zamisli se ne bodo izkazale za dobre. A velja jim prisluhniti, jih vzpodbujati in voditi pri njihovem razvoju. To še zlasti velja za nadarjene, od katerih družba zaradi njihovih sposobnosti veliko pričakuje. Po podatkih iz Bele knjige naj bi bilo takšnih visoko nadpovprečnih učencev v populaciji do 10 % (Krek in Metljak, 2011).

O tem, kdo je nadarjen, v svetovni literaturi ni enotne definicije. Razlog je v tem, da nadarjeni niso homogena skupina, ampak se nadarjenost kaže v različnih oblikah in obsegu. Ena od najpogosteje uporabljenih definicij nadarjenosti je zapisana v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978. Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju. Med nadarjene ali talentirane prišteva tako tiste z dejanskimi visokimi dosežki kot tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke. Definicija loči tudi med splošno in specifično nadarjenostjo. Izraz »nadarjenost« uporablja za visoko splošno sposobnost, ki omogoča doseganje izjemnih rezultatov na več področjih hkrati. Za visoke specifične sposobnosti, ki vodijo do uspeha na posebnih področjih, uporablja izraz »talentiranost«. Definicija pravi tudi, da nadarjeni in talentirani učenci poleg običajnih učnih programov potrebujejo tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti (Travers idr., 1993, v Koncept, 1999).

Učiteljem slovenskih osnovnih šol skrb za nadarjene nalaga Zakon o osnovni šoli (2016, čl. 11), ki določa, da mora šola nadarjenim učencem zagotoviti »ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela«. Šole nadarjenim nudijo pester nabor dejavnosti, s katerimi poskušajo razvijati njihove potencialne.

Pri delu z nadarjenimi se v vzgojno-izobraževalnem procesu žal prevečkrat pozablja na turizem. Turizem je v svetovnem merilu ena izmed najpomembnejših in najhitreje rastočih gospodarskih panog. Poročilo o ekonomskem pomenu turizma v posameznih državah, ki ga vsako leto objavi Svetovni potovalni in turistični svet, kaže, da je bil v letu 2019 (pred omejitvami mobilnosti zaradi epidemije koronavirusa) skupni prispevek turizma k svetovnemu bruto domačemu proizvodu (BDP) kar 10,4 % (World Travel & Tourism Council, 2022). V Sloveniji je ta delež

leta 2018 znašal celo 12,3 % (Turizem v številkah 2018, 2019). Zaposlitev v turizmu je v letu 2020 predstavljala 1 od 11 delovnih mest. V obdobju od 2014 do 2019 pa je turizem ustvaril kar 1 od 4 novih delovnih mest (Slovenska turistična organizacija, 2022). Turizem ima ogromen potencial. Zaradi številnih priložnosti bi bilo prav, da se mu pri delu z nadarjenimi in talentiranimi učenci bolj posvetimo.

V tem prispevku se bomo osredotočili na enega izmed načinov dela z (nadarjenimi) učenci, ki jih zanima področje turizma. Predstavljen bo primer modela dobre prakse, ki je nastal pri večletnem sistematičnem delu pri projektu z naslovom Turizmu pomaga lastna glava.

Delo turističnega podmladka v projektu Turizmu pomaga lastna glava

Projekt Turizmu pomaga lastna glava je državni festival, ki ga skupaj z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo že vrsto let organizira Turistična zveza Slovenije (v nadaljevanju TZS). Na njem lahko sodelujejo učenci osnovnih šol Republike Slovenije. Festival vključuje izdelavo turistične naloge in sodelovanje na turistični tržnici (postavitev turistične stojnice in nastop na prireditvenem prostoru). Turistična naloga mora biti delo najmanj treh učencev. Sestavljena mora biti v skladu z navodili, ki so del Pravilnika za izvedbo državnega festivala in tekmovanja Turizmu pomaga lastna glava. Pri predstavitvi na tržnici lahko sodeluje največ devet učencev, ki so tudi avtorji naloge.

Ob zaključku festivala strokovna komisija poda oceno turistične naloge, turistične stojnice in oceno nastopa ekipe na turistični tržnici. Najboljši produkti so nagrajeni z bronastimi, srebrnimi in zlatimi priznanji ter s praktičnimi nagradami sponzorjev. Podelijo se tudi posebna priznanja za najboljšo turistično nalogo in najbolje ocenjeno turistično tržnico ter nastop (Turistična zveza Slovenije, 2015).

Projekt Turizmu pomaga lastna glava je celovit sistem organiziranega delovanja osnovnošolske mladine v turizmu. Vsebina projekta je vezana na raziskovanje turizma v domačem kraju, ugotavljanje možnosti za hitrejši razvoj in oblikovanje take ponudbe, ki bo vzpodbudila podjetništvo in trženje naravnih danosti ter tudi ostale ponudbe v vseh možnih oblikah (Turistična zveza Slovenije, 2020). Projekt se odvija vsako leto pod drugačnim naslovom. Ta učence usmerja v raziskovanje in ustvarjanje na določenem (vedno drugem) področju.

Zasnova tekmovanja in cilji festivala omogočajo, da se lahko učenci (tudi nadarjeni) izkažejo na različnih področjih. Pri svojem delu morajo sodelovati, s čimer se učijo timskega dela. Iz množice najrazličnejših idej posameznikov morajo oblikovati skupen turistični produkt. Ta mora biti inovativen, privlačen in izvedljiv. Primeren mora biti za takojšnjo rabo v turizmu.

Z učenci 7., 8. in 9. razreda naše šole v opisanem projektu uspešno sodelujemo že več kot desetletje. V tem času smo si za naše turistične proizvode prislužili številne nagrade (več zlatih in srebrnih priznanj, priznanje za najboljšo turistično tržnico, nagradni izlet za naj turistični produkt itd.). S turističnim podmladkom ideje razvijamo pri izbirnem predmetu turistična vzgoja in pri turističnem krožku. V delo vlagamo tudi veliko prostega časa.

Delo pri projektu Turizmu pomaga lastna glava razdelimo v tri dele: izbor tekmovalcev, teme in oblikovanje naslova (do konca septembra), izdelava turistične naloge (do konca januarja) in priprava turistične stojnice ter predstavitev na turistični tržnici (marca ali aprila).

Izbir tekmovalcev in teme

Po preučitvi vsebine razpisa festivala mentor k delu povabi še nekatere učitelje (npr. slovenskega jezika, računalništva, likovne umetnosti ...). Ta medpredmetni tim v procesu nastajanja turističnega produkta skrbi za kakovostno delo na posameznih strokovnih področjih. Projekt nato podrobno predstavimo učencem in jih povabimo k udejstvovanju. Vabljeni so:

- identificirano nadarjeni učenci (Bezić idr., 2019);
- talentirani učenci, ki imajo posebne sposobnosti na konkretnih področjih (npr. likovnem, glasbenem, dramskem, kuharskem itd.);
- ostali učenci, ki jih zanima turizem.

Vključujemo samo zainteresirane učence, saj je motivacija ključni dejavnik dinamike učnega procesa. Zaradi velikega interesa naredimo dodaten izbor učencev. Opravimo ga na podlagi posebne naloge. Učenci morajo v roku pripraviti idejni osnutek lastnega turističnega produkta. Ta mora biti narejen v okviru razpisane vseslovenske teme. Biti mora čim bolj inovativen, a hkrati tudi izvedljiv. Vsebovati mora prepoznaven naslov (t. i. blagovno znamko), izviren turistični program (z razdelanim itinerarijem), zamisel za izgled stojnice in promocije na turistični tržnici (v obliki opisa ali skice). Nakazan mora biti tudi način oglaševanja in trženja. Člani učiteljskega tima ob pregledu osnutkov poiščemo najizvirnejše ideje. Avtorje najboljših zamisli vključimo v sodelovanje. Zaradi pravil tekmovanja v šolsko ekipo izberemo le do 9 najboljših učencev. Te običajno odlikuje več lastnosti nadarjenih:

- miselno-spoznavno področje (imajo razvito divergentno in logično mišljenje, nenavadno domišljijo, premorejo natančnost opazovanja ...);
- učno-storilnostno področje (posedujejo široko razgledanost, bogato besedišče, spretnost v eni izmed umetniških dejavnosti ...);
- motivacijsko področje (čutijo potrebo po doseganju odličnosti, so radovedni, imajo raznolike in močno izražene interese, uživajo v dosežkih ...) in

- socialno-čustveno področje (izkazujejo neodvisnost in samostojnost, imajo izrazit smisel za organizacijo, sposobnost vodenja in vplivanja na druge ...) (Koncept, 1999).

Pri izboru in razvoju teme izhajamo iz najboljše ocenjenega idejnega osnutka. Avtorja zamisli postavimo na mesto vodje šolske ekipe. Na poti do končnega izdelka nato smiselno vključujemo tudi zanimivejše ideje ostalih članov. Tako vsi sodelujoči čutijo pripadnost izdelku, kar se kaže v večji zagnanosti za delo.

Oblikovanje naslova

Naslov predstavlja prvi stik z nalogo, zato mora biti zanimiv. Pri oblikovanju naslovov naših turističnih produktov se predamo domišljiji. Oblikujemo jih z igro besed, vključevanjem tujk, uporabo rekov oz. že poznanih sloganov (prikrojenih potrebam naloge) itd. Pomembno se nam zdi, da naslov skriva neko globlje sporočilo o turističnem programu. Naslov mora biti skrivnosten in igriv. Razlaga naslova mora v ljudeh prebuditi domišljijo in spodbuditi željo po spoznavanju nečesa novega. Tako jih lažje pritegnemo k nam.

Skozi leta smo tako ustvarili več zanimivih naslovov in podnaslovov: Čez drn in strn med ptice; Salsum? Dulce? Suave! (Slano? Sladko? Slastno!); Po bu(r/j)ni poti (V družbi fosilov, hudiča in vode); Sonce, voda, burja, svoboda ... Sprejmi zeleni izziv; Po stopinjah znanih Ajdovcev (Do velikih sledi v kulturi); Zrno do zrna ... vipavska pogača itd.

Naslove tudi likovno opremimo (ilustriramo; izdelamo izviren logotip). Tako poskrbimo za večjo prepoznavnost našega produkta. Risbe so tudi podlaga za pripravo promocijskega materiala (zgibanke, vabila itd.), ki ga potrebujemo za uspešen nastop na turistični tržnici.

Izdelava turistične naloge oz. oblikovanje turističnega produkta

Pri večmesečni pripravi naloge uporabljamo različne oblike in metode dela: sodelovalno učenje (delo v parih/skupini), viharjenje idej (t. i. »brainstorming«), delo z besedilom (študij različnih virov), pogovor (obiski strokovnjakov, intervjuji), terensko delo (opazovanje, kartiranje itd.), praktično delo, debatiranje, anketiranje, delo z računalnikom itd. Z modernimi pedagoškimi pristopi, ki jih pri rednem pouku redkeje uporabljamo, skrbimo za ustrezno razvijanje dobrih idej. Preko njihove uporabe krepimo tudi raznolike talente učencev.

V mentorskem odnosu med učitelji in učenci se tako postopoma spontano izoblikuje turistična naloga, ki jo sestavljajo: uvodno-metodološki del, turistični program (glavni del), opis predvidenega trženja, načrt predstavitve na turistični tržnici, zaključek ter seznam virov in literature. Z dokončanjem naloge je ustvarjen nov turistični produkt (naša lastna »blagovna znamka«). Produkt je takoj primeren za trženje in temelji na turističnem programu.

Poudariti velja, da pri pripravi turističnega programa ne razmišljamo zgolj o vsebini (Kaj? Kje? Kdaj?), ampak tudi o morebitnih omejitvah (Kako?). Tem namenimo še posebno pozornost. Zato določimo ciljne skupine, število gostov, ceno, potrebne sodelavce in rekvizite, zahtevana dovoljenja, morebitne naravne omejitve – npr. burja, dež, vročina itd. Izpostavimo tudi glavne prednosti našega produkta (»tržne niše«), ki predstavljajo temelj za uspešno promocijo. Na turistični tržnici in v javnih nastopih se zato opremo nanje.

Veliko časa namenimo pripravi načrta trženja. V želji, da bi naša blagovna znamka zaživela, razvijamo oblike oglaševanja (snemamo filmčke, izdelujemo vabila in letake, oblikujemo razglednice, pišemo časopisne oglase, ustvarjamo promocijske strani na socialnih omrežjih, delamo spominčke itd.). Obiskujemo tudi lokalne turistične ustanove (Turistično informacijski center, turistične agencije, hotele ...), ki nam lahko pomagajo pri promociji.

Priprava turistične stojnice in predstavitev na turistični tržnici

Po oddaji turistične naloge napore usmerimo v pripravo stojnice, s katero nastopimo na turistični tržnici v izbranem Mercator centru. Zaradi epidemije koronavirusa smo morali zadnji nastop izvesti preko videokonference, kar je za učence predstavljalo dodaten logistični izziv.

Včasih za osnovo naše stojnice izberemo klasično konstrukcijo, ki nam jo ponudi TZS. Običajno pa stojnico izdelamo kar sami. Takšna stojnica je privlačnejša in bolje prikaže naš turistični program. Za njeno pripravo je potrebnega več truda in iskanje izvirnejših tehničnih rešitev. Učencem pri tem pomagajo: učitelj tehnike, hišnik, likovnik, strokovnjak za predstavljeno temo itd. V preteklosti so učenci na tržnicah že nastopili z modelom Trnovske planote (obiskovalci so se lahko podali preko »Gore« in si ob poti ogledali fotografsko razstavo naravnih znamenitosti), repliko rimskega stolpa (ki se je vrtel s pomočjo koles, kot se vrtijo letni časi), izvirno kuliso Vipavske doline (obogateno s filmom in v živo uprizorjeno dramsko igro) itd. Stojnice okrasimo tako, da odražajo bistvo naše naloge. Poskrbimo za avtentične predmete, fotografije in risbe, izvirne kostume oz. maskote, nagradne igre (kviz, kolo sreče, risanje portretov oz. panorame ...), predstavitve (filmčki iz lastne produkcije, PowerPoint prezentacije ...), presenečenje (nastop harmonikarja, odigran skeč, obisk skritega gosta ...) itd. Pri načrtovanju pomembno mesto namenimo tudi kulinaričnemu področju. Obiskovalce namreč medse vabimo tudi s ponudbo lokalnih dobrot. Te učenci pripravijo ob pomoči učiteljice gospodinjstva ali zunanjih sodelavcev. Ne pozabimo niti na letake, turistične zgibanke in ostali propagandni material. Vse v celoti izdelamo sami.

Na nastopu na turistični tržnici stopijo v ospredje učenci, ki so manj sramežljivi, verbalno sposobnejši in motorično spretnejši. Nastop na javnem dogodku je zanje odlična priložnost za razvijanje retoričnih, dramskih, glasbenih, plesnih in drugih potencialov.

Zaključek

Kakovostno in kontinuirano delo z nadarjenimi učenci je eden izmed največjih izzivov sodobnega poučevanja. Ponuja ogromno možnosti in odpira številna vprašanja. Talente in nadarjenost je mogoče razvijati na mnogih področjih. Eno izmed takšnih je tudi turizem.

Pri delu z nadarjenimi učenci pri projektu Turizmu pomaga lastna glava lahko sledimo vsem temeljnim načelom za delo z nadarjenimi, ki so zapisana v Konceptu odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Ta načela so:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja;
- hitrejša napredovanje v procesu učenja;
- razvijanje ustvarjalnosti;
- uporaba višjih oblik učenja;
- uporaba sodelovalnih oblik učenja;
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov;
- upoštevanje individualnosti;
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti;
- skrb za celostni osebni razvoj;
- raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencev;
- uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oz. drugimi izvajalci programa;
- skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem okolju ustrezno sprejeti;
- ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese.

Kot je razvidno iz pričujočega prispevka, potenciali turizma niso le ekonomski. Projekt Turizmu pomaga lastna glava je lep dokaz, da področje turizma odpira tudi vzgojno-izobraževalne priložnosti za delo z nadarjenimi in talentiranimi učenci. Te priložnosti velja čim bolj(e) izkoristiti. Turizem lahko oblikuje potenciale nadarjenih in »tudi nadarjeni lahko sooblikujejo turizem«.

Literatura:

Bezić, T., Bucik, V., Bučar-Markič, S., Miklavčič, M., 1972-, Kranjc, T., 1955-, Andrenšek-Lep, B., Malešević, T., Nolimal, F., Rojc, J., Rostohar, G., Slivar, B., Vidovič, M. in Vršnik Perše, T. (2019). *Strokovna izhodišča posodobitve Koncepta odkrivanja nadarjenih otrok,*

učencev in dijakov ter vzgojno-izobraževalnega dela z njimi. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Koncept: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. (1999). Strokovni svet RS za splošno izobraževanje. <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Krek, J. in Metljak, M. (ur.). (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji.* Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Slovenska turistična organizacija (STO). (2022). Ekonomski pomen turizma.

<https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/ekonomski-pomen-turizma>

Turistična zveza Slovenije (TZS). (2015). Pravilnik za izvedbo državnega festivala in tekmovanja Turizmu pomaga lastna glava. <https://turisticna-zveza.si/filemanager/get/news/files/ai2bch0iquo1p8o3hvtcdkx94ferebw5sygk7ujngqsrllzdn-1630399248.pdf>

Turistična zveza Slovenije (TZS). (2020). Turizmu pomaga lastna glava. <https://turisticna-zveza.si/projekt/turizmu-pomaga-lastna-glava#about-project>

Turizem v številkah 2018. (2019). Ljubljana: Slovenska turistična organizacija.

https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/tvs_2018/tvs_interactive.pdf

World Travel & Tourism Council (2022). Economic Impact Reports.

<https://wttc.org/Research/Economic-Impact>

Zakon o osnovni šoli (ZOsni). (1996). *Uradni list RS*, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-K.

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Lea Tori: Kreatorji idej – vedno za nove izzive

Izvleček

Naša šola je čudovit kraj vsakdanjih izzivov – v učilnici pri pouku, pri interesnih dejavnostih, na hodnikih, v zbornici, v telovadnici in na šolskem igrišču. Vsak udeleženec in udeleženka prispeva nekaj k temu, da je šola aktivna in ima »dušo in srce«. Piko na »i« pogosto prispevajo tudi naši nadarjeni učenci, ki so ob uspešnem rednem šolskem delu zelo aktivni tudi pri dejavnostih, ki v okviru šole zahtevajo samoiniciativnost, zanesljivost, vedoželjnost, odgovornost, kreativnost, komunikativnost in seveda tudi kanček igrivosti, domišljije, smeha in zabave. V nadaljevanju bom predstavila eno izmed številnih »kreacij« naših nadarjenih učencev.

Ključne besede: sprejeti izziv, generacija Z, okrogla miza, organizacija na daljavo, misija mogoče

Abstract

Our school is a wonderful place full of everyday challenges in our classrooms, in extracurricular activities, in the corridors and staffroom, in our gym and also in the school playground. Each student puts a great deal of enthusiasm and energy in their work and school activities which contributes to well-being of our school. Moreover, our gifted students play a significant role in maintaining our school environment active and vibrant. Not only are the gifted students successful in their school work, but they are also often involved in activities which require good qualities such as self-initiative, reliability, curiosity, responsibility, creativity, communication skills, imagination, laughter, fun and, finally, a bit of playfulness. This article offers a new perspective on activity planning based on students' own ideas.

Keywords: accepting the challenge, generation Z, round-table discussion, remote organization, mission possible

1. Uvod

Na Osnovni šoli Antona Martina Slomška se dogaja ogromno lepih stvari. Ena izmed njih je seveda delo z nadarjenimi učenci. Sem članica aktiva šestih energičnih, motiviranih in močno povezanih učiteljev, ki spremljamo in vodimo delo z nadarjenimi učenci od 6. do 9. razreda. Naša ekipa si vsako leto znova zastavi cilj, da bi čim bolj spodbujali nadarjene učence in krepili njihovo nadarjenost in potenciale ter jim omogočali, da razvijajo svoja močna področja.

Blažičeva (1992, 11) pravi, da katerekoli stvari se pod tem nebom lotevamo, jo počnemo, ker nam je všeč ali ker jo moramo. Vendar pa do nekaterih stvari čutimo posebno nagnjenost, ki jo imenujemo nadarjenost. Tako nekateri učenci čutijo posebno nagnjenost do nekaterih vsebin, spet drugi pa do drugih. Vzrok za to lahko izhaja iz učenčevih danosti, stališč in prepričanj do

določene teme, iz metod dela in opredelitve do obravnavanih vsebin ali iz učenčevih zanimanj, interesov in nagnjenj.

Danes je splošno znano, da je nadarjenost mnogo več kot le višina IQ-testa, zato so novejšje definicije zastavljene veliko širše. Po teh definicijah so nadarjeni in talentirani tisti učenci, ki imajo izredne sposobnosti ali potenciale, da prikažejo svoje dosežke na različnih področjih v primerjavi s svojimi vrstniki. Pri teh otrocih ali mladini lahko zaznamo visoke zmožnosti dokazovanja na področjih inteligence, kreativnosti ali umetnosti oz. na vseh področjih človeških prizadevanj. Imajo torej izredno visoko razvite določene sposobnosti ali izstopajo na posebnih učnih področjih. Poleg rednega šolskega programa jim na šoli ponujamo različne aktivnosti znotraj ter izven šole.

Žagar in Blažič (Žagar, 161 in Blažič 1992, 14) sta opredelila več vrst nadarjenosti, in sicer intelektualna (kaže se v sposobnostih ali dosežkih na različnih akademskih področjih, npr. naravoslovju, matematiki, pri jezikih), umetniška (npr. likovna, glasbena, dramska), psihomotorična in socialna.

Poleg že omenjenih vsakoletnih izzivov moramo imeti učitelji pred očmi še enega. Naši otroci so se rodili po letu 2000 in spadajo v tako imenovano generacijo Z otrok. To so otroci, ki ne znajo živeti brez svetovnega spleta, otroci, ki več ne iščejo informacij v knjigah, otroci, ki živijo v svetu virtualnih sporočil in zato tudi od nas pričakujejo visoko kompetenco obvladovanja informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ena izmed močnih področij otrok generacije Z je torej ta, da obvladajo moderno tehnologijo, imajo virtualne prijatelje povsod po svetu, hkrati lahko na enem ekranu opravljajo več stvari hkrati, so aktivni na več družabnih omrežjih in zelo hitro obvladajo vse novosti, ki jih svetovni splet ponudi. Zaradi tega moramo tudi mi učitelji stopiti v korak s časom glede moderne tehnologije ter učencem ponuditi tudi dejavnosti povezane z IKT, kar se je v resnici pred dvema letoma izkazalo za zelo uspešno, saj smo zaradi epidemije in uvedbe dela na daljavo, tako učitelji kot učenci, praktično čez noč presedlali na virtualni pouk in s tem pridobili neko znanje IKT, ki ga sedaj ohranjamo naprej in ga nadgrajujemo.

2. Okrogla miza z bivšimi učenci naše šole

2.1 Sprejmeš izziv?

Naša šola je »mladenka«. V letu s čudovito letnico 2020 je v mesecu septembru dopolnila 20 let. Ob tem lepem jubileju smo se odločili, da bomo dve desetletji obstoja šole proslavljali kar

celo šolsko leto 2020/2021. Rdeča nit ob obletnici se je glasila »20 dogodkov za 20 let«. Obetal se nam je torej niz kulturnih prireditev ob obletnici 20-letnice šole.

2.2 Od ideje do realizacije

Prvi sestanek učiteljev – organizatorjev teh prireditev je skupaj z gospo ravnateljico šole potekal v mesecu avgustu v tednu pred prvim šolskim dnevom. Skupaj smo določili in razporedili dogodbe, ki bi vključevali vse razrede ter pokrili kulturno, jezikoslovno, športno in tudi naravoslovno področje. Naredili smo tudi zgibanko z vabili na prireditve, jo objavili na spletni strani šole ter zavihali rokave in se lotili dela. V mesecu septembru šola ni oživela le z vrnitvijo učencev nazaj v šolske klopi, ampak tudi z aktivnimi pripravami na sledeče dogodke.

Ena izmed skupin, ki je prispevala dogodek ob 20-letnici šole, so bili naši posebni kreatorji idej – skupina nadarjenih učencev. Že ideja oblikovati dogodek, ki bi bil njihov izdelek in bi bil predstavljen ne samo ostalim udeležencem šole, ampak tudi širši javnosti, se je tem učencem na začetku zdela kot misija nemogoče. Učitelji, ki spremljamo nadarjene učence, smo tem učencem najprej ponudili možnost razmisleka o rdeči niti dogodka. Cilj je bil, naj izhajajo iz svojih želja in zamisli. Ni trajalo dolgo in ideja je prišla na plano – zakaj ne bi povabili nekdanjih učencev naše šole, ki so danes uspešni na različnih področjih in nekateri izmed njih tudi medijsko znani, na srečanje, klepet in izmenjavo primerov dobre prakse v šolo. Juhuhu, ideja je bila tu, nadarjeni učenci z učitelji, v ozadju pa veselo na delo.

2.3 Kreativnost idej ne pozna meja

Bliss Carman je nekoč povedal: »Če mi daste nalogo, ki ji lahko podarim nekaj svojega, ne bo več naloga; bo veselje, bo umetnost.« Točno tak cilj smo učitelji imeli pri zadolžitvi za nadarjene učence – dogodek srečanja z bivšimi učenci naše šole naj bo njihov pečat, hkrati pa smo si vsi želeli, da bi nadarjeni učenci to opravljali z veseljem, motivacijo, s sodelovanjem ter seveda vse skupaj na družaben in zabaven način.

Vse skupaj se je začelo z enostavno elektronsko pošto na začetku novembra 2020, kjer je učiteljica, ki vodi naš aktiv, nadarjenim učencem napisala, naj si srečanje z nekdanjimi učenci najprej virtualno zamislijo ter hkrati razmislijo, kako naj bi ta dogodek potekal. Učitelji smo se za datum izvedbe dogodka dogovorili z gospo ravnateljico. Prireditve je bila načrtovana za 17. 2. 2021.

Preden so se dokončne ideje zlile na papir, smo imeli učitelji in učenci prvo srečanje na koncu novembra 2020, kjer smo učitelji najprej poslušali zamisli nadarjenih učencev, hkrati pa se je razvil tudi prijeten pogovor, kjer nihče od udeležencev ni ostal neopažen in prav vse ideje so

dobile svoje mesto na listih papirja. Ideje so se povezovale, nadgrajevale in hkrati prihajale nove, vedno boljše.

Osnutek dogodka je bil torej pri tem srečanju narejen. Nadarjeni učenci so se dogovorili, da bodo poleg vseh idej sledili trem ciljem:

1. Koga od nekdanjih učencev bi povabili?
2. Kaj bi jih povprašali?
3. Kako bi potekal dogodek (uvodni pozdrav, klepet, zahvala za sodelovanje gostom in zaključek)?

2.4 Nič nas ne ustavi

Ko je že vse kazalo, da bo dogodek potekal v šoli, so naše načrte spet prekrizali epidemiološki ukrepi za zaježitev okužb proti virusu Sars-Cov2. Ker smo se že leto nazaj naučili ob takih ukrepih imeti tudi plan B, tudi tokrat nismo vrgli puške v koruzo. Hitro smo se soglasno odločili, da bomo dogodek enostavno preselili na svetovni splet, obenem pa bi hkrati lahko gostili še več gostov in udeležencev klepeta, kot bi jih sicer. Nadarjene učence smo torej preusmerili v organizacijo spletnega dogodka, ki ne zahteva toliko estetskih komponent, ampak bolj organizacijske in računalniške kompetence.

Da bi lažje organizirali celoten dogodek, so se nadarjeni učenci mešano po oddelkih razdelili v tri skupine. Vsaka skupina je prevzela eno izmed treh zastavljenih ciljev. Učenci so se dogovorili, kdaj in kje se bodo srečali ter sooblikovali del dogodka. Prva in druga skupina je glede na povezanost obeh ciljev dodatno sodelovala. Nekateri učenci so se srečali popoldne ali zvečer preko aplikacije Zoom, spet drugi na družabnih omrežjih. Vsaka skupina je imela tudi podporo nas šestih učiteljev, ki smo učence večkrat povprašali o njihovem napredku pri kreiranju dogodka. Učenci so od nas dobili takojšnjo povratno informacijo, hkrati pohvalo in spodbudne misli za nadaljnje delo.

2.5 Z idejami na plano

V januarju 2021 smo učitelji nadarjene učence sklicali na skupno srečanje, kjer bi posamezna skupina predstavila zamisli in bi kasneje na podlagi le-teh oblikovali celoten potek dogodka.

Prva skupina je povprašala učiteljice in učitelje, ki že od ustanovitve šole učijo pri nas, o imenih in priimkih nekdanjih učencev, ki so bili uspešni že v času šolanja na OŠ Antona Martina Slomška Vrhnika. Dobili so nabor 11 učencev in učenk. Nekatere podatke o njih so pridobili na šoli preko zaposlenih, nekatere pa so poiskali na svetovnem spletu. Med njimi se znajdejo nekdanji učenci in učenke, ki so sedaj, nekateri že odrasli z družinami, uspešni na različnih področjih. Med njimi so znanstveniki, raziskovalci, igralec, snemalec, novinarka, glasbenica in

športnica. Preko elektronske pošte so jih vljudno povabili k sodelovanju in jih prosili tudi za kratek življenjepis, saj nekaterih nikoli niso srečali v živo v šoli.

Za vsakega izmed poiskanih in izbranih znanih oseb je druga skupina nadarjenih učencev oblikovala najprej enotna vprašanja, nato še specifična za vsakega posebej s področja, kjer je ta oseba dejavna. Pri oblikovanju vprašanj so izhajali iz svojih zamisli, pri čemer smo jim bili učitelji v oporo, predvsem v obliki poslušalcev. Kasneje so intervju izpeljali tudi z dvema učiteljicama in tako povadili tak način komunikacije.

Tretja skupina, pri kateri sem bila največ dejavna kot mentorica, je oblikovala uvodni pozdrav in zahvalo z zaključno mislijo. Nadarjeni učenci so te tri točke oblikovali skupaj, saj so tako najlažje ohranili rdečo nit dogodka. Učenec in učenka sta se odločila, da prevzameta na dogodku uvodni in zaključni del ter ga prebereta. Sestavljeni kratki besedili sta povadila pred ostalimi učenci. Ko smo vse dele združili v celoto, smo ugotovili, da bo dogodek najverjetneje trajal predolgo, saj bi bilo škoda ne slišati vseh zanimivosti naših gostov, zato smo se odločili, da organiziramo kar dva večera z nekdanjimi učenci naše šole. Povabljene goste smo razdelili v dve skupini, prva skupina bi bila na sporedu 17. 2. 2021, druga pa večer za tem, 18. 2. 2021, vedno ob 18. uri preko aplikacije ZOOM. Čas dogodkov se je hitro bližal.

2.6. Dan D – Okrogla miza

Ko smo se vsi udeleženci prijavi v aplikacijo ZOOM, se je srečanje začelo z uvodnim pozdravom:

»Lepo pozdravljeni vsi današnji gosti, to so nekdanji šolarji in šolarke Osnovne šole Antona Martina Slomška, pozdravljeni vsi učitelji in ekipa nadarjenih, vedoželjnih in radovednih učencev in učenk. Danes bomo spoznali različne poti, ki so naše goste vodile do željenega poklica in ciljev. Od njih bomo izvedeli tudi kakšno zanimivost in pripetljaj iz šolanja na naši šoli, od marsikoga pa bomo slišali tudi dejstvo, da prva izbira poklicne poti ni vedno zadnja. Gostje nam bodo na voljo tudi za dodatna vprašanja, predvsem pa se nam obeta zanimiv in sproščen klepet. Besedo sedaj predajam našima voditeljicama ...«

Nato so sledile kratke predstavitve povabljenih učencev, vsak izmed njih je najprej na kratko odgovoril na sledeča vprašanja:

- *Kaj delate zdaj in česa si želite v prihodnosti?*
- *Izkušnje doma in v tujini: kakšna je vaša pot do uspeha, do poklica, kako je potekalo šolanje?*
- *Ali se spomnite kakšne zabavne zgodbe iz osnovne šole? (z učitelji ...)*
- *Na katere ovire ste naleteli in kako ste jih premagovali?*

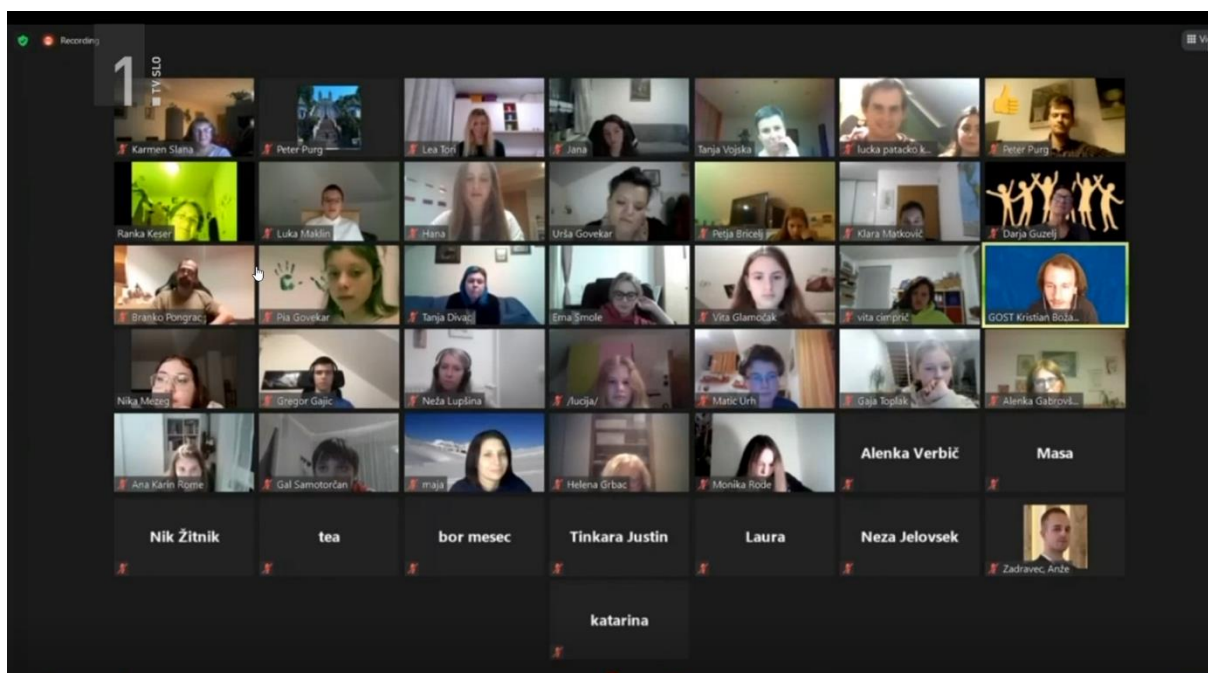
- *Kakšne so vaše izkušnje iz časa, ko ste hodili v našo šolo?*
- *Kaj najbolj pogrešate iz naše šole?*
- *Ali so se vaši interesi in stvari/dejavnosti, ki jih radi počnete, kaj spremenili od osnovne šole?*
- *Kakšni so bili vaši cilji in kaj ste si želeli postati, ko ste bili še v prvi triadi, in kakšni so vaši cilji zdaj in kaj si želite postati?*
- *So vam bile vseč enake stvari kot sedaj?*

Vsakemu izmed povabljenih so nadarjeni učenci postavili tudi še dodatna vprašanja s področja, kjer so sedaj dejavni. Odgovori so bili res raznoliki, najbolj smo se zabavali o poslušanju prigod iz osnovne šole, še posebej kakšnih povezanih z učitelji. Smeha ni manjkalo.

Po predstavitvah gostov je sledila še zahvala in zaključni pozdrav:

»Dragi naši gostje!

Za tako velik in hiter odziv za udeležbo na današnjem srečanju se vam v imenu vseh, ki smo bili danes vaši poslušalci, iskreno zahvaljujemo. Popestrili ste nam večer, predvsem pa smo slišali veliko pozitivnih in negativnih izkušenj na poti do poklica in verjamem, da se bomo tudi mi v nadaljnjem šolanju za svoje ciljev trudili po svojih najboljših močeh, tako kot ste se vi. Zagotovo pa bomo tudi mi Osnovno šolo Antona Martina Slomška zapustili z lepimi spomini. K temu pa pripomorejo seveda tudi naši učitelji. Hvala še enkrat vsem in lep večer še naprej ter še kdaj nasvidenje.«

3. Zaključek

Dan po obeh dogodkih smo se učitelji skupaj z nadarjenimi učenci ponovno srečali preko aplikacije ZOOM, saj je pouk še vedno potekal na daljavo. Skupaj smo analizirali pretekla večera in s ponosom ugotovili, da so nadarjeni učenci vrhunsko izpeljali nalogo. Misija mogoče je več kot uspela. In kako naprej? Odgovor je enostaven: »Saj smo nadarjeni Slomški, gremo novim izzivom naproti!«

4. Literatura

Blažič, Milena. 1992. Kreativno pisanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Ferbežer, I. (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica: Didakta.

Praprotnik, N. (2017). Delo z nadarjenimi učenci naj bo učitelju v izziv. Vzgoja in izobraževanje, 48(1–2), 45–52.

Žagar, Drago. 2012. Drugačni učenci. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete

Petra Ušaj: Aktivno vključevanje nadarjenih učencev v pripravo, izvedbo in uživanje avtohtonih jedi

Izvleček

Želja vsakega učitelja je, da bi bil sleherni učenec pri pouku čim bolj uspešen in bi razvijal svoja močna področja, na katerih se lahko dokazuje. Ker so skupine otrok velike in ker procentualno posvečamo več časa tistim s šibkejšimi sposobnostmi, se dogaja, da so nadarjeni učenci lahko nenamerno spregledani. Zato je pomembno, da se kot učitelji zavestno odločimo in pripravimo vsebine, ki tudi nadarjenim učencem zagotavljajo optimalni razvoj njihovih danosti. Moja pot do prebujanja motivacije zainteresiranih otrok poteka preko izvajanja sistematično zastavljenih in izpeljanih aktivnosti na področju priprave in predstavitve avtohtonih jedi. Le-ta ne vsebuje samo kuhanja po obstoječih receptih, ampak obsega širše aktivnosti – od zbiranja informacij pri starejših ljudeh, modernizacij receptov, pa vse do predstavitev jedi zainteresirani skupnosti. Pri predstavitvi jedi je zelo poudarjen koncept zdravega prehranjevanja. Pri delu skozi celo šolsko leto morajo tako učenci izkazati veliko mero samostojnosti, samoiniciativnosti, ročnih spretnosti, naučiti se morajo dela v skupini, skrbijo za medgeneracijsko povezovanje, naučijo se javnega nastopanja, hkrati pa pridobivajo znanja, ki presegajo samo kulinariko – srečajo se z etnologijo, zgodovino, kmetijstvom, tujimi jeziki ... Aktivnosti z mladimi kuharji so tako postale primer dobre prakse, v letih izvajanja programa se je skokovito povečal interes obiskovanja dejavnosti. Učenci pri delu izkazujejo veliko ustvarjalnost in motivacijo, saj so tisti najboljši na koncu tudi nagrajeni z nastopanjem v medijih, kuhanjem za pomembne osebe in tudi s predstavitvami kulinarčnih aktivnosti v tujini.

Ključne besede: prehrana, avtohtone jedi, praktični pouk, motivacija, etnološka dediščina

Abstract

Every teacher wants their students to be as successful as possible in the classroom and to develop their own strong areas, where they can prove themselves. Because groups of children are often large, and because we spend more time with those with weaker abilities, it happens that gifted students may be inadvertently overlooked. Therefore, it is important that, as teachers, we sometimes make conscious decisions and prepare pedagogical contents that also ensures the optimal development of the talents for ingenious students. My path to awakening the motivation of interested children is through the implementation of systematically set and implemented activities in the field of preparation and presentation of indigenous dishes. It does not only include cooking according to existing recipes, but also includes broader activities - from gathering information from older people to modernizing recipes to presenting dishes to the interested community. The concept of healthy eating is very emphasized in the presentation of dishes. When working throughout the school year, students must show a great deal of independence, self-initiative, manual skills, learn to work in a group, take care of intergenerational connections, learn public speaking, and at the same time acquire knowledge beyond cooking - meet ethnology, history, agriculture, foreign languages etc. Activities with young chefs have thus become an example of good practice, and over the years of implementing

the program, the interest in attending activities has increased dramatically. Pupils show great creativity and motivation at work, as the best ones are also rewarded in the end with the participation in the events supported by the media, cooking for important people, and sometimes even with presentations of culinary activities abroad.

1. Uvod

Naloga pedagoškega strokovnjaka je, da nadarjenim učencem v učnem procesu omogoči samoiniciativnost, kreativnost in samostojnost na poti do zastavljenega pedagoškega cilja. Pri tem je pomembna pravilna motivacija in usmerjanje, samo izvedbo dela pa morajo učenci opraviti sami. Učenci potrebujejo nove dejavnosti in izzive za razvijanje svojih močnih področij, ker le tako lahko dokazujejo, česa so sposobni in posledično tudi osebnostno rastejo.

Kot učiteljica gospodinjstva in prehrane skušam vedno iskati nova zanimiva področja, ki so izven okvirjev učnega načrta, vendar še vedno dovolj povezana z njim. Tako se je rodila ideja o delu z nadarjenimi učenci na področju prehrane in priprave hrane. Aktivnosti so se razvijale postopoma, skozi večletno obdobje, tako da lahko danes govorim o že zelo izdelanem in preverjenem izobraževalnem konceptu. Med 15-letnim implementiranjem teh aktivnosti na Osnovni šoli Šturje je kuhanje lokalno značilnih jedi postalo eden od zaščitnih znakov šole.

2. Metodologija in razprava

2.1. Predstavitev poteka kulinarčnih dejavnosti skozi šolsko leto

Kulinarčne dejavnosti z učenci tretje triade izvajamo deloma v okviru obveznega šolskega dela pri urah gospodinjstva ter pri izbirnih predmetih, povezanih s prehrano. Z učenci, ki si želijo dodatno poglobljati znanje in izkušnje na področju prehrane, pa izvajamo aktivnosti tudi izven okvirjev obveznih ur – v popoldanskem času, ob sobotah, med počitnicami ... Ta skupina, med 6 in 10 otrok, je dobila svoje stalno ime - Šturski gurmani – kar dodatno poveča tudi čut pripadnosti vključenih učencev. Ekipa Šturskih gurmanov se oblikuje v začetku šolskega leta, potem pa skozi celo šolsko leto razvija svoja znanja in veščine. Skupina se srečuje enkrat tedensko v popoldanskem času v povprečju po dve šolski uri, pred posameznimi javnimi predstavitvami pa po potrebi bolj strnjeno. Posamezna srečanja nimajo enovite strukture, ampak sam potek prilagajam aktualnemu delovnemu procesu. Primeri posameznih metod in oblik dela so: pogovor, skupne analize, argumentirana izmenjava mnenj, praktična priprava jedi, priprava na nastope ipd. Pri delu se zavestno izogibam frontalnih oblik dela.

Kulinarčne aktivnosti skupine se ne začnejo in končajo v šolski kuhinji, ker v delo vtremo tudi primesi etnologije, zgodovine in geografije. Tako je prva naloga na začetku šolskega leta, da skupaj z učenci poiščemo kuharske recepte. Zbiramo jih na najrazličnejše načine. Večino

informacij o kulinariki še vedno pridobimo ustno od še živečih starejših ljudi (starih staršev, prastarih staršev ...). Otroci, pa tudi sama, zelo veliko sprašujemo starejše gospodinje o posameznih, že pozabljenih jedeh, ki so bile včasih vsakodnevno na krožnikih. Učenci v okviru te faze povečujejo medgeneracijsko povezovanje ter se spoznavajo z etnografskimi posebnostmi lokalne hrane. Zelo pomembno se mi zdi, da otroci spoznavajo jedi in okuse, ki so jih pripravljali naši predniki in imajo korenine v naših krajih. To povečuje pripadnost otroka lokalnemu prostoru in skupnosti, kar je v časih globalnega odpiranja pomembno za zdravo prihodnost.

Recepte iščemo tudi po najrazličnejših knjigah, veliko informacij najdemo tudi na spletu. S tem otroci razvijajo veščine iskanja ciljnih podatkov preko svetovnega spleta (pravilna raba svetovnega spleta). Da je delo bolj zanimivo, tudi sama vtaknem nos v marsikatero gostilno, kjer se pripravljajo lokalne jedi. Nove ideje iz profesionalnih loncev potem prenesem v šolsko kuhinjo med otroke.

Zbrana gradiva nato skupaj pregledamo, se o njih pogovorimo in izberemo nekaj receptov, ki bi jih radi udejanjili. Najpomembnejši kriterij pri izbiri je drugačnost jedi od tistih, ki so stalnica naših dandanašnjih krožnikov. Drugi kriterij je kakovost obroka, da je energijsko in glede na sestavo uravnotežen. Samostojnost in samoiniciativnost otrok se kaže v tem, ko v manjših skupinah kritično analizirajo zbrane recepte in se morajo na koncu odločiti, katerega bodo izbrali.

Sledi faza priprave izbranih jedi. Pred začetkom skupno oblikujemo želene kriterije končnih krožnikov, kot npr. okus, vonj, konstitucija hrane ter njen končni izgled. Po začetnih poskusih natančno proučimo izdelke, dodelamo pomanjkljivosti ter jih ponovno pripravimo. Tu se ponovno kaže potrebna samoiniciativnost in samostojnost otrok. Cikel ponavljamo, dokler nismo s končnimi krožniki popolnoma zadovoljni. Med samim delom se ustvari tudi skupinsko delo, porazdelitev vlog v skupini. Otroci se učijo usklajenega dela in prevzemanja odgovornosti za svoj del obveznosti. Priprava hrane zahteva kar nekaj ročnih spretnosti, ki jih učenci tekom celega leta kontinuirano pridobivajo in nadgrajujejo. Celoten proces vodi tudi k povečevanju samozavesti otrok.

Pomemben aspekt kulinarčnih dejavnosti je tudi promocija zdravega načina prehranjevanja. In to ne le v okviru delovne skupine otrok, naš namen je, da to širimo med ostale vrstnike, preko njih pa tudi na družine. Da to lahko naredimo, moramo najprej prepričati vrstnike v odličnost pripravljene hrane. S tem namenom vsaj nekajkrat na leto v avli šole, gospodinjski učilnici ali na igrišču pred šolo odpremo vrata za učence in zaposlene na šoli. Predstavljamo se z

degustacijskimi kosili, kjer sovrstniki pokušajo zdrave jedi, ki jih za njih pripravijo njihovi sošolci. Velikokrat so to jedi, ki niso priljubljene pri mlajši generaciji – šjelnovka (zelenjavna juha, ki temelji na zeleni), fižolov toč (fižolova omaka), dušeno zelje, polenta, jota in še marsikaj. A glede na prazne krožnike vedno znova dokazujemo, da je domača, lokalna hrana, predstavljena na ustrezen način, lahko tudi pri otrocih pozitivno sprejeta. Če otroci hrano sami pripravijo, jo tudi radi poskusijo in pojejo, posledično do nje pridobijo določeno spoštovanje. In tako jo lahko tudi samozavestno širijo naprej v svoje družine in med svoje znance.

2.2. Kako dolgotrajno ohranjati visoko motivacijo otrok?

Da naredim dejavnosti bolj zanimive in privlačne, si neprestano zastavljam nove cilje in iščem nove izzive. Tako npr. sodelujemo z najrazličnejšimi strokovnjaki na kulinarinem področju (z znanimi kuharji, gostinci, vodji raznih kulinarčnih projektov ...). Velikokrat so to medijsko izpostavljene osebnosti in se druženje otrok z njimi učencem za vedno vtisne v spomin.

Drugi primer povečevanja motivacije je povezovanje dela moje skupine z drugimi skupinami – npr. medpredmetno sodelovanje z angleškim krožkom, v okviru katerega potem kuhamo značilne angleške jedi, recepte pa prevajamo v angleški jezik.

Kot obsežnejši primer povezovanja z drugimi aktivnostmi lahko opišem skupen projekt z učenci turističnega krožka. V okviru le-tega smo leta 2021 pripravili nalogo, ki jo je razpisala Turistična zveza Slovenije. Raziskali smo za Vipavsko dolino avtohtono vrsto koruze – guštncu, ki je dandanes skorajda izumrla poljščina. Preučili smo njeno zgodovino, uporabnost in zgodovinsko pomembnost. V okviru naloge smo nato pripravili celosten program, namenjen turistu na aktivnih počitnicah v Vipavski dolini. V okviru turistične ponudbe spozna našo vrsto koruze in njeno pot od njive do krožnika. Nalogo smo naslovili «Zrno na zrno, vipavska pogača». Turistična zveza Slovenije nam je zanjo podelila zlato priznanje.

Tretji način povečevanja zanimanja pri mladih nadobudnežih je neposredna promocija svojega dela, preko katere se učijo tudi javnega nastopanja. Tako vsako leto sodelujemo na raznih prireditvah, kjer kuhamo različnim pomembnim gostom - od vladne delegacije Vlade Republike Slovenije do kulinarčnih večerov za različne povabljenе skupine (starše, učitelje ter druga, s šolo povezana društva).

Četrty način motivacije nadarjenih učencev je vzpodbujanje tekmovalnosti. S tem namenom sem Šturske gurmane pred desetletjem vključila v vseslovenski projekt »Kuhna pa to«, v okviru katerega se predstavljamo na najrazličnejših srečanjih in tekmovanjih z drugimi slovenskimi šolami ter širše. Priprave na tekmovanja so zelo aktivne in koncentrirane, da se lahko potem samozavestno predstavimo pred komisijo, sestavljeno iz samih najodličnejših slovenskih

kuharskih mojstrov. Tako popoldneve pred tekmovanji preživimo za šolskimi kuhinjskimi pulti in štedilniki, kjer lupimo, režemo, sekljamo, kuhamo, mešamo, sestavljamo na krožnike, dekoriramo pripravljene jedi in jih na koncu degustiramo ter analiziramo. Šturski gurmani smo že večkrat dobili priznanja za najboljše osnovnošolske kuharje v državi.

Drugi namen sodelovanja v projektu »Kuhna pa to« je udeleževanje na srečanjih po slovenskih restavracijah in gostilnah, kjer spoznavamo kulinarčno zgodovino in gastronomsko-etnološke posebnosti naše in ostalih slovenskih regij. S svojimi nastopi v trgovskih centrih ozaveščamo tudi širšo javnost o domači kulinariki.

Naj na tem mestu omenim nekaj takih nastopov. Predstavili smo se ravnateljem slovenskih osnovnih in srednjih šol v hotelu Bernardin v Portorožu, kuhali smo v kar nekaj priznanih slovenskih restavracijah (Gostilna pri Lojzetu – Zemono, Jezeršek, ...) kot tudi na Ministrstvu RS za zdravje in prehrano. Sodelovali smo že na Odprti kuhinji na Pogačarjevem trgu v Ljubljani. V povezavi s tem projektom smo kuhali tudi v Bruslju, kjer smo se predstavili na tamkajšnjem slovenskem veleposlaništvu in kuhali v bruseljski mestni hiši. V okviru projekta »Kuhna pa to« pa je naš najodmevnejši uspeh kuhanje v Združenih državah Amerike. V Washingtonu smo se leta 2017 s svojim kuharskim znanjem predstavili v okviru mednarodnega dneva hrane, kjer je bilo na ta dan 50000 učencev s 113 javnih šol prestolnice ZDA postreženo z izključno slovenskimi (vipavskimi) tradicionalnimi jedmi po receptih vipavskih prednikov, ki smo jih Šturski gurmani v okviru naših aktivnosti modernizirali.

Koronsko obdobje nas je tudi pri kuharskem ustvarjanju postavilo v bolj zapleten položaj, ker zelo težko predstavljamo svoje sposobnosti zunaj majhnih mehurčkov. Seveda pa neprestano iščemo nove rešitve in možnosti, kako to preseči. Več kuhamo v majhnih, mehurčkastih skupinah, v toplejših mesecih občasno improvizirano kuhinjo prestavimo tudi pod drevesa na šolsko igrišče. Veseli smo, ko nam to uspe, in ugotavljamo, da se lahko najde način za izvedbo tudi v oteženih okoliščinah. Kjer je volja, je tudi pot. Pomembno je, da počnemo stvari, ki jih imamo radi in vanje verjamemo.

Večletno usmerjeno delo na tem področju se kaže tudi v povečanem zanimanju otrok za izbirne predmete v zvezi s prehrano. Pred desetimi leti smo imeli po eno skupino z največ 20 udeleženi, v zadnjih letih pa imamo na šoli vsako leto po tri skupine (skupno okrog 60 otrok). Opažam, da se povečuje interes tudi pri fantih z učnimi težavami pri »klasičnih« predmetih. V okviru kulinaričnega udejstvovanja pa velikokrat zacvetijo, izrazijo svojo nadarjenost v praktičnih spretnostih, javnem nastopanju, občutku za kulinariko. Posledično pridobijo samozavest in se lažje vključujejo v družbeni vsakdan.

3. Zaključek

Učenci so lahko zelo uspešni, če so pravilno motivirani za delo. Z drugačnimi, sodobnimi, njihovemu življenjskemu slogu primernimi pristopi jih lahko uspešno usmerjamo in pripravimo za samostojno delo in kasneje tudi za pot, ki jih bo vodila skozi življenje. To vpeljujem s široko zastavljenimi aktivnostmi pripravljanja zdravih jedi s strani zainteresiranih učencev.

Menim, da je tovrstno kulinarično posvečanje praktičnemu delu na šoli tako za učence kot za širšo javnost zelo pomembno in koristno, ker:

- izraža samoiniciativnost in samozavest vključenih otrok;
- uči javnega nastopanja;
- uči dela v skupini;
- razvija in povečuje ročne spretnosti;
- obuja in ohranja slovensko kulinarično dediščino;
- širi zdrav način prehranjevanja;
- širi druga znanja, npr. etnološka, zgodovinska, živilska, kmetijska;
- omogoča zdravo tekmovalnost;
- povečuje zdravo domoljubnost;
- utrjuje medgeneracijsko povezovanje.

Tako s svojim delom in poslanstvom dodajam svoj kamenček v mozaik k razvoju naših otrok v odgovorne, razmišljujoče, zdrave in srčne osebe. Osebe, ki se bodo zavedale svojih korenin. Osebe, ki se bodo zavedale pripadnosti določenemu okolju in bodo cenile zapuščino svojih prednikov. Le taki otroci bodo v življenju in delu uživali, bili ustvarjalni ter posledično tudi uspešni.

Simona Verdinek Špenger: Uganke za brihtne glav'ce – nadarjeni učenci popestrijo pouk drugim učencem

Izveček

Vsak učenec v sebi nosi neko nadarjenost, dejstvo pa je, da pri vseh v točno določenem trenutku ta nadarjenost ne pride do izraza oz. jo učenci še ne znajo uporabiti. Zato moramo biti učitelji na take učence posebej pozorni, jih vzpodbujati in jim pri tem pomagati. Naša dolžnost je, da njihovo nadarjenost razvijamo, plemenitimo in nadgradimo.

Delo z učenci, ki so prepoznani kot nadarjeni, v šolskem prostoru dobiva vse večji pomen. Na naši šoli učitelji za te učence pripravljamo različne delavnice in dejavnosti, s pomočjo katerih učenci krepijo svoja močna področja. Sama pri teh učencih individualno razvijam predvsem matematično in logično področje ter prostorsko predstavljivost. Njihove sposobnosti poskušam v čim večji meri uporabiti tudi pri pouku in drugih dejavnostih na šoli, tako da za ostale učence pripravijo različne aktivnosti in zanimive naloge ter tako popestrijo in obogatijo pouk.

V članku bom podrobno predstavila, kako so nadarjeni učenci v tednu otroka vsak dan za vse učence na šoli pripravljali različne uganke in logične naloge ter jih motivirali za reševanje, ob koncu tedna pa so predstavili rešitve ter izvedli žrebanje nagrajencev. Predstavila bom tudi, kako so se mlajši učenci po navodilih nadarjenih podali na lov za skritim zakladom.

Ključne besede: delavnice, nadarjeni učenci, popestritev pouka, skriti zaklad, uganke

Puzzles – Gifted and Talented Students Enrich School Lessons

Abstract

Every student has some talent. But the fact is that all students at a certain moment can not express or use their talents. Therefore, teachers need to be especially attentive to such students. They need to encourage and help them. It is our duty to develop, refine and upgrade their talents.

Working with students who are identified as gifted or talented is becoming important in schools. In our school, teachers prepare different workshops and activities that strengthen students' strong areas. I help the students individually to improve their mathematical logic and spatial representativity. I try to use students' abilities as much as possible in classes and other school activities. These students are able to prepare various activities and interesting tasks for other students and enrich lessons.

In the article I will detailly present how gifted and talented students prepared different puzzles and logical tasks for all students in our school every day during The Week of the Young Child. Then they motivated other students to solve the tasks and at the end of the week they clarified the answers and organized a price draw. I will also present how, following their instructions, younger students went on a treasure hunt.

Keywords: workshops, gifted and talented students, enrichment lessons, hidden treasure, puzzles

1 Uvod

Nadarjeni učenci izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Tem učencem je potrebno prilagoditi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogočiti vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela (Zakon o osnovni šoli, 11. člen).

Učitelji imamo v vsakem razredu učence, ki imajo različne interese, želje in sposobnosti. Vsak učenec je po svoje kreativen in ustvarjalen na svojem področju, nekateri pa imajo sposobnosti, ki jih na posameznih področjih prepoznamo kot nadarjene. Naša naloga je, da jim pomagamo, da so pri pouku čim bolj uspešni in da čim bolj razvijajo svoje naravne danosti. Uspešnost učencev pa seveda ni odvisna samo od vzpodbudnega okolja, veliko vlogo ima tudi njihova notranja motivacija.

Na naši šoli učitelji za učence, ki so prepoznani za nadarjene, pripravljamo različne delavnice in dejavnosti, s katerimi lahko razvijajo in krepijo svoja močna področja ter si pridobijo nova znanja in veščine. Sama se ukvarjam predvsem z nadarjenimi učenci na matematično-logičnem področju. Tokrat sem k sodelovanju povabila tudi ostale nadarjene učence. Skupaj smo pripravili in oblikovali različne naloge in dejavnosti, s katerimi smo popestrili in obogatili pouk ostalim učencem.

2 Uganke za brihtne glav'ce

Učenci na naši šoli zelo radi rešujejo japonske miselne igre, logične naloge in uganke. Z njimi se srečujejo od prvega razreda dalje tudi pri jutranjem varstvu, podaljšanem bivanju in pri dodatnem pouku.

V tednu otroka vsako leto učitelji za učence pripravimo zanimive dejavnosti in aktivnosti. V tem šolskem letu pa smo naredili nekoliko drugače. Ko sem se z učenci na začetku šolskega leta pogovarjala, kaj vse bomo pri urah za nadarjene delali, so med drugim predlagali tudi, da bi za ostale učence pripravili zanimive naloge in uganke. Tako se je porodila ideja, da bodo to storili v tednu otroka. Pri tem so sodelovali nadarjeni učenci od šestega do devetega razreda.

Ker je bil to njihov predlog, so bili posledično tudi zelo motivirani za delo. »Staknili« so glave in se začeli pogovarjati, kako bodo to izvedli. Sama sem njihovo delo spremljala, jim po potrebi svetovala in jih usmerjala. Dogovorili so se, da bodo za prvi razred pripravili svoje uganke,

drugi in tretji razred bodo imeli enake uganke, prav tako četrti in peti razred, šesti in sedmi razred ter osmi in deveti razred. Uganke bodo dnevno menjavali, torej so za vsako skupino potrebovali pet ugank. Nato so začeli uganke sestavljati in izbirati. Pri tem so si pomagali z različnimi knjigami, brskali so po internetu ter obiskali knjižnico. Delo je potekalo po skupinah. Vsaka skupina je pripravila en sklop ugank.

Ko so imeli pripravljen nabor ugank, so začeli z izborom petih ugank. Nekatere uganke so bile dvoumno napisane, zato so jih nekoliko preoblikovali ter zapisali njihove rešitve.

Da bi lahko pri reševanju ugank sodelovali tudi nadarjeni učenci, so za osmi in deveti razred pripravili naloge učenci šestega in sedmega razreda, za šesti in sedmi razred pa učenci osmega in deveta razreda. Pri tem so potrebovali nekaj moje pomoči oz. nasvetov, da so izbrali primerne naloge in uganke.

Nato so se začeli dogovarjati, na kakšen način bodo ostali učenci te naloge reševali. Odločili so se, da bodo učenci od prvega do petega razreda uganke reševali po razredih. Z razredničarkami so se dogovorili, da bodo vsako jutro na skrivaj na vrata razreda nalepili pismo, v katerem se bo skrivala uganke. To pismo so nato razredničarke skupaj z učenci odprle in prebrale uganke. Pri starejših učencih je uganke prebral učenec, ki ga je učiteljica določila. Učenci so nato rešitev napisali na vnaprej pripravljen list ter ga vrgli v za to namenjeno škatlo. Bili so zelo motivirani in vsak dan so komaj čakali, da so odprli pismo in prebrali uganke. Ker niso vedeli, kdo jim ta pisma z uganke nastavlja in kaj jih ob koncu tedna čaka, jim je bilo reševanje še toliko bolj zanimivo.

Za učence od šestega do devetega razreda je reševanje ugank potekalo nekoliko drugače. Uganke so bile zapisane na LCD-projektorju v skupnem prostoru. Učenci so rešitve zapisali na vnaprej pripravljene liste, zbirali pa so jih v škatlah za vsak razred posebej. Nadarjeni učenci so vsako jutro na projekciji menjavali uganke ter pripravljali liste za zapis rešitev.

Konec tedna so nadarjeni učenci vse odgovore zbrali ter na bralnem večeru predstavili rešitve ugank in iz vsakega razreda izžrebali enega nagrajenca.

Zanimivo je, kako so si učenci pri tej aktivnosti organizirali delo. Razdelili so se v skupine. Tisti, ki so bolj vešč delo z računalnikom, so pripravili PPT-predstavitve ugank in njihovih rešitev. Ena skupina je pripravila liste za zapis rešitev in na škatle nalepila imena razredov. Druga skupina je uganke oblikovala v Wordu, tretja skupina pa je pripravila in okrasila kuverte, v katere so nato dali uganke za učence od prvega do petega razreda. Dogovorili so se tudi, kdo bo na vrata učilnic lepil kuverte z uganke, kdo bo na projekciji vsak dan menjaval uganke ter kdo bo predstavil rešitve in izvedel žrebanje ter podelitev nagrad.

Čeprav so nadarjeni imeli v tednu otroka kar precej dela, so bili zadovoljni in motivirani. Aktivnost jim je bila všeč in izrazili so željo, da bi tudi v prihodnosti organizirali podobne dejavnosti.

3 Lov na skriti zaklad

Ker so bili nad sestavljanjem ugank v tednu otroka navdušeni, sem jim predlagala, da bi lahko to nadgradili in za učence v nižjih razredih pripravili kakšno zanimivo uro pouka. Tako smo se skupaj odločili, da bomo v tretjem razredu pripravili lov na skriti zaklad. Z učiteljico tretjega razreda smo se dogovorili za dan in uro izvedbe.

Nato so nadarjeni učenci začeli z zbiranjem idej, kako to aktivnost izvesti. Ker mlajši učenci vsako leto obišejo Pikin festival v Velenju, so zgodbo sestavili tako, da je bila Pika Nogavička njena glavna oseba. Sestavili so naloge, ki jih bodo učenci po skupinah reševali ter poiskali primerno mesto za skriti zaklad. Dogovorili so se tudi, kako bodo uro v razredu organizirali in izpeljali: kdo bo prevzel vodenje posameznega dela ure, kako bodo učence razdelili v skupine, kdo bo nadzoroval delo posamezne skupine, kam bodo zapisovali dobljene rešitve itd.

Učenci tretjega razreda niso vedeli, da bodo nadarjeni učenci pri njih izvedli uro pouka. Ko so jim povedali, da bodo njihovi učitelji, so bili tretješolci pozitivno presenečeni in motivirani za delo. Celoten potek ure so prevzeli nadarjeni, z učiteljico tretjega razreda sva opazovali njihovo delo in v primeru nastalih težav bi jim pomagali. Učenci so tretješolcem povedali, da bo pouk matematike tokrat potekal malo drugače. Najprej so razvili debato o Piki Nogavički. Vsak učenec tretjega razreda je o njej nekaj povedal. Tako so prišli tudi do ugotovitve, da Pika rada potuje po svetu. In na enem od teh potovanj je našla tudi zaklad. Naloga učencev je bila, da ugotovijo, kje ga je našla. V ta namen so jih razdelili v štiri skupine in vsaka skupina je morala rešiti sedem nalog. Rešitve nalog so zapisovali na skupen list, ki je bil nalepljen na tablo. Ko so zapisali vse rešitve, so ugotovili, da je Pika našla zaklad na otoku Taka Tuka.

Nato so nadarjeni nadaljevali z zgodbo. Ker se na tem otoku skrivajo tudi gusarji in ker Piki vztrajno sledita tatova Cene in Damijan Blisk, je Pika skrila zaklad drugam. Da bi ga lahko tretješolci našli, jim je pustila namig. Da bi ga dobili, so morali rešiti uganko: Namig se nahaja tam, kjer učiteljica sedi, ko učencem znanje deli. Tako so našli pod njenim stolom nalepljen list, na katerem je pisalo: ČRNIPI KVAPADEPER. Namig je bil seveda zapisan v skrivni pisavi (papajščini), ki so jo učenci poznali, in so hitro ugotovili, da na listu piše ČRNI KVADER. V razredu so poiskali črno škatlo v obliki kvadra in v njej našli zaklad. Nadarjeni učenci so jih

seveda pri vsem tem vodili in usmerjali. Na koncu so jim čestitali za uspešno rešene naloge in jim svetovali, da naj zaklad skrbno čuvajo in da bo verjetno najbolj na varnem, če ga »pojedo«. Tako nadarjeni učenci kot tudi tretješolci so bili nad izvedeno uro navdušeni in zadovoljni s svojim delom. Na koncu so se skupaj posladkali z najdenim zakladom (zaklad so bili čokoladni bonboni v obliki kovancev).

Učenci so se na izvedbo dejavnosti dobro pripravili in organizirali ter razdelili delo. Kljub temu da so prvič izvedli uro za mlajše učence, pri sami izvedbi ure niso potrebovali pomoči.

4 Oblike in metode dela ter razvijanje prečnih veščin

Pomembno je, da učitelji tako pri poučevanju kot tudi pri delu z nadarjenimi uporabimo takšne dejavnosti, ki med drugim pri učencih zahtevajo uporabo raznovrstnih prečnih veščin, npr. različne veščine kritičnega mišljenja (argumentiranje, sklepanje, delo z viri, raziskovanje ...), ustvarjalnost, sodelovanje, sporazumevanje, uporabo IKT itd. Vsaka priložnost oz. situacija, v kateri učenec uporabi veščino, pomeni učenje oz. napredek v tej veščini (Beljat Krajnc idr., 2018).

Delo z nadarjenimi mora med drugim izhajati tudi iz temeljnih načel, kot so npr. širitev in poglobljanje temeljnega znanja, razvijanje ustvarjalnosti, uporaba sodelovalnih oblik učenja, upoštevanje sposobnosti in interesov, upoštevanje individualnosti, spodbujanje samostojnosti in odgovornosti, raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire (Žadar idr., 1999).

Prav tako je treba izbrati takšne oblike in metode dela ter izvesti dejavnosti, ki pri učencih razvijajo višje miselne procese, so fleksibilne in dovolj odprte, da učencem omogočajo lasten tempo razvoja, dajejo učencem čustveno varnost in intelektualne izzive ter pritegnejo njihovo pozornost in jih motivirajo za delo (George, 1997).

Učenci so pri sestavljanju nalog in predstavitvi njihovih rešitev ter izvedbi ure v razredu pokazali svojo neodvisnost in samostojnost, sposobnost sodelovanja, vodenja in vplivanja na druge, odgovornost ter smisel za organizacijo. Sami so si razdelili delo in vodenje glede na njihove interese in sposobnosti. Nekateri so bili bolj veščini pri izbiri in sestavljanju nalog, drugi pri uporabi IKT, tretji pri javnem govorjenju in nastopanju (žrebanje in predstavitve rešitev ugank, vodenje ure v razredu ...).

Prav tako so pri svojem delu:

- razvijali kritično mišljenje: uporabili so različne vire (internet, knjige ...), argumentirali so svoje izbire ugank ter predpostavili njihove možne rešitve;
- pokazali svojo ustvarjalnost oz. kreativnost in sposobnost sklepanja kompromisov: predlagali

so različne načine izvedbe dejavnosti in se na koncu skupaj odločili za eno, ki so jo nato tudi izvedli;

- sodelovali z drugimi: delali so v dvojicah in po skupinah;
- pokazali sposobnost sporazumevanja: komunicirali so med seboj in z drugimi učenci ter z ostalimi učitelji, ko so se dogovarjali za izvedbo dejavnosti in
- uprabili IKT: delali so z računalnikom, s tablicami, pametnimi telefoni, oblikovali so PPT-predstavitve, ki so jih vrteli na LCD-projektorju, ter uganke, ki so jih napisali v Wordu.

5 Zaključek

Da bi učitelji zadovoljili potrebe nadarjenih, moramo posvečati veliko pozornosti njihovim individualnim razlikam, uporabljati različne oblike in metode poučevanja in učenja ter nuditi različne izkušnje in vire za različno sposobne učence (Budin, 2012).

Pri nekaterih učencih nadarjenost hitro opazimo, nekateri pa jo »skrivajo«. Na take učence moramo biti še posebej pozorni, v njih zbuditi notranjo motivacijo in jim pomagati pri razvoju talenta. Nadarjeni lahko svoje zmožnosti najbolj učinkovito uresničijo le v okolju, ki jih zna dobro motivirati.

Z nadarjenimi učenci delam že kar nekaj časa. Pri delu upoštevam njihove interese, mnenja in želje. Večina potrebuje individualni pristop, njihovim željam prilagodim tudi metode in oblike dela. Poleg priprav na različna tekmovanja, poskušam njihove sposobnosti v čim večji meri uporabiti tudi pri pouku in različnih dejavnostih na šoli.

6 Viri in literatura

- [1] Bejat Krajnc, N., Bevc, T., Bogataj, N., Bone, S., Boškin Blokar, G., Brglez, J., idr. (2018). *Orodja za formativno spremljanje prečnih veščin*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Publikacija je objavljena na povezavi:
<https://www.zrssi.si/pdf/OrodjazaSpremljanjePrecnihVescin.pdf>
- [2] Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci*. Pridobljeno s
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf dne 15. 2. 2020.
- [3] *Zakon o osnovni šoli* (2011). Izobraževanje nadarjenih učencev. 11. člen, Uradni list RS. Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> dne 15. 2. 2020.
- [4] George, G. (1997). *Nadarjen otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za

šolstvo.

[5] Budin, A. (2012). *Učiteljeva vloga v procesu odkrivanja in dela z nadarjenimi v osnovni šoli*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta.

Nina Vollmaier: Delo z nadarjenimi v srednji šoli

Povzetek:

V prispevku predstavimo pomen kakovostnega izobraževanja, definicijo nadarjenosti in delo z nadarjenimi na III. gimnaziji Maribor. Predstavljamo sodelovanje šole v projektu RaST, ki je šolskih letih 2017/2018, 2018/2019, 2019/2020 in 2020/2021 pripravil podlago ter pomoč šolam za delo z nadarjenimi dijaki in aktivnosti za naprej. Nadalje predstavimo vpis in izvajanje pouka v športnem oddelku gimnazijskega programa, ki ga na šoli razpisujemo tri leta, kamor se vpisujejo na psihomotoričnem področju nadarjeni dijaki.

Ključne besede: nadarjenost, projektno sodelovanje, dejavnosti oz. aktivnosti, športni razred

Abstract:

In this paper, we present the importance of quality education, the definition of being talented and our work with talented students at III. gimnazija Maribor. We present the participation of the school in the RaST project, which in the school years 2017/2018, 2018/2019 and 2019/2020 prepared the basis and assistance to schools for working with talented students and activities for the future. Furthermore, we present the enrolment and implementation of lessons in the sports classes of our grammar school program. We have had these classes for three years now and are aimed at those students who excel in their psychomotor skills (movement, coordination, manipulation, dexterity, grace, strength, speed).

Key words: talented, project work, activity, sport class

Uvod

Na področju dela z nadarjenimi v srednji šoli se je pri nas v zadnjih letih že veliko spremenilo. Od skromnih začetkov v 90. letih do konkretnih pojmovanj nadarjenosti, smernic in priporočil za delo z nadarjenimi, do zakonsko vpeljane podlage, ki s pravilniki natančneje določa in obvezuje šole k delu z nadarjenimi.

Kljub vsemu pa to področje pri nas še ni povsem dobro urejeno. To nakazuje tudi januarja 2021 objavljeno Porevizijsko poročilo Računskega sodišča Republike Slovenije, ki je ocenilo, da področje dela z nadarjenimi v Republiki Sloveniji potrebuje izboljšave. Že v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 2011 so zapisane podporne rešitve, ki bi pripomogle k optimalnemu razvoju področja dela z nadarjenimi (Krek in drugi, str. 341, 2011). Kot navaja poročilo, je potrebno v prihodnosti sprejeti nacionalno strategijo za področje dela z nadarjenimi, ki bo zagotovila spodbude in ukrepe za razvoj nadarjenih na vseh ravneh, povezala šolski sistem z lokalnimi in državnimi institucijami, zagotovila vire financiranja, opredelila

vloge in odgovornosti posameznih nosilcev, zagotovila medresorsko sodelovanje in spremljanje zastavljenih ciljev. Pod okriljem Ministrstva za izobraževanje, šolstvo in šport ter Zavoda Republike Slovenije za šolstvo se pripravljajo posodobljeni koncepti in strategije za delo z nadarjenimi pri nas.

Temeljne vrednote vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji izhajajo iz skupne evropske dediščine političnih, kulturnih in moralnih vrednot, te pa so združene v človekove pravice in njim pripadajoče dolžnosti ter načela pluralne demokracije, strpnosti, solidarnosti in pravne države (Krek in drugi, 2011).

Vsakdo ima pravico do kakovostne vzgoje in izobraževanja. To je eno temeljnih načel vzgojno-izobraževalnega sistema, ki vzgaja avtonomne in razsodne posameznike. Pri zagotavljanju kakovosti je pomembno izpostaviti pravico posameznika do kakovostne izvedbe pouka, ki mu zagotavlja pridobiti kakovostno znanje in izobrazbo (Krek in drugi, 2011).

Še posebej je načelo kakovosti pomembno pri vzgoji in izobraževanju nadarjenih dijakov. Na naši šoli si prizadevamo slediti cilju in načelu, iz katerega izhaja tudi Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju in sicer, da ima vsak dijak v okviru javnega izobraževanja pravico do optimalnega razvoja v skladu s potenciali in interesi.

Definicija nadarjenosti

»Dolga stoletja so si nadarjenost razlagali kot dar neba, kot nadčloveško inspiracijo. Pred dobrimi sto leti so jo začeli znanstveno raziskovati in nastalo je veliko definicij, ki vsaka zase poudarja kak drug vidik nadarjenosti.« (Težak, 2008)

Danes vemo, da je nadarjenost mnogo več kot višina IQ testa, zato so novejšje definicije širše. Nadarjeni in talentirani otroci so po teh definicijah tisti, ki imajo izredne sposobnosti ali potencialne, da prikažejo svoje dosežke na področjih inteligence, kreativnosti ali umetnosti oz. na vseh področjih človeških prizadevanj. Imajo visoko razvite voditeljske sposobnosti in izstopajo na določenih učnih področjih (Težak, 2008).

Nadarjene otroke in mladostnike najdemo v vseh kulturnih skupinah, ne glede na ekonomski razred ali področje človeškega prizadevanja. Nadarjene lahko odkrijemo tudi med socialno ali kulturno prikrajšanimi, učno neuspešnimi ter učenci s težavami v socialnem prilagajanju (Težak, 2008).

Nadarjenost je deloma dedna, in sicer po starših ali starih starših. Vendar pa sama nadarjenost oziroma dispozicija za posebne dosežke še ne pomeni, da bo otrok te dejansko dosegel. Da bi

se nadarjenost pri otroku lahko razvijala, se morata pridružiti še dva dejavnika, in sicer ustvarjalnost ter motivacija in okolje (Težak, 2008).

»Za razvoj otrokove storilnosti je pomembno istočasno srečanje vseh treh področij: nadarjenosti, ustvarjalnosti ter motivacije in okolja. Šele ko se vsa tri področja prekrivajo, lahko otrok dosegla visoke rezultate.«(Težak, 2008).

Delo z nadarjenimi na III. gimnaziji Maribor

Glavne usmeritve za delo z nadarjenimi v srednji šoli izhajajo iz Koncepta vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju iz leta 2007. V Konceptu so zajeti postopki prilagajanja vzgojno-izobraževalnega dela, metode in oblike dela.

Zakonsko podlago za delo z nadarjenimi v srednji šoli opredeljuje Zakon o gimnazijah in Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Podrobneje določa prilagoditve Pravilnik o prilagajanju šolskih obveznosti, ki se uporablja od 1. 9. 2018. Z osebnim izobraževalnim načrtom se dijaku, ki ima pravico do prilagoditev iz razlogov nadarjenosti, perspektivnemu in vrhunskemu športniku, priprave na mednarodna tekmovanja v znanju ali na druge mednarodne izobraževalne in kulturne prireditve ter izmenjave, v primeru drugih športnih in kulturnih dejavnosti, prihoda iz tuje države, dijaku s posebnimi potrebami (poleg prilagoditev, določenih z odločbo o usmeritvi) ter v drugih utemeljenih primerih, določijo pravice in obveznosti, obdobje obvezne prisotnosti pri pouku, načini in roki za ocenjevanja, prav tako pa razlogi za mirovanje oz. prenehanje prilagoditev ter druge zadeve, ki bi lahko prispevale k boljšemu učnemu uspehu dijaka.

Na III. gimnaziji Maribor se delo z nadarjenimi dijaki odvija na več ravneh. Prvi stik z nadarjenim učencem vzpostavimo že ob vpisu, in sicer po pozivu novincem in njihovim staršem, da šoli posredujejo dokazilo o odkriti nadarjenosti iz osnovne šole. Večinoma se učenci na to odzovejo, nekateri pa tega ne želijo, zato predvidevamo, da bi teh dokazil bilo še več.

Učencem, ki želijo in oddajo dokazilo oz. poročilo o odkriti nadarjenosti, predstavimo možnosti in aktivnosti, ki jih na šoli izvajamo. V Katalogu obveznih izbirnih vsebin na šoli ponujamo številne dejavnosti, v okviru katerih lahko dijaki nadgrajujejo znanja in širijo svoja področja nadarjenosti. Dejavnosti omogočajo priprave na tekmovanja na vseh področjih, od jezikov do naravoslovja, tehnike, gledališča in drugih ustvarjalnosti. Nadarjeni na glasbenem področju se lahko vključijo v glasbene delavnice. Dijaki imajo možnost številnih krožkov in tečajev. Sodelujemo z zunanjimi izvajalci in institucijami, se povezujemo v projekte, ki nadarjenim omogočajo krepitev in razvoj lastnih potencialov.

Kot šola smo sodelovali v projektu RaST (Razvojno središče talentov), ki ga je za vzhodno kohezijsko regijo vodila II. gimnazija Maribor in je v obdobju štirih let omogočili tudi našim nadarjenim dijakom, da so sodelovali pri različnih umetniških in raziskovalnih aktivnostih. Projekt je vzpostavil mreženje šol in povezoval okolja, ki dijakom zagotavljajo nadaljnji razvoj nadarjenosti.

V okviru projekta se je v šol. l. 2018/2019 po izboru lahko udeležil večdnevnega seminarja na Raziskovalnem centru Petnica v Republiki Srbiji tudi dijak naše šole. Raziskovalni center izobražuje mlade z vzpodbujanjem raziskovanja, kritičnega in ustvarjalnega mišljenja. Dijaki so v okviru projekta sodelovali v številnih drugih aktivnostih, kot so delavnice Ledolomilci, Talenti za trajnostni razvoj in Kreativno gledališče.

V projektu pa smo sodelovali tudi z lastnimi aktivnostmi za nadarjene dijake. Aktivnost »Filmske delavnice«, je ponujala intenziven teoretsko-analitičen in praktičen program, preko katerega so udeleženci spoznali celoten proces nastajanja igranega filma. 10 prijavljenih dijakov je napisalo scenarij in izvedlo snemalni vikend. Zaradi novonastalih razmer, povezanih s pandemijo, aktivnost še ni zaključena. Aktivnost »Glasbeno-gledališki studio« je pripravila uprizoritev glasbeno-scenske predstave z naslovom Blagor kralju v deželi hlapcev in glasbeno pravljičo Maček Muri. Pri tej aktivnosti je sodelovalo 26 dijakov, in tudi tukaj se aktivnosti zaradi omenjenih razlogov še niso zaključile. V šol. l. 2019/20 smo se prijavi na razpis Mestne občine Maribor, ki je organizirala obisk mesta Miami na Floridi v ZDA, z možnostjo ogleda dveh tekem košarkarja Gorana Dragića. Poleg tega so si dijaki ogledali mestne znamenitosti in obiskali eno od univerz. Med izbranimi so bili tudi trije dijaki naše šole, ki se izobražujejo v programu športne gimnazije.

Omenimo pa naj, da je bilo zaradi situacije, povezane s korona virusom, v zadnjih dveh letih delo z nadarjenimi precej okrnjeno. Številne aktivnosti so se prenehale izvajati ali pa se še niso zaključene. Zaradi ukrepov je tudi delo na šoli drugače organizirano in še ne poteka po ustaljenih postopkih. Zato si bomo na šoli v prihodnje dodatno prizadevali na področju dela z nadarjenimi in jih vabili k prijavi različnim aktivnostim oz. dejavnostim. Koordinatorica za delo z nadarjenimi bo skupaj s šolsko svetovalno delavko sledila razpisom in spremlja ponudbe zunanjih izvajalcev oz. šol. Še naprej bomo sodelovali v projektu RaST, ki je zaradi situacije podaljšal nedokončane aktivnosti v to šolsko leto. Načrtujemo tudi izvedbo ankete za dijake in učitelje, s pomočjo katere bomo dobili vpogled v želje nadarjenih dijakov in še jasnejše usmeritve za naprej.

Nadarjeni dijaki v športnih oddelkih na III. gimnaziji Maribor

Na III. gimnaziji Maribor izobražujemo tudi dijake v športnih oddelkih. Gre za različico gimnazijskega programa s poudarkom na usklajevanju športnih in šolskih obveznosti in s povečanim številom ur športne vzgoje. Za vpis v ta program morajo kandidati izpolnjevati tudi posebne pogoje. Vstopni pogoji so tako omejeni na tiste učence, ki so nadarjeni na psihomotoričnem področju. Gre za dijake, ki se aktivno ukvarjajo s športom in imajo status vrhunskega ali perspektivnega športnika. Delo v tem oddelku je specifično, zahteva veliko sodelovanja med šolo, starši, dijakom in trenerji. Vse skupaj usklajujeta in nadzorujeta športni in pedagoški koordinator.

Vpis v športni razred

Sam vpis v srednje šole določa Pravilnik o vpisu v srednje šole, po katerem se lahko v srednjo šolo vpišejo kandidati, ki izpolnjujejo splošne pogoje. Za vpis v določene programe pa morajo izpolnjevati še dodatne oz. posebne pogoje. Posebni pogoj za vpis je lahko psihofizična sposobnost ali posebna nadarjenost oziroma spretnost. Za vpis v športni oddelek morajo kandidati na šolo posredovati dokazila o športnih dosežkih. Kandidati morajo biti registrirani športniki, kar dokazujejo z izpisom iz evidence registriranih in kategoriziranih športnikov. Priložiti morajo tudi zdravniško potrdilo ter potrdilo nacionalne panožne športne zveze. Na podlagi teh dokazil in opravljenega pogovora s kandidatom šola izda potrdilo o izpolnjevanju posebnih vpisnih pogojev.

V primeru več prijavljenih kandidatov kot imamo razpisanih mest, šola vpis omeji in v tem primeru pri kandidatih upošteva še športne dosežke, ki jih razvrsti v statuse A, B in C.

Kot je zapisano v Razpisu za vpis v srednje šole in dijaške domove v šolskem letu 2022/2023 status A pridobijo vsi kategorizirani športniki oz. tisti, ki v času do izvedbe prvega kroga izbirnega postopka dosežejo rezultat, ki je pogoj za pridobitev naziva kategoriziranega športnika. Pri individualnih športnih panogah so to športniki, ki v olimpijskih športih panogah na uradnih državnih prvenstvih dosegajo uvrstitve od 1. do 5. mesta v svoji disciplini in svoji starostni kategoriji, ali rekorderji ali športniki, ki dosegajo uvrstitve od 1. do 5. mesta na razvrstitveni lestvici nacionalne panožne športne zveze. Pri kolektivnih športnih panogah pa so to športniki, ki so člani državnih reprezentanc v olimpijskih športnih panogah in so člani uradnih državnih reprezentanc in jih nacionalna panožna športna zveza določi za zelo perspektivne.

V Razpisu za vpis v srednje šole in dijaške domove v šolskem letu 2022/2023 je nadalje zapisano, da dobijo status B kandidati individualnih športnih panog in tisti športniki, ki v

neolimpijskih športnih panogah na uradnih državnih prvenstvih dosegajo uvrstitve od 1. do 3. mesta v svoji disciplini in svoji starostni kategoriji, ali rekorderji ali športniki, ki dosegajo uvrstitve od 1. do 3. mesta na razvrstitveni lestvici nacionalne panožne športne zveze, ter športniki, ki v olimpijskih športnih panogah na uradnih državnih prvenstvih dosegajo uvrstitve od 6. do 10. mesta v svoji disciplini in svoji starostni kategoriji, ali športniki, ki dosegajo uvrstitve od 6. do 10. mesta na razvrstitveni lestvici nacionalne panožne športne zveze. Pri kolektivnih športnih panogah pa tisti športniki, člani ekipe, ki so v olimpijskih športih panogah na uradnih državnih prvenstvih dosegli 1. do 5. mesto ter športniki, ki so člani državnih reprezentanc v neolimpijskih športnih panogah, oziroma so člani ekipe, ki je na uradnem državnem prvenstvu osvojila 1. do 5. mesto. Status C pa pridobijo vsi tisti športniki, ki ne izpolnjujejo meril za status A ali B, pri tem imajo prednost športniki v športnih panogah, ki so uvrščene v prve štiri razrede razvrstitve športnih panog v razrede, ministrstva, pristojnega za šport.

Dijaki, vpisani v športni oddelek, imajo že v osnovi prilagojen program, kot je povečano število ur športne vzgoje hkrati pa tudi druge prilagoditve, ki se zapišejo v osebne izobraževalne načrte, s pomočjo katerih lažje usklajujejo športne in šolske obveznosti. Za vodenje in usmerjanje strokovnega dela skrbi športni koordinator, za pomoč pri usklajevanju športnih in šolskih obveznostih pa pedagoški koordinator. Dijaki skupaj s koordinatorjem za obdobje dveh mesecev izdelajo individualiziran izobraževalni načrt, kamor vpišejo vse treninge in tekme ter napovedana pisna ocenjevanja. V posameznih primerih je potrebno tedensko načrtovanje, saj so nekateri dijaki zaradi športnih obveznosti veliko odsotni. V primeru, da se športne in šolske obveznosti prekrivajo, koordinator pomaga pri usklajevanju terminov. Učitelji dijakom športnikom nudijo dodatne ure pouka in konzultacije. Takšno poučevanje zahteva dodatno delo, čas in energijo, saj gre za intenzivno sodelovanje učitelja in dijaka. Dijaki športniki imajo tudi možnost individualnega ocenjevanja znanja, ki je vnaprej dogovorjeno in organizirano. Gradivo po posameznih predmetih se pripravlja v spletnih učilnicah, da imajo dijaki vsak trenutek možnost dostopati do vsebin in se pripravljati na ocenjevanja. Dijakom športnikom se v okviru programa nudi tudi pomoč oz. svetovanje športnega psihologa in fizioterapevta. Dijakom, ki želijo, se kot dodatek oz. nadstandard omogoča sodelovanje s športno akademijo, ki nudi celovito obravnavo športnika. V sklopu razširjenega pouka športne vzgoje se izvajajo osnovne priprave in treningi. V okviru športnih taborov se dijaki seznanjajo z različnimi zvrstmi športa, tako se v 1. letniku seznanijo s športi na vodi, ko se za teden dni odpravijo v Vodice na sosednjo Hrvaško. V 2. letniku spoznavajo zimske športe, in sicer tek na smučeh, smučanje ipd. V 3.

letniku pa poteka tabor v Bohinju, kjer se izvajajo pohodniške aktivnosti, plezanje, kolesarjenje itd.

Za uspešno delo in napredovanje je zelo pomembno sodelovanje vseh, dijaka, staršev, posameznih profesorjev, koordinatorskega in trenerjev. Na šoli si zato še posebej prizadevamo za dobre odnose, saj verjamemo, da je to ključ do uspeha in zadovoljstva.

Zaključek

V prispevku smo opozorili na pomembnost razumevanja pojma nadarjenosti in vlogo šole pri optimalnem razvoju posameznikovih posebnosti oz. nadarjenosti. Šola je prostor, je platforma, kjer lahko mladi razvijajo svoje potenciale, širijo znanja, pridobivajo izkušnje in pridobivajo nova spoznanja. Na III. gimnaziji Maribor si prizadevamo za ustvarjanje takšnega okolja. Nadalje smo predstavili sodelovanje šole v različnih projektih in lastne aktivnosti za nadarjene dijake. Na koncu predstavimo vpis in delo v športnih oddelkih ter opozorimo na specifično izobraževanje v teh programih. Zahteva se veliko dodatnega dela in časa ter ustreznih pogojev, da lahko nadarjeni dijaki dosegajo dobre učne in športne rezultate. Na tem mestu izpostavljamo medsebojno sodelovanje vseh, kar je ključno za uspešno izvajanje tega programa.

Viri in literatura:

- Ferbežer I., Korez I., Težak S. (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica. Didakta.
- Krek J., Merljak, M. (ur.). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. 2011. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju. Pridobljeno 12. februarja 2022 s http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/media/pdf/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf#:~:text=Koncept%20vzgojno-izobra%C5%BEevalnega%20dela%20z%20nadarjenimi%20dijaki%20v%20srednjem,odkrivanje%20in%20spodbujanje%20razvoja%20nadarjenih%20v%20srednjem%20izobra%C5%BEevanju.
- Pravilnik o vpisu v srednje šole (Uradni list RS, št. 30/18). Pridobljeno 12. februar 2022 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13435>
- Pravilnik o prilagoditvah šolskih obveznosti dijaku v srednji šoli. Pridobljeno 12. februar 2022 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13430>

- Porevizijsko poročilo: *Popravljalni ukrepi pri ureditvi sistema dela z nadarjenimi in sistema šolskih tekmovanj v Republiki Sloveniji*. Pridobljeno 12. februar 2022 s
- Razpis za vpis v srednje šole in dijaške domove v šolskem letu 2022/2023; Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno s <https://www.gov.si teme/vpis-v-srednjo-solo/>

Nejc Zidarič: Evidentiranje likovno nadarjenega učenca v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole

Izvleček v slovenščini

Da se lahko učenec znajde v skupini evidentiranih za nadarjene, mora izpolnjevati vsaj en kriterij izmed sledečih: učni uspeh, dosežki, učiteljevo mnenje, tekmovanja, hobiji, mnenje šolske svetovalne službe. V prispevku je predstavljen učenec, nadarjen na likovnem področju, prepoznan na podlagi učiteljevega mnenja, dosežkov ter učnega uspeha. Evidentiranje likovno nadarjenih učencev ni preprosto, saj ne obstajajo instrumenti, ki bi natančno izmerili likovno nadarjenost otrok. Raziskave kažejo, da učitelji razrednega pouka nimamo ustreznega znanja za prepoznavanje elementov, znakov likovne nadarjenosti ter kriterijev, ki definirajo likovno nadarjenega učenca. Učenca sem kot razrednik spremljal od prvega do tretjega razreda. Zaradi izstopajočega vedenja in njegovega načina dela, ki je bilo prepoznano tudi v opisnikih likovnega področja standardizirane ocenjevalne lestvice za identifikacijo nadarjenih učencev OŠ (OLNAD07), sem učenca povabil, da se prijavi na različne likovne natečaje. Z likovnih natečajev je začel prejemati priznanja in nagrade, prva mesta, tudi z mednarodnih natečajev. S tem širokim spektrom potrditev se je pokazala pravilna slutnja glede likovne nadarjenosti učenca. Učenec je z vsakim dosežkom pridobil motivacijo za nadaljnje ustvarjanje, potrditev, da dela dobro, ter samozavest. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj likovnih izdelkov, ki jih je učenec ustvaril skozi triletje.

Ključne besede: likovna nadarjenost, evidentiranje likovnih talentov, osnovna šola, likovni natečaji, nadarjeni učenci

Evaluation of Artistically Gifted Students in the First Educational Period of Primary School

Abstract

To identify primary school students as artistically talented, they have to meet at least one of the following criteria: academic ability, creative ability, teacher's opinion, art competitions, hobbies, school counseling opinion. In the article we introduce a student who shows evidence of talent in visual arts, recognized on the basis of the teacher's opinion, creative ability and academic achievement. Identification of artistically gifted students is not easy, as there are no instruments which can accurately measure children's artistic talent. Different researches show that classroom teachers do not have the appropriate knowledge to identify elements, signs of artistic talent, and the criteria that define the artistically gifted student.

As a teacher I followed the student's achievements from first to third grade. Student's behavior is outstanding, he is a highly able learner whose readiness level for working is above-average. Those two characteristics are recognized in the descriptors of the art field of the standardized grading scale for the identification of gifted primary school students (OLNAD07).

I invited the student to apply for various art competitions. He was awarded, won some art competitions, including international ones. With this wide range of testing, the correct assumptions about the student's artistic talents have

been shown. The student got more creatively motivated with each achievement, his abilities increased, and his self-confidence became higher.

In the article some of the student's art works which were created over the course the three years are presented.

Keywords: artistic talent, identification of artistic talents, primary school, art competitions, talented students

Uvod

V slovenskih osnovnih šolah pri odkrivanju nadarjenih učencev uporabljajo metodo koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci, ki je bila sprejeta leta 1999. Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci je v dokumentu (Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci, 1999) opredelila tri stopnje odkrivanja nadarjenih učencev:

- evidentiranje,
- identifikacija in
- seznanitev s starši.

Leto kasneje je bil izdan dokument Operacionalizacija Koncepta: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Učenec, ki ga predstavljam v prispevku, je bil evidentiran na podlagi mojega mnenja, dosežkov na likovnem področju pri samih urah likovne umetnosti in izven ter na podlagi učnega uspeha. Kasneje se je potrdil tudi kriterij »tekmovanja«, saj je učenec dosegel vidna mesta na likovnih natečajih. Od leta 2008 se pri identifikaciji nadarjenih učencev uporablja izpopolnjena oblika ocenjevalnih lestvic OLNAD07, na podlagi katerih je učenec pri lestvici za likovno področje dosegel visok seštevek točk (vztrajnost, samostojnost, resnost in zadovoljstvo pri likovni dejavnosti, načrtovanje likovne kompozicije, estetski čut, podrobnosti).

Kot že omenjeno, je evidentiranje likovno nadarjenih učencev zahtevna naloga, saj ne obstajajo instrumenti, ki bi lahko izmerili likovno nadarjenost otrok, zato je velika odgovornost pri prepoznavi na učiteljih. Žal pa se je izkazalo, da učitelji razrednega pouka nimamo ustreznega znanja za prepoznavanje elementov, znakov likovne nadarjenosti, ter kriterijev, ki definirajo likovno nadarjenega učenca, kar sta ugotovila Lep in Duh (2008) v svoji raziskavi, ponovno pa potrdila Jeza in Duh (2014) ter Mohorko in Duh (2019).

Nadarjenost

Prvi, ki je strokovno uporabljal termin nadarjenost, je bil ameriški psiholog Terman, ki je deloval kot šolski psiholog (Terman nadarjenost pojmuje kot visoko stopnjo inteligence – IQ 140 in več). Kljub njegovemu obširnemu raziskovalnemu delu med leti 1920–1940 se je pojem nadarjenost prebil v ospredje šele po letu 1965 (Jurman, 2004). Nadarjenost je seveda več kot le višina IQ-testa. Nadarjeni imajo izredne sposobnosti ali potencialne, da prikažejo svoje dosežke na različnih področjih v primerjavi s svojimi vrstniki. Da učenec doseže posebne dosežke, se morajo pridružiti še trije dejavniki – ustvarjalnost, motivacija in okolje (Ferbežer, Korez in Strelec, 2008). Duh (2004) je mnenja, da obstaja med inteligentnostjo in ustvarjalnostjo majhna koleracija; zavedati se moramo, da za vsa ustvarjalna področja ni

potrebna visoka inteligenca, saj na primer za ustvarjalnost v vsakdanjem življenju zadostuje že povprečna. Koncept odkrivanja in vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (Koncept, 1999) izhaja iz Marlandove definicije. Ta definicija med nadarjene ali talentirane uvršča tiste z dejanskimi visokimi dosežki kot tudi tiste s potencialnimi zmoglostmi za takšne dosežke na področjih:

- splošna sposobnost,
- specifična sposobnost,
- sposobnost vodenja,
- sposobnost za vizualne in izvajalske umetnosti.

Žagar (2001) opozarja, da moramo pri Marlandovi opredelitvi nadarjenosti upoštevati tudi tri pomembne značilnosti nadarjenosti, saj je nadarjenost lahko splošna ali specifična ter dejanska ali potencialna.

Po Gallagherju so nadarjeni otroci tisti, ki zmorejo doseči visoke uspehe, ali tisti, ki imajo potencialne sposobnosti za eno izmed naslednjih področij: splošna intelektualna sposobnost, specialne akademske sposobnosti, ustvarjalno in produktivno mišljenje, vizualne in druge umetnosti, sposobnost za vodstvo, psihomotorične sposobnosti (Jurman, 2004).

Renzulli (1979) opredeljuje nadarjenost kot kombinacijo nadpovprečnih sposobnosti, ustvarjalnosti in motivacije. Šele skupno učinkovanje vseh treh pripelje do želenih rezultatov. Za visoke rezultate pa se morajo področja v modelu med seboj prekrivati.

Splošno sprejete definicije o nadarjenosti ni, ker nadarjeni niso homogena skupina, ampak se ta kaže v različnih oblikah in obsegih. Konsenzualno velja, da je nadarjenost vsota danih in pridobljenih dejavnikov, ki omogočajo nadpovprečne stvarne ali le latentne, osebno ali družbeno koristne stvaritve na enem ali več področjih človekove dejavnosti (Strmčnik, 1998). Kneževič, Blanuša in Hilčenko (2018) nadarjenost opredeljujejo kot dinamični potencial, ki ga moramo spodbujati, saj če otrok ne dobi ustreznih pogojev, se ta potencial ne bo razvil. Najprej je potrebno potencial odkriti in ga nato s pomočjo motivacijskih procesov tudi razvijati (Kneževič, Blanuša in Hilčenko, 2018; pov. po Mohorko, 2019).

Likovna nadarjenost

Nadarjenost je lahko specifična ali splošna. Pri specifični nadarjenosti je značilno, da za njo nimamo merskega instrumenta in je prisotna le na enem področju, splošna nadarjenost pa je prisotna na več področjih in jo lahko merimo z raznimi instrumenti (Jurman, 2004). Likovna nadarjenost je naravna sposobnost, ki omogoča posamezniku visoke dosežke na likovnem

področju. Da lahko otroka označimo kot likovno nadarjenega, mora imeti razvite specifične sposobnosti oziroma vizualno spacialne sposobnosti (Vrlič in Duh, 2003). Splošna nadarjenost omogoča doseganje dosežkov na več področjih hkrati, tako govorimo o nadarjenosti. Specifična nadarjenost pa omogoča doseganje izjemnih dosežkov na posameznih področjih – talentiranost (Heller, 1992; pov. po Blažič, 2003).

Likovna nadarjenost je sposobnost, ki jo moramo razvijati. Če je ne razvijamo, se sčasoma izgubi (Duh, Kljajič in Bratina, 2018; pov. po Mohorko, 2019). Leta 1984 sta Clark in Zimmerman večjo pozornost namenila likovnemu talentu, ki spada pod specifične sposobnosti. Menila sta, da likovno nadarjeni učenci ne potrebujejo posebne likovne izborazbe. Dar pri otroku je potrebno odkriti, kajti nekateri kažejo talent le izven šole ali pa se skrivajo sami pred seboj, da se ne razlikujejo od ostalih. Vsak otrok naj bi imel v sebi nekaj likovnega talenta, s pravim prijemom pa lahko to razvijemo v kaj več ali pa to v otroku zamre (Clark in Zimmerman, 1984; pov. po Čudina Obradović, 1991). Duh in Batič (2003) povzemata komponente likovnega talenta po Maierju (1939). Te so motivacija, ustvarjalnost in likovna sposobnost.

Motivacija: visoka stopnja samoiniciativnosti, samostojna usmerjenost na nalogo in k doseganju cilja, vztrajnost in vzdržljivost pri aktivnosti, ambicioznost, čustvena stabilnost, marljivost.

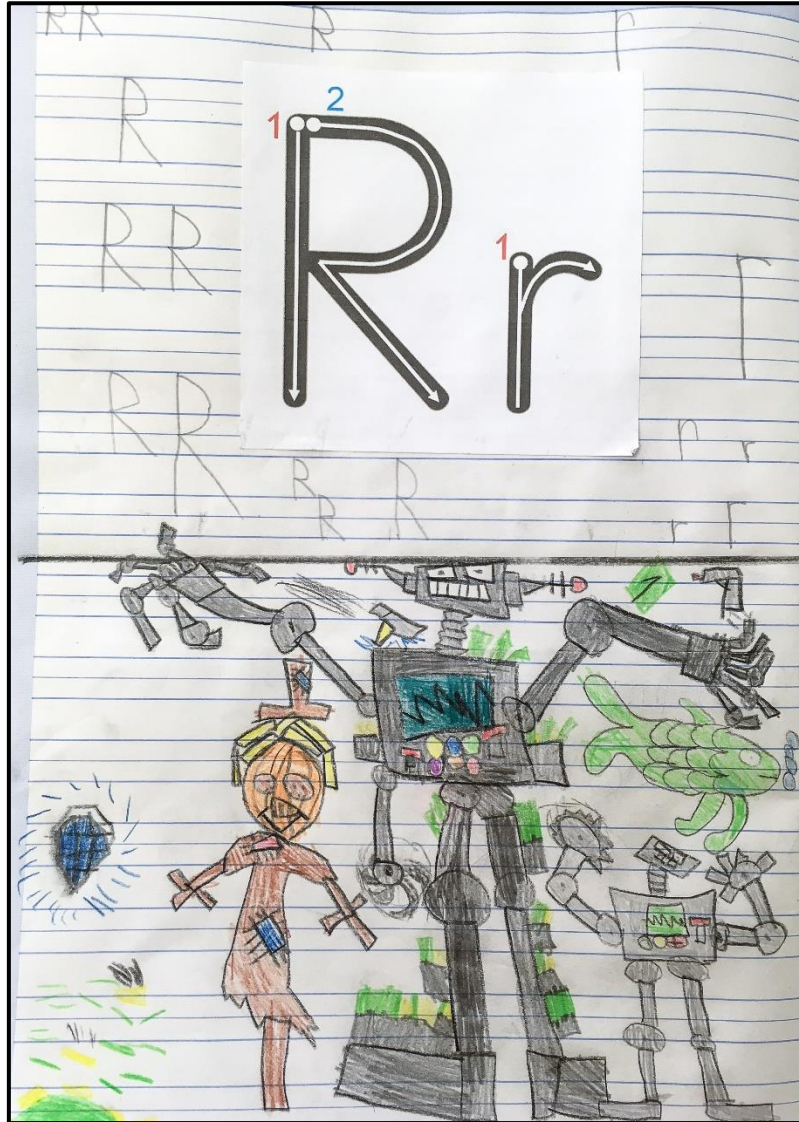
Ustvarjalnost: kaže se v sposobnosti povezovanja informacij, idej in stvari na izviren, nenavaden način, fleksibilnosti, oblikovanju novega, originalnega, svojstvenega.

Likovna sposobnost (v primeru likovne nadarjenosti sta to spacialna sposobnost in sposobnost vizualnega mišljenja, skupaj jo imenujemo vizualna-spacialna sposobnost): vizualni spomin, natančno zaznavanje detajlov, fines, nians, točna impresija nekega prizora ter ročne spretnosti – velika usklajenost: *roka in oko* (Čudina Obradović, 1991; Ferbežar, Težak in Korez, 2008; Duh in Batič, 2003).

Pri likovni nadarjenosti moramo z vidika sposobnosti nujno upoštevati starostno stopnjo učencev, saj se spacialne sposobnosti razvijajo sorazmerno z duševnim razvojem otrok. Ker se sposobnosti razvijajo z odraščanjem, menimo, da velja za nadarjenega učenca tisti, ki v razvoju sposobnosti prednjači pred vrstniki in ima sposobnosti že razvite. Ravno zato težko govorimo o nadarjenem otroku, posebno v predšolski dobi, ko so te sposobnosti še malo razvite. Pri mlajših otrocih zato raje govorimo o dispoziciji – zmožnosti, da se nek talent razvije. Da se iz naravnih dispozicij oblikuje neka sposobnost, je potrebno spodbudno okolje ter samoaktivnost posameznika. Tiste otroke, ki kažejo posebne dispozicije, lahko identificiramo kot potencialno nadarjene za likovno umetnost. Za njihov razvoj je pomembna dovolj zgodnja identifikacija,

kajti najuspešnejši vpliv na razvoj dispozicij je v zgodnjem šolskem obdobju (Vrlič in Duh, 2003).

Primeri učenčevih likovnih izdelkov

Primer 1: Učenec (6 let – 1. razred). Slika s suhimi barvicami.

Pri učenju črke so učenci lahko narisali vse stvari, ki imajo v besedi črko r. Pri pregledovanju zvezkov sem pri učencu opazil zanimivo sliko. Naslikal je predmete s črko r – robot, riba, strašilo, dragulj, kresničke ... Vsak predmet ima izjemne detajle. Velik robot ima ekran, gumbe, gibljive »sklepe«, po pet prstov, dodatno roko z žago, na kateri je prikazal krožno gibanje. Enako pri malem robotu. Pri ribi je upodobil mehurčke, strašilo ima za glavo bučo, stoji na kolu, na sebi ima našitke, iz dragulja so narejeni siji.

Nad videnim sem bil navdušen, saj je opaznih veliko značilnosti likovno nadarjenega otroka. Z učencem sva se dogovorila, da ga bova prijavila na razpisane likovne natečaje. Naj omenim, da je bil učenec najmlajši v oddelku.

Primer 2: Učenec (6 let – 1. razred). Kombinirana tehnika.

To sliko je učenec poslal na natečaj, katerega tema je bila »Gozdovi – les, naravno bogastvo in prihodnost moje domovine«. Opozoril je na nevarnost prekomernega sekanja gozdov. Naslikal je robote, ki sekajo drevesa. Na sredini je viden robot, ki ima na sebi raketni pogon. Pod njim je robot na kolesih, ki je ravnokar odžagal drevo. Debla shranjujejo v prvo košaro, krošnje pa v drugo košaro. Deček je vsaki figuri dodal čustven izraz na »obrazu«. Prvo drevo z leve je jezno, drugo je začudeno, drevesa v košari so prestrašena in žalostna, drevo, ki je požagano, je prestrašeno, ker pada, drevo zraven je žalostno, prav tako manjše drevo zraven. Tudi na robotih je prikazal razpoloženje. Robot, ki pada s krošnje, je presenečen, robot spodaj je bil pravkar deležen udarca drevesa, robot nad oblaki je začuden in se z roko praska po glavi, robot, ki leti, je resen. Tudi sonce se čudi, zmaj je jezen, oblaki so začudeni, pri ptiču na sredini je vidno naredil črte, kot da se oglašča. Format je zapolnjen z ogromno detajli.

Primer 3: Učenec (6 let – 2. razred). Kombinirana tehnika.

Slika ni nastala s posebnim namenom. Učenec je upodobil pisarno, sobo, v kateri so: pisalna miza, dva stola, človek, omara. Lahko opazimo njegov občutek za prostor, dobro prikaže polkrožno mizo, stola s strani in zadaj, mizo in sliko na steni, ki sta za stolom.

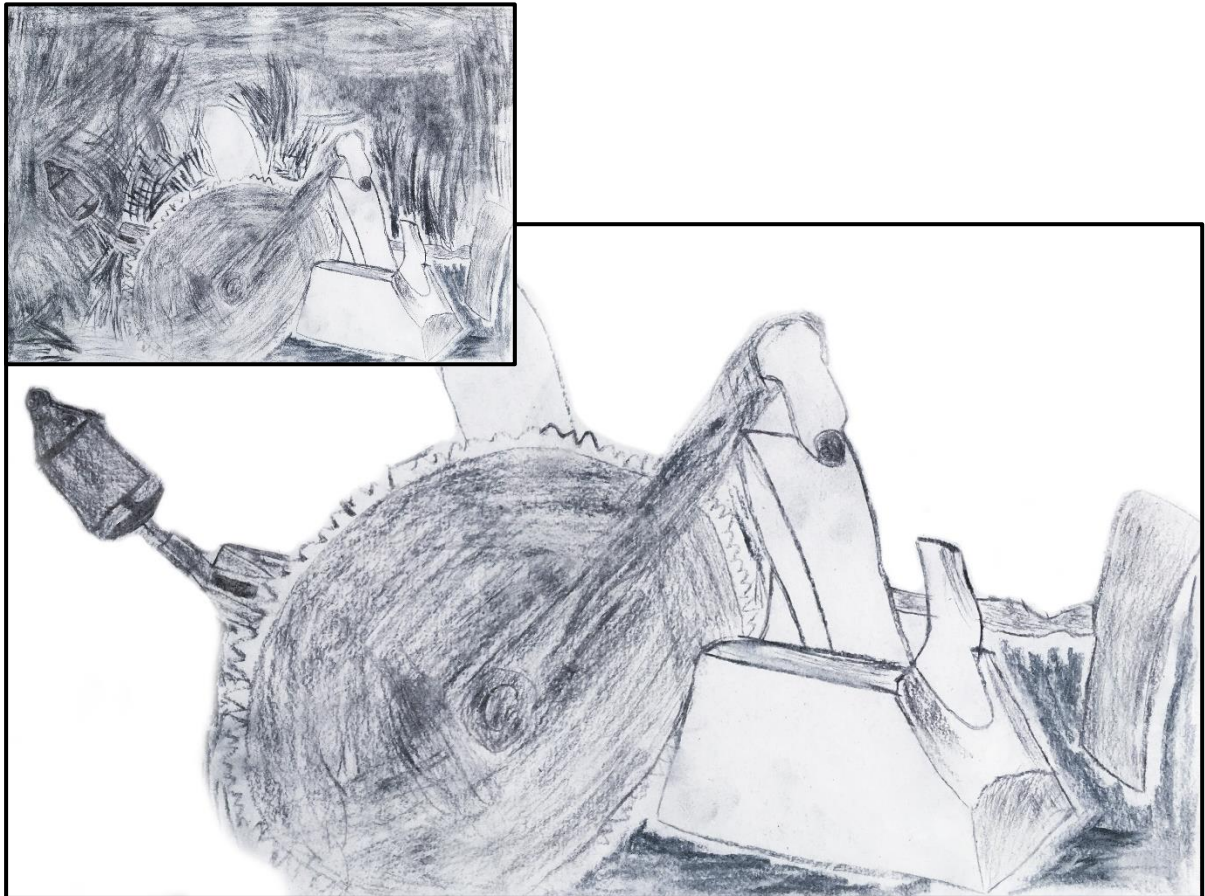
Primer 4: Učenec (6 let – 2. razred). Slika s suhimi barvicami.

Ta slika je bila poslana na natečaj in je dobila pohvalo, prav tako je bila razstavljena. Tema natečaja je bila »Čutim veter«. Učenec je upodobil veter v človeški figuri kot »velikana«, ki piha in ima v roki veter. S črnimi zavitimimi črtami je prikazal moč vetra, ki se upira v drevo in v dečka. Na dečkovem obrazu opazimo, da je vesel, oblaki pa so utrujeni od pihanja. Tudi »velikan« je nasmejan, saj je dečku pomagal do letenja. Prostor je zapolnjen, dobro je prikazano gibanje.

Primer 5: Učenec (7 let – 2. razred). Kombinirana tehnika.

Zgornja slika je bila ena izmed petih nagrajenih likovnih del od 362 v kategoriji 1. triade in je bila poslana na državno raven. Tema natečaja je bila »Naravne in druge nesreče – Številka za klic v sili 112!«. Levo vidimo dva prestrašena človeka, ki kličeta na številko 112. Manjša figura – človek – se od šoka drži za glavo. Ogenj bruha iz vsakega okna, pri desni stavbi je na nekaterih delih vidno, kako ogenj že izstopa iz stavbe, kar kaže, da učenec razume prostor. Na gasilskem avtomobilu je nezavesten ptič, gasilec s pomočjo cevi začenja gasiti požar. Zaradi nesreče vidimo tudi na soncu začudeno/jezen izraz.

Primer 6: Učenec (7 let – 2. razred). Risba z ogljem.

Pri likovni umetnosti so učenci risali tihožitje. Učenec je želel izpolniti kriterij »zapolnjen format«, zato ozadje izstopa in sem ga na spodnji fotografiji grafično odstranil zaradi analize. Na mizi je bil ročni vrtalnik ter oblič. Pri tej risbi so se začele kazati dobre spacialne sposobnosti, kar se kaže z nakazovanjem prostora. Dobro je narisal ročko z zobnikom ročnega vrtalnika, ki izstopa iz risbe, desno je viden nastavek za pod roko. Pred vrtalnikom je s senčenjem upodobil oblič, tako da dobimo občutek tridimenzionalnosti.

Primer 7: Učenec (7 let – 2. razred). Kombinirana tehnika.

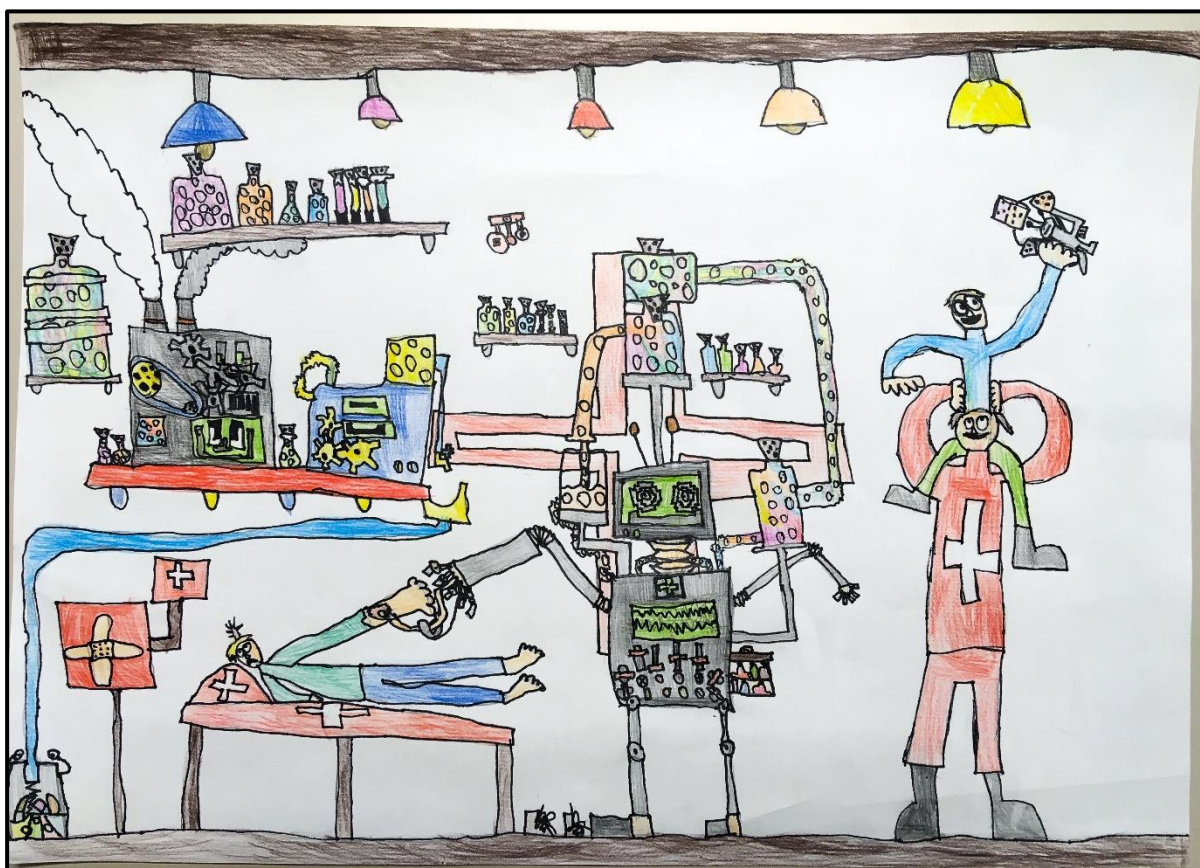
Čez tri mesece so učenci likovni umetnosti ponovno dobili temo tihožitje. Najprej so s tušem narisali motiv, nato pa poslikali z vodenimi barvicami. Med samim ustvarjanjem sem ob koncu risanja opazil učenca ter ga z velikim presenečenjem in spoštovanjem prosil, da fotografiram njegovo risbo, saj sem bil šokiran (zgornja risba). Izdelek je nato barvno dopolnil in dokončal. Cvetje je raznoliko in naslikano zelo nazorno, prepoznamo tudi vrsto rože. Slikarska površina je v celoti zapolnjena. Če pogledamo, se na risbi bolje vidi prekrivanje rož kot na sliki. Spacialne sposobnosti učenca so se pri tem izdelku ponovno dokazale. Vidi se, katera roža je v ozadju, ospredju, lahko ugotovimo položaj cvetlic. Nekatere cvetlice so bile s čebulico, kar je učenec prav tako prikazal, saj je bila vaza prozorna in napolnjena z vodo. Menim, da je deček

na nivoju zrelosti nad povprečno starostno dobo. Glede na svojo starost dobro nakazuje točen prikaz objektov, likovnega motiva ni prirejal po svoje, saj je z reduciranimi linijami pazil na podobnost opazovanega.

Primer 8: Učenec (8 let – 3. razred). Kombinirana tehnika.

Slika je dobila 2. mesto v regiji izmed 95 v kategoriji 1. triade in je bila poslana na državni izbor. Tema natečaja je bila »Naravne in druge nesreče – Neurje«. Prostor je dobro zapolnjen. Učenec je prikazal neurje. Levo je veter, ki je odpihal tudi poštarški avtomobil, iz katerega letijo kuverte in paketi. Spodaj je podrto drevo, v katerega je udarila strela, prav tako je podrta ograja. Strela je prelomila desko. Če dobro pogledamo, ima strela oči in usta ter se jezi. Desno spodaj je sonce, ki se je skrilo in pravi: »Preveč močno je to neurje!« Desno zgoraj pa je prikazan oblak, ki govori, da rad plava, zato tudi dežuje, ker potrebuje vodo. Opazen je definiran prostor, saj sta oba avtomobila upodobljena spredaj, strela je udarila v ograjo, dežne kaplje so za strelo in se ne dotikajo sonca, saj je prevroče, kar kaže na učenčevo razvito logično mišljenje.

Primer 9: Učenec (8 let – 3. razred). Kombinirana tehnika.

S tem likovnim delom je učenec na državnem natečaju dobil 1. mesto v individualni kategoriji 1. triade. Tema natečaja je bila »Izum proti bolečini«. Učenec si je zamislil robota, ki pozdravi vsako bolečino. Na sredini je robot, ki meša čaroben napoj. Čaroben napoj je prikazal z mehurčki in različnimi barvami, ki tečejo po ceveh. Natančno je narisal detajle na celotnem prostoru. Človeka, ki se zdravi, je prikazal bosega, spodaj so čevlji, tako kot je to v bolnišnici, mogoče je učenec imel kdaj podobno izkušnjo. Desno vidimo zdravnika, ki ima na sebi bel križ, na ramenih drži otroka, ki je pozdravljen in ga več ne boli. Na samih zdravnikovih očeh je prikazal, kako gledajo otroka nad sabo. Zanimivo je, da učenec pri robotih prikaže »sklepe«, pregibe (komolci, kolena, zapestje), pri ljudeh pa tega ni zaznati.

Zaključek

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je pomembno evidentirati likovno nadarjene učence ter jim dati možnost urjenja, raziskovanja in dokazovanja svojega talenta. Likovni natečaji so dober pokazatelj likovne nadarjenosti, saj je komisija sestavljena večinoma iz likovnih pedagogov in likovnih strokovnjakov, ki prej prepoznajo v likovnih izdelkih likovno nadarjenost ter znajo v trenutku ločiti šablonske rešitve, hkrati pa niso subjektivni.

Učenec je zraven predstavljenih izdelkov prejel tudi več nagrad in pohval z drugih natečajev v organizaciji vzgojno-izobraževalnih zavodov, društev in podjetij. V tretjem razredu je tako prejel bronasto priznanje na mednarodnem likovnem natečaju s sliko vrtiljaka ter 3. nagrado na mednarodnem bienalu otroške risbe v kategoriji 1. triade.

Literatura

Blažič, M. (2003). Spodbujanje razvoja nadarjenih. Nadarjeni – izkoriščen ali prezrt potencial (str. 28– 34). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene.

Čudina Obradović, M. (1991). Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb: Školska knjiga.

Duh, M. (2004). Vrednotenje kot didaktični problem pri likovni vzgoji. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Duh, M., Batič, J. (2003). Problematika identifikacije likovnih talentov ob vstopu v osnovno šolo. Pedagoška obzorja, 94–103.

Duh, M., Lep, K. (2008). Revija za elementarno izobraževanje. Evidentiranje likovno nadarjenih učencev v osnovni šoli, letnik 1, številka 3/4, str. 95–104.

Duh, M., Kljajič, A., Bratina, T. (2018). Monitoring the effectiveness of registration and identification of art gifted pupils in primary schools. (J. Herzog, Ured.) Challenges of working with gifted pupils in European school systems, 61–82.

Ferbežer, I., Korez, I., Strelec, S. (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica: Didakta.

Jeza, M. (2014). Prepoznavanje likovnih talentov pri likovni umetnosti v osnovni šoli : magistrsko delo. Maribor. Pridobljeno iz <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=46826>

Jurman, B. (2004). Inteligentnost, ustvarjalnost, nadarjenost. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

Kneževič, J., Blanuša, J., Hičenko, S. (2018). Challenges of working with gifted pupils in European school systems. Intrinsic Motivation Factors in the Gifted Children, 175–184. (J. Herzog, Ured.) Hamburg: Verlag Dr. Kovač GmbH.

Mohorko, N. (2019). Uspešnost evidentiranja likovno nadarjenih učencev na razredni stopnji v slovenskih osnovnih šolah. Maribor. Pridobljeno iz <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=73503&lang=slv>

Renzulli, J. S. (1979). What makes giftedness: A reexamination of the definition of the gifted and talented. Ventura, CA: Ventura County Superintendent of Schools Office.

Strmčnik, F. (1998). Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo. (T. Bezič, Ured.) Pedagoški vidik spodbujanja nadarjenih učencev, 11–31.

Vrlič, T., Duh, M. (2003). Vidik likovne nadarjenosti skozi analizo otroškega likovnega dela. V M. Blažič (Ured.), Nadarjeni izkoriščeni ali prezrt potencial – Mednarodni znanstveni simpozij (zbornik) (str. 550–555). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene – Visokošolsko središče.

Žagar, D. (2001). Kdo so nadarjeni učenci? Vzgoja in izobraževanje : revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela, 4–7.

Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., & Purgaj, S. (5. december 1999). ZRSS. Pridobljeno iz Koncept – Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli: <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>